

Sveriges grundlagar och riksdagsordningen

2015

Sveriges grundlagar och riksdagsordningen

Med inledning och sakregister

2015

Denna publikation kan beställas via riksdagens webbplats
www.riksdagen.se eller från:

Riksdagens tryckeriexpedition, 100 12 Stockholm
E-post ordermottagningen@riksdagen.se
Telefon 08-786 58 10
Fax 08-786 61 76

Lagtexterna finns dessutom på www.riksdagen.se

Produktion Riksdagsförvaltningen
Tryck Riksdagsförvaltningen, enheten riksdagstryck, Stockholm 2015
ISBN 978-91-87541-25-4

Förord

Sverige har liksom de flesta andra demokratiska stater en skriven författning. Den reglerar i vilken ordning riksdagen och regeringen tillsätts, och den anger hur dessa statsorgan ska arbeta. Fri åsiktsbildning och andra fri- och rättigheter har ett särskilt skydd i författningen.

Författningen drar således upp vissa ramar för utövningen av den politiska makten. Dessa ramar kan inte ändras annat än efter mycket noggranna överväganden. Detta kommer till uttryck i den särskilda procedur som gäller för grundlagsändringar. Den innebär att en grundlag ändras genom två likalydande beslut av riksdagen. Mellan dessa beslut ska allmänna val till riksdagen hållas. Sedan år 1980 kan också en beslutande folkomröstning anordnas om ett vilande grundlagsförslag.

Sverige har fyra grundlagar: regeringsformen, successionsordningen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Riksdagsordningen intar en mellanställning mellan grundlag och vanlig lag. Efter ett långvarigt utredningsarbete beslutade riksdagen år 1974 att ersätta den gamla regeringsformen från år 1809 med en ny. Detsamma skedde med den tidigare riksdagsordningen från år 1866. Lagarna trädde i kraft den 1 januari 1975. Därefter har förändringar skett i såväl grundlagarna som riksdagsordningen.

En ny riksdagsordning trädde i kraft den 1 september 2014. Regeringsformen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen har ändrats på några punkter sedan denna bok utkom senast 2011.

Boken inleds med en översikt över utvecklingen på grundlagsområdet i Sverige. Därefter redogörs för det huvudsakliga innehållet i grundlagarna och riksdagsordningen. Bokens mest omfattande del innehåller grundlagarna och riksdagsordningen i den lydelse de har från och med den 1 januari 2015. Boken avslutas med ett utförligt sakregister.

Bokens inledande avsnitt och sakregister har utarbetats av docenten i statskunskap Magnus Isberg, tidigare kanslichef i konstitutionsutskottet, och uppdaterats 2015 av Hans Hegeland, fil. dr i statsvetenskap och utskottsråd i utskottsavdelningen.

Urban Ahlin
Riksdagens talman

Förkortningar

Allmänt

Bet.	Betänkande från riksdagsutskott
EG	Europeiska gemenskaperna
EU	Europeiska unionen
Framst.	Framställning från riksdagsorgan
Förs.	Förslag från riksdagsorgan
JK	Justitiekanslern
JO	Justitieombudsmannen
KU	Konstitutionsutskottet
Prop.	Proposition
RF	Regeringsformen
RO	Riksdagsordningen
RS	Riksdagsstyrelsen
SFS	Svensk författningssamling
SO	Successionsordningen
SOU	Statens offentliga utredningar
TF	Tryckfrihetsförordningen
TK	Talmanskonferensen
Vall	Vallagen
YGL	Yttrandefrihetsgrundlagen
Ög	Övergångsbestämmelse

Utskotten

AU	arbetsmarknadsutskottet
CU	civilutskottet
FiU	finansutskottet
FöU	försvarsutskottet
JuU	justitieutskottet
KU	konstitutionsutskottet
KrU	kulturutskottet
MJU	miljö- och jordbruksutskottet
NU	näringsutskottet
SkU	skatteutskottet
SfU	socialförsäkringsutskottet
SoU	socialutskottet
TU	trafikutskottet
UbU	utbildningsutskottet
UU	utrikesutskottet

Läsanvisning

RF 2:1 st. 1 p. 1 läses: andra kapitlet, första paragrafen, första stycket, första punkten i regeringsformen

Innehållsförteckning

Grundlagsutvecklingen i Sverige	9
Varför en författning?	9
En blick tillbaka i historien.....	10
Den konstitutionella utvecklingen efter andra världskriget.....	14
Ny regeringsform och ny riksdagsordning.....	14
Fortsatt utredningsarbete.....	15
Total översyn av regeringsformen.....	18
Nya grundlagar för yttrandefriheten.....	20
Lagarnas huvudsakliga innehåll.....	23
Regeringsformen	23
Statsskickets grunder	23
Grundläggande fri- och rättigheter	25
Riksdagen	30
Statschefen	32
Regeringen	32
Lagar och andra föreskrifter	34
Finansmakten	37
Internationella överenskommelser och överlåtelser.....	38
Sverige och EU	39
Rättskipning och förvaltning	41
Riksdagens kontrollmakt	42
Kommunerna	44
Krig och krigsfara	45
Riksdagsordningen	46
Val och riksmöten	46
Ledning och planering av riksdagsarbetet.....	47
Kammarsammanträden	47
Ärendenas väckande	48
Ärendenas beredning	49
Ärendenas avgörande	50
Personal och förvaltning.....	50
Successionsordningen	51
Tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.....	51
Friheten att framställa och distribuera meddelanden	51
Exklusivitetsgrundsatsen	52
Förbud mot censur och andra hinder	52
Nyhetskällorna	52
Ansvarsbestämmelserna	54
Litteratur för vidareläsning.....	56

Lagtext	57
Regeringsformen	59
1 kap. Statsskickets grunder	59
2 kap. Grundläggande fri- och rättigheter	60
3 kap. Riksdagen	65
4 kap. Riksdagsarbetet	67
5 kap. Statschefen	69
6 kap. Regeringen	70
7 kap. Regeringsarbetet	72
8 kap. Lagar och andra föreskrifter	73
9 kap. Finansmakten	77
10 kap. Internationella förhållanden	79
11 kap. Rättskipningen	81
12 kap. Förvaltningen	83
13 kap. Kontrollmakten	84
14 kap. Kommunerna	86
15 kap. Krig och krigsfara	86
Riksdagsordningen	93
1 kap. Inledande bestämmelser	93
2 kap. Val till riksdagen	94
3 kap. Riksmöten	94
4 kap. Ledning och planering av riksdagsarbetet	97
5 kap. Riksdagens ledamöter	98
6 kap. Kammaren	100
7 kap. Utskotten och EU-nämnden	107
8 kap. Interpellationer och frågor till statsråd	112
9 kap. Ärendenas väckande	115
10 kap. Ärendenas beredning	123
11 kap. Ärendenas avgörande	126
12 kap. Val inom riksdagen	133
13 kap. Riksdagsorgan och nämnder	139
14 kap. Riksdagsförvaltningen	147
Omvandlingstabell	155
Riksdagsordning (1974:153) / Riksdagsordning (2014:801)	155
Riksdagsordning (2014:801) / Riksdagsordning (1974:153)	163
Successionsordningen	173
Tryckfrihetsförordningen	177
1 kap. Om tryckfrihet	177
2 kap. Om allmänna handlingars offentlighet	179
3 kap. Om rätt till anonymitet	183
4 kap. Om tryckta skrifers framställning	184
5 kap. Om utgivning av periodisk skrift	185
6 kap. Om tryckta skrifers spridning	188
7 kap. Om tryckfrihetsbrott	188
8 kap. Ansvarighetsregler	192
9 kap. Om tillsyn och åtal	193
10 kap. Om särskilda tvångsmedel	194

11 kap. Om enskilt anspråk	195
12 kap. Om rättegången i tryckfrihetsmål	196
13 kap. Om utrikes tryckta skrifter m.m.....	199
14 kap. Allmänna bestämmelser	200
Yttrandefrihetsgrundlagen	201
1 kap. Grundläggande bestämmelser.....	201
2 kap. Om rätt till anonymitet.....	204
3 kap. Om sändning samt framställande och spridning.....	206
4 kap. Om utgivare	208
5 kap. Om yttrandefrihetsbrott.....	209
6 kap. Ansvarighetsregler	210
7 kap. Om tillsyn, åtal och särskilda tvångsmedel	211
8 kap. Om skadestånd.....	213
9 kap. Om rättegången i yttrandefrihetsmål	213
10 kap. Om radioprogram och tekniska upptagningar från utlandet ..	214
11 kap. Allmänna bestämmelser	214
Sakregister.....	217

Grundlagsutvecklingen i Sverige

Varför en författning?

För att en stat ska kunna fungera är det nödvändigt att medborgarna är överens om spelreglerna. Följs dessa uppfattas besluten som legitima. Lagbundenheten är en förutsättning för rättssäkerheten och för statsskickets bestånd. Den har av ålder gällt i Sverige. Redan i Upplandslagen från 1200-talets slut heter det att land ska med lag byggas.

Det är naturligt att de grundläggande spelreglerna för hur de politiska besluten ska fattas samlas i ett dokument, en författning. Praktiskt taget alla länder har en sådan författning, som ofta kallas konstitution, i Sverige grundlag. Det finns dock undantag. Det mest kända är Storbritannien. De brittiska spelreglerna finns i skilda lagar och i oskriven rätt, det vill säga praxis.

Det vanliga mönstret är alltså att samla en författning i *ett* dokument. Sverige har dock fyra grundlagar, nämligen regeringsformen, successionsordningen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. De centrala bestämmelserna finns i regeringsformen, och det är den grundlag som mest motsvarar författningen i andra länder.

Man ska alltså vara överens om spelreglerna. Vid tillkomsten av den nuvarande regeringsformen framhölls också allmänt att det var angeläget med en bred anslutning i de grundläggande frågorna.

I nästan alla länder innehåller författningen regler som har till uppgift att främja en sådan bred anslutning. Därför är det omständigare att ändra i en författning än i en annan lag. Det kan exempelvis krävas två parlamentsbeslut med mellanliggande val till parlamentet, särskilt bred majoritet i parlamentet eller folkomröstning med krav på viss minimianslutning till förslaget eller också en kombination av dessa krav. Tanken bakom dessa regler som försvårar eller i varje fall förlänger proceduren är just att det ska finnas en bred anslutning till ett ändringsförslag för att det ska kunna antas. Därför är det nödvändigt att ge utrymme för eftertanke. Det kan också vara rimligt att folket i val eller genom en folkomröstning ska ha möjlighet att säga sin mening. Möjligheten att ändra grundlag bör ”vara omgiven av försvårande formaliteter, nödvändiga för att avhålla icke nog betänkta försök och att förekomma förhastade beslut”, som redan 1809 års konstitutionsutskott uttryckte saken.

Spelreglerna i en författning avser vilka organ som fattar besluten, hur dessa organ bildas och hur de fördelar uppgifterna mellan sig: folket genom sina valda representanter i parlamentet eller genom folkomröstning, statschefen, regeringen, domstolarna, förvaltningsmyndigheterna. Det är dessa grundläggande spelregler som ger förutsättningen för beslutens legitimitet. Det kan tillfogas att spelreglerna är särskilt väsentliga i tider av motsättningar och spänningar.

Men författningen får inte bara vara en formlära. Den får inte inskränka sig till att enbart ange vilka som fattar de politiska besluten. Den måste också i väsentliga avseenden gälla beslutens innehåll.

Det är vanligt att det finns allmänna principuttalanden i en författning, ofta i en inledning, en så kallad preambel. De sägs ligga till grund för för-

fattningen. Exempel på detta är satsen i regeringsformens inledande paragraf att all offentlig makt i Sverige utgår från folket och att den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Här kommer det ideologiska momentet in i bilden, och någon form av politisk trosbekännelse finns troligen i varje författning.

Det förekommer vidare att författningen slår fast allmänna mål för politiken, som när det sägs i regeringsformens inledningskapitel (RF 1:2) att den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara ett grundläggande mål för den politiska verksamheten. Men här är det inte fråga om rättsregler i den meningen att de kan göras gällande inför domstol.

Att ge medborgarna ett skydd gentemot staten är en viktig uppgift för författningen. Tanken att människan har vissa naturliga fri- och rättigheter, som makthavare inte får förgräpa sig på, har hållits levande ända sedan antiken. Fri- och rättighetsförklaringar eller motsvarande regler har blivit ett vanligt inslag i författningar. Regeringsformens andra kapitel avser att värna medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter.

En viktig uppgift för en författning är den informativa. Det är angeläget att författningen är så skriven att den i sina huvuddrag kan begripas av varje allmänintresserad medborgare. Den svenska regeringsformen reviderades 2010, bland annat i det uttalade syftet att göra den tydligare och mer överskådlig.

Författningen har också en symbolisk funktion. Den är särskilt påtaglig i länder där författningen tillkommit i en spänd och dramatisk situation, länder som Förenta staterna och Norge. Så är också den amerikanska författningen världens äldsta gällande författning och den norska den näst äldsta.

Sammanfattningsvis är författningen alltså själva grunden för alla beslut inom den offentliga sektorn. Alla söker sin legitimitet i författningen. Men därutöver har författningen andra viktiga funktioner och då inte minst att värna om medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter.

En blick tillbaka i historien

Rimbert, som var ärkebiskop över Hamburg och Bremen under senare delen av 800-talet, berättar i sin biografi över Ansgar, Nordens apostel, om svearna. Det är en sed bland oss, hade svearnas kung sagt till Ansgar, att varje offentligt ärende mer beror på folkets enstämmiga vilja än på kungens makt.

Man kan alltid fråga sig om en sådan utsaga är äkta och i vad mån den stämmer med verkligheten. Men den pekar klart i riktning mot att föreställningen om det svenska samhället som en konstitutionell stat är gammal. Kraven på maktindelning, på konstitutionalism, har i svensk historia gått hand i hand med kraven på en skriven författning, en konstitution.

Sverige har haft en skriven författning med giltighet för hela riket sedan mitten av 1300-talet. Då tillkom landslagen, som kallas Magnus Erikssons landslag efter den då regerande kungen. I landslagens kungabalk finns bestämmelser om kungaval, om kungens plikter och rätt att under vissa förutsättningar utkräva skatter och folkets rätt att med-

verka i skattebesluten, om val av rådsherrar och om rådets uppgifter. Kungabalken svarar mot vår tids regeringsform.

Den svenska folkrepresentationen, från 1500-talets slut kallad riksdag, utvecklades ur det kungavalsmöte och de lokala beskattningsnämnder som föreskrevs i kungabalken. Den utvecklades också ur de herremöten som kunde utvidgas till att omfatta alla grupper av politisk betydelse. Till dessa grupper räknades förutom adeln, prästerskapet och borgerskapet även de självägande bönderna, något som skilde Sverige från andra europeiska länder. Riksdagen sammanträdde inte regelbundet eller på eget initiativ utan sammankallades vid behov av kungen. Trots denna osjälvständighet fick riksdagen under 1500- och 1600-talen en alltmer central betydelse i statslivet. Sveriges första riksdagsordning bär årtalet 1617. Den säkrade ledningen av riksdagsarbetet i kungens hand.

Sverige blev under 1500-talet ett arvrike och därför kompletterades kungabalken med beslut av olika slag: med arvföreningar som reglerade tronföljden, den första 1544, med kungliga testamenten, det första 1560 och med kungaförsäkringar, den första 1594.

Men det rådde ibland delade meningar i frågan om landslagens lagbundna styrelseskick kunde eller borde tillämpas. Ända fram till 1809 pågick det en strid mellan enväldets förespråkare och förespråkarna för landslagens krav på maktindelning.

Gustaf II Adolfs kungaförsäkran 1611 betecknar en kapitulation från kungamaktens sida, men hans regering präglades ändå i hög grad av att det var kungen själv som bestämde. Vid kungens frånfälle 1632 tillträdde en förmyndarregering för drottning Kristina. Till ledning för förmyndarregeringen utfärdades Sveriges första regeringsform 1634. Den var ett verk av en av landets största statsmän genom tiderna, Axel Oxenstierna. Denna regeringsform, som alltså inte upphävde kungabalken, är i hög grad att betrakta som en förvaltningsstadga. Svensk förvaltningstradition går i mångt och mycket tillbaka till 1634 års regeringsform.

När så en ny förmyndarperiod stod för dörren 1660, bestämdes det att regeringen skulle följa 1634 års regeringsform. Men tillägg gjordes. En viktig nyhet var att riksdagen, ständerna, skulle samlas vart tredje år. Riksdagen hade därmed för första gången blivit ett ordinarie statsorgan som inte endast samlades när kungen fann det nödvändigt.

Att regeringsformen borde vara något annat och mer än en förmyndarstadga var en tanke som låg nära till hands och hade sina förespråkare. Den borde gälla även annars. Detta stod i strid med Karl XI:s planer. Därför var en av de första åtgärder som kungen vidtog när det karolinska enväldet infördes 1680 att låta riksdagen förklara att kungen inte var bunden av någon regeringsform. Den kunde han ändra efter godtycke.

Med Karl XII:s död 1718 upphörde inte bara Sveriges ställning som stormakt utan även enväldet. Pendeln svängde nu åt andra hållet. Ett nytt statsskick tog form, betecknande nog kallat det frihetstida. Detta statsskick fängslade samtidens stora tänkare som Voltaire, Rousseau och Mably. Till grund för statsskicket låg en ny och mer fullständig regeringsform. Ett år senare, vid Ulrika Eleonoras abdikation till förmån för sin make Fredrik I, ersattes den av 1720 års. Samtidigt kom nya kungaförsäkringar.

Det frihetstida statsskicket blev parlamentariskt. Det växte fram ett partisystem med två partier, hattar och mössor. Kungen lovade i sin försäkran att alltid instämma med riksens ständer ”såsom maktägande”. Han skulle enligt regeringsformen styra riket ”med och således icke utan, mindre emot riksens råde”. I rådet hade han två röster samt utslagsröst. Kom han i minoritet skulle han anta majoritetens beslut ”såsom efter all förmodan det säkraste och bästa”. Förslag till nya rådsmedlemmar upprättades av ett riksdagsutskott. Till en början fick kungen välja mellan tre namn, men denna valfrihet upphörde senare. Det utvecklades en metod som gav riksdagen möjlighet att avsätta en rådsmedlem, en metod som kallades att licentiera och utnyttjades när riksdagsmajoriteten skiftade efter ett val.

År 1723 kom en ny riksdagsordning som noggrant reglerade former och procedurer. Traditionerna i det nuvarande riksdagsarbetet, särskilt inom utskotten, har sina rötter i dessa regler från frihetstiden.

Även i övrigt är frihetstiden rik på konstitutionella innovationer. Sveriges första tryckfrihetsförordning tillkom 1766. I den förbjöds censuren, utom för teologiska skrifter, och lagfästes principen om allmänna handlingars offentlighet. Samtidigt drog man för första gången upp en klar skiljelinje mellan grundlag och annan lag. För grundlagsändring skulle krävas beslut vid två riksmöten. Till grundlagarna hänfördes, förutom regeringsformen och riksdagsordningen, tryckfrihetsförordningen.

Med Gustav III:s trontillträde vreds klockan tillbaka. Vid kungens första revolution 1772 antogs en ny regeringsform. Den byggde på maktindelning mellan kung och riksdag. De delade lagstiftningsmakten, och kungen fick besluta om nya skatter men endast om riket anfölls. Kungen blev oberoende av rådet. Vid Gustav III:s andra revolution 1789 antogs en förenings- och säkerhetsakt. Den gjorde kungen praktiskt taget enväldig. Han fick rätt att sköta riksärendena på det sätt han fann ”nyttigast”, det vill säga som han ville. En omedelbar följd blev att riksrådet upphörde att finnas till. Dess befattning med justitieärendena överfördes på en nyinrättad högsta domstol, där kungen hade två röster.

Gustav IV Adolfs inblandning i Napoleonkrigen ledde till förlusten av Finland och till 1809 års revolution. Kungen avsattes och det gustavianska enväldet fick ett brådstörtat slut. En ny regeringsform ersatte 1772 års regeringsform och 1789 års förenings- och säkerhetsakt. Men det kan stämma till eftertanke att 1772 års regeringsform och 1789 års förenings- och säkerhetsakt levde kvar ända till 1919 som grundval för Finlands statsskick.

1809 års regeringsform byggde liksom 1772 års på maktdelningsprincipen. Kungen hade den styrande makten, och statsrådets roll var enbart rådgivande. Den lagstiftande makten delades mellan kung och riksdag vad gäller grundlag samt civil- och strafflag, så kallad samfällad lagstiftning. Den ekonomiska och administrativa lagstiftningen förblev däremot kungens område. Makten över skatter och budget lades i riksdagens hand, liksom en detaljerad kontrollmakt. Ett av riksdagens utskott, konstitutionsutskottet, fick i uppgift att övervaka statsrådets roll som rådgivare till kungen. Justitieombudsmannen, JO, som också valdes av riksdagen, skulle se till att myndigheterna följde de lagar som riksdagen stiftade. Med

anknytning till regeringsformen antogs ytterligare tre grundlagar, nämligen 1809 års successionsordning, 1810 års riksdagsordning och 1810 års tryckfrihetsförordning. Med valet 1810 av Jean Baptiste Bernadotte till tronföljare tillkom en ny successionsordning, som ännu gäller, och två år senare beslöts om en ny tryckfrihetsförordning.

1809 års regeringsform slog på nytt fast tryckfrihetens grunder, nämligen friheten från censur och andra ingripanden i förväg, ett krav på lagstöd för ingripanden och på domstolsprövning samt principen om allmänna handlingars offentlighet. Bortsett från tryckfriheten kom dock denna regeringsform att i huvudsak sakna regler om fri- och rättigheter. I dess berömda 16 §, som hade anor från medeltida kungaförsäkringar, inflöt några få principer till skydd för medborgarna. De uppfattades som ett krav på att medborgarna skulle vara lika inför lagen.

1809 års regeringsform fick många år på nacken. Den ersattes först 1975 av den nu gällande. Men under de 165 levnadsåren skedde flera stora och många små reformer.

En större reform ägde rum 1840 då Kunglig Majestäts kansli, en föregångare till dagens regeringskansli, indelades i departement. Departementscheferna blev inte bara föredragande för kungen och statsråden i konseljen utan också medlemmar av statsrådet. Regeringsarbetet blev därigenom effektivare.

Den mest genomgripande förändringen under 1800-talet var representationsreformen som slutligen genomfördes 1866. Den hade varit på tal ända sedan den nya regeringsformens tillkomst 1809. Fyrståndsriksdagen ersattes av en tvåkammarriksdag, och en ny riksdagsordning antogs. Särskilt viktigt var att riksdagen från och med 1867 kom att sammanträda varje år. Från början sammanträdde den endast på våren men efter 1949 även på hösten.

Första kammarens 125, senare 150, ledamöter valdes av landstingen och stadsfullmäktige i de större städer som stod utanför landstingen. Valen till första kammaren gällde under perioden 1866–1909 för nio år, under perioden 1909–1921 för sex år samt därefter för åtta år. Kammaren förnyades successivt med cirka en åttondel av ledamöterna varje år. Valen till landstingen och stadsfullmäktige skedde enligt en graderad röstskala som gav höginkomsttagare och förmögna fler röster. Detta i förening med starkt inskränkande valbarhetskrav ledde till att första kammaren dominerades starkt av godsägare samt högre ämbetsmän och officerare. Andra kammarens 190, senare 230, ledamöter valdes direkt av de röstberättigade männen. För rösträtt krävdes inkomst eller egendom av viss storlek. Valen ägde rum vart tredje år till och med 1920, därefter vart fjärde år. I andra kammaren dominerade bönderna. För beslut i lagfrågor krävdes båda kamrarnas samstämmiga beslut. I skatte- och budgetfrågor var beslutsregeln densamma men om kamrarna fattade olika beslut skedde en gemensam omröstning.

Demokratiseringen av statsskicket genomfördes i etapper under 1900-talets första decennier. Genom rösträttsreformen 1909 fick i princip alla män rösträtt till andra kammaren. Samtidigt infördes ett proportionellt valsystem som byggde på ett partisystem som ännu var i sin linda. Tio år senare blev rösträtten till de kommunala församlingarna allmän och lika

för både män och kvinnor. År 1921 fick slutligen kvinnorna rösträtt till riksdagen.

Oberoende och vid sidan av 1809 års regeringsform växte efter hand ett annat statsskick fram. Kungen blev mer och mer tvingad att ta hänsyn till riksdagens uppfattning vid sitt val av statsråd. Makten över anslagen var riksdagens främsta påtryckningsmedel. Kungens rätt att själv avgöra regeringsärendena krympte för att till slut praktiskt taget försvinna. Statsråden blev regering. Utan att en rad i regeringsformen ändrades övergick Sverige till parlamentarism med en regering, vars styrka var beroende av det antal röster den disponerade över i riksdagen. Utvecklingen gick långsamt och inte utan motstånd. Det brukar sägas att parlamentarismen fick sitt definitiva genombrott 1917 med tillkomsten av koalitionsregeringen mellan liberaler och socialdemokrater.

Den konstitutionella utvecklingen efter andra världskriget

Ny regeringsform och ny riksdagsordning

Genom parlamentarismens införande hade regeringsformens maktbalanssystem förskjutits utan att lagtexten ändrades. Även andra förändringar av statsskicket ägde rum i praxis. En lagprövningsrätt för domstolarna blev erkänd mot slutet av regeringsformens levnadstid. Med hänsyn till samhällets ökande komplexitet och den offentliga sektorns tillväxt blev riksdagen tvungen att syssla mindre med detaljer. Principbeslut blev på modet. Över huvud taget växte innehavet av regeringsmakten i betydelse, bland annat därför att regeringen hade tillgång till utredningsapparaten.

Den socialdemokratiska dominansen i politiken under efterkrigstiden ledde till att oppositionen började rikta blickarna mot författningen. Syftet var att undersöka om man genom ändringar i denna kunde få en öppning till stånd. Folkomröstningsinstitutet var det första objektet för sökarljuset, tvåkammerssystemet det andra. Första kammaren med sina successiva val och sin åttaåriga valperiod ledde till en eftersläpning i kammaren. Det tog tid innan stabila förskjutningar bland väljarna fick genomslag. Denna eftersläpning hade under mellankrigstiden varit till fördel för de borgerliga partierna men blev från 1940-talets början gynnsam för Socialdemokraterna. Kammersystemet var emellertid intimt förknippat med valsyste­met, och därmed drogs också detta in i debatten. Tiden blev mogen för att på klassiskt svenskt manér tillsätta en parlamentarisk utredning.

Den första utredningen, *Författningsutredningen*, tillsattes 1954 och lämnade sitt slutbetänkande 1963. Under arbetets gång blev utredningen enig på flera viktiga punkter. Bland annat lade den fram förslag till en helt ny regeringsform och en helt ny riksdagsordning. Det gick inte, ansåg utredningen, att skriva in parlamentarismen i den gamla lagtexten på ett tillfredsställande sätt. Den enade sig också om att inte föreslå en övergång till majoritetsval, att begränsa utbyggnaden av folkomröstningsinstitutet, att fri- och rättigheterna skulle få ett särskilt kapitel i regeringsformen

och att det fanns och borde finnas en lagprövningsrätt för domstolarna. Utredningen var emellertid oenig i två centrala politiska frågor, kammarsystemet och valsystemet. Majoriteten ville gå över till ett enkammarsystem och en kombination av personval och partival. På grund av oenigheten kunde utredningens förslag inte läggas till grund för en total författningsreform.

En andra parlamentarisk utredning krävdes. Den fick namnet *Grundlagberedningen* och tillsattes 1966. I sin första etapp inriktade sig beredningen på att få till stånd en uppgörelse om kammarsystemet och att provisoriskt skriva in parlamentarismen i den gamla grundlagstexten. Utgångsläget var att de borgerliga partierna inför valet 1964 hade enat sig om att förordna en riksdag med en kammare. Sedan Socialdemokraterna lidit stora förluster i kommunalvalet 1966 och därför kunde förvänta sig att mista majoriteten i första kammaren, gick även de över på enkammarlinjen. Men en förutsättning var att ett riksproportionellt valsystem infördes med hjälp av utjämningsmandat men med en spärr som fastställdes till 4 procent av rösterna i hela landet. Den ribban måste alltså ett parti klara för att bli representerat i riksdagen. I kompromissen ingick även en gemensam valdag för riksdagsvalen och de kommunala valen. Valperioden blev treårig.

Den så kallade partiella författningsreformen beslöts av riksdagen 1969. Val till den nya enkammarriksdagen med 350 ledamöter ägde rum hösten 1970. Den sammanträdde första gången i januari 1971. I samband med den totala författningsreformen minskades ledamotsantalet till 349. Det var för att undvika det tillstånd som riksdagen hamnade i under perioden 1974–1976 med lika antal mandat, 175, för vardera sidan i den politiska blockuppdelningen.

I Grundlagberedningens andra etapp gällde det att få fram en helt ny författning. Flera komplicerade frågor återstod att lösa. Vid ett sammanträde sommaren 1971 i Torekov blev beredningen överens om att monarkin skulle behållas och att statschefen endast skulle ha representativa uppgifter. Förslag till ny statsminister skulle läggas fram av riksdagens talman och underställas riksdagen i en omröstning. För ett underkännande skulle krävas att mer än hälften av ledamöterna röstade mot förslaget.

En annan stor tvistefråga inom beredningen var fri- och rättigheterna. De borgerliga ivrade för ett vidgat grundlagsskydd för de politiska fri- och rättigheterna. Socialdemokraterna betonade de sociala rättigheterna. I början av 1972 kom beredningen överens om att i kompromissens tecken ligga lågt i denna fråga. Kort därefter lämnade beredningen sitt slutbetänkande med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning.

En proposition med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning lämnades till riksdagen 1973. Förslaget antogs med vissa ändringar slutgiltigt följande år. Den 1 januari 1975 trädde 1974 års regeringsform och 1974 års riksdagsordning i kraft.

Fortsatt utredningsarbete

Frågan om grundlagsskyddet för fri- och rättigheterna var under behandlingen av den nya regeringsformen i riksdagen 1973 alltså en tvistefråga.

ga. Många ansåg att det skydd som fanns i den nya regeringsformen var otillräckligt. Partierna blev överens om att en tredje parlamentarisk utredning borde tillsättas för att ytterligare överväga frågan.

Den nya utredningen, *Fri- och rättighetsutredningen*, lade två år senare fram ett förslag till bland annat en total omskrivning av regeringsformens andra kapitel om de grundläggande fri- och rättigheterna. Dessa utökades till antal och omfång, och för inskränkingsmöjligheterna sattes restriktioner och spärrar. Lagprövningen fick därigenom större betydelse, och utredningen menade därför att den borde grundlagsfästas. De sociala rättigheterna bereddes ett visst skydd genom stadganden av målsättningskaraktär i regeringsformens första kapitel. Men utredningen var inte enig. Majoriteten utgjordes av representanterna för Centerpartiet och Socialdemokraterna. Övriga partiers representanter ansåg skyddet otillräckligt.

Fri- och rättighetsutredningens förslag genomfördes med vissa ändringar, bland annat undantogs lagprövningsrätten. Men samtidigt enades partierna om att en fjärde utredning skulle tillsättas för att ytterligare överväga frågan om rättighetsskyddet. Denna utredning, *Rättighetsskyddsutredningen*, blev 1978 i huvudsak enig om sitt förslag. Det innebar försvårande procedurregler i riksdagen för inskränkning av de centrala fri- och rättigheterna. Vidare skulle en utvidgning göras av den expertgranskning av förslag till lagstiftning som utförs av Lagrådet. Denna instans är sammansatt av domare från Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen, före detta Regeringsrätten. Denna utredning, liksom den föregående, ansåg att lagprövningsrätten skulle grundlagsfästas och innehålla ett så kallat uppenbarhetsrekvisit. Det innebar att endast om felet var uppenbart skulle en föreskrift beslutad av riksdagen eller regeringen inte tillämpas. Enligt Rättighetsskyddsutredningen borde det också införas en möjlighet till beslutande folkomröstning om vilande grundlagsförslag. Utredningens förslag antogs i sin helhet av riksdagen 1979.

1969 års representationsreform hade visserligen beslutats i stor enighet, men inget parti var riktigt nöjt. Allteftersom erfarenheterna av enkammarriksdagen blev tydliga kändes det angeläget med en översyn av vissa delproblem. Det gällde den korta valperioden, det förhållandevis höga ledamotsantalet, den ineffektiva möjligheten att upplösa riksdagen vid parlamentariska kriser, den gemensamma valdagen, möjligheten till personval och i grund och botten även själva valsystemet.

Utredningarna blev många men resultaten få. Först på 1990-talet kom man fram till uppgörelser i några av frågorna. År 1994 beslutades att det från och med valet 1998 skulle finnas en möjlighet för väljarna att lämna en särskild personröst på den av partiets kandidater man helst ville se invald, oberoende av placering på valsedeln. De kandidater som fått personröster som uppgick till minst 8 procent av partiets röstetal i valkretsen skulle i första hand få besätta de mandat som partiet vunnit i valkretsen. Från och med 2011 minskades spärren till 5 procent. Vid partiledaröverläggningar hösten 1993 kom man överens om att förlänga valperioden till fyra år. Överenskommelsen grundlagsfästes 1994.

Diskussionen om grundlagsskyddet för fri- och rättigheterna hade heller inte avstannat. År 1992 tillsattes en femte utredning, *Fri- och rättighetskommittén*. Den föreslog i sitt följande år lämnade betänkande grundlagsbestämmelser om rätt till ersättning när staten eller en kommun inskränker en medborgares möjligheter att fritt använda sin mark eller sina byggnader, skydd för närings- och yrkesfriheten och rätt till kostnadsfri grundläggande utbildning i allmän skola. Ett viktigt inslag i förslaget var att Europakonventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna skulle inkorporeras i den svenska rätten. Förslaget antogs av riksdagen 1994. Men missnöjet kvarstod på sina håll med den utformning som egendomsskyddet fått och med att uppenbarhetsrekvisitet fanns kvar i lagprövningsbestämmelsen.

Även Sveriges anslutning till Europeiska unionen 1995 ledde till grundlagsändringar. I regeringsformen insattes 1994 bestämmelser om val till Europaparlamentet och om överlåtelse av beslutanderätt till Europeiska gemenskaperna (EG). Riksdagen skulle med tre fjärdedels majoritet, eller enligt samma regler som för grundlagsändringar, kunna överlämna beslutanderätt till EG ”så länge som dessa (gemenskaperna) har ett fri- och rättighetsskydd som motsvarar det som ges i denna regeringsform och i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna”. Samma år infördes en EU-nämnd för regeringens samråd med riksdagen i EU-frågor. Utskotten ålades något år senare att följa arbetet i EU på sina respektive områden. År 2002 infördes ytterligare en restriktion i överlåtandebestämmelsen. Endast beslutanderätt som inte rör principerna för statsskicket kan överlätas.

Ett beslut av historiska proportioner var kyrkans skiljande från staten. De ändringar i regeringsformen som var nödvändiga för detta beslut vidtogs 1998. Reformen trädde i kraft den 1 januari 2000.

I samband med 1998 års val ändrades också i grunden Riksbankens ställning. Beslutet innebar att banken i regeringsformen tillförsäkras ett skydd för sitt självständiga beslutsfattande i penningpolitiska frågor.

Det förhållandet att Sverige som praktiskt taget enda europeiska stat hade två statliga revisionsorgan, Riksdagens revisorer under riksdagen och Riksrevisionsverket under regeringen, var länge starkt omdiskuterat. Efter ett tioårigt utredningsarbete i tre olika kommittéer fattade riksdagen år 2000 ett principbeslut om att inrätta en ny myndighet för den statliga revisionen som ersättning för såväl Riksdagens revisorer som Riksrevisionsverket. I spetsen för den nya myndigheten, Riksrevisionen, står tre riksrevisorer som väljs av riksdagen för en mandatperiod på sju år utan möjlighet till omval. Deras oberoende när det gäller att genomföra revisionen garanteras av bestämmelser i regeringsformen som infördes 2002.

Inom riksdagen har ett mer eller mindre kontinuerligt utredningsarbete pågått beträffande riksdagens arbetsformer. Av vikt är den omläggning av budgetåret och budgetbehandlingen som beslutades 1994. Budgetåret sammanfaller sedan 1997 med kalenderåret, precis som inom EU. Budgetpropositionen ska lämnas på hösten, och finansutskottet har fått en

förstärkt ställning. Rätten för ledamöterna att ställa frågor och interpellationer till statsråden förändrades grundligt 1996 efter flera års försöksverksamhet. En frågestund varje vecka med muntliga frågor från riksdagsledamöterna och direkta svar från statsråden infördes. Ledamöterna kan när som helst under året ställa skriftliga frågor till statsråden som besvarar dem skriftligt. I utskottens uppgifter ingår sedan 2001 också att följa upp och utvärdera riksdagsbeslut på sina områden. De många ändringarna ledde till att en revidering av hela riksdagsordningen genomfördes 2003. Genom ändringar som trädde i kraft 2007 stärktes utskottens roll i EU-arbetet stärktes, bl.a. genom en rätt till överläggningar med regeringen. Lissabonfördraget trädde i kraft i 2009 och gav riksdagen en möjlighet att delta i kontrollen av att EU:s subsidiaritetsprincip följs.

De många ändringarna hade i viss mån lett till att riksdagsordningen förlorat i överskådlighet och språklig konsekvens. I september 2014 trädde en ny riksdagsordning i kraft.

Total översyn av regeringsformen

Åren strax före och efter sekelskiftet 2000 kännetecknades av en livligare och mer principiellt inriktad konstitutionell debatt än på länge. Bränsle till denna debatt tillfördes genom undersökningar som genomfördes på såväl offentligt som privat initiativ. År 1997 tillsatte regeringen en parlamentarisk kommitté, *Demokratiutredningen*, med uppgift att belysa de nya förutsättningar, problem och möjligheter som det svenska folkstyret stod inför under 2000-talet. Utredningen engagerade en rad samhällsforskare för att undersöka demokratiutvecklingen och den publicerade inte mindre än 32 småskrifter och 13 forskarvolym. Utredningens slutbetänkande innehöll åtskilliga principiella ställningstaganden men bara ett fåtal slutsatser med bäring på konkreta konstitutionella frågeställningar.

Bland de privata organisationer som engagerat sig på detta område bör särskilt nämnas Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS). SNS bildade 1994 ett demokratiråd som med skiftande sammansättning årligen under mer än 15 år publicerade en rapport. SNS har också genomfört ett projekt om Sveriges konstitutionella vägval. Inom projektet publicerades ett tjugotal böcker och småskrifter. Projektet avslutades 2004 med utgivandet av rapporten *Demokratins grundlag* där slutsatsen var att Sverige behöver en ny grundlag.

Regeringen svarade på den bredare diskussionen i grundlagsfrågor genom att tillsätta en parlamentarisk utredning med alla riksdagens sju partier representerade. Utredningens uppgift var att göra en samlad översyn av regeringsformen. *Grundlagsutredningens* arbete skulle framför allt koncentreras på att stärka och fördjupa den svenska folkstyrelsen, att öka medborgarnas förtroende för demokratins funktionssätt och att höja valdeltagandet. I direktiven framhölls att kommittén hade vida ramar för sitt arbete och var i princip oförhindrad att ta upp alla frågor som kunde anses falla inom ramen för uppdraget. Någon total författningsreform skulle det dock inte vara fråga om. Uppdraget omfattade inte de grundläggande principer för statsskicket som slås fast i regeringsformens inledande kapitel.

Grundlagsutredningen arbetade i stor utsträckning med expert- och referensgrupper och forskaruppdrag. Ett stort antal konferenser och seminarier anordnades för att samla information och stimulera intresset för författningsfrågor. Utredningen publicerade 14 rapporter under åren 2007 och 2008.

Utredningen avlämnade sitt betänkande *En reformerad grundlag* i december 2008. Betänkandet var i alla delar enigt. Detta fick till följd att utredningens förslag passerade såväl regeringen som riksdagen i allt väsentligt oförändrade.

Utredningen gjorde en grundlig genomgång av regeringsformens struktur och språk. Kapitlet om rättskipning och förvaltning delades upp på två kapitel, ett om rättskipningen och ett annat om förvaltningen. Ett nytt kapitel om kommunerna tillkom. Omflyttningar och uppdelningar av bestämmelserna gjordes i förtydligande syfte.

Utredningens förslag berörde praktiskt taget alla områden som behandlas i regeringsformen och anslutande lagstiftning, men ingen enskild ändring kan sägas vara av mer genomgripande karaktär. De viktigaste ändringarna ska redovisas i det följande.

Ett tydligt perspektiv i förslagen är betoningen av domstolarnas och domarnas roll i det konstitutionella systemet. Domstolarna får ett eget kapitel för att markera domstolarnas och domarnas särställning i det konstitutionella systemet. Det nya kapitlet ges ett innehåll som med några mindre förändringar motsvarar de bestämmelser om domstolarna och domarna som tidigare fanns i kapitlet om rättskipning och förvaltning. Regeringen ska utnämna de ordinarie domarna. Men förfarandet vid domarutnämningarna ändras genom vanlig lagstiftning så att domarnas självständiga ställning understryks. En förstärkning av förhandsgranskningen av lagförslagen är att Lagrådet inte som tidigare bör utan *ska* granska i princip alla lagförslag inom ett utökat område av lagstiftningen. Vidare har den långdragna diskussionen om uppenbarhetsrekvisitet slutligen lett till att detta tagits bort ur lagprövningsbestämmelserna. Föreskrifter som beslutats av riksdag och regering behöver inte längre strida *uppenbart* mot grundlag eller någon annan överordnad författning eller ha tillkommit i *uppenbar* strid mot stadgad ordning för att sättas åsido av en domstol eller ett annat offentligt organ. Slutligen kan nämnas att bestämmelserna förenklas om hur makten att besluta om lagar och andra föreskrifter fördelas mellan riksdagen och regeringen.

Den utbyggnad av fri- och rättighetsreglerna som skedde framför allt 1976, 1979 och 1994 fortsatte 2010. Diskrimineringsskyddet utvidgas till att även avse sexuell läggning. Vidare tas en bestämmelse in i regeringsformen om att en rättegång ska genomföras rättvist och inom skälig tid. Bestämmelsens förebild är artikel 6 i Europakonventionen, men den har i regeringsformen fått ett bredare tillämpningsområde. Bestämmelsen om egendomsskydd ändras och tydliggör nu huvudprincipen om full ersättning vid expropriation och annat sådant förfogande. Ändringarna av regeringsformen 2010 omfattade också en bestämmelse som utarbetats av en annan kommitté, *Integritetsskyddskommittén*. Bestämmelsen innebär att var och en är skyddad gentemot det allmänna mot sådana betydnings-

intrång i den personliga integriteten som sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden.

Några av förändringarna har det gemensamma syftet att stärka riksdagens ställning i förhållande till regeringen. Viktigast av dessa är införandet av en obligatorisk omröstning om statsministern efter varje val, om inte statsministern redan har avgått. Tidigare kunde en regering sitta kvar efter ett val, oavsett utgången, om statsministern ansett att det finns parlamentariska förutsättningar för detta (det har dock alltid funnits möjlighet till misstroendeförklaring från riksdagens sida). Vidare stärks förutsättningarna för konstitutionsutskottets granskning av regeringen. Utskottet ges en uttrycklig rätt att få ut alla handlingar från regeringen som utskottet anser nödvändiga för sin granskning. Tidigare gällde denna skyldighet för regeringen endast protokollen i regeringsärendena och handlingar som hör till dessa.

Den tidigare grundlagsregleringen av kommunernas ställning har kritiserats för att vara alltför kortfattad och otydlig. Som svar på denna kritik ägnas kommunerna ett nytt kapitel i den reviderade regeringsformen, som redan framgått. Härigenom har man velat markera kommunernas betydelse för det svenska samhällsskicket. I kapitlet har regler samlats som redan finns i regeringsformen på olika ställen. Men det finns också nya bestämmelser. Ett exempel på detta är bestämmelsen att en inskränkning i den kommunala självstyrelsen aldrig bör gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den. En länge omstridd fråga har varit grundlagsenligheten av den kommunala skatteutjämningen. Problemet får nu sin lösning genom att en bestämmelse införs som innebär att kommunerna i lag får åläggas att bidra till kostnaden för andra kommuners angelägenheter. En förutsättning för ett sådant åläggande är att det syftar till att uppnå likvärdiga ekonomiska villkor mellan kommunerna.

Slutligen ska nämnas att det internationella perspektivet fått en viss uppmärksamhet i revisionen av regeringsformen. Som den viktigaste förändringen på det internationella området framstår att medlemskapet i Europeiska unionen skrivits in i inledningskapitlet. Bestämmelsen innehåller dock inte något om de konstitutionella konsekvenserna av medlemskapet. Det konstateras bara kort och gott att Sverige är medlem i Europeiska unionen. I bestämmelsen anges vidare att Sverige även deltar i internationellt samarbete inom ramen för bland annat Förenta nationerna och Europarådet.

I samband med valet 2014 ändrades regeringsformen i begränsad omfattning. Regler om proportionaliteten i valsyste­met och förhandsanmälan av partier i val ändrades. Ett syfte var att säkerställa att mandat­en i riksdagen fördelas proportionellt så att fördelningen speglar hur väljarna faktiskt har röstat.

Nya grundlagar för yttrandefriheten

Tryckfriheten var utsatt för svåra påfrestningar under andra världskriget. Regeringen utnyttjade de legala möjligheter som fanns, enligt tryckfrihetsförordningen, att hindra pressens publicering och spridning av åsikter

som kunde uppfattas som provocativa av de krigförande länderna, framför allt av Nazi-Tyskland. Men det stannade inte vid detta. Även genom rådgivning, som ofta innebar påtryckningar, försökte man styra nyhetsförmedlingen i pressen.

Det var därför naturligt att det i krigets slutskede tillsattes en utredning som fick till uppgift att se över den gällande tryckfrihetsförordningen som härstammade från 1812. Utredningen gick hårt åt krigsårens presspolitik, och avsikten med dess förslag var att förhindra inskränkningar av det slag som förekommit under dessa år. Resultatet av utredningen blev en helt ny tryckfrihetsförordning som antogs 1949 och trädde i kraft 1950.

Redan under den gamla tryckfrihetsförordningens tid hade principen om ensamansvar införts i lagen. Denna princip fick särskild betydelse för dagstidningar och andra periodiska skrifter, där i många fall flera personer medverkade. En person anmäls som utgivare och får bära ansvaret för eventuella brottsliga framställningar. Andra personer är fria från ansvar och kan därför vara anonyma, exempelvis journalister, teknisk personal och utomstående som medverkat som författare eller uppgiftslämnare.

I den nya tryckfrihetsförordningen utvidgades skyddet för uppgiftslämnare så att det också omfattade uppgifter som var avsedda att offentliggöras men aldrig publicerades. År 1976 kompletterades meddelarskyddet med ett förbud att efterforska källan. I rättspraxis utvecklades det så kallade repressalieförbudet. Med detta avses förbudet mot varje åtgärd som medför negativa konsekvenser för en offentligt anställd och som grundar sig på hans eller hennes medverkan till publicering i ett grundlagsskyddat medium. År 2010 skrevs detta förbud in i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

För ljudradio och televisionen fanns i början ingen särskild lagreglering. Brottsbalkens olika straffbestämmelser var enligt allmänna principer tillämpliga på alla medverkande. Det fanns inga lagregler om ansvarsfrihet för uppgiftslämnare eller om rätt till anonymitet. Någon allmän rätt att sända program fanns inte heller, utan verksamheten förutsatte tillstånd. De statliga programföretagen hade i praktiken en monopolställning.

Särskilda lagar för ljudradio och television – en radiolag och en radioansvarighetslag – infördes 1966. De var inte grundlagar. Kravet på tillstånd behölls. Det faktiska monopolet balanserades av en skyldighet för programföretaget att i sin verksamhet iaktta saklighet och opartiskhet, en skyldighet som inte hade någon motsvarighet i tryckfrihetsförordningen. I övrigt byggde reglerna till stor del på tryckfrihetsförordningens principer.

Frågan om grundlagsregler för andra medier än tryckta skrifter utredades i omgångar, med början 1970. Arbetet var i främsta rummet inriktat på ljudradio och television. Men det kom att gälla även andra medier, huvudsakligen sådana som var bundna till teknisk apparatur som filmer och andra mekaniska eller elektroniska ljud- och bildupptagningar. En mycket diskuterad fråga var om tryckfrihetsförordningen skulle omarbetas och omfatta även dessa medier. Eller skulle de regleras genom en särskild grundlag, vid sidan av tryckfrihetsförordningen. Den senare linjen segrade, och 1991 antogs en ny grundlag, yttrandefrihetsgrundlagen.

Den tekniska utvecklingen på informations- och medieområdena har föranlett ändringar i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundla-

gen även 1998, 2002 och 2010. Yttrandefrihetskommittén lade i augusti 2012 fram sitt slutbetänkande (SOU 2012:55). Betänkandet innehöll dels materiella förändringar, dels en språklig och strukturell översyn av tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Huvuddelen av förslagen har dock inte genomförts. Ett förslag från kommittén som genomfördes 2014 var en ändring av tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen så att skrifter och tekniska upptagningar inte ska anses utgivna i Sverige – och därmed omfattas av tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen – endast på den grunden att de har skickats härifrån till enskilda mottagare i utlandet och alltså inte spritts i Sverige. Syftet är att utvidga möjligheten till internationellt rättslig samarbete när det gäller vissa situationer där kopplingen till Sverige är svag.

En yttrandefrihetsfråga med stor politisk sprängkraft under 1990-talet var barnpornografifrågan. År 1998 beslöts att tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen inte skulle vara tillämpliga på skildring av barn i pornografisk bild. Härigenom möjliggjordes en utvidgning av det straffbara området när det gäller befattning med barnpornografi.

Lagarnas huvudsakliga innehåll

Regeringsformen

Statsskickets grunder

De grundläggande principerna kommer till uttryck i regeringsformens första kapitel kallat ”Statsskickets grunder”. Kapitlets första paragraf lyder:

All offentlig makt i Sverige utgår från folket.

Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse.

Den offentliga makten utövas under lagarna.

Med utgångspunkt i regeringsformens portalparagraf presenteras här statsskickets grundprinciper.

Demokrati

Folkstyrelsen sägs bygga på allmän och lika rösträtt och på fri åsiktsbildning. Med andra ord grundas folkstyrelsen på politisk demokrati, i betydelsen demokrati som en metod för att fatta beslut. Det betyder inte att regeringsformen är främmande för ett vidare demokratibegrepp. I kapitlets andra paragraf (RF 1:2) anges som målsättning att det allmänna ska verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden. ”Det allmänna” betecknar dels normgivande organ som riksdagen och kommunala beslutande församlingar, dels verkställande organ som domstolar, regeringen, förvaltningsmyndigheterna och privaträttsligt organiserade subjekt som utför förvaltningsuppgifter.

Representativt statsskick

Medborgarna deltar inte själva direkt i beslutsfattandet utan gör det indirekt genom sina valda representanter i riksdagen och de kommunala församlingarna, kommun- och landstingsfullmäktige. De politiska partierna är nödvändiga beståndsdelar i en demokrati. Vid regeringsformens tillkomst uttalades att den politiska verksamheten även i framtiden främst ska försiggå genom partier. De är fria föreningar och man har velat undvika en lagreglering av deras verksamhet. Den hade kunnat utgöra ett ingrepp i yttrande- och föreningsfriheten.

Folkomröstningar utgör undantag från det representativa statsskicket. Ända sedan 1922 har rådgivande folkomröstningar kunnat anordnas, och sedan 1980 finns det möjlighet till beslutande folkomröstning i en grundlagsfråga. Denna möjlighet har hittills inte använts. En rådgivande folkomröstning är rättsligt sett inte bindande för riksdagen men fungerar i allmänhet faktiskt så. En rådgivande folkomröstning har hittills anordnats sex gånger. Senaste gången var 2003 om införande av euron. Partierna hade före omröstningen förklarat att de skulle följa resultatet.

Parlamentarism

Parlamentarism innebär att regeringen ska ha parlamentets förtroende eller i varje fall tolereras av detta. En majoritet i parlamentet ska alltid kunna tvinga en regering att avgå, men regeringen har i Sverige liksom i de flesta andra parlamentariska länder ett motmedel, nämligen att utlysa extra val. Regeringens reella maktställning skiftar med dess underlag i parlamentet och med de partikonstellationer som finns. Har regeringen majoritet är makten koncentrerad till regeringen. Syftet är att regeringen, så länge den tolereras av parlamentet och inom den ram som parlamentets beslut bildar, ska kunna handla med kraft och snabbhet.

Kommunal självstyrelse

Folkstyrelsen förverkligas inte bara genom ett representativt och parlamentariskt statsskick utan också genom kommunal självstyrelse. Denna anses så väsentlig att grunddragen anges i regeringsformen – så svarar också kommuner och landsting för en mycket stor del av den offentliga sektorn.

Kommunerna på lokal och regional nivå, det vill säga kommuner och landsting, har fått ett eget kapitel i den reformerade regeringsformen från 2010, kapitel 14.

Maktutövningens lagbundenhet

Enligt regeringsformens portalparagraf utövas den offentliga makten under lagarna. Här fastslås alltså den gamla principen om all maktutövnings lagbundenhet. Den gäller inte bara domstolar och förvaltningsmyndigheter utan även regering och riksdag. Den gäller på det kommunala området i lika hög grad som på det statliga. Samma syfte har bestämmelsen att domstolar och förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter ska beakta allas likhet inför lagen samt iakttä sakklighet och opartiskhet i sin verksamhet (RF 1:9).

Grundläggande mål för den offentliga verksamheten

Vissa grundläggande mål för politiken fastslås i andra paragrafen i inledningskapitlet (RF 1:2) och den brukar därför kallas för målsättningsparagrafen. Innehållet i bestämmelsen är sådant att man får förutsätta att det accepteras av de allra flesta invånarna i Sverige.

Paragrafen föreskriver att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Särskilt ska det allmänna trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet och för goda förutsättningar för hälsa. Det sägs vidare att det allmänna ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer.

Enligt målsättningsbestämmelsen ska det allmänna verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden samt värna den enskildes privatliv och familjeliv. Det allmänna ska också verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhäl-

let och för att barns rätt tas till vara. Det allmänna ska vidare motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person. Avslutningsvis framhålls att det samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.

Sveriges grundlagar

I enlighet med en gammal tradition har Sverige flera grundlagar, för närvarande fyra. Det är regeringsformen (RF), successionsordningen (SO), tryckfrihetsförordningen (TF) samt yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Tillsammans bildar de Sveriges konstitution. Det gemensamma för dessa grundlagar är att de stiftas på ett annat och mer komplicerat sätt än vanliga lagar. Regeringsformen är en övergripande grundlag som anger hur landet ska styras. Tryckfrihetsförordningen reglerar yttrandefrihetens användning i tryckta medier och offentlighetsprincipen. Yttrandefrihetsgrundlagen reglerar yttrandefrihetens användning i andra medier än de tryckta. Successionsordningen anger hur Sveriges tron ärvs mellan medlemmar av familjen Bernadotte.

Riksdagens och regeringens uppgifter

Endast riksdagen kan stifta lag, besluta om skatt och om användningen av statens medel. Det är också en uppgift för riksdagen att granska rikets styrelse och förvaltning (RF 1:4).

Regeringen styr riket (RF 1:6). Vad som närmare avses med detta framgår av olika bestämmelser i regeringsformen. I enlighet med parlamentarismens princip är regeringen ansvarig inför riksdagen.

Monarki

Regeringsformen har behållit den monarkiska statsformen. Kungen eller en drottning som innehar tronen är rikets statschef (RF 1:5). Statschefen har ingen politisk makt.

Internationellt samarbete

Sveriges medlemskap i Europeiska unionen är grundlagsfäst i första kapitlets tionde paragraf (RF 1:10). I samma paragraf anges också att Sverige deltar i internationellt samarbete inom ramen för Förenta nationerna och Europarådet samt i andra sammanhang.

Grundläggande fri- och rättigheter

Inledning

Reglerna i regeringsformens andra kapitel fokuserar på de fri- och rättigheter som har särskild betydelse för samhällsskicket: de politiska friheterna. De är definierade främst i det andra kapitlets två första paragrafer. Ändamålet här är att garantera den fria åsiktsbildningen i politiska, religiösa och kulturella frågor från ingrepp från det allmänna. En annan grupp

av regler (RF 2:4–8) är mera inriktade på att skydda individernas kroppsliga integritet och rörelsefrihet. De följande tre paragraferna (RF 2:9–11) är inriktade på individernas rättssäkerhet. I kapitlets tolfte och trettonde paragraf förbjuds lag eller annan föreskrift som innebär diskriminering (RF 2:12–13). Den följande paragrafen gäller rätten att vidta stridsåtgärder på arbetsmarknaden (RF 2:14).

Regeringsformen är relativt återhållsam när det gäller ett politiskt kontroversiellt område som individens ekonomiska frihet. Men det finns regler om egendomsskydd i kombination med regler om allemansrätt (RF 2:15). I de följande två bestämmelserna grundlagsfästs författares, konstnärers och fotografers upphovsrätt (RF 2:16) samt näringsfriheten (RF 2:17).

En rättighet av annat slag är rätten till kostnadsfri grundläggande utbildning. Den är inskriven i RF tillsammans med skyddet för forskningens frihet (RF 2:18).

Ett centralt inslag i diskussionen om grundlagsregleringen av fri- och rättigheter är problemet med kontroll av att grundlagsreglerna verkligen följs. Under arbetet med regeringsformen såg man en möjlighet till rättslig prövning av lagstiftningen och annan normgivning genom domstolar som en nödvändighet. Å andra sidan betonade man att en sådan prövning inte borde bli ett normalt inslag i rättslivet.

Resultatet blev att rättstillämpande myndigheter – och alltså inte bara domstolar – inte får tillämpa en föreskrift vars innehåll eller tillkomst strider mot grundlag eller annan överordnad författning. Den så kallade lagprövningen har betydelse långt utanför fri- och rättigheternas område.

Regeringsformen och Europakonventionen

Grundlagsreglerna om fri- och rättigheter har i någon mån minskat i betydelse under senare år. Det är en följd av Sveriges anslutning till internationella konventioner på området, främst Europarådets konvention av år 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna jämte tilläggsprotokoll. Rättsutvecklingen i Europadomstolen i Strasbourg visade efter hand att konventionens regler ingrep djupt i den svenska rättsordningen, även efter tillkomsten av regeringsformens rättighetsregler. Sedan 1982 har Sverige fällt ett antal gånger i Europadomstolen. Domstolen har i ett flertal mål slagit fast brott mot artikel 6 i konventionen, som föreskriver en rätt till ”en rättvis och offentlig förhandling inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag”. Fällningarna berodde i stor utsträckning på att Europadomstolen tillagt uttrycket ”civil rights and obligations” en vidare innebörd än man hade räknat med i Sverige.

De många fällningarna på denna punkt ledde till att riksdagen antog lagen om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut, numera ersatt av lagen om rättsprövning av vissa regeringsbeslut. Denna lag öppnar en möjlighet att hos Högsta förvaltningsdomstolen få till stånd en prövning av beslut av regeringen som berör en enskilds civila rättigheter eller skyldigheter i den mening som avses i artikel 6.1 av Europakonventionen. Andra beslut, som enligt Europakonventionen ska kunna domstolsprövas, får i stället överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i vanlig ordning. Efter

den första rättsprövningslagens tillkomst har antalet fällningar i mål från Sverige minskat.

Sverige har införlivat konventionen i dess helhet med svensk rätt. En fråga som diskuterades i motiven till beslutet var om konventionen skulle bli svensk grundlag eller vanlig lag. Man valde alternativet vanlig lag men gav konventionen en särskild ställning. I regeringsformen infördes ett förbud mot föreskrifter som står i strid med Sveriges åtaganden på grund av konventionen (RF 2:19). Framtida kollisioner i rättstillämpningen mellan konventionens bestämmelser och äldre eller nyare regler i svenska lagar och förordningar får lösas enligt gängse lagtolkningsprinciper. Det innebär att högre lag har företräde framför lägre, nyare lag framför äldre, speciallag framför en lag med mera allmän syftning. Två tolkningsprinciper underströks särskilt av konstitutionsutskottet: dels att utgångspunkten är att svenska lagar och förordningar är förenliga med Sveriges internationella åtaganden, så kallad fördragskonform tolkning, dels att en konvention om mänskliga rättigheter på grund av sin speciella karaktär bör få en särskild vikt i fall av konflikt med inhemska lagbestämmelser.

Konventionens engelska och franska originaltexter är intagna i SFS 1998:712. Där finns också en officiell svensk översättning.

Det kan i sammanhanget påminnas om att EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna i och med Lissabonfördraget 2009 är rättsligt bindande.

Beskrivning av rättigheterna

Vissa av de fri- och rättigheter som behandlas i andra kapitlet i regeringsformen är absoluta i den meningen att de inte kan begränsas på annat sätt än genom en ändring i själva grundlagsbestämmelsen. Andra fri- och rättigheter kan begränsas genom andra typer av författningar, mestadels genom vanlig lag. För åtskilliga fall – bland annat de centrala politiska friheterna – innehåller regeringsformen ganska utförliga beskrivningar av friheterna. Den anvisar också en möjlighet till ett särskilt förfarande i riksdagen för beslut om begränsningar. Regeringsformen drar dessutom upp riktlinjer som riksdagen ska följa vid sin prövning av innehållet i en föreslagen begränsning.

Till de absoluta fri- och rättigheterna hänförs följande:

- 1 Religionsfrihet: frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion (RF 2:1 st. 1 p. 6).
- 2 Skydd mot tvång att ge till känna sin åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende (RF 2:2).
- 3 Skydd mot tvång att delta i sammankomst för opinionsbildning eller i demonstration eller annan meningsyttring (RF 2:2).
- 4 Skydd mot tvång att tillhöra politisk sammanslutning, trossamfund eller annan sammanslutning för någon sådan åskådning som anges under 2 ovan (RF 2:2).
- 5 Skydd mot att en anteckning om en svensk medborgare i ett allmänt register utan medborgarens samtycke grundas enbart på dennes politiska åskådning (RF 2:3).

- 6 Förbud mot dödsstraff, mot kroppsstraff samt mot tortyr och mot medicinsk påverkan i syfte att tvinga fram eller hindra yttranden (RF 2:4–5).
- 7 Förbud mot att svenska medborgare landsförvisas eller hindras att resa in i riket och vidare skydd mot att svenska medborgare fräntas sitt medborgarskap (RF 2:7).
- 8 Rätten till domstolsprövning av ett frihetsberövande; i vissa fall kan prövningen ersättas med en prövning av en nämnd med en ordinarie domare som ordförande (RF 2:9).
- 9 Förbud mot straff och andra brottspåföljder för en gärning som inte var belagd med brottspåföljd när den begicks (RF 2:10 st. 1).
- 10 Förbud mot att ta ut skatter och statliga avgifter i vidare mån än som följer av föreskrifter som gällde när den omständighet inträffade som utlöste skatt- eller avgiftsskyldigheten (RF 2:10 st. 2). Riksdagen kan besluta om undantag från förbudet under krig, krigsfara eller svår ekonomisk kris.
- 11 Förbud mot att domstol inrättas för redan begången gärning eller för viss tvist eller i övrigt för visst mål (RF 2:11 st. 1).
- 12 Rättegångar ska genomföras rättvist och inom skälig tid (RF 2:11 st. 2 första meningen)

De fri- och rättigheter som kan begränsas genom lag och som omfattas av reglerna om det särskilda förfarandet är följande:

- 1 Yttrandefrihet: frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor (RF 2:1 st. 1 p. 1).
- 2 Informationsfrihet: frihet att inhämta och ta emot upplysningar samt att i övrigt ta del av andras yttranden (RF 2:1 st. 1 p. 2).
- 3 Mötesfrihet: frihet att anordna och delta i sammankomster för upplysning, meningsyttring eller annat liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk (RF 2:1 st. 1 p. 3).
- 4 Demonstrationsfrihet: frihet att anordna och delta i demonstrationer på allmän plats (RF 2:1 st. 1 p. 4).
- 5 Föreningsfrihet: frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften (RF 2:1 st. 1 p. 5).
- 6 Skydd mot andra påtvingade kroppsliga ingrepp (bortsett från dem som nämns under de absoluta fri- och rättigheterna 6) (RF 2:6 st. 1).
- 7 Skydd mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång (RF 2:6 st. 1).
- 8 Skydd mot intrång i förtroliga förbindelser och meddelanden (RF 2:6 st. 1).
- 9 Skydd mot betydande intrång i den personliga integriteten som innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden (RF 2:6 st. 2).

10 Skydd mot frihetsberövanden och frihet att förflytta sig inom Sverige och lämna landet (RF 2:8).

11 Rätt till offentlig rättegång (RF 2:11 st. 2 andra meningen).

Reglerna om det särskilda förfarandet gäller även förslag om inskränkning i ansvarsfriheten för meddelare enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen (se TF 7:3 st. 3 respektive YGL 5:3 st. 3) och i vissa andra fall enligt yttrandefrihetsgrundlagen (YGL 3:3).

Regeringsformen ställer i allmänna ordalag upp vissa krav att beakta vid begränsning av de här uppräknade fri- och rättigheterna (RF 2:21). Ändamålet med en begränsning måste vara godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det syfte som har föranlett den. Begränsningen får inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Vidare sägs att en begränsning inte får göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning. För yttrande- och informationsfriheterna ges ytterligare detaljerade regler som måste följas vid beslut om begränsningar genom lag (RF 2:23). För mötes- och demonstrationsfriheterna samt föreningsfriheten finns motsvarande regler (RF 2:24).

Vid rättighetsbegränsning måste riksdagen också beakta förbudet mot diskriminering med hänsyn till etniskt ursprung, hudfärg eller sexuell läggning eller på grund av kön (RF 2:12–13). Dessa förbud gäller vid lagstiftning över huvud taget och alltså inte bara vid rättighetsbegränsningar.

Bestämmelserna om *det särskilda förfarandet i riksdagen* (RF 2:22) är ganska komplicerade. Huvudregeln är att en minoritet som överstiger en sjättedel av de röstande kan framtvinga ett anstånd på minst tolv månader med ett beslut om ett lagförslag som rör någon av fri- och rättigheterna under punkterna 1–11 ovan. Vissa typer av begränsningar är undantagna från reglerna om det särskilda förfarandet (RF 2:22 st. 2). Konstitutionsutskottet prövar för riksdagens del om det särskilda förfarandet är tillämpligt i fråga om ett visst lagförslag. KU får inte avge förklaring att det inte är tillämpligt utan att höra Lagrådet (RO 10:5 st. 3).

Det särskilda förfarandet sågs vid sin tillkomst främst som ett sätt att stimulera till en så försiktig användning av den rättighetsbegränsande lagstiftningen att besluten skulle kunna vinna bred anslutning. Att förfarandet inte har tillämpats ofta kan ses som en bekräftelse på att syftet uppnåtts.

Till de två nu behandlade grupperna av rättigheter kommer ett antal rättigheter som kan begränsas, i allmänhet genom lag utan särskilda villkor och utan möjlighet att tillämpa det särskilda förfarandet. Hit hör rätten till fackliga stridsåtgärder (RF 2:14), skyddet för äganderätten och för allemansrätten (RF 2:15), för upphovsrätten (RF 2:16), för närings- och yrkesfriheten (RF 2:17 st. 1) och slutligen för rätten till utbildning och forskningens frihet (RF 2:18).

Dessa rättigheter kan få en stor del av sitt innehåll genom vanlig lag, ibland en helt avgörande del. Skyddet för rätten till fackliga stridsåtgärder kan inskränkas genom lag eller avtal (RF 2:14). Skyddet mot att tvingas avstå sin egendom genom expropriation och mot att tåla inskränkningar i

användningen av mark eller byggnader viker när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen (RF 2:15 st. 1). Den som tvingas att avstå från egendom ska få full ersättning för förlusten. Ersättning ska också vara tillförsäkrad den för vilken det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad på sådant sätt att pågående markanvändning avsevärt försvåras eller att betydande skada uppkommer. Ersättningen i dessa fall ska bestämmas enligt grunder som anges i lag (RF 2:15 st. 2). Vid inskränkningar i användningen av mark eller byggnader som görs av hälso- eller säkerhetsskäl är rätten till ersättning dock inte garanterad i regeringsformen (RF 2:15 st. 3).

I bestämmelsen om närings- och yrkesfrihet (RF 2:17) heter det att begränsningar får införas endast för att skydda angelägna allmänna intressen. Där sägs också att sådana begränsningar aldrig får ha till syfte enbart att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag. Regeln kan ses som ett visst skydd för den fria konkurrensen.

Rätten till kostnadsfri grundläggande utbildning (RF 2:18 st. 1) är i strikt mening absolut. Men bara de barn som omfattas av den allmänna skolplikten har denna rätt, och skolplikten kan inte bara utvidgas utan också inskränkas genom vanlig lag.

Regeringsformens regler om fri- och rättigheter gäller till övervägande del för ”var och en”, det vill säga även för utlänningar som vistas här. Vissa bestämmelser omfattar dock endast svenska medborgare, exempelvis skyddet mot åsiktregistrering (RF 2:3), skyddet mot landsförvisning eller annat hinder för att resa in i landet (RF 2:7 st. 1), rörelsefriheten inom landet (RF 2:8 st. 1). När rättighetsskyddet gäller för både svenska och andra länders medborgare kan dock grundlagsskyddet vara svagare för andra länders medborgare än för svenska. Flera av fri- och rättigheterna kan begränsas för utländska medborgare genom lag utan att man tillämpar merparten av de bestämmelser som uppställer särskilda villkor för att en begränsning ska kunna godtas (RF 2:25).

Riksdagen

Riksdagen består av en kammare med 349 ledamöter (RF 3:2). De väljs samtidigt genom fria, hemliga och direkta val. Röstning sker på parti, men det finns möjlighet för väljarna att avge en särskild personröst genom att kryssa för en av kandidaterna på valsedeln (RF 3:1). Rösträtt vid riksdagsval har varje svensk medborgare som är eller någon gång har varit bosatt i Sverige och som har fyllt 18 år senast på valdagen. För att kunna väljas gäller samma villkor som för rösträtt (RF 3:4).

För val till riksdagen är landet indelat i 29 valkretsar (RF 3:5, ValL 4:2). Av de 349 mandaten är 310 fasta valkretsmandat som tilldelas valkretsarna i förhållande till antalet röstberättigade inom varje valkrets (RF 3:6).

Valsystemet är proportionellt. Men det finns en spärr i systemet. Endast ett parti som har fått minst 4 procent av rösterna i hela riket är berättigat att delta i fördelningen av mandaten. Denna spärr kan emellertid forceras av ett parti som har fått minst 12 procent av rösterna i en valkrets. Partiet får då delta i fördelningen av mandaten i den valkretsen men inte i fördelningen av utjämningsmandaten, det vill säga de mandat

som ska svara för att tilldelningen av mandaten blir proportionell mot röstfördelningen mellan partierna i hela riket (RF 3:7). Fyra procent av rösterna i hela riket svarar mot en tilldelning av 14 mandat.

Den metod som tillämpas vid fördelningen av mandaten mellan partierna är den jämkade uddatalsmetoden. Vid tilldelningen av de fasta mandaten inom en valkrets konkurrerar partierna med varandra med utgångspunkt i ett jämförelsetal. Detta beräknas så att ett partis röstetal divideras med det dubbla antalet erhållna mandat + 1, det vill säga med 3, 5, 7 och så vidare, alltså alltid med ett udda tal, därav namnet på metoden. Men metoden är som det heter jämkad. Jämkningsen innebär att vid konkurrensen om första mandatet, och så länge ett parti inte tilldelats något mandat, är jämförelsetalet lika med partiets röstetal dividerat med 1,2. Detta försvårar främst för de mindre partierna att få sitt första mandat i valkretsens. Men detta kompenseras genom de 39 utjämningsmandaten. Dessa fördelas mellan partierna på ett sådant sätt att fördelningen av det totala antalet mandat blir proportionell mot partiernas röstetal i hela riket. Efter denna fördelning tillförs utjämningsmandaten valkretsarna allt efter partiernas jämförelsetal i valkretsarna (RF 3:8, ValL 14:3–5).

För varje mandat som ett parti har fått utses en riksdagsledamot (RF 3:9). I första hand går mandaten till de kandidater som fått personröster till ett antal som uppgår till minst 5 procent av partiets röstetal i valkretsens. Mandaten tilldelas kandidaterna på grundval av hur många personröster som de fått. Skulle ingen kandidat eller inte tillräckligt många kandidater ha fått tillräckligt antal personröster tilldelas mandaten kandidaterna i den ordning som de står på partiets valsedel, om endast en typ av valsedel finns. Har partiet gått fram med flera olika valsedlar i valkretsens blir förfarandet mer komplicerat (ValL 14:9–10).

Ordinarie val till riksdagen hålls vart fjärde år andra söndagen i september (RF 3:3, ValL 1:3). Mellan de ordinarie valen kan regeringen förordna om extra val, dock inte under de tre första månaderna efter en nyvald riksdags första sammanträde (RF 3:11). Mandaten gäller endast för den återstående delen av valperioden. Man låter alltså inte – vilket är vanligt i andra länder – en ny, hel valperiod löpa efter ett extra val. Det har inte fattats något regeringsbeslut om extra val under den nuvarande regeringsformens tid.

För ledamöterna finns ersättare (RF 3:2). För varje ledamot utses i princip lika många ersättare som antalet mandat partiet fått i valkretsens, dock minst tre. Ersättarna är alltså gruppersättare, inte personliga. En ledamot som är talman eller statsråd får inte utöva sitt riksdagsuppdrag; i ett sådant fall tjänstgör alltid en ersättare (RF 4:13). Detsamma gäller om en ledamot fått tjänstledighet för minst en månad (RO 5:3).

Ett riksdagsval får överklagas hos Valprövningsnämnden som utses av riksdagen. Ordföranden i nämnden ska vara eller ha varit ordinarie domare och får inte vara ledamot av riksdagen. Den som valts till riksdagsledamot utövar sitt uppdrag även om valet har överklagats. Skulle valet ändras efter överklagande, intar en ny ledamot sin plats så snart ändringen har meddelats officiellt (RF 3:12).

Närmare bestämmelser om riksdagsvalen finns i vallagen (SFS 2005:837) och valförfordningen (SFS 2005:874).

En riksdagsledamot arvoderas för sitt uppdrag och har även andra ekonomiska förmåner, som ålderspension och inkomstgaranti (RO 5:2).

Under mandatperioden får en riksdagsledamot eller ersättare inte lämna sitt uppdrag utan att riksdagen har medgett det. En ledamot som genom brott har visat sig uppenbart olämplig för uppdraget kan tvingas lämna uppdraget genom beslut av domstol (RF 4:11).

En riksdagsledamot har ett visst skydd mot talan vid domstol; talan får inte väckas på grund av yttranden eller gärningar under utövandet av uppdraget utan att riksdagen har medgett det genom ett beslut med fem sjuåttedelars majoritet (RF 4:12).

Beträffande riksdagens arbete och arbetsformer hänvisas till avsnittet nedan om riksdagsordningen.

Statschefen

Sverige är en monarki och har följaktligen en kung eller en drottning som statschef. Tronföljden regleras i successionsordningen. Statschefen måste ha fyllt 18 år (RF 5:2).

Statschefen har ingen politisk makt. Hans eller hennes uppgifter ligger på det representativa och ceremoniella planet. Statschefen ska hållas informerad om in- och utrikespolitiska angelägenheter av statsministern. Det kan också anordnas särskilda informationskonseljer med statschefen som ordförande (RF 5:3). Statschefen är dessutom ordförande i den särskilda konselj där regeringsskifte äger rum (RF 6:6). Statschefen ska också förklara ett riksmöte öppnat (RO 3:6) och är ordförande i Utrikesnämnden (RF 10:12 st. 2).

Enligt folkrättens regler mottas andra länders sändebud av statschefen, och det är statschefen som undertecknar de svenska ambassadörernas fullmakter att företräda Sverige i ett främmande land. De statsbesök som statschefen gör utomlands och motsvarande besök i Sverige av andra länders statschefer är betydelsefulla.

Om konungen eller drottningen inte kan utöva sina uppgifter träder den närmast successionsberättigade medlemmen av kungahuset in för att som tillfällig riksföreståndare fullgöra statschefens uppgifter (RF 5:4).

Regeringen

Regeringen består av statsministern och övriga statsråd. Statsråden tillsätts av statsministern (RF 6:1). Det finns en nedre gräns för antalet statsråd. Minst fem statsråd måste delta i ett regeringssammanträde (RF 7:4). Någon övre gräns finns inte. Det nuvarande antalet är 24. För att kunna utnämnas till statsråd måste man vara svensk medborgare. Ett statsråd får inte ha någon anställning. Statsrådet får inte heller ha något uppdrag eller utöva någon verksamhet som kan rubba förtroendet för honom eller henne (RF 6:2). Statsministern brukar utse en av de övriga regeringsledamöterna till sin ställföreträdare, ofta kallad vice statsminister (RF 6:10).

Regeringsbildningen

Om statsministern avgått eller dött är det talmannens uppgift att lägga fram förslag till ny statsminister för riksdagen. Dessförinnan måste tal-

mannen ha samrått med företrädare för varje partigrupp inom riksdagen och överlagt med de vice talmännen. Röstar mer än hälften av riksdagsledamöterna, det vill säga minst 175 ledamöter, mot förslaget är det förkastat. I annat fall är det godkänt (RF 6:4). De ledamöter som avstår från att rösta kan sägas acceptera talmannens förslag. Förkastas förslaget ska talmannen återkomma med ett annat eller samma förslag. Om talmannens förslag förkastats fyra gånger avbryts förfarandet och återupptas först sedan val till riksdagen hållits. Om ordinarie val inte ska hållas inom tre månader, hålls extra val inom samma tid (RF 6:5). Vid alla regeringsbildningar hittills enligt denna ordning har talmannens första förslag godkänts av riksdagen.

Om ett riksdagsval lett till regeringens avgång, är det den nya riksdagens talman som föreslår ny statsminister. Det är också den nya riksdagens talman som leder sonderingarna med partiernas företrädare. Men vid bestämmelsernas tillkomst förutsattes att den gamla riksdagens talman skulle kunna medverka i ett inledande skede, genom att ta emot den gamla statsministerns avskedsansökan och inleda förhandlingarna. Så har det också gått till i praktiken.

Efter varje val, som inte omedelbart lett till statsministerns avgång, ska riksdagen pröva om statsministern har tillräckligt stöd i riksdagen. Prövningen ska ske senast två veckor efter det att riksdagen samlats. Om mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar nej ska statsministern entledigas (RF 6:3).

Om riksdagen förklarar att statsministern eller något annat statsråd inte har riksdagens förtroende, ska talmannen avskeda honom eller henne. För en sådan förklaring fordras att mer än hälften av riksdagsledamöterna röstar för den (RF 6:7, 13:4).

Statsministern kan avgå på grund av resultatet av en statsministeromröstning efter ett val, en misstroendeomröstning eller på egen begäran. I samtliga fall leder det till hela regeringens avgång. Detsamma blir följden om statsministern dör (RF 6:9).

Ett annat statsråd kan avgå på grund av utgången av en misstroenderöstning eller på egen begäran. Statsministern kan också avskeda ett statsråd (RF 6:8). Om hela regeringen avgått, sitter den kvar som en övergångsregering till dess en ny regering har tillträtt (RF 6:11). En övergångsregering har samma maktbefogenheter som varje annan regering med ett undantag. Undantaget är att utlysa extra val (RF 3:11). Men en övergångsregering fattar i regel endast beslut i frågor som är löpande eller brådskande.

Regeringsarbetet

Det finns två huvudtyper av regeringsärenden, styrelseärenden och förvaltningsärenden. Styrelseärendena är ofta politiskt betonade, exempelvis propositioner till riksdagen och överenskommelser med andra länder. Förvaltningsärendena är främst anställningsärenden och enskilda partsärenden. För beredning av regeringsärendena ska det finnas ett regeringskansli. Regeringskansliet ska också biträda regeringen och statsråden i deras verksamhet i övrigt. I Regeringskansliet ingår departement för olika verksamhetsgrenar. Regeringen fördelar ärendena mellan departementen,

men statsministern utser departementschefer bland statsråden (RF 7:1). Statsministern kan också besluta att ett ärende eller en grupp av ärenden som hör till ett visst departement ska skötas av något annat statsråd än departementschefen (RF 7:5). Inom ett departement kan det därför finnas andra statsråd än departementschefen. Det förekommer också att ett statsråd sköter ärenden som tillhör flera departement. Departementens antal är för närvarande tio. Dessutom har statsministern ett kansli som kallas för Statsrådsberedningen. Sedan 1997 utgör Regeringskansliet en enda myndighet med statsministern som chef.

När det gäller regeringsärendenas beredning föreskrivs endast att behövliga upplysningar och yttranden ska inhämtas från berörda myndigheter och kommuner. Dessutom ska sammanslutningar och enskilda få möjlighet att yttra sig i den omfattning som behövs (RF 7:2).

Beslutsfattandet inom regeringen är kollektivt. Regeringsärenden avgörs av regeringen vid regeringssammanträde (RF 7:3). Beslutsproceduren vid regeringssammanträdena är inte reglerad, och några omröstningsregler finns inte heller.

Regeringssammanträdena är slutpunkten i en ofta lång kedja av interna överläggningar och beredningar av olika slag. Regeringen blir praktiskt taget alltid ense om besluten. Reservationsrätt finns dock (RF 7:6). Regeringssammanträdena har karakteriserats som sammanträden av enbart formellt registrerande natur.

Den starka position i regeringen som regeringsformen ger statsministern är slående. Statsministern utser ensam övriga statsråd och fördelar uppgifterna mellan dem. När statsministern så önskar kan han eller hon avskeda ett annat statsråd. Om statsministern avgår faller hela regeringen. Statsministern är också chef för hela Regeringskansliet.

Lagar och andra föreskrifter

Organ som kan besluta om föreskrifter

Riksdagen är ensam lagstiftare. Även regeringen kan besluta om generella föreskrifter. Detta sker i form av förordningar. Statliga förvaltningsmyndigheter och kommuner kan också besluta om föreskrifter men endast om riksdagen eller regeringen har medgett det genom ett så kallat bemyndigande. Ett bemyndigande att meddela föreskrifter ska alltid ges i lag eller förordning (RF 8:1).

Föreskrifter på skilda nivåer

Grundlagarna bildar den högsta nivån. Grundlagarna stiftas genom två likalydande beslut, och mellan besluten måste riksdagsval ha hållits (RF 8:14). Folkomröstning om ett förslag till grundlagsändring ska anordnas om minst en tredjedel av riksdagsledamöterna, alltså minst 117 ledamöter, stöder folkomröstningsförslaget. Omröstningen ska hållas samtidigt med det val som ska föregå det andra beslutet. Om de som röstat mot grundlagsförslaget är fler än de som röstat för förslaget och de som röstat mot förslaget till antalet också är fler än hälften av dem som har avgett godkända röster vid riksdagsvalet, är förslaget förkastat. I annat fall fortsätter riksdagens behandling av förslaget, och riksdagen kan då bifalla

eller avslå förslaget (RF 8:16). Någon folkomröstning om en grundlagsfråga har hittills inte hållits.

På nivån närmast under grundlagarna finns *riksdagsordningens huvudbestämmelser*. De kan ändras på samma sätt som grundlagarna, alltså genom två beslut av riksdagen med ett val emellan, dock utan möjlighet till beslutande folkomröstning. Denna beslutsform kan emellertid ersättas med ett enda beslut fattat med kvalificerad majoritet. Om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar för ändringen har den antagits. Lagar som avser trossamfund och grunderna för Svenska kyrkan som trossamfund ändras på samma sätt som riksdagsordningen (RF 8:17).

På nästa nivå befinner sig föreskrifter som bara kan beslutas av riksdagen, *det obligatoriska lagområdet*. Den största gruppen är föreskrifter om enskildas personliga ställning och deras personliga och ekonomiska förhållanden inbördes, det vill säga hela civilrätten (RF 8:2 st. 1 p. 1). Hit hör också bland annat vissa viktiga offentlighetsrättsliga föreskrifter som är betungande för medborgarna, nämligen föreskrifter som avser annan rättsverkan av brott än böter, skatter (med vissa undantag som anges nedan) och föreskrifter om konkurs eller utsökning (RF 8:2 st. 1 p. 2, 8:3 st. 1). Dessutom ska riksdagen besluta genom lag när det gäller en rad andra förhållanden som anges särskilt på olika ställen i regeringsformen, exempelvis upphovsrätten, valen på alla nivåer, domstolsväsendet och kommunindelningen.

Nästa nivå är det så kallade *fakultativa lagområdet*. Här öppnar regeringsformen möjligheter för riksdagen att genom lag överlåta åt regeringen att besluta om föreskrifter, *delegerad normgivning*. Denna konstruktion är möjlig inom stora delar av den offentliga rätten inklusive kommunalrätten (RF 8:3). Riksdagen kan också delegera normgivningsmakt direkt till kommunerna när det gäller avgifter och skatter som syftar till att reglera trafikförhållandena. Det senare fallet innebär ett undantag från principen att skatt endast kan beslutas av riksdagen. Detta undantag har tillkommit för att göra det möjligt för kommunerna att besluta om parkeringsavgifter och trängselskatt (RF 8:9).

Regeringsformen säger nästan ingenting om vad som ska känneteckna de föreskrifter som regeringen eller kommunerna kan besluta om efter delegation. I förarbetena ansågs det inte vara möjligt att dra någon generell gräns i grundlagen; frågan borde få avgöras av riksdagen från fall till fall (prop. 1973:90 s. 209). När det gäller mindre ingripande bestämmelser borde riksdagen kunna ge ganska vidsträckta bemyndiganden. I fall där viktigare medborgarintressen kunde beröras, borde riksdagen precisera de ramar inom vilka regeringen och kommunerna ska få röra sig. Riksdagen kan kräva att föreskrifter som regeringen beslutat om med stöd av ett bemyndigande underställs riksdagen för prövning (RF 8:6).

Regeringen har också en *kompetens direkt grundad på regeringsformen* att besluta om föreskrifter (RF 8:7). Det gäller för det första föreskrifter om verkställighet av lag, i huvudsak bestämmelser som kompletterar lagregler, främst på det administrativa planet. Sådana föreskrifter är oftast förvaltningsrättsliga, men de kan förekomma även inom civilrätten, straffrätten och processrätten.

En andra grupp av föreskrifter som regeringen kan besluta om utan särskilt bemyndigande från riksdagen är föreskrifter som inte enligt grundlag ska beslutas av riksdagen. Man talar här ofta om *regeringens restkompetens*. Det gäller i huvudsak administrativa föreskrifter, såsom instruktioner för statliga myndigheter. Men det gäller också exempelvis bestämmelser om avgifter, i huvudsak frivilliga avgifter utan samband med monopol eller myndighetsutövning.

Regeringsformen öppnar också möjlighet till vidaredelegation från regeringen till förvaltningsmyndigheter och kommuner, så kallad *sub-delegation*. Det innebär att regeringen kan föra kompetensen vidare till en förvaltningsmyndighet eller till kommuner. Det kräver att riksdagen i lagtexten har tillåtit en sådan vidare överlåtelse (RF 8:10). Regeringen kan också bemyndiga en förvaltningsmyndighet att meddela en föreskrift på de båda områden där regeringen har normgivningskompetens direkt grundad på regeringsformen (RF 8:11).

Av principiell betydelse är att riksdagens normgivningskompetens alltid är överordnad. Det innebär att en behörighet för regeringen att besluta om föreskrifter i ett visst ämne inte hindrar riksdagen att genom lag besluta om föreskrifter i samma ämne (RF 8:8).

Den formella lagkraften

En hörnpelare i regeringsformens reglering av normgivningskompetensen är bestämmelsen om *den formella lagkraften* (RF 8:18). Vad som en gång har beslutats som lag kan inte upphävas eller ändras på annat sätt än genom en ny lag. Motsvarande gäller grundlagarna, riksdagsordningen och de ovan nämnda föreskrifterna om trossamfund. Samma formkrav gäller här som i fråga om stiftandet. En regeringsförordning kan självfallet ändras eller upphävas genom en ny regeringsförordning. Motsvarande gäller i fråga om myndigheternas föreskrifter. För regeringens och myndigheternas föreskrifter gäller dock den nyss nämnda bestämmelsen om riksdagens överordnade kompetens. Riksdagen kan alltid genom lag ingripa genom att upphäva eller ändra föreskriften. Regeringen kan på motsvarande sätt ändra eller upphäva statliga förvaltningsmyndigheters föreskrifter.

Lagrådet

Lagförslag på de flesta lagstiftningsområden ska regeringen remittera till *Lagrådet* som består av ledamöter eller tidigare ledamöter från Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen (RF 8:20–22). Undantag kan göras för lagförslag där Lagrådets granskning skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller fördröja lagstiftningsarbetet ”så att avsevärt men uppkommer”.

Lagrådet är indelat i avdelningar. Varje avdelning består normalt av tre ledamöter, minst en från vardera domstolen. Lagrådets uppgifter är att granska lagförslagets förhållande till grundlagarna och rättsordningen i övrigt. Rådet ska också slå vakt om rättssäkerhetens principer i lagstiftningen och se till att lagförslagen tillgodoser de angivna syftena och kan fungera i praktiken.

Även riksdagsutskotten ska begära yttranden av Lagrådet när ett ut-

skott överväger att föreslå en ändring i ett regeringsförslag eller när ett utskott efter en motion eller på eget initiativ tar upp en lagfråga som inte har väckts av regeringen. Det förekommer också att ett utskott begär ett yttrande när det inte delar regeringens uppfattning att Lagrådets yttrande inte behövs.

Lagrådsgranskningen innebär en betydelsefull kontroll, inte minst av om lagförslagen är förenliga med grundlagarna. Lagrådet är dock ett rådgivande organ och inte ett beslutande. Regeringen, och i sista hand riksdagen, kan välja att inte följa dess råd.

Finansmakten

Finansmakten, det vill säga rätten att bestämma över statens inkomster och utgifter, intar en central plats bland statsfunktionerna. Innehavaren av denna makt har i sin hand ett instrument för inkomst- och resursfördelningen i samhället. Det kan användas i konjunkturpolitiskt, finanspolitiskt, regionalpolitiskt och allmänt välfärdspolitiskt syfte.

I Sverige är det riksdagen som innehar finansmakten. I regeringsformens inledningskapitel sägs att riksdagen beslutar om skatt till staten och bestämmer hur statens medel ska användas. Formuleringen ger uttryck för den traditionella uppdelningen av finansmakten i två delfunktioner, beskattning och budgetbeslut. Budgetbesluten innefattar dels att beräkna statsinkomsterna, dels att fastställa anslag (RF 9:3 st. 1).

Beslut om skatter fattas, som redan framgått, i form av lag. Betungande avgifter beslutas av riksdagen genom lag men besluten kan delegeras till riksdagen eller till kommuner. Andra avgifter beslutas av regeringen genom förordning (RF 8:3 st. 1; 8:9 p. 1). Besluten om skatter och avgifter är sålunda frikopplade från budgetarbetet. Faktiskt finns det dock ett nära samband. Att beräkna statsinkomsterna ingår i budgetarbetet. Behovet av inkomster måste bedömas mot bakgrund av utgiftsbehovet och av lånemöjligheterna. Regeringen får inte utan medgivande från riksdagen ta upp lån eller göra andra ekonomiska åtaganden för staten (RF 9:8 st. 2).

Riksdagen bestämmer också hur statens inkomster ska användas. Det sker genom att riksdagen anvisar anslag till angivna ändamål. Anslagen tas upp i statens budget. Riksdagen kan dock besluta att statsinkomster får tas i anspråk för bestämda ändamål i annan ordning än genom anslag (RF 9:3 st. 3). Man brukar då tala om specialdestination.

Budgetperioden är ettårig och sammanfaller med kalenderåret. Riksdagen kan dock besluta om riktlinjer för statens verksamhet även för tiden efter den följande budgetperioden (RF 9:6).

I den ekonomiska vårpropositionen, som lämnas årligen senast den 15 april, dras riktlinjerna upp för den framtida ekonomiska politiken och budgetpolitiken (RO 9.5.2). Regeringens förslag till budget, budgetpropositionen, ska lämnas senast den 20 september. Om det är val i september lämnas den senast två veckor efter riksmötets öppnande. I händelse av ett regeringsskifte på grund av valet gäller att budgetpropositionen ska lämnas inom tre veckor efter det att den nya regeringen har tillträtt, dock senast den 15 november (RO 9.5.1).

För att åstadkomma en sammanhållen budgetbehandling använder riksdagen den så kallade rambeslutsprocessen. Den fungerar på följande sätt. Regeringens budgetproposition innehåller ett förslag till fördelning av utgifterna på 27 utgiftsområden och en beräkning av inkomsterna (RO 9:5). Riksdagen fattar, på förslag av finansutskottet, *ett* beslut som fastställer beräkningen av inkomsterna på statens budget och för varje utgiftsområde det belopp som utgiftsområdets anslag högst får uppgå till (utgiftsram). Detta beslut fattas omkring den 20 november, när det inte är valår. För varje utgiftsområde fattas därefter *ett* beslut, om anslagens fördelning. Summan av anslagen inom ett utgiftsområde får då inte överskrida ramen (RO 11:18).

Regeringen förvaltar och förfogar över statens tillgångar (RF 9:8 st. 1), men dessa tillgångar får inte användas på något annat sätt än vad riksdagen bestämt (RF 9:7). Detta innebär dock inte att ett anslag måste förbrukas helt eller delvis. Den frågan får regeringen avgöra under parlamentariskt ansvar.

Efter budgetårets slut ska regeringen lämna en årsredovisning för staten till riksdagen (RF 9:10).

Riksbanken är rikets centralbank och en myndighet under riksdagen. Den har ansvaret för penningpolitiken, medan ansvaret för övergripande valutapolitiska frågor vilar på regeringen (RF 9:12–13). Det innebär bland annat att det är Riksbanken som bestämmer räntan och regeringen som bestämmer växelkurssystemet. För att utöva insyn och kontroll över Riksbanken väljer riksdagen Riksbanksfullmäktige som består av elva personer. För själva ledningen av Riksbanken svarar en direktion som valts av fullmäktige, bestående av sex personer som väljs på fem eller sex år. Bland dessa sex utser fullmäktige en riksbankschef. I riksbankslagen (1988:1385) sägs att målet för Riksbankens verksamhet ska vara att upprätthålla ett fast penningvärde samt att Riksbanken också ska främja ett säkert och effektivt betalningsväsende. Endast Riksbanken har rätt att ge ut sedlar och mynt (RF 9:14).

Internationella överenskommelser och överlåtelser

Överenskommelser med andra stater eller med mellanfolkliga organisationer ingås av regeringen (RF 10:1). Riksdagen garanteras dock ett inflytande över de viktigare internationella överenskommelserna. Alla överenskommelser som kräver ett beslut av riksdagen för att kunna genomföras måste också godkännas av riksdagen. Även när det gäller andra överenskommelser av större vikt måste regeringen få riksdagens godkännande. I sådana fall kan dock – om rikets intresse kräver det – riksdagens godkännande ersättas med en överläggning i den parlamentariskt sammansatta Utrikesnämnden.

Regeringen ska fortlöpande hålla Utrikesnämnden underrättad om de utrikespolitiska förhållanden som kan få betydelse för landet och överlägga med nämnden om dessa så ofta som det behövs. I alla utrikesärenden av större vikt ska regeringen före avgörandet överlägga med nämnden, ”om det kan ske” (RF 10:11).

Statschefen är ordförande i Utrikesnämnden. Om statschefen har för-

hinder, träder statsministern in som ordförande. Talmannen är självskriven som ledamot, och i nämnden ingår ytterligare nio proportionellt valda riksdagsledamöter (RF 10:12).

Inom Sverige gäller att offentligrättsliga funktioner såsom lagstiftning endast kan utövas av organ som kan stödja sin behörighet direkt på grundlag eller på ett bemyndigande som har stöd i grundlag. En allmän förutsättning är då att det beslutande organet är nationellt.

Det sagda innebär bland annat att bestämmelser i internationella avtal för Sveriges del har sin giltighet begränsad till Sverige som stat. Om Sverige gör ett åtagande i ett sådant avtal, blir det inte bindande för svenska medborgare förrän det har införlivats med svensk rätt genom beslut av ett behörigt svenskt organ. Detta kan göras på olika sätt, exempelvis genom att avtalet skrivs om till en svensk författning eller genom att avtalstexten i svensk översättning eller – undantagsvis – i utländsk originaltext utfärdas som en svensk föreskrift.

Överlåtelse av beslutskompetens till ett utländskt eller internationellt organ förutsätter uttryckligt grundlagsstöd. I regeringsformen görs en skillnad mellan överlåtelse av beslutanderätt till EU och övriga överlåtelser. Överlåtelser till EU behandlas i nästa avsnitt. Vad beträffar övriga överlåtelser gäller att beslutanderätt som direkt grundar sig på regeringsformen endast kan överlåtas i begränsad omfattning när överlåtelserna avser beslut om föreskrifter, användningen av statens tillgångar, rättskipnings- eller förvaltningsuppgifter eller ingående eller uppsägning av internationella överenskommelser eller förpliktelser. Vissa befogenheter kan över huvud taget inte överlåtas. Detta gäller beslut om grundlagarna, riksdagsordningen, vallagen och lagar om begränsning av någon av fri- och rättigheterna enligt 2 kap. regeringsformen (RF 10:7).

Rättskipnings- eller förvaltningsuppgifter som inte direkt grundar sig på regeringsformen kan överlåtas och då inte bara till mellanfolkliga organ utan även till en annan stat och till en utländsk eller internationell inrättning eller samfällighet (RF 10:8). Här syftas bland annat på samarbete med grannländer i frågor som tullbevakning och kriminalvård.

Beslut om överlåtelse av de nu nämnda befogenheterna kan fattas av riksdagen om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens samtliga ledamöter röstar för beslutet. Alternativt kan beslutet fattas enligt reglerna om grundlagsändring, det vill säga genom två beslut i riksdagen med val emellan, med möjlighet också till en beslutande folkomröstning om minst en tredjedel av riksdagsledamöterna röstar för det.

Riksdagen kan besluta att framtida ändringar i en internationell överenskommelse som införlivats i svensk rätt automatiskt ska gälla i Sverige. En bestämmelse i regeringsformen gör detta möjligt. Ett krav i bestämmelsen är att den framtida ändringen är av begränsad omfattning. Beslutet fattas i samma ordning som gäller för andra överlåtelser (RF 10:9).

Sverige och EU

När Sverige ansökte om inträde i EU stod det från början klart att de dåvarande reglerna om internationell överlåtelse av beslutsbefogenheter inte medgav en så vidsträckt överlåtelse som anslutningen krävde. Ett väsent-

ligt drag hos EU är att unionens organ på de områden som överlåtelsen omfattar ska kunna besluta föreskrifter med omedelbar och direkt verkan i medlemsländerna. Sådana föreskrifter ska också sätta medlemsländernas egna föreskrifter åt sidan, i den mån dessa efter sin lydelse skulle kollidera med unionens regler.

Lösningen blev att genomföra en ändring av regeringsformen inriktad just på EU. Ett motiv till denna begränsning var att man inte ville öppna dörren för så vittgående befogenhetsöverlåtelser till andra internationella organ.

I grundlagstexten finns två viktiga villkor inskrivna för överlåtelser av beslutanderätt inom ramen för samarbetet i EU (RF 10:6 st. 1). Det första är att överlåtelsen inte får avse beslutanderätt som rör principerna för statsskicket. Regleringen på denna punkt går tillbaka till uttalanden som konstitutionsutskottet gjorde vid införandet av bestämmelsen. Konstitutionsutskottet betonade då bland annat att riksdagens ställning som det främsta statsorganet inte fick urholkas i väsentlig grad genom överlåtelse av normgivningsbefogenheter. Utskottet pekade också på den fria åsiktbildningens stora betydelse för vårt statsskick och på den viktiga roll som offentlighetsprincipen och meddelarfriheten spelar i detta sammanhang. Det andra villkoret är att unionen har ett fri- och rättighetsskydd motsvarande det som ges i regeringsformen och i Europakonventionen. Regleringen i grundlagen utgår från förutsättningen att EU:s rättsbildande organ inte kan tillägna sig någon kompetens utöver den som medlemsstaterna har givit dem genom anslutningsfördragen och genom senare fördrag.

För att riksdagen ska kunna överlåta beslutsbefogenheter inom ramen för samarbetet inom EU krävs en kvalificerad majoritet av samma slag som för andra befogenhetsöverlåtelser. Minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens samtliga ledamöter måste stå bakom beslutet. Alternativt finns möjligheten att fatta beslutet på samma sätt som grundlagsbeslut, det vill säga med två identiska beslut med riksdagsval mellan besluten (RF 10:6 st. 2).

Det finns ytterligare en specialbestämmelse med sikte på samarbetet i EU. Den innebär att riksdagen kan godkänna en överenskommelse inom ramen för detta samarbete även om överenskommelsen inte finns i slutligt skick (RF 10:4).

I EU-frågor har regeringen en informations- och samrådsskyldighet mot riksdagen som är inskriven i regeringsformen (RF 10:10). För samrådet har Sverige, med Danmark som förebild, inrättat en EU-nämnd som väljs inom riksdagen (se RO 7:4, 14). Tanken är att statsråden inför möten i ministerrådet informerar nämndens ledamöter och får del av deras synpunkter. Förslag om att nämnden skulle kunna utfärda bindande direktiv för Sveriges agerande i rådet har avvisats av riksdagen. Däremot kan man enligt KU utgå från att regeringen inte kommer att företräda en ståndpunkt som står i strid med vad nämnden gett uttryck för (bet. 1994/95:KU22 s. 15). Praxis har utvecklats så att det inte anses vara tillräckligt att regeringen inte gör något som står i strid med EU-nämndens synpunkter utan i stället ska agera i enlighet med nämndens råd och ståndpunkter (förs. 2000/01:RS1 s. 137). Även utskotten ska följa

arbetet i EU inom sina respektive ämnesområden. Regeringen är skyldig att överlägga med utskotten i de EU-frågor som utskotten bestämmer. Utskotten avger också utlåtanden till kammaren över vissa EU-dokument (RO 7:12, 14; 9:20).

Genom Lissabonfördraget från 2009 tilldelades de nationella parlamenten uppgiften att kontrollera att förslag till lagstiftningsakter inom EU inte strider mot den så kallade subsidiaritetsprincipen, det vill säga principen att unionen på de områden där den delar sin behörighet att fatta beslut med medlemsstaterna endast vidtar en åtgärd om och i den mån som målen för den planerade åtgärden inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna själva. Om riksdagen anser att ett förslag strider mot subsidiaritetsprincipen ska den avge ett motiverat yttrande till kommissionen, rådet och Europaparlamentet (RO 9:20, 11:21). Om tillräckligt många av medlemsstaternas parlament gör samma bedömning ska förslaget till lagstiftningsakt omprövas.

Rättskipning och förvaltning

Rättskipningens och förvaltningens självständighet

Regeringsformens reglering av rättskipningen och förvaltningen, numera uppdelad på två kapitel – kapitel 11 respektive 12, är tämligen knapphändig. Domstolsorganisationen är dock mer utförligt beskriven (RF 11:1 st. 1) än den förvaltningsorganisation som lyder under regeringen (RF 12:1). I det senare fallet nämns endast Justitiekanslern vid namn. Det sägs också att domstolarnas rättskipningsuppgifter, huvuddragen i deras organisation och om rättegången måste beslutas som lag (RF 11:2).

Vissa av regeringsformens bestämmelser syftar främst till att värna om domstolarnas och förvaltningsmyndigheternas självständighet. Riksdagen får över huvud taget inte fullgöra rättskipnings- eller förvaltningsuppgifter i vidare mån än vad som följer av grundlag eller riksdagsordningen (RF 11:4, 12:3). Vidare får varken riksdagen, regeringen eller någon myndighet ingripa i domstolars avgöranden av särskilda fall (RF 11:3). Inte heller får riksdagen, regeringen, en kommuns beslutande organ eller någon myndighet bestämma hur förvaltningsmyndigheter avgör ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda eller kommuner eller som rör tillämpning av lag (RF 12:2). Utanför det område som täcks av denna bestämmelse har förvaltningsmyndigheter under regeringen en allmän lydnadsplikt mot regeringen (RF 12:1).

De ordinarie domarna har en självständig ställning som garanteras av till- och avsättningsförfarandena. Det är regeringen som utnämner de ordinarie domarna, och denna rätt kan inte delegeras (RF 11:6). Domarutnämningarna ska beredas av en fristående nämnd bestående av fem ordinarie domare, två jurister verksamma utanför domstolsväsendet samt två representanter för allmänheten vilka väljs av riksdagen. Regeringen är inte bunden av nämndens förslag, men om regeringen vill utnämna en annan kandidat måste den först låta nämnden yttra sig. En ordinarie domare kan skiljas från sin anställning endast om han eller hon genom brott eller grovt eller upprepat åsidosättande av skyldigheterna i anställningen har visat sig uppenbart olämplig att inneha anställningen.

En ordinarie domare får också avskedas om han eller hon har uppnått gällande pensionsålder eller enligt lag är skyldig att avgå på grund av varaktig förlust av arbetsförmågan (RF 11:7 st. 1).

Vid tillsättning av alla statliga anställningar såväl i domstolar som i andra myndigheter gäller principen att avseende endast ska fästas vid sakliga grunder såsom förtjänst och skicklighet (RF 11:6 st. 2, 12:5 st. 2). ”Förtjänst” syftar på en efter hand förvärvad förtrogenhet med anställningens krav och mäts vanligen i tjänstgöringsår. ”Skicklighet” tar sikte på allmänna och speciella insikter av betydelse för anställningen. Skickligheten ska numera sättas främst om det inte finns skäl för annat.

Extraordinära rättsinstitut

I regeringsformens elfte och tolfte kapitel finns också bestämmelser om vissa extraordinära rättsinstitut, nämligen resning, återställande av försutten tid, dispens, nåd och abolition. Reglerna om resning och återställande av försutten tid inskränker sig till att ange vilka organ som kan besluta i dessa frågor (RF 11:13). Dispens innebär en möjlighet att i det särskilda fallet göra undantag i gynnande riktning från en föreskrift. Regeringen får medge dispens från en föreskrift i en förordning eller från en bestämmelse som har beslutats med stöd av ett beslut av regeringen (RF 12:8). Genom nåd får regeringen efterge eller mildra en brottspåföljd eller annan sådan rättsverkan av brott samt efterge eller mildra ett annat liknande myndighetsingrepp som avser en enskild person eller egendom (RF 12:9 st. 1). Nära besläktad med benådningsinstitutet är rätten för regeringen att besluta om abolition, det vill säga att besluta att vidare åtgärder för att utreda eller lagföra en brottslig gärning inte ska vidtas (RF 12:9 st. 2). Abolitionsrätten kan endast utnyttjas när det finns synnerliga skäl.

Lagprövning

Domstolarna och andra rättstillämpande offentliga organ har som en viktig konstitutionell uppgift att avgöra om de politiska organen har överskridit de gränser som grundlagarna drar upp för deras beslut om föreskrifter. De ska vid sin tillämpning av en föreskrift kontrollera att den inte står i strid med en bestämmelse i grundlag eller annan överordnad författning och att stadgad ordning har följts i alla väsentliga hänseenden vid regelns tillkomst. Om så inte är fallet får föreskriften inte tillämpas. Detta förfarande kallas *lagprövning* (eller normprövning) och ska tillämpas på samma sätt oavsett om det är riksdagen, regeringen eller en myndighet som beslutat föreskriften. Men enligt lagprövningsbestämmelserna ska det särskilt beaktas att riksdagen är folkets främsta företrädare och att grundlag går före vanlig lag (RF 11:14, 12:10).

Riksdagens kontrollmakt

Redan riksdagens fortlöpande verksamhet med lag-, budget- och organisationsfrågor med mera innebär en form av kontroll av den offentliga verksamheten. Varje sakbehandling förutsätter en bedömning av rådande förhållanden och därmed oftast en granskning av tidigare verksamhet på området. Inte minst utskotten har här en viktig uppgift. Härtill kommer

den numera grundlagsfästa uppgiften för riksdagens utskott att följa upp och utvärdera riksdagsbesluten inom sina respektive ämnesområden (RF 4:8).

Ett centralt inslag i den parlamentariska kontrollen är reglerna om *regeringens avgångsskyldighet*. Dessa är konstruerade så att riksdagen kan förklara att ett statsråd inte har riksdagens förtroende (RF 13:4). Ett statsråd som drabbas av en misstroendeförklaring ska avskedas (RF 6:7). Är förklaringen riktad mot statsministern, ska alla statsråden avskedas (RF 6:9). Det är talmannen som fattar beslutet om avskedanden.

Det finns emellertid två inskränkningar i skyldigheten att avgå.

För det första ska talmannens beslut i regel anstå tills en vecka har flutit från misstroendeförklaringen, och under den veckan kan regeringen upphäva verkan av förklaringen genom att besluta om extra val. Denna rätt har regeringen oavsett om misstroendeförklaringen gäller statsministern eller ett annat statsråd. Regeln om anstånd gäller dock inte i de fall då regeringen inte har rätt att besluta om extra val.

För det andra ska regeringsledamöterna, om de alla har avskedats, stanna kvar i sina befattningar tills en ny regering har tillträtt (RF 6:11). Den gamla regeringen är då en övergångsregering.

En votering om en misstroendeförklaring följer en särskild procedur. Ett yrkande måste väckas av minst en tiondel av ledamöterna, det vill säga av minst 35 ledamöter. Det ska inte beredas i utskott. För bifall krävs en absolut majoritet bland alla ledamöterna, det vill säga minst 175 ledamöter. Inget yrkande om misstroendeförklaring har hittills gått igenom i riksdagen. Yrkanden har väckts vid sex tillfällen.

En omröstning om riksdagens förtroende för regeringen kan komma till stånd utan denna procedur. Regeringen kan exempelvis förklara att den kommer att avgå eller besluta om extra val, om den lider nederlag i riksdagens omröstning om ett visst förslag, det må gälla en lag eller en annan fråga. I ett sådant läge sägs regeringen ha ställt kabinetsfråga. En sådan situation inträffade den 15 februari 1990, då regeringen avgick sedan riksdagen hade avvisat regeringens förslag till bland annat lönestopp och tvångsmedling. Efter att regeringen förlorade en omröstning om statens budget den 3 december 2014 aviserade statsministern att regeringen avsåg att utlysa nyval. Efter en den s.k. decemberöverenskommelsen valde dock regeringen att inte utlysa nyval.

En viktig del av riksdagens kontroll är den *granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning* som konstitutionsutskottet (KU) ska utföra och rapportera om till riksdagen (RF 13:1–2). Tanken med denna granskning är att den i främsta rummet ska vara konstitutionellt och administrativt inriktad, inte politiskt.

KU ska minst en gång om året avge ett granskningsbetänkande. Numera sker det två gånger om året. På hösten redovisas den granskning av administrativ praxis i regeringen som utskottet självt initierat. Vårbetänkandet ägnas åt de granskningsärenden som anmälts av enskilda ledamöter. Dessa ärenden gäller som regel åtgärder som vidtagits av statsråden. Vårbetänkandet blir regelmässigt underlag för en omfattande debatt i kammaren.

KU har ännu en principiellt viktig funktion i kontrollen av regeringen, nämligen att fatta beslut i fråga om *åtal mot statsråd* (RF 13:3). Statsråden handlar i sin verksamhet under ett allmänt straffrättsligt ansvar, men ansvar kan utdömas bara om ett statsråd anses ha ”grovt” åsidosatt sin tjänsteplikt. Åtal väcks direkt i Högsta domstolen. KU kan begära hjälp av Justitieombudsmannen (JO) med förundersökningen. JO är också skyldig att utföra åtalet. Inget åtal har väckts under den nuvarande regeringsformens tid.

Till de parlamentariska kontrollinstituten kan man också hänföra *frågeinstituten*, interpellationer och frågor (RF 13:5). Riksdagsledamöternas interpellationer och frågor ska riktas till ett statsråd och gälla statsrådets tjänsteutövning. Frågeinstituten regleras närmare i 8 kap RO. Där framgår bland annat att interpellationer besvaras muntligt av respektive statsråd och följs av en debatt där också andra ledamöter än den som ställt interpellationen kan delta. Frågor ställs antingen skriftligt och besvaras då skriftligt av statsråden eller muntligt vid en frågestund i kammaren och besvaras då direkt av ett statsråd.

Vissa kontrollinstitut är från riksdagens synpunkt mer indirekta och utförs av valda politiskt oberoende tjänstemän, nämligen *Riksdagens fyra ombudsmän* (justitieombudsmännen, JO) och *Riksrevisionens tre riksrevisorer*. JO väljs på fyra år med möjlighet till omval. JO kontrollerar tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra föreskrifter (RF 13:6, RO 13:2–4). Vem som helst kan anmäla klagomål mot myndigheter till JO, men ombudsmännen tar också själva initiativ till undersökningar. JO kan rikta kritik mot handläggningen av en fråga hos en domstol eller en förvaltningsmyndighet. Om allvarigare fel blivit begångna av en domare eller en tjänsteman kan han eller hon åtalas av JO. Ombudsmannainstitutionen har blivit förebild för likartade granskningsorgan i en lång rad andra länder.

Riksrevisionen har till uppgift att granska den verksamhet som bedrivs av staten men kan också åläggas att granska annan verksamhet (RF 13:7). Riksrevisorerna väljs av riksdagen på sju år utan möjlighet till omval. De beslutar självständigt vad som ska granskas, hur granskningen ska bedrivas och om slutsatserna av sin granskning (RF 13:8). Granskningsrapporterna över effektivitetsrevisionen läggs fram för riksdagen. Regeringen redovisar i en skrivelse till riksdagen sina åtgärder med anledning av varje sådan granskningsrapport. Skrivelsen blir ett riksdagsärende med motionsrätt, utskottsbetänkande och kammarbeslut (RO 9:19).

Kommunerna

Den representativa statsskickets principer ska tillämpas även inom den kommunala sektorn. Beslutanderätten i kommuner och landsting utövas därför av valda församlingar (RF 14:1).

Kommunal självstyrelse kan definieras som en princip att kommuner och landsting själva ska bestämma över lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse. Vilka dessa angelägenheter är anges i lag. I lag anges också andra angelägenheter som kommunerna ska sköta på den kommunala självstyrelsens grund (RF 14:2).

Den kommunala självstyrelsen kan inskränkas men då ska en proportionalitetsprincip tillämpas. Det innebär att inskränkningen inte bör gå

utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett den (RF 14:3). Om det finns olika möjligheter att nå samma mål bör riksdagen av hänsyn till den kommunala självstyrelsen välja den reglering som inskränker den kommunala självbestämmanderätten minst.

Den kommunala självstyrelsen förutsätter att kommunerna och lands-tingen har ekonomiska resurser. Den kommunala beskattningsrätten har därför ansetts så väsentlig att den grundlagsfästs (RF 14:4).

Det har tidigare varit en omstridd fråga om skatteutjämning mellan kommuner är grundlagsenlig. Sedan 2010 anges uttryckligt i regeringsformen att kommunerna i lag får åläggas att bidra till kostnaden för andra kommuners angelägenheter. Villkoret är att åtgärden krävs för att uppnå likvärdiga ekonomiska förutsättningar i kommunerna (RF 14:5).

Krig och krigsfara

Under krig och krigsfara kan det bli nödvändigt att riksdag och regering ingriper särskilt snabbt för att lösa oväntade problem. Regeringsformen anvisar vissa möjligheter till sådana ingripanden, mestadels på så sätt att konstitutionella befogenheter överläts från riksdagen till regeringen (se exempelvis RF 8:3–4). När detta inte är möjligt finns andra utvägar. Man har diskuterat möjligheten att ändra grundlagen genom ett enda beslut fattat med kvalificerad majoritet. En annan möjlighet är att handla utan uttryckligt grundlagsstöd och att med tillämpning av så kallad konstitutionell nödrätt överlåta större eller mindre delar av riksdagens kompetens till regeringen.

Dessa möjligheter har avvisats. Snabba beslut om grundlagsändringar skulle innebära risker för påtryckningar från utlandet och för otillräckligt övervägda ställningstaganden. Om man å andra sidan litar till konstitutionell nödrätt, riskerar man att fattade beslut inte respekteras som legitima. Det kan dessutom bli lättare för landsförrädiska grupper att gripa makten.

I stället har man valt att i fredstid skapa konstitutionella regler som så långt det är möjligt medför att de offentliga organen kan agera inom grundlagens ram även i krislägen. Sådana regler är samlade i regeringsformens femtonde kapitel.

Riksdagen ska kallas till sammanträde om riket kommer i krig eller krigsfara (RF 15:1). Riksdagens beslutskompetens kan emellertid överlåtas till en proportionellt sammansatt krigsdelegation (RF 15:2–3). Denna består av talmannen och femtio andra ledamöter (RO 13:11). Delegationen har vidsträckt kompetens och kan bland annat fungera som organ i exil, det vill säga utanför landets gränser.

Skulle både riksdagen och dess krigsdelegation under ett krig inte kunna fungera, kan regeringen överta riksdagens uppgifter, i den utsträckning det behövs för att skydda riket och slutföra kriget. Regeringen kan då fungera i exil både som lagstiftande och som styrande makt. Endast grundlagarna, riksdagsordningen och lagen om val till riksdagen är undantagna från dess kompetens att besluta (RF 15:5).

Uppgifter som normalt ligger på regeringen kan i stor omfattning överlåtas till underordnade myndigheter. Även för kommunerna medger regeringsformen vissa speciella arrangemang (RF 15:12).

Regeringsformen innehåller en grundregel om hur svenska offentliga organ ska förhålla sig på ockuperat område. Där sägs att de ska handla på det sätt som bäst gagnar försvarsansträngningarna och motståndsverksamheten samt civilbefolkningens skydd och svenska intressen i övrigt. Inte i något fall får ett offentligt organ besluta eller vidta någon åtgärd som i strid med folkrättens regler ålägger någon medborgare att lämna ockupationsmakten bistånd. Val till riksdagen och till beslutande kommunala församlingar får inte hållas på ockuperat område. Varken riksdagen eller regeringen, inte heller krigsdelegationen, får fatta beslut på ockuperat område. Över huvud taget förbjuder regeringsformen riksdagens ledamöter och statsråden att utöva några befogenheter på ockuperat område (RF 15:9).

Under krig bör statschefen följa regeringen (RF 15:10). Om statschefen befinner sig på ockuperat område eller på en annan ort än regeringen får han eller hon inte fullgöra sina funktioner som statschef.

Kapitlet innehåller också regler som är anpassade till den nuvarande säkerhetspolitiska situationen och det förhållandet att Sverige deltar med militära förband i fredsbevarande styrkor och andra internationella uppdrag. I nära anknytning till FN-stadgans och folkrättens regler har regeringen rätten att sätta in rikets försvarsmakt för att möta ett väpnat angrepp mot Sverige eller för att hindra en kränkning av Sveriges territorium. När det gäller att hindra kränkningar av territoriet i fred eller under krig mellan främmande stater får regeringen uppdra åt Försvarsmakten att använda våld i enlighet med internationell rätt (RF 15:13). Däremot krävs riksdagens medgivande för att sända svenska väpnade styrkor till andra länder eller i övrigt sätta in sådana styrkor (RF 15:16).

Riksdagsordningen

Regeringsformens fjärde kapitel innehåller vissa grundläggande bestämmelser om riksdagens arbete och arbetsformer. De viktigaste bestämmelserna i övrigt finns i riksdagsordningens huvudbestämmelser, medan detaljföreskrifterna placerats i dess tilläggsbestämmelser. En ändring av huvudbestämmelserna sker antingen genom *ett* beslut med kvalificerad majoritet, eller i samma ordning som en grundlagsändring men utan möjlighet till folkomröstning. Tilläggsbestämmelserna ändras på samma sätt som vanlig lag.

Den 1 september 2014 trädde en ny riksdagsordning i kraft som framför allt är en redaktionell och språklig omarbetning av 1974 års riksdagsordning i syfte att göra den mer konsekvent och överskådlig. Vissa ändringar i sak genomfördes också. Den nya riksdagsordningen består av 14 kapitel.

Val och riksmöten

Riksdagen sammanträder till riksmöte varje år (RF 4:1). Ordinarie val till riksdagen hålls vart fjärde år (RF 3:3) i september (RO 2:1). Efter ett val, ordinarie eller extra, samlas riksdagen till riksmöte på den 15:e dagen efter valdagen. Detta får dock ske tidigast på fjärde dagen efter det att valets

utgång har kungjorts (RF 3:10). Under år då ordinarie val inte hålls inleds ett nytt riksmöte på den dag i september som riksdagen har fastställt vid det föregående riksmötet (RO 3:8).

Ett riksmöte öppnas vid ett särskilt sammanträde med kammaren. Vid detta sammanträde förklarar statschefen på talmannens begäran riksmötet öppnat. Statsministern avger därefter en regeringsförklaring, om det inte finns särskilda skäl för att avstå från detta, t.ex. ett regeringsskifte (RO 3:6). Ett riksmöte pågår till dess att nästa riksmöte börjar (RO 3:7).

Ledning och planering av riksdagsarbetet

Talmannen är riksdagens främste representant och väljs för en hel valperiod (RF 4:2). Det innebär i regel för en tid av fyra år. Talmannen utses vid riksdagens första sammanträde under valperioden (RO 3:3). Samtidigt väljs en förste, en andre och en tredje vice talman. Talmannen har betydelsefulla uppgifter. Han eller hon leder riksdagsarbetet (RO 4:2) och kammarens sammanträden (RO 6:3). Talmannen kan dock överlåta åt en vice talman att leda ett sammanträde. Talmannens uppdrag att leda riksdagens arbete innebär framför allt att ansvara för planeringen av detta. Vid kammarens sammanträden är talmannen ordförande. Talmannen ska vaka över att debattreglerna följs och att de förslag som väcks inte strider mot grundlagarna eller riksdagsordningen (RO 11:7). I debatten i kammaren får talmannen inte yttra sig i sakfrågor eller delta i omröstningar (RO 6:6). Talmannens uppdrag som ledamot utövas av en ersättare. Däremot får de vice talmännen, som inte har någon tjänstgörande ersättare, delta i omröstningar när de leder kammarens sammanträden. Tidigare har nämnts att talmannen föreslår ny statsminister. Talmannen är också ledamot av Utrikesnämnden (RF 10:12) och tillfällig riksföreståndare när ingen annan behörig person står till förfogande som statschef (RF 5:7).

Varje partigrupp utser en företrädare (gruppledare) som ska samråda med talmannen om arbetet i kammaren (RO 4:3). Talmannen är ordförande i riksdagsstyrelsen (RO 4.4.1). Riksdagsstyrelsen leder Riksdagsförvaltningen och överlägger om planeringen av riksdagsarbetet. Förutom talmannen ingår tio andra riksdagsledamöter som riksdagen utser proportionellt för valperioden i riksdagsstyrelsen.

Kammarsammanträden

I sammanträdeslokalen (plenisalen) är ledamöterna placerade efter valkrets, inte efter partitillhörighet, och varje ledamot har sin särskilda plats. Även statsråden har särskilda platser. Sammanträdena är offentliga men det finns möjlighet att hålla hemliga sammanträden, bland annat om det utrikespolitiska läget skulle kräva det (RF 4:9, RO 6:7).

Debatter äger rum med anledning av betänkanden och utlåtanden från utskott samt interpellationer. Talmannen kan efter samråd med gruppledarna besluta att ”en debatt utan samband med annan handläggning” ska äga rum. Till denna kategori av så kallade särskilt anordnade debatter hör partiledardebatterna, de allmänpolitiska debatterna och debatter i aktuella ämnen (RO 6:23).

En komplicerad och viktig fråga har varit om det ska finnas debattrestriktioner. Å ena sidan gäller den ur demokratisk synvinkel betydelsefulla grundsatsen att en ledamots yttrandefrihet inte bör beskäras, vare sig i fråga om antalet anföranden eller anförandenas längd. Å andra sidan finns det en risk för att debatttiden i kammaren ökar avsevärt. Enligt debattreglerna ska varje ledamot ha rätt att tala i minst fyra minuter i varje fråga (RO 6:21). En ledamot som anmäler sig till en ärendedebatt senast dagen före debatten får tala längre, men ska ange den beräknade tiden för anförandet (RO 6.21.1). Någon lagstadgad tidsbegränsning finns inte. Däremot begränsas debatttiden i första hand genom överenskommelser mellan partierna i samråd med talmannen. För interpellationsdebatterna finns särskilda debattregler (RO 8.4.2). I de särskilt anordnade debatterna bestämmer talmannen debattreglerna efter samråd med partigrupperna (RO 6.23.1). För alla debatter i riksdagen gäller att ingen talare får uttala sig nedlåtande om någon annan, använda personligen förolämpande uttryck eller i övrigt i ord eller handling uppträda på ett sätt som strider mot god ordning (RO 6:16).

Vid kammarsammanträdena förs debattprotokoll som är tillgängliga redan dagen efter sammanträdet (RO 6:24).

Ärendenas väckande

Rätten att väcka ett ärende innebär en rätt att kräva ett beslut av riksdagen i ärendet. En sådan initiativrätt har regeringen (RF 4:4) genom propositioner eller skrivelser (RO 9:2, 7), varje riksdagsledamot (RF 4:4) genom motioner (RO 9:10), utskotten genom utskottsinitiativ (RO 9:16) och vissa riksdagsorgan genom framställningar eller redogörelser (RO 9:17). Mest vidsträckt initiativrätt har regeringen och de enskilda ledamöterna. De får väcka förslag i fråga om allt som kan komma under riksdagens prövning, om inte regeringsformen gör något undantag (RF 4:4). Vissa EU-dokument blir också föremål för behandling av riksdagen (RO 9:20).

Propositionerna och skrivelserna är riksdagens viktigaste arbetsmaterial. Under riksmötet 2013/14 lämnade regeringen 256 propositioner och skrivelser. Den viktigaste och årligen återkommande propositionen är budgetpropositionen. Men även motionerna är från arbetssynpunkt mycket väsentliga. Motionerna är i regel inte beredda på samma fullständiga sätt som propositionerna och kräver därför ofta ett visst utredningsarbete inom det berörda utskottet. Under riksmötet 2013/14 väckte ledamöterna 3 856 motioner med 9 568 yrkanden.

Riksdagsordningen anger tidsramar inom vilka propositioner och motioner måste väckas, propositionstider och motionstider. Riksdagen fastställer när de propositioner som enligt regeringens mening bör behandlas under riksmötet senast ska lämnas. Regeringen kan dock lämna en proposition senare om den anser att det finns synnerliga skäl (RO 9:3). Den ekonomiska vårpropositionen ska lämnas senast den 15 april varje år och budgetpropositionen ska under år då det inte är val lämnas senast den 20 september (RO 9.5.1 och 9.5.2).

Motioner med anledning av en proposition eller en skrivelse från regeringen eller en framställning eller en redogörelse från ett riksdagsorgan

får väckas inom 15 dagar från den dag då initiativet anmäldes i kammaren (RO 9:12). Den allmänna motionstiden börjar vid riksmötets början och slutar när motionstiden med anledning av budgetpropositionen löpt ut. En motion under den allmänna motionstiden får avse vad som helst som ligger inom riksdagens område att besluta om (RO 9:11).

Ärendenas beredning

För riksdagsärendena råder beredningstvång. Det innebär att alla ärenden som väcks remitteras till ett utskott för beredning (RF 4:5, RO 10:2). Den helt dominerande utskottstypen är ständigt utskott. Som huvudprincip gäller att ärendena fördelas mellan utskotten med utgångspunkt i de ämnen ärendena avser (RO 7:5). Ett utskott måste ta ställning till de förslag som framförts i ett remitterat ärende och lämna ett betänkande till kammaren över ärendet (RO 10:2). Andra ärenden än budgetpropositionen får som huvudregel inte delas mellan utskott (RO 7:6). Om det finns aspekter på ett ärende som hör hemma i ett annat utskott kan det beredande utskottet begära ett yttrande från det andra utskottet (RO 10:7). Sådana yttranden är den vanligaste formen för samarbete mellan utskotten. Utskotten lämnar utlåtanden till kammaren i vissa EU-frågor.

Det finns 15 ständiga utskott i riksdagen. Konstitutionsutskottet och finansutskottet har särskilda uppgifter och är angivna redan i regeringsformen (RF 4:3). Övriga utskott är namngivna först i riksdagsordningen (RO 7.2.1, 7:10). Varje utskott ska bestå av ett udda antal ledamöter, lägst 15 (RO 7:4). För närvarande är antalet 17. Härtill kommer minst lika många suppleanter. Utskotten väljs för riksdagens valperiod (RO 7:2) och varje utskott väljs för sig. Valen sker praktiskt taget alltid med en för partierna gemensam lista. Vid fördelningen av platserna ser man till att partierna i huvudsak blir representerade i utskotten i förhållande till sin storlek i kammaren.

Vid budgetbehandlingen har finansutskottet ett stort ansvar och en samordnande roll. Utöver sin uppgift att bereda ärenden om allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgeten samt ärenden som rör Riksbankens verksamhet ska utskottet bereda förslagen till ramar för utgiftsområden (RO 7:9). Utgiftsramarna fastställs av riksdagen och är bindande för utskotten. Vidare ska finansutskottet ha möjlighet att yttra sig innan ett annat utskott lämnar ett betänkande i ett ärende om förslaget i betänkandet kan innebära betydande framtida återverkningar på de offentliga utgifterna och inkomsterna (RO 10:4). Finansutskottets rätt att i ekonomisk-politiskt syfte väcka förslag i ett ämne som hör till ett annat utskotts beredningsområde bör ses i detta sammanhang (RO 9:16).

En viktig regel för utskottsberedningen är att en statlig myndighet är skyldig att lämna upplysningar och lämna yttrande till ett utskott när utskottet begär det. En sådan begäran kan göras av en minoritet av minst fem ledamöter i utskottet (RO 10:8, 9). Till de statliga myndigheterna räknas även Lagrådet. Regeringens informationsskyldighet är dock begränsad främst till EU-frågor. Om ett utskott avser att föreslå en ändring i en lag med anledning av en motion eller genom ett utskottsinitiativ ska utskottet inhämta behövliga upplysningar och yttranden, om inte utskottet

finner synnerliga skäl mot det. Detta gäller också för förslag som påverkar statens budget, till exempel genom att ett anslag föreslås höjas eller sänkas jämfört med regeringens budgetproposition (RO 10:4).

Utskottssammanträdena är inte offentliga. Ett utskott kan dock hålla offentliga utfrågningar för att skaffa upplysningar (RO 7:17).

Vid oenighet inom ett utskott sker beslutet genom omröstning. Ordföranden har utslagsröst vid lika röstetal. En ledamot som förlorat i en omröstning har reservationsrätt (RO 10:11).

Tüöver den formella ärendeberedningen ska utskotten följä EU-frågorna och kan överlägga med regeringen i EU-frågor (RO 7:12, 13). EU-nämnden är inget utskott som bereder ärenden för kammaren. Regeringen samråder med nämnden inför beslut i EU:s ministerråd (RO 7:14).

Ärendenas avgörande

Ett betänkande eller utlåtande ska normalt vara tillgängligt för riksdagens ledamöter minst två vardagar innan det tas upp till debatt och avgörande (RO 11:2). Alla ledamöter och statsråd har rätt att yttra sig (RF 4:6 st. 1). Ett stort antal ärenden är inte kontroversiella och då är en debatt som regel onödig.

Ett ärende kan avgöras genom ja- och nejrop, så kallad acklamation, men varje ledamot kan alltid få till stånd en omröstning. En omröstning ska också alltid ske om det krävs kvalificerad majoritet för beslut (RO 11:8). Om det finns fler än två yrkanden på samma beslutspunkt används eliminationsmetoden (RO 11:10). Enligt denna tas yrkandena bort undan för undan på så sätt att två yrkanden alltid ställs mot varandra. Det som vinner går vidare till nästa omröstning tills endast två yrkanden kvarstår till huvudvoteringen.

Omröstningar sker öppet (RO 11:10). Huvudregeln är att det yrkande som har stöd av mer än hälften av de röstande vinner (RF 4:7). För vissa beslut gäller dock krav på kvalificerad majoritet, eller annan särskild beslutsregel (RO 11:14). I vissa procedurfrågor kan det vara en minoritet som bestämmer. Om det uppstår lika röstetal i en huvudvotering skjuts ärendet upp och en ny omröstning sker vid ett följande sammanträde. Om det då åter blir lika röstetal kan ärendet återremitteras till utskottet eller avgöras genom lottning (RO 11:12). Det finns tre sätt att utföra en omröstning: uppresning, omröstning med elektronisk omröstningsapparat och, när denna inte kan användas, namnupprop (RO 11:10).

Huvudregel är att ett ärende ska avgöras under den valperiod då det väcktes. Riksdagen kan dock besluta om uppskov till det första riksmötet i nästa valperiod. Utskotten beslutar när ett ärende ska behandlas under valperioden. Ärenden som gäller statens budget för det närmast följande budgetåret måste dock avgöras före budgetårets ingång, om det inte utan olägenhet kan avgöras senare (RO 11:15).

Personal och förvaltning

Högsta chef för riksdagens personal och förvaltning är riksdagsdirektören. Riksdagsdirektören är också den tjänsteman som närmast biträder riksdagsstyrelsen och talmannen i ledningen av riksdagens arbete.

Riksdagsdirektören väljs av riksdagen för en period av fyra år med möjlighet till omval (RO 14:4–8). Riksdagsförvaltningen ska ge stöd till arbetet i kammaren, utskotten och EU-nämnden samt bistå riksdagens ledamöter och organ med sakuppgifter för riksdagsarbetet (RO 14:2).

Successionsordningen

Successionsordningen tillkom 1810 i samband med att den franske marskalken Jean Baptiste Bernadotte hade valts till kronprins i Sverige. Den reglerar i vilken ordning den nuvarande kungens efterkommande har tillträde till tronen. Sverige har numera fullt kognatisk tronföljd. Det innebär att såväl manliga som kvinnliga efterkommande till Carl XVI Gustaf har rätt att tillträda tronen. Äldre syskon och äldre syskons efterkommande har företräde framför yngre syskon och yngre syskons efterkommande.

Tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen

Friheten att framställa och distribuera meddelanden

Det finns inga rättsliga möjligheter för det allmänna att – på grund av skrifternas innehåll – i förväg förbjuda eller hindra den som så önskar från att framställa och sprida skrifter (TF 1:1–2, 4:1, 6:1). Även skrifter som är mångfaldigade genom en enklare och billigare teknik kan få samma rättsliga skydd som tryckta skrifter (TF 1:5, 4:2). En i stort sett lika vidsträckt frihet gäller i fråga om filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar (YGL 1:1, 1:3 st. 1–2, 3:8).

En principiellt obegränsad rätt att sända ljudradio- och televisionsprogram finns endast i fråga om trådsändningar. Dock gäller den inskränkningen att nätinnehavaren genom lag kan förpliktas att ge sändningsutrymme för vissa program med hänsyn till allmänhetens tillgång till allsidig upplysning ("must-carry"-principen) samt till intresset av konkurrens i nätet. Vidare finns det en skyldighet för en nätinnehavare att tillförsäkra mottagarkretsen ett inflytande över programvalet och, för den som sänder program i television, göra sändningarna tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. I lag kan också ges föreskrifter om ingripanden mot fortsatt sändning av ett utbud som inriktas på våldsframställningar, pornografiska bilder eller hets mot folkgrupp (YGL 3:1). Friheten att sända genom tråd innebär bland annat att det allmänna inte längre kan ställa krav på tillstånd för sändningar av kabel-tv. Denna omständighet i kombination med den nya tekniken med satellitsändningar har på längre sikt omöjliggjort ett monopolliknande system. Därmed har man även begränsat verkningarna av ett förbud mot reklam i television.

Beträffande etersändning krävs fortfarande tillstånd. Det allmänna ska eftersträva att radiofrekvenserna tas i anspråk på ett sätt som leder till vidaste möjliga yttrande- och informationsfrihet (YGL 3:2). Denna princip ska vara vägledande när Myndigheten för radio och tv ger tillstånd till lokalradiosändningar. Därutöver ska det finnas en möjlighet för samman-

slutningar att få tillstånd att sända ljudradioprogram i lokala radiosändningar i mån av frekvensutrymme.

Exklusivitetsgrundsatsen

Grundlagsskyddet innebär enligt både TF och YGL att det allmänna inte får ingripa mot missbruk av yttrandefriheten eller mot medverkan till detta annat än i de fall och i den ordning som föreskrivs i dessa båda grundlagar (TF 1:3, YGL 1:4). TF och YGL är de enda lagar som kan tillämpas inom sitt område. Det betyder att riksdagen inte genom en vanlig lag kan inskränka tryckfriheten eller yttrandefriheten såsom den är reglerad i någon av dessa grundlagar.

Genom rättsutvecklingen har dock en gräns dragits upp mellan tryckfrihetsbrott och brott som begåtts med hjälp av tryckta skrifter som är straffbara av andra orsaker än missbruk av tryckfriheten. Bedrägliga eller vilseledande meddelanden i kommersiell reklam betraktas exempelvis inte som tryckfrihetsbrott utan hanteras inom ramarna för marknadsrätten. Genom uttryckliga regler i TF har vidare undantag från grundlagsskyddet gjorts, bland annat i fråga om intrång i upphovsrätten samt regleringen av reklam för alkohol och tobak och av yrkesmässig kreditupplysningsverksamhet (TF 1:8–9, YGL 1:12).

Den långa debatten om barnpornografi ledde till att vad som numera definieras som ”pornografiska bilder av personer vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som är under arton år” har lyfts ut ur grundlagarna (TF 1:10, YGL 1:13). Barnpornografibrottet regleras enbart i brottsbalken (16:10 a–b). Även att inneha och att betrakta sådana bilder har kriminaliserats.

Förbud mot censur och andra hinder

Ett uttryckligt förbud mot censur – den centrala punkten i lagstiftningen om yttrandefrihet – finns både i tryckfrihetsförordningen och i yttrandefrihetsgrundlagen (TF 1:2, YGL 1:3). Förbudet riktas mot myndigheter och andra allmänna organ. Detta sägs uttryckligen i yttrandefrihetsgrundlagens text, men det anses gälla även enligt tryckfrihetsförordningen. Grundlagarna hindrar inte generellt att den som har ansvaret för en framställning exempelvis ber en myndighet att granska framställningen före publiceringen. Det enda undantaget från grundlagarnas censurförbud är att föreskrifter kan beslutas om granskning och godkännande av rörliga bilder i filmer, videogram eller andra tekniska upptagningar som ska visas offentligt. Undantagen från censurförbudet är också digital bio och andra offentliga uppspelningar ur databaser (YGL 1:3 st. 2). Filmcensuren för vuxna avskaffades 2010.

Nyhetskällorna

Tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen värnar om källorna till nyheter och annan information genom ett par skilda komplex av rättsregler, nämligen dels om allmänna handlingars offentlighet, dels om skydd för uppgiftslämnare. Detta skydd innebär frihet från straffrättsligt ansvar och rätt att vara anonym.

Grundlagsreglerna om *allmänna handlingars offentlighet* finns i tryckfrihetsförordningens andra kapitel. De handlingar som förvaras hos myndigheterna är allmänna handlingar, oavsett om de har kommit in dit eller upprättats där och oberoende av sitt innehåll. ADB-upptagningar och andra elektroniska upptagningar betraktas också som handlingar. I fråga om de handlingar som upprättas hos en myndighet gäller som en allmän regel att de blir allmänna i och med att de får sin slutliga utformning. Även utkast och förslag blir allmänna handlingar, om de arkiveras efter det att ett ärende avgjorts. Bestämmelserna ger ett visst utrymme för inofficiell korrespondens med en myndighetsperson, till exempel ett statsråd. Det förutsätter att handlingen är avsedd för mottagaren endast i egenskap av innehavare av en annan ställning exempelvis som politiker eller facklig funktionär, än som befattningshavare hos myndigheten (TF 2:3–9).

En allmän handling är i princip offentlig, det vill säga den ska hållas tillgänglig för den som vill ta del av den, vanligen i original (TF 2:12). Den enskilde har också rätt att mot avgift få en avskrift eller kopia av den och får också själv avbilda eller kopiera den med egen apparatur. Tryckfrihetsförordningen öppnar möjlighet för att i lag införa en skyldighet för myndigheter att lämna ut handlingar i elektronisk form (TF 2:13). Myndigheten får som allmän princip inte fråga efter sökandens identitet eller motiv för att efterfråga en handling (TF 2:14 st. 3).

Alla frågor om tillgång till allmänna handlingar ska behandlas skyndsamt (TF 2:12–16).

Allmänna handlingar får hållas hemliga. I tryckfrihetsförordningen (TF 2:2) anges de intressen som styr sekretessen. Utöver dessa får sekretess inte förekomma. Dessa intressen är:

- rikets säkerhet eller dess förhållande till annan stat eller mellanfolklig organisation,
- rikets centrala finanspolitik, penningpolitik eller valutapolitik,
- myndigheternas verksamhet för inspektion, kontroll eller annan tillsyn,
- intresset av att förebygga eller beivra brott,
- det allmännas ekonomiska intresse,
- skyddet för enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden,
- intresset av att bevara djur- eller växtarter.

Undantag från offentlighetsprincipen ska vara mer noga angivna i en särskild lag, offentlighets- och sekretesslagen, undantagsvis i andra lagar och då med hänvisning till offentlighets- och sekretesslagen (SFS 2009:400).

Om en myndighet avslår en begäran att få ut en allmän handling, kan beslutet överklagas, i regel hos kammarrätten. Blir det avslag i första klagoinstansten kan klaganden gå vidare till Högsta förvaltningsdomstolen (före detta Regeringsrätten). Då krävs dock prövningstillstånd.

Offentlighets- och sekretesslagen innehåller ett principiellt förbud mot att avslöja en uppgift som omfattas av sekretess. Förbudet gäller vare sig detta sker muntligen, genom att en allmän handling lämnas ut eller på något annat sätt. Både handlingssekretess och tystnadsplikt gäller alltså.

Ansvarsfriheten för uppgiftslämnare slås fast i inledande stadganden både i TF (1:1 st. 3) och i YGL (1:2). Det i praktiken viktigaste fallet är

att en statlig eller kommunal befattningshavare har lämnat ett meddelande för publicering som omfattas av sekretess till en behörig mottagare, en tidningsredaktion, en nyhetsbyrå eller liknande. Huvudregeln är att uppgiftslämnare då inte kan dömas för brott mot tystnadsplikten. Vissa undantag gäller (se TF 7:3 och YGL 5:3). En liknande ansvarsfrihet gäller för den som anskaffar uppgifter för publicering.

Rätten till anonymitet skyddas på olika sätt. Det är straffbart för dem som sysslar med tillkomsten av tryckta skrifter eller av framställningar skyddade av yttrandefrihetsgrundlagen att röja uppgiftslämnare eller författare som önskar vara anonyma. Undantag från denna tystnadsplikt görs bara i speciella fall, bland annat vid vittnesförhör inför domstol – om domstolen av hänsyn till ett allmänt eller enskilt intresse finner det vara av synnerlig vikt att uppgift om identiteten lämnas (TF 3:3, YGL 2:3). I vissa mål viker tystnadsplikten under lindrigare förutsättningar. Så är fallet i mål om brott mot tystnadsplikt när ansvar kan inträda enligt de nyss nämnda undantagsreglerna (TF 7:3, YGL 5:3). Det finns också ett förbud för en myndighet eller ett annat allmänt organ att efterforska en författares, utgivares eller meddelares identitet. Inte heller får en myndighet eller ett annat allmänt organ ingripa mot någon för att han eller hon har brukat sin tryckfrihet eller medverkat till bruket av den (TF 3:4, YGL 2:4).

Ansvarsbestämmelserna

Ett viktigt moment i de två grundlagarnas skyddssystem är straffbestämmelsernas konstruktion. För flertalet typer av tryck- och yttrandefrihetsbrott gäller *principen om dubbel täckning*. Den innebär att en gärning måste vara straffbar både enligt grundlag och enligt vanlig lag – i praktiken brottsbalken – för att kunna föranleda ansvar i tryck- eller yttrandefrihetsmål (TF 7:4 första meningen, YGL 5:1 st. 1). Innebörden av detta är att straffbarheten kan minskas genom en ändring i vanlig lag men inte vidgas utan att både grundlagen och den vanliga lagen ändras. Tryckfrihetsbrotten förtecknas i 7 kap. 4 § TF. I 5 kap. 1 § YGL finns en hänvisning till TF:s bestämmelser samt en beskrivning av den typ av brottet olaga våldsskildring som begås genom rörliga bilder.

De flesta brottstyper som är nämnda i TF gäller brott mot rikets säkerhet, några tillhör gruppen brott mot allmän ordning, nämligen uppvigling, hets mot folkgrupp och olaga våldsskildring. Brottet hets mot folkgrupp omfattar även hot och missaktning med anspelning på sexuell läggning. Vissa andra hotbrott är straffbara även när de begås genom yttranden i medier som täcks av TF och YGL. Endast förtal och förolämpning tillhör gruppen brott mot enskilda, och av dessa har endast förtal, grovt förtal och förtal av avliden nämnvärd praktisk betydelse.

För brottspåföljderna gäller vanlig lag. Straffskalorna för tryck- och yttrandefrihetsbrott kan alltså både skäppas och lindras utan att grundlagarna ändras. Även skadestånden faller under regler i vanlig lag, dock med den skillnaden att skadestånd kan komma i fråga bara när den framställning som anses ha orsakat skada har visats vara brottslig (TF 11 kap., YGL 8 kap.). Ansvarig för skadestånd är inte bara den som är straffrätts-

ligt ansvarig utan även ägaren eller förläggaren till den tryckta skriften respektive den som bedriver programverksamheten.

De särskilda ansvarighetsreglerna (TF 8 kap., YGL 6 kap.) bygger på principen om ensamansvar som nämnts tidigare. Beträffande flertalet framställningar ligger ansvaret på den utgivare som ägaren utsett – så är det för periodiska skrifter (TF 8:1) och för radioprogram och tekniska upptagningar som filmer, videogram och ljudupptagningar (YGL 6:1). Annars faller ansvaret i regel på upphovsmannen (TF 8:5). I viss omfattning gäller allmänna straffrättsliga regler för etermedierna, nämligen i fråga om vissa typer av direktsändningar (YGL 1:8, 6:1 st. 2).

En nödvändig konsekvens av principen om ensamansvar är att den ansvarige inte kan fria sig genom att påstå sig inte ha känt till innehållet i framställningen eller inte ha gått med på att den publicerades. Grundlagarna löser problemet genom ett antagande som inte kan motbevisas. Den ansvarige ska anses ha haft kännedom om innehållet i framställningen och medgett offentliggörandet (TF 8:12, YGL 6:4).

Allmänt åtal för tryck- eller yttrandefrihetsbrott kan i regel väckas endast av Justitiekanslern (JK) (TF 9:2, YGL 7:1). När det gäller olaga våldsskildring, hets mot folkgrupp och vissa andra brott i tekniska upptagningar kan dock JK delegera vissa åklagaruppgifter till allmän åklagare. Förtal och förolämpning ligger under enskilt åtal. JK får endast väcka åtal för sådana gärningar om målsäganden anmäler dem till åtal och åtal av särskilda skäl anses påkallat ur allmän synpunkt. Prövningen ankommer på allmän domstol. Endast omkring 25 tingsrätter är behöriga att ta upp målen. Före den egentliga domstolsprövningen görs en prövning i jury om nio personer, om inte bägge parter avstår från det (det enda fall av juryprövning i svensk rätt). Om juryn friar avbryts rättegången och friande dom meddelas. Fäller juryn, minst sex röster krävs då, går saken vidare till domstolen. Den kan fria eller bedöma saken mildare än juryn – men inte döma strängare. Juryn prövar bara själva skuldfrågan. Utmätningen av straff och eventuellt skadestånd är domstolens sak. Domen kan prövas i högre instans, oberoende av om den är fällande eller friande. Högre instans kan dock lika litet som tingsrätten gå utanför juryns skuldbedömning.

Litteratur för vidareläsning

Till kapitel 2 En blick tillbaka i historien

Brundin, M. & Isberg, M. (red.), *Maktbalans och kontrollmakt. 1809 års händelser, idéer och författningsverk i ett tvåhundraårigt perspektiv*. 2009.

Schück, H. m. fl., *Riksdagen genom tiderna*. 2. uppl. 1992.

Stjernquist, N. *Tvåkammartiden. Sveriges riksdag 1867–1970*. 1996.

Sveriges konstitutionella urkunder, med inledning av N. Stjernquist, ”Land skall med lag byggas. Sveriges författningshistoria”. 1999.

Till kapitel 3 Den konstitutionella utvecklingen efter andra världskriget

Mattson, I. & Petersson, O. (red.), *Svensk författningspolitik*. 3. uppl. 2011.

Petersson, O. m.fl., *Demokratins grundlag. Demokratirådets rapport 2004*. 2004.

Sterzel, F., *Författning i utveckling: tjugo studier kring Sveriges författning*. 2009.

Sterzel, F., *Parlamentarismen i författningen*. 2. uppl. 1999.

von Sydow, B., *Vägen till enkammarriksdagen: demokratisk författningspolitik i Sverige 1944–1968*. 1989.

Till kapitlen 4 Regeringsformen, 5 Riksdagsordningen, 6 Successionsordningen

Algotsson, K.-G., *Sveriges författning efter EU-anslutningen*. 2000.

Bremdal, P., *Riksdagens kontroll av regeringsmakten*. 2011

Bull, T. & Sterzel, F., *Regeringsformen – en kommentar*. 2 uppl. 2013.

Eka, A. m.fl., *Regeringsformen – med kommentarer*. 2012

Holmberg, E. m.fl., *Grundlagarna: regeringsformen, successionsordningen, riksdagsordningen*. 3 uppl. 2012.

Nergelius, J., *Svensk statsrätt*. 3. uppl. 2014.

SOU 2008:125 *En reformerad grundlag*. Betänkande från Grundlagsutredningen. Del 1–2.

Sterzel, F., *Finansmakten i författningen*. 2013.

Strömberg, H. & Lundell, B., *Sveriges författning*. 21 uppl. 2011.

Warnling-Nerep, W. m. fl., *Statsrättens grunder*. 4 uppl. 2011.

Till kapitel 7 Tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen

Axberger, H-G., *Yttrandefrihetsgrundlagarna*. 2 uppl. 2014.

Bohlin, A., *Offentlighetsprincipen*. 9 uppl. 2015.

Funcke, N., *Tryckfriheten. Ordets män och statsmakterna*. 2006.

Strömberg, H. & Lundell, B. *Handlingsoffentlighet och sekretess*. 11 uppl. 2009.

Wennberg, B. m. fl., *Yttrandefrihetsgrundlagen*. 3 uppl. 2003.

Lagtext

I detta avsnitt finns grundlagarna i den lydelse de har sedan 1 januari 2015 och riksdagsordningen i den lydelse den har sedan 1 september 2014. Lagarna är avtryckta från PDF-utgåvorna av följande SFS (grundförfattningen anges inom parentes):

- Regeringsformen SFS 2014:1385 (grundförfattning SFS 1974:152)
- Riksdagsordningen SFS 2014:801 (grundförfattning för den tidigare riksdagsordningen var SFS 1974:153)
- Tryckfrihetsförordningen SFS 2015:151 (grundförfattning SFS 1949:105)
- Yttrandefrihetsgrundlagen SFS 2015:150 (grundförfattning SFS 1991:1469)

I riksdagsordningen har den ändring i tilläggsbestämmelse 9.5.3 och bilagan som riksdagen beslutade i juni 2015 markerats med asterisk. Ändringen innebär att utgiftsområde 13 ska benämnas *Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering* från den 1 september 2015.

I yttrandefrihetslagen har rättelseblad till SFS 2015:150 beaktats. Rättelsen avser styckeindelningen i 3 kap. 5 §, 4 kap. 6 § och 6 kap. 1 §.

Successionsordningen återges enligt lydelse i SFS 1979:935 (grundförfattning SFS 1810:0926).

Regeringsformen¹

1 kap. Statsskickets grunder

1 § All offentlig makt i Sverige utgår från folket.

Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse.

Den offentliga makten utövas under lagarna.

2 § Den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Särskilt ska det allmänna trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet och för goda förutsättningar för hälsa.

Det allmänna ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer.

Det allmänna ska verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden samt värna den enskildes privatliv och familjeliv.

Det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara. Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person.

¹ Regeringsformen omtryckt 2014:1385

Samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. *Lag (2010:1408)*.

3 § Regeringsformen, successionsordningen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen är rikets grundlag. *Lag (1991:1471)*.

4 § Riksdagen är folkets främsta företrädare.

Riksdagen stiftar lag, beslutar om skatt till staten och bestämmer hur statens medel ska användas. Riksdagen granskar rikets styrelse och förvaltning. *Lag (2010:1408)*.

5 § Konungen eller drottning som enligt successionsordningen innehar Sveriges tron är rikets statschef. *Lag (2010:1408)*.

6 § Regeringen styr riket. Den är ansvarig inför riksdagen. *Lag (1976:871)*.

7 § I riket finns kommuner på lokal och regional nivå. *Lag (2010:1408)*.

8 § För rättskipningen finns domstolar och för den offentliga förvaltningen statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter. *Lag (1976:871)*.

9 § Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter ska i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakta saklighet och opartiskhet. *Lag (2010:1408)*.

10 § Sverige är medlem i Europeiska unionen. Sverige deltar även inom ramen för Förenta nationerna och Europarådet samt i andra sammanhang i internationellt samarbete. *Lag (2010:1408)*.

2 kap. Grundläggande fri- och rättigheter

Opinionsfriheter

1 § Var och en är gentemot det allmänna tillförsäkrad

1. yttrandefrihet: frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor,

2. informationsfrihet: frihet att inhämta och ta emot upplysningar samt att i övrigt ta del av andras yttranden,

3. mötesfrihet: frihet att anordna och delta i sammankomster för upplysning, meningsyttring eller annat liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk,

4. demonstrationsfrihet: frihet att anordna och delta i demonstrationer på allmän plats,

5. föreningsfrihet: frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften, och

6. religionsfrihet: frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion.

I fråga om tryckfriheten och motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och i vissa liknande överföringar, offentliga uppspelningar ur en

databas samt filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar gäller tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

I tryckfrihetsförordningen finns också bestämmelser om rätt att ta del av allmänna handlingar. *Lag (2010:1408)*.

2 § Ingen får av det allmänna tvingas att ge till känna sin åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende. Inte heller får någon av det allmänna tvingas att delta i sammankomst för opinionsbildning eller i demonstration eller annan meningsyttring eller att tillhöra politisk sammanslutning, trossamfund eller annan sammanslutning för åskådning som avses i första meningen. *Lag (2010:1408)*.

3 § Ingen svensk medborgare får utan samtycke antecknas i ett allmänt register enbart på grund av sin politiska åskådning. *Lag (2010:1408)*.

Kroppslig integritet och rörelsefrihet

4 § Dödsstraff får inte förekomma. *Lag (2010:1408)*.

5 § Var och en är skyddad mot kroppsstraff. Ingen får heller utsättas för tortyr eller för medicinsk påverkan i syfte att framtinga eller hindra yttranden. *Lag (2010:1408)*.

6 § Var och en är gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp även i andra fall än som avses i 4 och 5 §§. Var och en är dessutom skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande.

Utöver vad som föreskrivs i första stycket är var och en gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. *Lag (2010:1408)*.

7 § Ingen svensk medborgare får landsförvisas eller hindras att resa in i riket.

Ingen svensk medborgare som är eller har varit bosatt i riket får fräntas sitt medborgarskap. Det får dock föreskrivas att barn under arton år i fråga om sitt medborgarskap ska följa föräldrarna eller en av dem. *Lag (2010:1408)*.

8 § Var och en är gentemot det allmänna skyddad mot frihetsberövanden. Den som är svensk medborgare är även i övrigt tillförsäkrad frihet att förflytta sig inom riket och att lämna det. *Lag (2010:1408)*.

Rättssäkerhet

9 § Om en annan myndighet än en domstol har berövat någon friheten med anledning av brott eller misstanke om brott, ska han eller hon kunna få frihetsberövandet prövat av domstol utan oskäligt dröjsmål. Detta gäller dock inte när det är fråga om att till Sverige flytta över verkställighet av en frihetsberövande påföljd enligt en dom i en annan stat.

Även den som av någon annan anledning än som anges i första stycket har blivit omhändertagen tvångsvis, ska kunna få omhändertagandet prövat av domstol utan oskäligt dröjsmål. Med prövning av domstol likställs i sådant fall prövning av en nämnd, om nämndens sammansättning är bestämd i lag och ordföranden i nämnden ska vara eller ha varit ordinarie domare.

Har prövningen inte uppdragits åt en myndighet som är behörig enligt första eller andra stycket, ska prövningen göras av allmän domstol. *Lag (2010:1408).*

10 § Ingen får dömas till straff eller annan brottspåföljd för en gärning som inte var belagd med brottspåföljd när den begicks. Inte heller får någon dömas till svårare brottspåföljd för gärningen än den som var föreskriven då. Vad som föreskrivs här om brottspåföljd gäller även förverkande och annan särskild rättsverkan av brott.

Skatt eller statlig avgift får inte tas ut i vidare mån än som följer av föreskrifter som gällde när den omständighet inträffade som utlöste skatt- eller avgiftsskyldigheten. Finner riksdagen att det finns särskilda skäl för det, får en lag dock innebära att skatt eller statlig avgift tas ut trots att lagen inte hade trätt i kraft när omständigheten inträffade, om regeringen eller ett riksdagsutskott då hade lämnat ett förslag om det till riksdagen. Med förslag jämställs ett meddelande i skrivelse från regeringen till riksdagen om att ett sådant förslag är att vänta. Vidare får riksdagen föreskriva undantag från första meningen, om riksdagen finner att det av särskilda skäl krävs i samband med krig, krigsfara eller svår ekonomisk kris. *Lag (2010:1408).*

11 § Domstol får inte inrättas för en redan begången gärning och inte heller för en viss tvist eller i övrigt för ett visst mål.

En rättegång ska genomföras rättvist och inom skälig tid. Förhandling vid domstol ska vara offentlig. *Lag (2010:1408).*

Skydd mot diskriminering

12 § Lag eller annan föreskrift får inte innebära att någon missgynnas därför att han eller hon tillhör en minoritet med hänsyn till etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande eller med hänsyn till sexuell läggning. *Lag (2010:1408).*

13 § Lag eller annan föreskrift får inte innebära att någon missgynnas på grund av sitt kön, om inte föreskriften utgör ett led i strävanden att åstadkomma jämställdhet mellan män och kvinnor eller avser värnplikt eller motsvarande tjänsteplikt. *Lag (2010:1408).*

Stridsåtgärder på arbetsmarknaden

14 § En förening av arbetstagare samt arbetsgivare och en förening av arbetsgivare har rätt att vidta stridsåtgärder på arbetsmarknaden, om inte annat följer av lag eller avtal. *Lag (2010:1408).*

Egendomsskydd och allemansrätt

15 § Vars och ens egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller något annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen.

Den som genom expropriation eller något annat sådant förfogande tvingas avstå sin egendom ska vara tillförsäkrad full ersättning för förlusten. Ersättning ska också vara tillförsäkrad den för vilken det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad på sådant sätt att pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras eller att skada uppkommer som är betydande i förhållande till värdet på denna del av fastigheten. Ersättningen ska bestämmas enligt grunder som anges i lag.

Vid inskränkningar i användningen av mark eller byggnad som sker av hälsoskydds-, miljöskydds- eller säkerhetsskäl gäller dock vad som följer av lag i fråga om rätt till ersättning.

Alla ska ha tillgång till naturen enligt allemansrätten oberoende av vad som föreskrivits ovan. *Lag (2010:1408).*

Upphovsrätt

16 § Författare, konstnärer och fotografer äger rätt till sina verk enligt bestämmelser som meddelas i lag. *Lag (2010:1408).*

Näringsfrihet

17 § Begränsningar i rätten att driva näring eller utöva yrke får införas endast för att skydda angelägna allmänna intressen och aldrig i syfte enbart att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag.

Samernas rätt att bedriva renskötsel regleras i lag. *Lag (2010:1408).*

Utbildning och forskning

18 § Alla barn som omfattas av den allmänna skolplikten har rätt till kostnadsfri grundläggande utbildning i allmän skola. Det allmänna ska svara också för att högre utbildning finns.

Forskningens frihet är skyddad enligt bestämmelser som meddelas i lag. *Lag (2010:1408).*

Europakonventionen

19 § Lag eller annan föreskrift får inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. *Lag (2010:1408).*

Förutsättningar för begränsningar av fri- och rättigheter

20 § Följande fri- och rättigheter får, i den utsträckning som medges i 21–24 §§, begränsas genom lag:

1. yttrandefriheten, informationsfriheten, mötesfriheten, demonstrationsfriheten och föreningsfriheten (1 § första stycket 1–5),

2. skyddet mot annat kroppsligt ingrepp än som avses i 4 och 5 §§, mot kroppsvissitation, husrannsakan och liknande intrång, mot intrång i förtroliga försändelser och meddelanden samt i övrigt mot intrång som innebär övervakning och kartläggning av den enskildes personliga förhållanden (6 §),

3. rörelsefriheten (8 §), och

4. offentligheten vid domstolsförhandling (11 § andra stycket andra meningen).

Efter bemyndigande i lag får de i första stycket angivna fri- och rättigheterna begränsas genom annan författning i de fall som anges i 8 kap. 5 § och i fråga om förbud att röja sådant som någon fått kännedom om i allmän tjänst eller under utövande av tjänsteplikt. I samma ordning får mötesfriheten och demonstrationsfriheten begränsas även i de fall som anges i 24 § första stycket andra meningen. *Lag (2010:1408).*

21 § Begränsningar enligt 20 § får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning. *Lag (2010:1408).*

22 § Ett förslag till lag enligt 20 § ska, om det inte avslås av riksdagen, på yrkande av lägst tio av dess ledamöter vila i minst tolv månader från det att det första utskottsytrandet över förslaget anmälades i riksdagens kammare. Riksdagen får dock anta förslaget direkt, om minst fem sjättedelar av de röstande enas om beslutet.

Första stycket gäller inte förslag till lag om fortsatt giltighet i högst två år av lag. Det gäller inte heller förslag till lag som enbart rör

1. förbud att röja sådant som någon har fått kännedom om i allmän tjänst eller under utövande av tjänsteplikt och vars hemlighållande är nödvändigt med hänsyn till något av de intressen som anges i 2 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen,

2. husrannsakan eller liknande intrång, eller

3. frihetsstraff som påföljd för viss gärning.

Konstitutionsutskottet prövar för riksdagens del om första stycket är tillämpligt i fråga om ett visst lagförslag. *Lag (2010:1408).*

23 § Yttrandefriheten och informationsfriheten får begränsas med hänsyn till rikets säkerhet, folkförsörjningen, allmän ordning och säkerhet, enskildas anseende, privatlivets helgd eller förebyggandet och beivrandet av brott. Vidare får friheten att yttra sig i näringsverksamhet begränsas. I övrigt får begränsningar av yttrandefriheten och informationsfriheten göras endast om särskilt viktiga skäl föranleder det.

Vid bedömandet av vilka begränsningar som får göras med stöd av första stycket ska särskilt beaktas vikten av vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet i politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella angelägenheter.

Att meddela föreskrifter som utan avseende på yttrandens innehåll närmare reglerar ett visst sätt att sprida eller ta emot yttranden anses inte som en begränsning av yttrandefriheten och informationsfriheten. *Lag (2010:1408)*.

24 § Mötesfriheten och demonstrationsfriheten får begränsas av hänsyn till ordning och säkerhet vid sammankomsten eller demonstrationen eller till trafiken. I övrigt får dessa friheter begränsas endast av hänsyn till rikets säkerhet eller för att motverka farsot.

Föreningsfriheten får begränsas endast när det gäller sammanslutningar vilkas verksamhet är av militär eller liknande natur eller innebär förföljelse av en folkgrupp på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande. *Lag (2010:1408)*.

25 § För andra än svenska medborgare här i riket får särskilda begränsningar göras genom lag i fråga om följande fri- och rättigheter:

1. yttrandefriheten, informationsfriheten, mötesfriheten, demonstrationsfriheten, föreningsfriheten och religionsfriheten (1 § första stycket),

2. skyddet mot tvång att ge till känna åskådning (2 § första meningen),

3. skyddet mot kroppsligt ingrepp även i annat fall än som avses i 4 och 5 §§, mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång, mot intrång i förtroliga försändelser och meddelanden samt i övrigt mot intrång som innebär övervakning och kartläggning av den enskildes personliga förhållanden (6 §),

4. skyddet mot frihetsberövande (8 § första meningen),

5. rätten till domstolsprövning av frihetsberövande av annan anledning än brott eller misstanke om brott (9 § andra och tredje styckena),

6. offentligheten vid domstolsförhandling (11 § andra stycket andra meningen),

7. författares, konstnärers och fotografers rätt till sina verk (16 §),

8. rätten att driva näring eller utöva yrke (17 §),

9. skyddet för forskningens frihet (18 § andra stycket), och

10. skyddet mot ingrepp på grund av åskådning (21 § tredje meningen).

På sådana föreskrifter om särskilda begränsningar som avses i första stycket ska 22 § första stycket, andra stycket första meningen samt tredje stycket tillämpas. *Lag (2010:1408)*.

3 kap. Riksdagen

Riksdagens bildande och sammansättning

1 § Riksdagen utses genom fria, hemliga och direkta val.

Vid sådant val sker röstning på parti med möjlighet för väljarna att lämna särskild personröst. *Lag (2014:1385)*.

2 § Riksdagen består av en kammare med 349 ledamöter. För ledamöterna ska det finnas ersättare. *Lag (2010:1408)*.

Ordinarie val

3 § Ordinarie val till riksdagen hålls vart fjärde år. *Lag (2010:1408).*

Rösträtt och valbarhet

4 § Rösträtt vid val till riksdagen har varje svensk medborgare som är eller någon gång har varit bosatt i riket och har fyllt arton år.

Endast den som uppfyller villkoren för rösträtt kan vara ledamot av riksdagen eller ersättare för ledamot.

Frågan om någon har rösträtt avgörs på grundval av en före valet upprättad röstlängd. *Lag (2010:1408).*

Valkretsar

5 § För val till riksdagen är riket indelat i valkretsar. *Lag (2010:1408).*

Mandatfördelningen mellan valkretsarna

6 § Av mandaten i riksdagen är 310 fasta valkretsmandat och 39 utjämningsmandat.

De fasta valkretsmandaten fördelas mellan valkretsarna på grundval av en beräkning av förhållandet mellan antalet röstberättigade i varje valkrets och antalet röstberättigade i hela riket. Fördelningen fastställs för fyra år i sänder. *Lag (2010:1408).*

Mandatfördelningen mellan partierna

7 § Mandaten fördelas mellan partier som anmält sitt deltagande i valet i enlighet med bestämmelser som meddelas i särskild lag.

Endast partier som har fått minst fyra procent av rösterna i hela riket får delta i fördelningen av mandaten. Ett parti som har fått färre röster får dock delta i fördelningen av de fasta valkretsmandaten i en valkrets där partiet har fått minst tolv procent av rösterna. *Lag (2014:1385).*

8 § De fasta valkretsmandaten fördelas på varje valkrets proportionellt mellan partierna på grundval av valresultatet i valkretsen.

Om ett parti vid fördelningen av fasta valkretsmandat enligt första stycket har fått fler mandat i hela riket än vad som motsvarar en proportionell representation i riksdagen för partiet ska överskjutande mandat återföras och fördelas mellan övriga partier enligt bestämmelser som meddelas i särskild lag.

Utgjämningsmandaten fördelas mellan partierna så, att fördelningen av alla mandat i riksdagen, med undantag av de fasta valkretsmandat som har tillfallit ett parti med mindre än fyra procent av rösterna, blir proportionell mot röstetalet i hela riket för de partier som deltar i fördelningen. Om ett parti vid fördelningen av de fasta valkretsmandaten har fått så många mandat som motsvarar den proportionella representationen i riksdagen för partiet, bortses vid fördelningen av utjämningsmandaten från partiet och de fasta valkretsmandat som det har fått. Sedan utjämningsmandaten har fördelats mellan partierna, tillförs de valkretsar.

Vid mandatfördelningen mellan partierna används uddatalsmetoden med första divisorn jämkad till 1, 2. *Lag (2014:1385)*.

9 § För varje mandat som ett parti har fått utses en riksdagsledamot samt ersättare för honom eller henne. *Lag (2010:1408)*.

Valperiod

10 § Varje val gäller för tiden från det att den nyvalda riksdagen har samlats till dess den närmast därefter valda riksdagen samlas.

Den nyvalda riksdagen samlas på den femtonde dagen efter valdagen, dock tidigast på den fjärde dagen efter det att valresultatet har kungjorts. *Lag (2010:1408)*.

Extra val

11 § Regeringen får besluta om extra val till riksdagen mellan ordinarie val. Extra val ska hållas inom tre månader efter beslutet.

Efter val till riksdagen får regeringen inte besluta om extra val förrän tre månader har gått från den nyvalda riksdagens första sammanträde. Regeringen får inte heller besluta om extra val under den tid då dess ledamöter, efter det att samtliga har entledigats, uppehåller sina befattningar till dess en ny regering ska tillträda.

Bestämmelser om extra val i visst fall finns i 6 kap. 5 §. *Lag (2010:1408)*.

Överklagande av val

12 § Val till riksdagen får överklagas hos en av riksdagen utsedd valprövningsnämnd. Nämndens beslut får inte överklagas.

Den som har valts till riksdagsledamot utövar sitt uppdrag även om valet har överklagats. Ändras valet, intar en ny ledamot sin plats så snart ändringen har kungjorts. Det gäller också för ersättare.

Valprövningsnämnden består av en ordförande, som ska vara eller ha varit ordinarie domare och som inte får tillhöra riksdagen, och sex andra ledamöter. Ledamöterna väljs efter varje ordinarie val, så snart valet har vunnit laga kraft, för tiden till dess nytt val till nämnden har ägt rum. Ordföranden väljs särskilt. *Lag (2010:1408)*.

Ytterligare bestämmelser

13 § Ytterligare bestämmelser om det som anges i 3–12 §§ och om utseende av ersättare för riksdagsledamöterna meddelas i riksdags-ordningen eller annan särskild lag. *Lag (2014:1385)*.

4 kap. Riksdagsarbetet

Riksmöte

1 § Riksdagen sammanträder till riksmöte varje år. Riksmötet hålls i Stockholm, om inte riksdagen eller talmannen bestämmer annat av hänsyn till riksdagens säkerhet eller frihet. *Lag (2010:1408)*.

Talmannen

2 § Riksdagen väljer inom sig för varje valperiod en talman samt en förste, en andre och en tredje vice talman. *Lag (2010:1408).*

Utskotten

3 § Riksdagen väljer inom sig utskott, däribland ett konstitutionsutskott och ett finansutskott, enligt bestämmelser i riksdagsordningen. *Lag (2010:1408).*

Rätten att väcka förslag

4 § Regeringen och varje riksdagsledamot får, i enlighet med bestämmelser i riksdagsordningen, väcka förslag i fråga om allt som kan komma under riksdagens prövning, om inte annat anges i denna regeringsform. *Lag (2010:1408).*

Ärendenas beredning

5 § Ett ärende som har väckts av regeringen eller en riksdagsledamot bereds av ett utskott innan det avgörs, om inte annat anges i denna regeringsform. *Lag (2010:1408).*

Ärendenas avgörande

6 § När ett ärende ska avgöras i kammaren, får varje riksdagsledamot och varje statsråd yttra sig i enlighet med de närmare bestämmelser som meddelas i riksdagsordningen.

I riksdagsordningen meddelas också bestämmelser om jäv. *Lag (2010:1408).*

7 § Vid omröstning i kammaren gäller som riksdagens beslut den mening som mer än hälften av de röstande enas om, om inte något annat anges i denna regeringsform eller, när det gäller frågor som hör till förfarandet i riksdagen, i huvudbestämmelse i riksdagsordningen. Bestämmelser om förfarandet vid lika röstetal meddelas i riksdagsordningen. *Lag (2010:1408).*

Uppföljning och utvärdering

8 § Varje utskott följer upp och utvärderar riksdagsbeslut inom utskottets ämnesområde. *Lag (2010:1408).*

Offentlighet i kammaren

9 § Sammanträden i kammaren är offentliga.

Ett sammanträde får dock hållas inom stängda dörrar enligt bestämmelser i riksdagsordningen. *Lag (2010:1408).*

Ledamöternas ställning

10 § Riksdagsledamöter och ersättare får fullgöra uppdrag som ledamot utan att hindras av tjänsteuppgift eller annan sådan skyldighet. *Lag (2010:1408).*

11 § En riksdagsledamot eller en ersättare får inte lämna sitt uppdrag utan att riksdagen har medgett det.

När det finns anledning till det, ska Valprövningsnämnden självmant pröva om en ledamot eller en ersättare är behörig enligt 3 kap. 4 § andra stycket. Den som förklaras obehörig är därmed skild från sitt uppdrag.

En ledamot eller en ersättare får i annat fall skiljas från uppdraget endast om han eller hon genom brott har visat sig uppenbart olämplig för uppdraget. Beslut om detta fattas av domstol. *Lag (2010:1408).*

12 § Talan får inte väckas mot den som utövar eller har utövat uppdrag som riksdagsledamot på grund av hans eller hennes yttranden eller gärningar under utövandet av uppdraget, utan att riksdagen har medgett det genom ett beslut som minst fem sjättedelar av de röstande har enats om. Utan ett sådant medgivande får en sådan person inte heller berövas friheten eller hindras från att resa inom riket på grund av yttranden eller gärningar under utövandet av uppdraget.

Misstänks en riksdagsledamot för brott i annat fall, ska bestämmelser i lag om gripande, anhållande eller häktning tillämpas endast om han eller hon erkänner brottet eller har tagits på bar gärning eller om det är fråga om ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år. *Lag (2010:1408).*

13 § Under den tid som en riksdagsledamot är riksdagens talman eller tillhör regeringen utövas hans eller hennes uppdrag som riksdagsledamot av en ersättare. Riksdagen kan i riksdagsordningen föreskriva att en ersättare ska träda i en riksdagsledamots ställe när han eller hon är ledig.

Bestämmelserna i 10 § och 12 § första stycket gäller även för talmannen och hans eller hennes uppdrag.

För en ersättare som utövar uppdrag som riksdagsledamot gäller bestämmelserna om ledamot. *Lag (2010:1408).*

Ytterligare bestämmelser

14 § Ytterligare bestämmelser om riksdagsarbetet meddelas i riksdagsordningen. *Lag (2010:1408).*

5 kap. Statschefen

1 § Av 1 kap. 5 § framgår att konungen eller drottning som enligt successionsordningen innehar Sveriges tron är rikets statschef. *Lag (2010:1408).*

2 § Som statschef får endast den tjänstgöra som är svensk medborgare och har fyllt arton år. Han eller hon får inte samtidigt vara statsråd eller utöva uppdrag som talman eller riksdagsledamot. *Lag (2010:1408).*

3 § Statschefen ska hållas underrättad om rikets angelägenheter av statsministern. När det behövs sammanträder regeringen i konselj under statschefens ordförandeskap.

Innan statschefen reser utomlands ska han eller hon samråda med statsministern. *Lag (2010:1408).*

4 § Om konungen eller drottning som är statschef är förhindrad att fullgöra sina uppgifter, inträder enligt gällande tronföljd medlem av konungahuset, som inte är förhindrad, för att som tillfällig riksföreståndare fullgöra statschefens uppgifter. *Lag (2010:1408).*

5 § Om konungahuset utslocknar väljer riksdagen en riksföreståndare som ska fullgöra statschefens uppgifter tills vidare. Riksdagen väljer samtidigt en vice riksföreståndare.

Detsamma gäller om konungen eller drottning som är statschef dör eller avgår och tronföljaren ännu inte har fyllt arton år. *Lag (2010:1408).*

6 § Om konungen eller drottning som är statschef under en sammanhängande tid av sex månader inte har fullgjort eller kunnat fullgöra sina uppgifter, ska regeringen anmäla det till riksdagen. Riksdagen beslutar om konungen eller drottningen ska anses ha avgått. *Lag (2010:1408).*

7 § Riksdagen kan välja någon att efter regeringens förordnande tjänstgöra som tillfällig riksföreståndare när ingen med behörighet enligt 4 eller 5 § kan tjänstgöra.

Talmannen eller, om han eller hon har förhinder, vice talman tjänstgör efter regeringens förordnande som tillfällig riksföreståndare, när ingen annan behörig kan tjänstgöra. *Lag (2010:1408).*

8 § Konungen eller drottning som är statschef kan inte åtalas för sina gärningar. En riksföreståndare kan inte åtalas för sina gärningar som statschef. *Lag (2010:1408).*

6 kap. Regeringen

Regeringens sammansättning

1 § Regeringen består av statsministern och övriga statsråd.

Statsministern utses enligt bestämmelserna i 4–6 §§. Statsministern tillsätter övriga statsråd. *Lag (2010:1408).*

2 § Statsråden ska vara svenska medborgare.

Ett statsråd får inte inneha någon anställning. Han eller hon får inte heller inneha något uppdrag eller utöva någon verksamhet som kan rubba förtroendet för honom eller henne. *Lag (2010:1408).*

Statsministeromröstning efter val

3 § En nyvald riksdag ska senast två veckor efter det att den samlats genom omröstning pröva frågan om statsministern har tillräckligt stöd i riksdagen.

Om mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar nej, ska statsministern entledigas.

Omröstningen ska inte hållas om statsministern redan har entledigats. *Lag (2010:1408).*

Regeringsbildningen

4 § När en statsminister ska utses, kallar talmannen företrädare för varje partigrupp inom riksdagen till samråd. Talmannen överlägger med vice talmännen och lämnar sedan förslag till riksdagen.

Riksdagen ska inom fyra dagar, utan beredning i utskott, pröva förslaget genom omröstning. Om mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar mot förslaget, är det förkastat. I annat fall är det godkänt. *Lag (2010:1408).*

5 § Förkastar riksdagen talmannens förslag, ska förfarandet enligt 4 § upprepas. Har riksdagen fyra gånger förkastat talmannens förslag, ska förfarandet avbrytas och återupptas först sedan val till riksdagen har hållits. Om inte ordinarie val ändå ska hållas inom tre månader, ska extra val hållas inom samma tid. *Lag (2010:1408).*

6 § När riksdagen har godkänt ett förslag om ny statsminister, ska han eller hon så snart det kan ske anmäla de övriga statsråden för riksdagen. Därefter äger regeringsskifte rum vid en särskild konselj inför statschefen eller, om statschefen har förhinder, inför talmannen. Talmannen ska alltid kallas till konseljen.

Talmannen utfärdar förordnande för statsministern på riksdagens vägnar. *Lag (2010:1408).*

Entledigande av statsministern eller annat statsråd

7 § Förklarar riksdagen att statsministern eller något annat statsråd inte har riksdagens förtroende, ska talmannen entlediga statsrådet. Om regeringen kan besluta om extra val till riksdagen och gör det inom en vecka från misstroendeförklaringen, ska något entledigande dock inte ske.

I 3 § finns bestämmelser om entledigande av statsministern med anledning av en statsministeromröstning efter val. *Lag (2010:1408).*

8 § Ett statsråd ska entledigas om han eller hon begär det, statsministern av talmannen och ett annat statsråd av statsministern. Statsministern får även i andra fall entlediga statsråd. *Lag (2010:1408).*

9 § Om statsministern entledigas eller dör, ska talmannen entlediga de övriga statsråden. *Lag (2010:1408).*

Ställföreträdare för statsministern

10 § Statsministern kan bland de övriga statsråden utse någon att i egenskap av ställföreträdare vid förhinder för statsministern fullgöra hans eller hennes uppgifter. Har någon ställföreträdare inte utsetts eller har också ställföreträdaren förhinder, fullgörs statsministerns uppgifter i stället av den av de tjänstgö-

rande statsråden som har varit statsråd längst tid. Om två eller flera har varit statsråd lika länge, har den äldste av dem företräde. *Lag (2010:1408).*

Övergångsregering

11 § Har regeringens samtliga ledamöter entledigats, uppehåller de sina befattningar till dess en ny regering har tillträtt. Har ett annat statsråd än statsministern entledigats på egen begäran, uppehåller han eller hon sin befattning till dess en efterträdare har tillträtt, om statsministern begär det. *Lag (2010:1408).*

Förhinder för talmannen

12 § Om talmannen har förhinder övertar en vice talman de uppgifter som talmannen har enligt detta kapitel. *Lag (2010:1408).*

7 kap. Regeringsarbetet*

Regeringskansliet och dess uppgifter

1 § För att bereda regeringsärenden och för att biträda regeringen och statsråden i deras verksamhet i övrigt ska det finnas ett regeringskansli. I detta ingår departement för olika verksamhetsgrenar. Regeringen fördelar ärendena mellan departementen. Statsministern utser bland statsråden chefer för departementen. *Lag (2010:1408).*

Ärendenas beredning

2 § Vid beredningen av regeringsärenden ska behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. Upplysningar och yttranden ska också i den omfattning som behövs inhämtas från kommuner. Även sammanslutningar och enskilda ska i den omfattning som behövs ges möjlighet att yttra sig. *Lag (2010:1408).*

3 § Regeringsärenden avgörs av regeringen vid regeringssammanträde.

Regeringsärenden som gäller verkställighet inom försvarsmakten av författningar eller särskilda regeringsbeslut kan dock, i den omfattning som anges i lag, under statsministerns överinseende avgöras av chefen för det departement som ärendena hör till. *Lag (2010:1408).*

4 § Statsministern kallar övriga statsråd till regeringssammanträde och är ordförande vid sammanträdet. Minst fem statsråd ska delta i regeringssammanträdet. *Lag (2010:1408).*

5 § Vid ett regeringssammanträde är departementschefen föredragande i de ärenden som hör till hans eller hennes departement. Statsministern kan dock förordna att ett ärende eller en grupp av ärenden, som hör till ett visst departement, ska föredras av ett annat statsråd än departementschefen. *Lag (2010:1408).*

* I SFS 2014:1385 saknas rubriken ”Regeringsarbetet” som kapitlet rätteligen benämns.

Protokoll och skiljaktig mening

6 § Vid regeringssammanträden ska protokoll föras. Skiljaktiga meningar ska antecknas i protokollet. *Lag (2010:1408).*

7 § Författningar, förslag till riksdagen och andra beslut som ska expedieras ska för att bli gällande skrivas under av statministern eller ett annat statsråd på regeringens vägnar. Regeringen kan dock genom förordning föreskriva att en tjänsteman i särskilda fall ska få skriva under beslut som ska expedieras. *Lag (2010:1408).*

8 kap. Lagar och andra föreskrifter

1 § Föreskrifter meddelas av riksdagen genom lag och av regeringen genom förordning. Föreskrifter kan också, efter bemyndigande av riksdagen eller regeringen, meddelas av andra myndigheter än regeringen och av kommuner.

Ett bemyndigande att meddela föreskrifter ska alltid ges i lag eller förordning. *Lag (2010:1408).*

Föreskrifter som meddelas genom lag

2 § Föreskrifter ska meddelas genom lag om de avser

1. enskildas personliga ställning och deras personliga och ekonomiska förhållanden inbördes,
2. förhållandet mellan enskilda och det allmänna under förutsättning att föreskrifterna gäller skyldigheter för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden,
3. grunderna för kommunernas organisation och verksamhetsformer och för den kommunala beskattningen samt kommunernas befogenheter i övrigt och deras åligganden,
4. trossamfund och grunderna för Svenska kyrkan som trossamfund,
5. rådgivande folkomröstning i hela riket och förfarandet vid folkomröstning i en grundlagsfråga, eller
6. val till Europaparlamentet.

Även av andra bestämmelser i denna regeringsform och av annan grundlag följer att föreskrifter av visst innehåll ska meddelas genom lag. *Lag (2010:1408).*

Föreskrifter som meddelas av regeringen

3 § Riksdagen kan bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter enligt 2 § första stycket 2 och 3. Föreskrifterna får dock inte avse

1. annan rättsverkan av brott än böter,
2. skatt, utom tull på införsel av varor, eller
3. konkurs eller utsökning.

Riksdagen kan i lag, som innehåller ett bemyndigande enligt första stycket, föreskriva även annan rättsverkan av brott än böter för överträdelse av en föreskrift som meddelas av regeringen med stöd av bemyndigandet. *Lag (2010:1408).*

4 § Riksdagen kan bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter enligt 2 § första stycket 1–3 om anstånd med att fullgöra förpliktelser. *Lag (2010:1408).*

5 § Riksdagen kan i en lag bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter om

1. när lagen ska träda i kraft,
2. när delar av lagen ska börja eller upphöra att tillämpas, eller
3. tillämpning av lagen i förhållande till ett annat land eller en mellanfolklig organisation. *Lag (2010:1408).*

6 § Föreskrifter som regeringen meddelat med stöd av ett bemyndigande enligt denna regeringsform ska underställas riksdagen för prövning om riksdagen bestämmer det. *Lag (2010:1408).*

7 § Regeringen får utöver vad som följer av 3–5 §§ meddela

1. föreskrifter om verkställighet av lag, och
2. föreskrifter som inte enligt grundlag ska meddelas av riksdagen.

Regeringens föreskrifter enligt första stycket får inte avse riksdagen eller dess myndigheter. Regeringen får inte heller med stöd av bestämmelsen i första stycket 2 meddela föreskrifter som avser den kommunala beskattningen. *Lag (2010:1408).*

8 § Att regeringen får meddela föreskrifter i ett visst ämne hindrar inte att riksdagen meddelar föreskrifter i samma ämne. *Lag (2010:1408).*

Föreskrifter som meddelas av andra än riksdagen och regeringen

9 § Riksdagen kan bemyndiga en kommun att meddela föreskrifter enligt 2 § första stycket 2 om föreskrifterna avser

1. avgifter, eller
2. skatt som syftar till att reglera trafikförhållanden i kommunen. *Lag (2010:1408).*

10 § Om riksdagen enligt detta kapitel bemyndigar regeringen att meddela föreskrifter i ett visst ämne, kan riksdagen också medge att regeringen bemyndigar en förvaltningsmyndighet eller en kommun att meddela föreskrifter i ämnet. *Lag (2010:1408).*

11 § Regeringen får bemyndiga en myndighet under regeringen eller någon av riksdagens myndigheter att meddela föreskrifter enligt 7 §. Ett bemyndigande till riksdagens myndigheter får dock inte avse förhållanden inom riksdagen eller dess myndigheter. *Lag (2010:1408).*

12 § Föreskrifter som en myndighet under regeringen meddelat med stöd av ett bemyndigande enligt 10 eller 11 § ska underställas regeringen för prövning om regeringen bestämmer det. *Lag (2010:1408).*

13 § Riksdagen kan genom lag uppdra åt Riksbanken att meddela föreskrifter inom dess ansvarsområde enligt 9 kap. och i fråga om dess uppgift att främja ett säkert och effektivt betalningsväsende.

Riksdagen kan bemyndiga riksdagens myndigheter att meddela föreskrifter som avser förhållanden inom riksdagen eller dess myndigheter. *Lag (2010:1408).*

Stiftande av grundlag och riksdagsordningen

14 § Grundlag stiftas genom två likalydande beslut. Genom det första beslutet antas grundlagsförslaget som vilande. Det andra beslutet får inte fattas tidigare än att det efter det första beslutet har hållits val till riksdagen i hela riket och den nyvalda riksdagen har samlats. Det ska dessutom gå minst nio månader mellan den tidpunkt då ärendet första gången anmälades i riksdagens kammare och valet, om inte konstitutionsutskottet beslutar om undantag. Ett sådant beslut ska fattas senast vid ärendets beredning och minst fem sjätte-delar av ledamöterna måste rösta för beslutet. *Lag (2010:1408).*

15 § Riksdagen får inte såsom vilande anta ett förslag om stiftande av grundlag som är oförenligt med ett annat vilande grundlagsförslag, utan att samtidigt avslå det först antagna förslaget. *Lag (2010:1408).*

16 § Folkomröstning om ett vilande grundlagsförslag ska hållas, om det yrkas av minst en tiondel av riksdagens ledamöter och minst en tredjedel av ledamöterna röstar för yrkandet. Ett sådant yrkande ska framställas inom femton dagar från det att riksdagen antog grundlagsförslaget som vilande. Yrkandet ska inte beredas i utskott.

Folkomröstningen ska hållas samtidigt med det val till riksdagen som avses i 14 §. Vid omröstningen får de som har rösträtt vid valet förklara om de godtar det vilande grundlagsförslaget eller inte. Förslaget är förkastat, om de som röstat mot förslaget är fler än de som röstat för förslaget och de som röstat mot till antalet är fler än hälften av dem som har avgett godkända röster vid riksdagsvalet. I annat fall tar riksdagen upp förslaget till slutlig prövning. *Lag (2010:1408).*

17 § Riksdagsordningen stiftas på det sätt som anges i 14 § första–tredje meningarna och 15 §. Den kan också stiftas genom endast ett beslut, om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar för beslutet.

Tilläggsbestämmelser i riksdagsordningen meddelas dock i samma ordning som lag i allmänhet.

Första stycket tillämpas också vid stiftande av sådan lag som avses i 2 § första stycket 4. *Lag (2010:1408).*

Ändring och upphävande av lag

18 § En lag får inte ändras eller upphävas på annat sätt än genom lag.

I fråga om ändring eller upphävande av grundlag eller riksdagsordningen tillämpas 14–17 §§. Vid ändring eller upphävande av sådan lag som avses i 2 § första stycket 4 tillämpas 17 § första stycket. *Lag (2010:1408).*

Utfärdande och kungörande av föreskrifter

19 § En beslutad lag ska utfärdas av regeringen så snart som möjligt. En lag med sådana föreskrifter om riksdagen eller dess myndigheter som inte ska tas in i grundlag eller riksdagsordningen kan dock utfärdas av riksdagen.

Lagar ska kungöras så snart som möjligt. Detsamma gäller förordningar, om inte annat anges i lag. *Lag (2010:1408)*.

Lagrådet

20 § För att lämna yttranden över lagförslag ska det finnas ett lagråd, där det ingår domare eller, vid behov, tidigare domare i Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen. Närmare bestämmelser om Lagrådets sammansättning och tjänstgöring meddelas i lag. *Lag (2010:1408)*.

21 § Yttrande från Lagrådet inhämtas av regeringen eller, enligt vad som närmare anges i riksdagsordningen, av ett riksdagsutskott.

Ett yttrande ska inhämtas innan riksdagen beslutar

1. grundlag om tryckfriheten eller om motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och vissa liknande överföringar, offentliga uppspelningar ur en databas samt tekniska upptagningar,

2. lag om begränsning av rätten att ta del av allmänna handlingar,

3. lag som avses i 2 kap. 14–16 §§, 20 § eller 25 §,

4. lag om behandling av personuppgifter som är helt eller delvis automatiserad,

5. lag om kommunal beskattning eller lag som innebär åligganden för kommunerna,

6. lag som avses i 2 § första stycket 1 eller 2 eller lag som avses i 11 eller 12 kap., eller

7. lag som ändrar eller upphäver en lag enligt 1–6.

Bestämmelserna i andra stycket gäller dock inte, om Lagrådets granskning skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men uppkommer. Föreslår regeringen att riksdagen ska meddela lag i något av de ämnen som avses i andra stycket och har Lagrådets yttrande dessförinnan inte inhämtats, ska regeringen samtidigt redovisa skälen för detta för riksdagen. Att Lagrådet inte har hörts över ett lagförslag utgör aldrig hinder mot att lagen tillämpas. *Lag (2010:1408)*.

22 § Lagrådets granskning ska avse

1. hur förslaget förhåller sig till grundlagarna och rättsordningen i övrigt,

2. hur förslagets föreskrifter förhåller sig till varandra,

3. hur förslaget förhåller sig till rättssäkerhetens krav,

4. om förslaget är utformat så att lagen kan antas tillgodose de syften som har angetts, och

5. vilka problem som kan uppstå vid tillämpningen. *Lag (2010:1408)*.

9 kap. Finansmakten

Beslut om statens inkomster och utgifter

1 § Riksdagen beslutar om skatter och avgifter till staten samt om statens budget. *Lag (2010:1408).*

Förslag till budget

2 § Regeringen lämnar en budgetproposition till riksdagen. *Lag (2010:1408).*

Beslut om budget

3 § Riksdagen beslutar om budget för det följande budgetåret eller, om det finns särskilda skäl, för en annan budgetperiod. Riksdagen beslutar därvid om en beräkning av statens inkomster och om anslag för bestämda ändamål.

Riksdagen kan besluta att ett särskilt anslag ska utgå för en annan tid än budgetperioden.

Riksdagen kan besluta att statens inkomster får tas i anspråk för bestämda ändamål på annat sätt än genom beslut om anslag. *Lag (2010:1408).*

4 § Under budgetperioden kan riksdagen besluta om en ny beräkning av statens inkomster och om nya eller ändrade anslag. *Lag (2010:1408).*

5 § Om riksdagen inte har beslutat om en budget före budgetperiodens början, beslutar riksdagen i den omfattning som behövs om anslag för tiden till dess en budget har beslutats. Riksdagen kan uppdra åt finansutskottet att fatta ett sådant beslut på riksdagens vägnar.

Om riksdagen inte har beslutat om anslag enligt första stycket för ett visst ändamål, ska den senaste budgeten, med de ändringar som följer av andra beslut av riksdagen, gälla till dess anslag beslutats. *Lag (2010:1408).*

Riktlinjebeslut

6 § Riksdagen kan besluta om riktlinjer för statens verksamhet även för tid efter den följande budgetperioden. *Lag (2010:1408).*

Användning av anslag och inkomster

7 § Anslag och inkomster får inte användas på annat sätt än vad riksdagen har bestämt. *Lag (2010:1408).*

Statens tillgångar och åtaganden

8 § Regeringen förvaltar och förfogar över statens tillgångar, om de inte avser riksdagens myndigheter eller i lag har avsatts till särskild förvaltning.

Regeringen får inte utan att riksdagen har medgett det ta upp lån eller göra andra ekonomiska åtaganden för staten. *Lag (2010:1408).*

9 § Riksdagen beslutar om grunder för förvaltningen av och förfogandet över statens tillgångar. Riksdagen kan också besluta att en åtgärd av ett visst slag inte får vidtas utan att riksdagen har medgett det. *Lag (2010:1408).*

Årsredovisning för staten

10 § Regeringen lämnar efter budgetperiodens slut en årsredovisning för staten till riksdagen. *Lag (2010:1408).*

Ytterligare bestämmelser om budgeten

11 § Ytterligare bestämmelser om riksdagens och regeringens befogenheter och skyldigheter i fråga om budgeten meddelas i riksdagsordningen eller särskild lag. *Lag (2010:1408).*

Valutapolitiken

12 § Regeringen har ansvaret för övergripande valutapolitiska frågor. Övriga bestämmelser om valutapolitiken meddelas i lag. *Lag (2010:1408).*

Riksbanken

13 § Riksbanken är rikets centralbank och en myndighet under riksdagen. Riksbanken har ansvaret för penningpolitiken. Ingen myndighet får bestämma hur Riksbanken ska besluta i frågor som rör penningpolitik.

Riksbanken har elva fullmäktige, som väljs av riksdagen. Riksbanken leds av en direktion, som utses av fullmäktige.

Riksdagen prövar om ledamöterna i fullmäktige och direktionen ska beviljas ansvarsfrihet. Om riksdagen vägrar en fullmäktig ansvarsfrihet är han eller hon därmed skild från sitt uppdrag. Fullmäktige får skilja en ledamot av direktionen från anställningen endast om ledamoten inte längre uppfyller de krav som ställs för att han eller hon ska kunna utföra sina uppgifter eller om han eller hon gjort sig skyldig till allvarlig försummelse.

Bestämmelser om val av fullmäktige och om Riksbankens ledning och verksamhet meddelas i lag. *Lag (2010:1408).*

14 § Endast Riksbanken har rätt att ge ut sedlar och mynt. Bestämmelser om penning- och betalningsväsendet meddelas i övrigt genom lag. *Lag (2010:1408).*

10 kap. Internationella förhållanden

Regeringens behörighet att ingå internationella överenskommelser

1 § Överenskommelser med andra stater eller med mellanfolkliga organisationer ingås av regeringen. *Lag (2010:1408).*

2 § Regeringen får ge en förvaltningsmyndighet i uppdrag att ingå en internationell överenskommelse i en fråga där överenskommelsen inte kräver riksdagens eller Utrikesnämndens medverkan. *Lag (2010:1408).*

Riksdagens godkännande av internationella överenskommelser

3 § Riksdagens godkännande krävs innan regeringen ingår en för riket bindande internationell överenskommelse som

1. förutsätter att en lag ändras eller upphävs eller att en ny lag stiftas, eller
2. i övrigt gäller ett ämne som riksdagen ska besluta om.

Om det riksdagsbeslut som avses i första stycket 1 eller 2 ska fattas enligt en särskild ordning, ska denna följas även vid riksdagens godkännande av överenskommelsen.

Även i andra fall krävs riksdagens godkännande innan regeringen ingår en för riket bindande internationell överenskommelse, om överenskommelsen är av större vikt. Regeringen kan dock avstå från att inhämta riksdagens godkännande, om rikets intresse kräver det. Regeringen ska då i stället överlägga med Utrikesnämnden innan överenskommelsen ingås. *Lag (2010:1408).*

4 § En överenskommelse som avses i 3 § och som ingås inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen kan godkännas av riksdagen, även om överenskommelsen inte finns i slutligt skick. *Lag (2010:1408).*

Andra internationella förpliktelser samt uppsägning

5 § Bestämmelserna i 1–4 §§ tillämpas även på andra former av internationella förpliktelser för riket än överenskommelser samt på uppsägning av internationella överenskommelser eller förpliktelser. *Lag (2010:1408).*

Överlåtelse av beslutanderätt inom EU-samarbetet

6 § Inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen kan riksdagen överlåta beslutanderätt som inte rör principerna för statsskicket. Sådan överlåtelse förutsätter att fri- och rättighetsskyddet inom det samarbetsområde till vilket överlåtelsen sker motsvarar det som ges i denna regeringsform och i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Riksdagen kan besluta om sådan överlåtelse, om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar för det. Riksdagens beslut kan också fattas i den ordning som gäller för stiftande av grundlag. Överlåtelse kan beslutas först efter riksdagens godkännande av överenskommelse enligt 3 §. *Lag (2010:1408).*

Överlåtelse av beslutanderätt utanför EU-samarbetet

7 § I andra fall än de som avses i 6 § kan beslutanderätt som direkt grundar sig på denna regeringsform och som avser meddelande av föreskrifter, användningen av statens tillgångar, rättskipnings- eller förvaltningsuppgifter eller ingående eller uppsägning av internationella överenskommelser eller förpliktelser, i begränsad omfattning överlåtas till en mellanfolklig organisation för fredligt samarbete, till vilken riket är eller ska bli anslutet, eller till en mellanfolklig domstol.

Beslutanderätt som avser frågor om stiftande, ändring eller upphävande av grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen eller frågor om be-

gränsning av någon av de fri- och rättigheter som avses i 2 kap. får inte överlåtas enligt första stycket.

Riksdagen fattar beslut om överlåtelse i den ordning som anges i 6 § andra stycket. *Lag (2010:1408).*

8 § Rättskipnings- eller förvaltningsuppgifter som inte direkt grundar sig på denna regeringsform kan, i andra fall än de som avses i 6 §, genom beslut av riksdagen överlåtas till en annan stat, till en mellanfolklig organisation eller till en utländsk eller internationell inrättning eller samfällighet. Riksdagen får i lag bemyndiga regeringen eller någon annan myndighet att i särskilda fall besluta om en sådan överlåtelse.

Innefattar uppgiften myndighetsutövning, fattar riksdagen beslut om överlåtelse eller bemyndigande i den ordning som anges i 6 § andra stycket. *Lag (2010:1408).*

Framtida ändringar i internationella överenskommelser

9 § Föreskrivs i lag att en internationell överenskommelse ska gälla som svensk rätt, får riksdagen besluta att även en framtida, för riket bindande ändring i överenskommelsen ska gälla som svensk rätt. Ett sådant beslut får endast avse framtida ändringar av begränsad omfattning. Beslutet fattas i den ordning som anges i 6 § andra stycket. *Lag (2010:1408).*

Riksdagens rätt till information och samråd om EU-samarbetet

10 § Regeringen ska fortlöpande informera riksdagen och samråda med organ som utses av riksdagen om vad som sker inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen. Närmare bestämmelser om informations- och samråds-skyldigheten meddelas i riksdagsordningen. *Lag (2010:1408).*

Utrikesnämnden

11 § Regeringen ska fortlöpande hålla Utrikesnämnden underrättad om de utrikespolitiska förhållanden som kan få betydelse för riket och överlägga med nämnden om dessa så ofta som det behövs. I alla utrikesärenden av större vikt ska regeringen före avgörandet överlägga med nämnden, om det kan ske. *Lag (2010:1408).*

12 § Utrikesnämnden består av talmannen samt nio andra ledamöter, som riksdagen väljer inom sig. Närmare bestämmelser om Utrikesnämndens sammansättning meddelas i riksdagsordningen.

Utrikesnämnden sammanträder på kallelse av regeringen. Regeringen är skyldig att sammankalla nämnden om minst fyra av nämndens ledamöter begär överläggning i en viss fråga. Ordförande vid sammanträde med nämnden är statschefen eller, om han eller hon har förhinder, statsministern.

Ledamot av Utrikesnämnden och den som i övrigt är knuten till nämnden ska visa varsamhet i fråga om meddelanden till andra om vad han eller hon har fått kännedom om i denna egenskap. Ordföranden kan besluta om ovillkorlig tystnadsplikt. *Lag (2010:1408).*

Statliga myndigheters underrättelseskyldighet

13 § Chefen för det departement som har hand om utrikesärendena ska hållas underrättad, när en fråga som är av betydelse för förhållandet till en annan stat eller till en mellanfolklig organisation uppkommer hos en statlig myndighet. *Lag (2010:1408).*

Mellanfolkliga brottmålsdomstolar

14 § Bestämmelserna i 2 kap. 7 §, 4 kap. 12 §, 5 kap. 8 §, 11 kap. 8 § och 13 kap. 3 § utgör inte hinder mot att Sverige uppfyller sina åtaganden med anledning av Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen eller i förhållande till andra mellanfolkliga brottmålsdomstolar. *Lag (2010:1408).*

11 kap. Rättskipningen

Domstolarna

1 § Högsta domstolen, hovrätterna och tingsrätterna är allmänna domstolar. Högsta förvaltningsdomstolen, kammarrätterna och förvaltningsrätterna är allmänna förvaltningsdomstolar. Rätten att få ett mål prövat av Högsta domstolen, Högsta förvaltningsdomstolen, hovrätt eller kammarrätt kan begränsas genom lag.

Andra domstolar inrättas med stöd av lag. I 2 kap. 11 § första stycket finns bestämmelser om förbud mot inrättande av domstolar i vissa fall.

I Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen får endast den som är eller har varit ordinarie domare i någon av domstolarna tjänstgöra som ledamot. Vid övriga domstolar ska det finnas ordinarie domare. Undantag härifrån får dock göras i lag i fråga om domstolar som har inrättats för handläggningen av en viss bestämd grupp eller vissa bestämda grupper av mål. *Lag (2010:1408).*

2 § Bestämmelser om domstolarnas rättskipningsuppgifter, om huvuddragen i deras organisation och om rättegången, i andra hänseenden än som berörs i denna regeringsform, meddelas i lag. *Lag (2010:1408).*

Rättskipningens självständighet

3 § Ingen myndighet, inte heller riksdagen, får bestämma hur en domstol ska döma i det enskilda fallet eller hur en domstol i övrigt ska tillämpa en rättsregel i ett särskilt fall. Ingen annan myndighet får heller bestämma hur dömande uppgifter ska fördelas mellan enskilda domare. *Lag (2010:1408).*

4 § Rättskipningsuppgifter får inte fullgöras av riksdagen i vidare mån än vad som följer av grundlag eller riksdagsordningen. *Lag (2010:1408).*

5 § Rättstvister mellan enskilda får inte utan stöd av lag avgöras av andra myndigheter än domstolar. *Lag (2010:1408).*

Utnämningen av ordinarie domare

6 § Ordinarie domare utnämns av regeringen.

Vid utnämningen ska avseende fästas endast vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet.

Bestämmelser om grunderna för förfarandet vid utnämningen av ordinarie domare meddelas i lag. *Lag (2010:1408)*.

Ordinarie domares rättsställning

7 § Den som har utnämnts till ordinarie domare får skiljas från anställningen endast om

1. han eller hon genom brott eller grovt eller upprepat åsidosättande av skyldigheterna i anställningen har visat sig uppenbart olämplig att inneha anställningen, eller

2. han eller hon har uppnått gällande pensionsålder eller enligt lag är skyldig att avgå på grund av varaktig förlust av arbetsförmågan.

Om det krävs av organisatoriska skäl, får den som har utnämnts till ordinarie domare förflyttas till en annan jämställd domaranställning. *Lag (2010:1408)*.

8 § Åtal för brott i utövningen av en anställning som ledamot av Högsta domstolen eller Högsta förvaltningsdomstolen väcks i Högsta domstolen.

Högsta förvaltningsdomstolen prövar om en ledamot av Högsta domstolen ska skiljas eller avstängas från sin anställning eller vara skyldig att genomgå en läkarundersökning. Om en sådan talan avser en ledamot av Högsta förvaltningsdomstolen, prövas den av Högsta domstolen.

Talan enligt första och andra styckena väcks av riksdagens ombudsman eller justitiekanslern. *Lag (2010:1408)*.

9 § Har en ordinarie domare skilts från anställningen genom beslut av en annan myndighet än en domstol, ska han eller hon kunna begära att beslutet prövas av domstol. Vid en sådan prövning ska ordinarie domare ingå i domstolen. Detta gäller också beslut varigenom en ordinarie domare har avstängts från utövning av sin anställning, ålagts att genomgå en läkarundersökning eller meddelats en disciplinpåföljd. *Lag (2010:1408)*.

10 § Grundläggande bestämmelser om ordinarie domares rättsställning i övrigt meddelas i lag. *Lag (2010:1408)*.

Krav på medborgarskap

11 § Ordinarie domare ska vara svenska medborgare. I övrigt får krav på svenskt medborgarskap för behörighet att utöva rättskipningsuppgifter uppställas endast i lag eller enligt förutsättningar som anges i lag. *Lag (2010:1408)*.

Andra anställda vid domstolarna

12 § För andra anställda vid domstolarna än de ordinarie domarna tillämpas 12 kap. 5–7 §§. *Lag (2010:1408)*.

Resning och återställande av försutten tid

13 § Resning i ett avgjort ärende samt återställande av försutten tid beviljas av Högsta förvaltningsdomstolen eller, om det anges i lag, av en lägre förvaltningsdomstol, när det gäller ett ärende för vilket regeringen, förvaltningsdomstol eller förvaltningsmyndighet är högsta instans. I annat fall beviljas resning och återställande av försutten tid av Högsta domstolen eller, om det anges i lag, av en annan domstol som inte är en förvaltningsdomstol.

Närmare bestämmelser om resning och återställande av försutten tid får meddelas i lag. *Lag (2010:1408).*

Lagprövning

14 § Finner en domstol att en föreskrift står i strid med en bestämmelse i grundlag eller annan överordnad författning får föreskriften inte tillämpas. Detsamma gäller om stadgad ordning i något väsentligt hänseende har åsidosatts vid föreskriftens tillkomst.

Vid prövning enligt första stycket av en lag ska det särskilt beaktas att riksdagen är folkets främsta företrädare och att grundlag går före lag. *Lag (2010:1408).*

12 kap. Förvaltningen

Den statliga förvaltningsorganisationen

1 § Under regeringen lyder Justitiekanslern och andra statliga förvaltningsmyndigheter som inte enligt denna regeringsform eller annan lag är myndigheter under riksdagen. *Lag (2010:1408).*

Förvaltningens självständighet

2 § Ingen myndighet, inte heller riksdagen eller en kommuns beslutande organ, får bestämma hur en förvaltningsmyndighet i ett särskilt fall ska besluta i ett ärende som rör myndighetsutövning mot en enskild eller mot en kommun eller som rör tillämpningen av lag. *Lag (2010:1408).*

3 § Förvaltningsuppgifter får inte fullgöras av riksdagen i vidare mån än vad som följer av grundlag eller riksdagsordningen. *Lag (2010:1408).*

Överlämnande av förvaltningsuppgifter

4 § Förvaltningsuppgifter kan överlämnas åt kommuner.

Förvaltningsuppgifter kan även överlämnas åt andra juridiska personer och enskilda individer. Innefattar uppgiften myndighetsutövning, får ett överlämnande göras endast med stöd av lag. *Lag (2010:1408).*

Särskilda bestämmelser om statligt anställda

5 § Arbetstagare vid förvaltningsmyndigheter som lyder under regeringen anställs av regeringen eller av den myndighet som regeringen bestämmer.

Vid beslut om statliga anställningar ska avseende fästas endast vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet. *Lag (2010:1408).*

6 § Riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna ska vara svenska medborgare. Detsamma gäller justitiekanslern. I övrigt får krav på svenskt medborgarskap för behörighet att inneha en anställning eller utöva ett uppdrag hos staten eller en kommun uppställas endast i lag eller enligt förutsättningar som anges i lag. *Lag (2010:1408).*

7 § Grundläggande bestämmelser om statligt anställdas rättsställning i andra hänseenden än de som berörs i denna regeringsform meddelas i lag. *Lag (2010:1408).*

Dispens och nåd

8 § Regeringen får medge undantag från föreskrifter i förordningar eller från bestämmelser som har meddelats med stöd av beslut av regeringen, om inte annat följer av lag eller beslut om utgiftsanslag. *Lag (2010:1408).*

9 § Regeringen får genom nåd efterge eller mildra en brottspåföljd eller en annan sådan rättsverkan av brott samt efterge eller mildra ett annat liknande ingrepp som avser enskildas person eller egendom och som har beslutats av en myndighet.

Om det finns synnerliga skäl, får regeringen besluta att vidare åtgärder för att utreda eller lagföra en brottslig gärning inte ska vidtas. *Lag (2010:1408).*

Lagprövning

10 § Finner ett offentligt organ att en föreskrift står i strid med en bestämmelse i grundlag eller annan överordnad författning får föreskriften inte tillämpas. Detsamma gäller om stadgad ordning i något väsentligt hänseende har åsidosatts vid föreskriftens tillkomst.

Vid prövning enligt första stycket av en lag ska det särskilt beaktas att riksdagen är folkets främsta företrädare och att grundlag går före lag. *Lag (2010:1408).*

13 kap. Kontrollmakten

Konstitutionsutskottets granskning

1 § Konstitutionsutskottet ska granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Utskottet har rätt att för granskningen få ut protokollen över beslut i regeringsärenden, handlingar som hör till dessa ärenden samt regeringens övriga handlingar som utskottet finner nödvändiga för sin granskning.

Andra utskott och varje riksdagsledamot får hos konstitutionsutskottet skriftligen väcka frågor om statsrådets tjänsteutövning eller handläggningen av regeringsärenden. *Lag (2010:1408).*

2 § När det finns skäl till det, dock minst en gång om året, ska konstitutionsutskottet meddela riksdagen vad utskottet vid sin granskning har funnit värt att uppmärksamma. Riksdagen kan med anledning därav göra en framställning till regeringen. *Lag (2010:1408).*

Åtal mot statsråd

3 § Den som är eller har varit statsråd får dömas för brott i utövningen av statsrådstjänsten endast om han eller hon genom brottet grovt har åsidosatt sin tjänsteplikt. Åtal beslutas av konstitutionsutskottet och prövas av Högsta domstolen. *Lag (2010:1408).*

Misstroendeförklaring

4 § Riksdagen kan förklara att ett statsråd inte har riksdagens förtroende. Ett yrkande om en sådan misstroendeförklaring ska väckas av minst en tiondel av riksdagens ledamöter för att tas upp till prövning. För en misstroendeförklaring krävs att mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar för den.

Ett yrkande om misstroendeförklaring tas inte upp till prövning om det väcks under tiden från det att ordinarie val har ägt rum eller beslut om extra val har meddelats till dess den genom valet utsedda riksdagen samlas. Ett yrkande avseende ett statsråd som efter att ha entledigats uppehåller sin befattning enligt 6 kap. 11 § får inte i något fall tas upp till prövning.

Ett yrkande om misstroendeförklaring ska inte beredas i utskott. *Lag (2010:1408).*

Interpellationer och frågor

5 § En riksdagsledamot får framställa interpellationer och frågor till ett statsråd i angelägenheter som rör statsrådets tjänsteutövning i enlighet med de närmare bestämmelser som meddelas i riksdagsordningen. *Lag (2010:1408).*

Riksdagens ombudsmän

6 § Riksdagen väljer en eller flera ombudsmän (justitieombudsmän), som i enlighet med den instruktion som riksdagen beslutar ska utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra föreskrifter. En ombudsman får föra talan i de fall som anges i instruktionen.

Domstolar och förvaltningsmyndigheter samt anställda hos staten eller kommuner ska lämna de upplysningar och yttranden som en ombudsmans begär. Sådan skyldighet har även andra som står under en ombudsmans tillsyn. En ombudsman har rätt att få tillgång till domstolars och förvaltningsmyndigheters protokoll och handlingar. Allmän åklagare ska på begäran biträda en ombudsman.

Närmare bestämmelser om ombudsmännen meddelas i riksdagsordningen och i annan lag. *Lag (2010:1408).*

Riksrevisionen

7 § Riksrevisionen är en myndighet under riksdagen med uppgift att granska den verksamhet som bedrivs av staten. Bestämmelser om att Riksrevisionens granskning kan avse också annan än statlig verksamhet meddelas i lag. *Lag (2010:1408).*

8 § Riksrevisionen leds av tre riksrevisorer, som väljs av riksdagen. Riksdagen får skilja en riksrevisor från uppdraget endast om riksrevisorn inte längre

uppfyller de krav som gäller för uppdraget eller om riksrevisorn har gjort sig skyldig till allvarlig försummelse.

Riksrevisorerna beslutar självständigt, med beaktande av de bestämmelser som finns i lag, vad som ska granskas. De beslutar självständigt och var för sig hur granskningen ska bedrivas och om slutsatserna av sin granskning. *Lag (2010:1408)*.

9 § Ytterligare bestämmelser om Riksrevisionen meddelas i riksdagsordningen och i annan lag. *Lag (2010:1408)*.

14 kap. Kommunerna

1 § Beslutanderätten i kommunerna utövas av valda församlingar. *Lag (2010:1408)*.

2 § Kommunerna sköter lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund. Närmare bestämmelser om detta finns i lag. På samma grund sköter kommunerna även de övriga angelägenheter som bestäms i lag. *Lag (2010:1408)*.

3 § En inskränkning i den kommunala självstyrelsen bör inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den. *Lag (2010:1408)*.

4 § Kommunerna får ta ut skatt för skötseln av sina angelägenheter. *Lag (2010:1408)*.

5 § Kommunerna får i lag åläggas att bidra till kostnaden för andra kommuners angelägenheter, om det krävs för att uppnå likvärdiga ekonomiska förutsättningar. *Lag (2010:1408)*.

6 § Föreskrifter om grunderna för ändring i rikets indelning i kommuner meddelas i lag. *Lag (2010:1408)*.

15 kap. Krig och krigsfara

Inkallande av riksdagen

1 § Kommer riket i krig eller krigsfara ska regeringen eller talmannen kalla riksdagen till sammanträde. Den som utfärdar kallelsen kan besluta att riksdagen ska sammanträda någon annanstans än i Stockholm. *Lag (2010:1408)*.

Krigsdelegationen

2 § Är riket i krig eller krigsfara, ska en inom riksdagen utsedd krigsdelegation träda i riksdagens ställe, om förhållandena kräver det.

Om riket är i krig, meddelas beslut att krigsdelegationen ska träda i riksdagens ställe av Utrikesnämndens ledamöter enligt närmare bestämmelser i riksdagsordningen. Innan beslut meddelas ska samråd ske med statsministern, om det är möjligt. Hindras nämndens ledamöter av krigsförhållandena att sammanträda, meddelas beslutet av regeringen. Om riket är i krigsfara, med-

delas beslutet av Utrikesnämndens ledamöter i förening med statsministern. För ett sådant beslut krävs att statsministern och sex av nämndens ledamöter röstar för det.

Krigsdelegationen och regeringen kan i samråd eller var för sig besluta att riksdagen ska återta sina befogenheter. Beslutet ska fattas så snart förhållandena medger det.

Bestämmelser om krigsdelegationens sammansättning meddelas i riksdagsordningen. *Lag (2010:1408).*

3 § Medan krigsdelegationen är i riksdagens ställe utövar den riksdagens befogenheter. Den får dock inte fatta beslut som avses i 11 § första stycket första meningen eller andra eller fjärde stycket.

Krigsdelegationen beslutar själv om formerna för sin verksamhet. *Lag (2010:1408).*

Regeringsbildning och regeringens arbetsformer

4 § Är riket i krig och kan regeringen till följd av detta inte fullgöra sina uppgifter, kan riksdagen besluta om bildande av regering och om regeringens arbetsformer. *Lag (2010:1408).*

Regeringens befogenheter

5 § Är riket i krig och kan varken riksdagen eller krigsdelegationen till följd av detta fullgöra sina uppgifter, ska regeringen fullgöra dessa i den utsträckning det behövs för att skydda riket och slutföra kriget.

Regeringen får inte med stöd av första stycket stifta, ändra eller upphäva grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen. *Lag (2010:1408).*

6 § Är riket i krig eller krigsfara eller råder sådana extraordinära förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i, kan regeringen med stöd av bemyndigande i lag genom förordning meddela sådana föreskrifter i visst ämne som enligt grundlag annars ska meddelas genom lag. Om det behövs med hänsyn till försvarsberedskapen, kan regeringen även i annat fall med stöd av bemyndigande i lag genom förordning bestämma att en i lag meddelad föreskrift om rekvisition eller annat sådant förfogande ska börja eller upphöra att tillämpas.

I en lag med ett sådant bemyndigande ska det noga anges under vilka förutsättningar bemyndigandet får utnyttjas. Bemyndigandet medför inte rätt att stifta, ändra eller upphäva grundlag, riksdagsordningen eller lag om val till riksdagen. *Lag (2010:1408).*

Begränsningar av fri- och rättigheter

7 § Är riket i krig eller omedelbar krigsfara, ska 2 kap. 22 § första stycket inte tillämpas. Detsamma gäller om krigsdelegationen i annat fall har trätt i riksdagens ställe. *Lag (2010:1408).*

Befogenheter för andra myndigheter än regeringen

8 § Är riket i krig eller omedelbar krigsfara, kan regeringen med stöd av riksdagens bemyndigande besluta att uppgift som enligt grundlag ska fullgöras av regeringen i stället ska fullgöras av en annan myndighet. Ett sådant bemyndigande får inte omfatta någon befogenhet enligt 5 eller 6 §, om det inte endast är fråga om beslut att en lag i ett visst ämne ska börja tillämpas. *Lag (2010:1408).*

Förhållanden under ockupation

9 § Riksdagen eller regeringen får inte fatta beslut på ockuperat område. På sådant område får inte heller utövas befogenhet som någon har i egenskap av riksdagsledamot eller statsråd.

Varje offentligt organ ska på ockuperat område handla på det sätt som bäst gagnar försvarsansträngningarna och motståndsverksamheten samt civilbefolkningens skydd och svenska intressen i övrigt. Inte i något fall får ett offentligt organ meddela ett beslut eller vidta en åtgärd som i strid mot folkrättens regler ålägger någon av rikets medborgare att lämna ockupationsmakten bistånd.

Val till riksdagen eller beslutande kommunala församlingar får inte hållas på ockuperat område. *Lag (2010:1408).*

Statschefen

10 § Är riket i krig, bör statschefen följa regeringen. Om statschefen befinner sig på ockuperat område eller på annan ort än regeringen, ska han eller hon anses hindrad att fullgöra sina uppgifter som statschef. *Lag (2010:1408).*

Val till riksdagen

11 § Är riket i krig, får val till riksdagen hållas endast efter beslut av riksdagen. Är riket i krigsfara, när ordinarie val ska hållas, kan riksdagen besluta att skjuta upp valet. Ett sådant beslut ska omprövas inom ett år och därefter med högst ett års mellanrum. Beslut som avses i detta stycke blir gällande endast om minst tre fjärdedelar av riksdagens ledamöter röstar för det.

Om riket till någon del är ockuperat, när val ska hållas, beslutar riksdagen de jämkningar av reglerna i 3 kap. som behövs. Undantag får dock inte göras från 3 kap. 1, 4, 5, 7–9 och 12 §§. Vad som sägs om riket i 3 kap. 5 §, 7 § andra stycket och 8 § andra stycket ska i stället gälla den del av riket för vilken val ska hållas. Minst en tiondel av alla mandaten ska vara utjämningsmandat.

Ordinarie val, som till följd av första stycket inte hålls på föreskriven tid, ska hållas så snart det kan ske sedan kriget eller krigsfaran har upphört. Regeringen och talmannen ska i samråd eller var för sig se till att de åtgärder som behövs för detta blir vidtagna.

Har ordinarie val till följd av denna paragraf hållits på en annan tid än när det annars skulle ha ägt rum, ska riksdagen bestämma tiden för närmast följande ordinarie val till den månad under fjärde eller femte året efter det först nämnda valet, då ordinarie val ska hållas enligt riksdagsordningen. *Lag (2010:1408).*

Beslutanderätten i kommunerna

12 § Om riket är i krig eller krigsfara eller om det råder sådana extraordinära förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i, utövas beslutanderätten i kommunerna på det sätt som anges i lag. *Lag (2010:1408).*

Rikets försvar

13 § Regeringen får sätta in rikets försvarsmakt i enlighet med internationell rätt för att möta ett väpnat angrepp mot riket eller för att hindra en kränkning av rikets territorium.

Regeringen får uppdra åt försvarsmakten att använda våld i enlighet med internationell rätt för att hindra kränkning av rikets territorium i fred eller under krig mellan främmande stater. *Lag (2010:1408).*

Krigsförklaring

14 § Förklaring att riket är i krig får, utom vid ett väpnat angrepp mot riket, inte ges av regeringen utan riksdagens medgivande. *Lag (2010:1408).*

Vapenstillestånd

15 § Regeringen får ingå överenskommelse om vapenstillestånd utan att inhämta riksdagens godkännande och utan att rådgöra med Utrikesnämnden, om uppskov med överenskommelsen skulle innebära fara för riket. *Lag (1979:933).*

Insättande av väpnade styrkor

16 § Regeringen får sända svenska väpnade styrkor till andra länder eller i övrigt sätta in sådana styrkor för att fullgöra en internationell förpliktelse som har godkänts av riksdagen.

Svenska väpnade styrkor får i övrigt sändas till andra länder eller sättas in om

1. det är medgett i lag som anger förutsättningarna för åtgärden, eller
2. riksdagen medger det i ett särskilt fall. *Lag (2010:1408).*

1. Genom denna regeringsform¹ upphäves den äldre regeringsformen. Den äldre regeringsformen skall dock med nedan angivna undantag tillämpas i stället för den nya regeringsformen till utgången av det år under vilket riksdagen slutligt antager denna samt, i de fall som angives nedan, även därefter.

6. Äldre författning eller föreskrift gäller fortfarande trots att den inte har tillkommit i den ordning som skulle ha iakttagits vid tillämpning av denna regeringsform. Ett bemyndigande, som har beslutats av Konungen och riksdagen

¹ 1974:152.

gen gemensamt eller av riksdagen ensam, får utnyttjas även efter den under 1 angivna tidpunkten, tills riksdagen bestämmer något annat.

Bestämmelserna i 8 kap. 18 § i denna regeringsform ska gälla i fråga om äldre författning, som har tillkommit genom beslut av Konungen och riksdagen gemensamt eller genom beslut av riksdagen ensam. *Lag (2014:1385)*.

7. Bestämmelser i äldre lag eller annan författning om Konungen eller Kungl. Maj:t skall [...] gälla regeringen, såvida det icke följer av författning eller i övrigt framgår av omständigheterna att konungen personligen, Högsta domstolen, Regeringsrätten eller kammarrätt åsyftas.

Föreskrift som enligt äldre lag eller annan författning skall beslutas av Konungen och riksdagen gemensamt skall i stället beslutas genom lag.

8. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till eller avses där eljest föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna regeringsform, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

14. Genom denna regeringsform görs ej ändring i vad som hittills gällt enligt 2 § i den äldre regeringsformen. *Lag (1985:864)*.

1. Ändringarna i regeringsformen¹ träder i kraft den 1 januari 1977.

2. Utan hinder av 2 kap. 13 § behåller äldre föreskrifter, som innebär särbehandling på grund av kön, sin giltighet tills vidare. En sådan föreskrift får ändras, även om ändringen innebär fortsatt särbehandling. *Lag (2014:1385)*.

3. *har upphävts genom lag (1998:1700)*.

4. Utan hinder av 2 kap. 1 § 3 och 14 § första stycket får det i lag föreskrivas att filmer och videogram inte får förevisas offentligt om de inte dessförinnan har godkänts för sådan visning. I lag får det också föreskrivas att offentlig uppspelning av rörliga bilder ur en databas inte får ske, om inte bilderna dessförinnan har godkänts för sådan uppspelning. *Lag (2010:1408)*.

5. Äldre författning eller föreskrift äger fortsatt giltighet utan hinder av att den icke har tillkommit i den ordning som skulle ha iakttagits vid tillämpningen av regeringsformen i dess nya lydelse.

1. Ändringarna i regeringsformen² träder i kraft den 1 januari 1980.

2. Äldre föreskrift om skatt eller avgift skall tillämpas utan hinder av 2 kap. 10 § andra stycket.

1. Denna lag³ träder i kraft den 1 januari 2011.

2. För tiden längst fram till och med den 31 december 2015 behåller äldre föreskrifter, som innebär betydande intrång i den personliga integriteten, sin giltighet utan hinder av 2 kap. 6 § andra stycket. Sådana föreskrifter får fram till dess ändras även om ändringen innebär att intrånget består.

3. Utan hinder av 2 kap. 12 § behåller äldre föreskrifter, som innebär särbehandling på grund av sexuell läggning, sin giltighet tills vidare. Sådana föreskrifter får ändras även om ändringen innebär fortsatt särbehandling.

4. Utan hinder av 11 kap. 3 § behåller äldre föreskrifter om fördelning av dömande uppgifter mellan domare sin giltighet tills vidare.

¹ 1976:871.

² 1979:933.

³ 2010:1408.

5. Äldre föreskrifter och bemyndiganden gäller fortfarande utan hinder av att de inte har tillkommit i den ordning som anges i regeringsformen i dess nya lydelse.

6. Om det i en lag eller annan författning hänvisas till en föreskrift som har ersatts genom en bestämmelse i regeringsformen i dess nya lydelse, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2015.

2. Bestämmelserna i 3 kap. 1, 7, 8 och 13 §§ i den nya lydelsen tillämpas första gången vid ordinarie val till riksdagen 2018.

På regeringens vägnar

STEFAN LÖFVEN

MORGAN JOHANSSON
(Justitiedepartementet)

Riksdagsordningen¹

1 KAP. INLEDANDE BESTÄMMELSER

Riksdagsordningens innehåll

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om riksdagen.

Bestämmelser om val till riksdagen, riksdagsarbetet och riksdagens uppgifter finns i regeringsformen.

Lagen är indelad i huvudbestämmelser och tilläggsbestämmelser. Regler om stiftande och ändring av riksdagsordningens bestämmelser finns i 8 kap. 17 § regeringsformen.

Riksdagsordningens indelning

2 § Riksdagsordningen innehåller 14 kapitel. Dessa är

- inledande bestämmelser (1 kap.),
- val till riksdagen (2 kap.),
- riksmöten (3 kap.),
- ledning och planering av riksdagsarbetet (4 kap.),
- riksdagens ledamöter (5 kap.),
- kammaren (6 kap.),
- utskotten och EU-nämnden (7 kap.),
- interpellationer och frågor till statsråd (8 kap.),
- ärendenas väckande (9 kap.),
- ärendenas beredning (10 kap.),
- ärendenas avgörande (11 kap.),
- val inom riksdagen (12 kap.),
- riksdagsorgan och nämnder (13 kap.), och
- Riksdagsförvaltningen (14 kap.).

Definitioner

3 § I denna lag avses med

- *valperiod*: Den period som motsvarar tiden från det att en nyvald riksdag har samlats till dess den närmast därefter valda riksdagen samlas.
- *riksmöte*: Den period som riksdagen sammanträder.

¹ Enligt SFS 2014:801

– *ålderspresident*: Den närvarande ledamot som har varit ledamot av riksdagen längst tid. Om två eller flera ledamöter har tillhört riksdagen lika länge har den äldste av dem företräde.

– *gruppledare*: Den särskilda företrädare som en partigrupp, som vid valet till riksdagen har fått minst 4 procent av rösterna i hela riket ska utse för att samråda med talmannen enligt denna lag.

– *arbetsplenum*: Ett sammanträde med kammaren under vilket överläggning om och avgörande av betänkanden och utlåtanden från utskott kan ske.

2 KAP. VAL TILL RIKSDAGEN

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om val till riksdagen.

Tidpunkt för ordinarie val

2 § Ordinarie val till riksdagen hålls i september.

Extra val

Tilläggsbestämmelse 2.2.1

Bestämmelser om extra val till riksdagen finns i 3 kap. 11 § och 6 kap. 5 § regeringsformen.

Ytterligare bestämmelser om val

3 § Ytterligare bestämmelser om val till riksdagen finns i regeringsformen och i lag.

3 KAP. RIKSMÖTEN

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- riksmötet som följer efter ett val till riksdagen (2–5 §§),
- riksmötets öppnande (6 §), och
- övrigt om riksmöten (7–9 §§).

Riksmötet som följer efter ett val till riksdagen

Riksmötets inledning

2 § Riksmötet inleds genom att en nyvald riksdag sammanträder i enlighet med bestämmelserna i 3 kap. 10 § regeringsformen.

Tidpunkt för det första sammanträdet efter ett val

Tilläggsbestämmelse 3.2.1

Kammarens första sammanträde under ett riksmöte efter ett val inleds kl. 11.00. Ledamöterna ska underrättas om tidpunkten för det sammanträdet.

Första sammanträdet

3 § Vid det första sammanträdet med kammaren efter ett val till riksdagen ska i nedan nämnd ordning

1. Valprövningsnämndens berättelse om granskning av bevis om val av ledamöter och ersättare föredras,
2. ledamöterna ropas upp,
3. talman samt en förste, en andre och en tredje vice talman väljas för valperioden, och
4. en valberedning utses för valperioden.

Ordförande vid det första sammanträdet efter ett val

Tilläggsbestämmelse 3.3.1

Ålderspresidenten leder sammanträdet med kammaren fram till dess att talmannen och de vice talmännen har valts.

Förfarande vid val av talman

4 § Riksdagen ska, enligt 4 kap. 2 § regeringsformen, välja en talman samt en förste, en andre och en tredje vice talman. De väljs var för sig i nu nämnd ordning. Valen gäller till valperiodens slut.

Om valet av talman sker med slutna sedlar enligt bestämmelserna i 12 kap., är den vald som får mer än hälften av rösterna. Om en sådan röstövertikt inte uppnås, ska ett nytt val genomföras. Om inte heller då någon får mer än hälften av rösterna, ska ett tredje val genomföras mellan de två som vid den andra omröstningen fick flest röster. Vid den tredje omröstningen är den vald som får de flesta rösterna.

Förfarande för att utse valberedning

5 § Varje partigrupp, som motsvarar ett parti som vid valet till riksdagen fick minst 4 procent av rösterna i hela riket, ska besätta en plats i valberedningen. Därutöver fördelas tio platser proportionellt mellan dessa partigrupper. Ledamöterna tillsätts med tillämpning av det förfarande som anges i 12 kap. 14 §.

Antal ledamöter i valberedningen

Tilläggsbestämmelse 3.5.1

Talmannen fastställer det antal ledamöter som respektive partigrupp ska tillsätta i valberedningen. Vid den proportionella fördelningen tillämpas den beräkningsgrund som anges i 12 kap. 8 § tredje stycket.

Riksmötets öppnande

Särskilt sammanträde för riksmötets öppnande

6 § Riksdagen ska senast på riksmötets tredje dag hålla ett särskilt sammanträde för riksmötets öppnande. Statschefen förklarar på talmannens begäran

riksmötet öppnat. Vid förhinder för statschefen förklarar talmannen riksmötet öppnat.

Vid sammanträdet avger statsministern en regeringsförklaring, om det inte finns särskilda skäl för honom eller henne att avstå från detta.

Tidpunkt för sammanträde för riksmötets öppnande

Tilläggsbestämmelse 3.6.1

Efter ett val till riksdagen äger sammanträdet för riksmötets öppnande rum kl. 14.00 den andra dagen under riksmötet.

Har det inte varit något val till riksdagen äger sammanträdet rum den första dagen vid samma tidpunkt.

Talmannen får bestämma en annan tidpunkt för sammanträdet.

Övrigt om riksmöten

Riksmötets längd

7 § Ett riksmöte pågår till dess nästa riksmöte inleds.

Övriga riksmöten under valperioden

8 § Under år då det inte hålls ordinarie val till riksdagen, ska ett nytt riksmöte inledas den dag i september som kammaren har fastställt under det föregående riksmötet.

Förslag om tidpunkt för inledande sammanträde

Tilläggsbestämmelse 3.8.1

Riksdagsstyrelsen lämnar förslag till kammaren inför beslut enligt 8 §.

Namnupprop vid övriga riksmöten

Tilläggsbestämmelse 3.8.2

Talmannen får besluta att ledamöterna ska ropas upp vid det första sammanträdet med kammaren även under övriga riksmöten under valperioden. Om namnupprop inte har hållits ska en förteckning över vilka som är ledamöter vid riksmötets början bifogas kammarens protokoll.

Nytt riksmöte efter extra val

9 § Har beslut om extra val fattats före den fastställda dagen för att inleda ett riksmöte, ska ett nytt riksmöte enligt 8 § inledas bara om den riksdag som valts genom det extra valet samlats före den 1 juli samma år.

4 KAP. LEDNING OCH PLANERING AV RIKSDAGSARBETET

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om ledning och planering av riksdagsarbetet.

Talmannen och de vice talmännen

2 § Talmannen eller, i hans eller hennes ställe, någon av de vice talmännen leder riksdagsarbetet.

Gruppledare

3 § Varje partigrupp som avses i 3 kap. 5 § ska utse en särskild företrädare (gruppledare) som ska samråda med talmannen om arbetet i kammaren i enlighet med bestämmelser i denna lag.

Partigrupperna ska utse en personlig ersättare för gruppledaren (vice gruppledare).

Information om beslut som har fattats efter samråd

Tilläggsbestämmelse 4.3.1

Beslut som har fattats efter samråd ska göras tillgängliga för ledamöterna. Det ska ske enligt den ordning som talmannen bestämmer.

Riksdagsförvaltningen

4 § Riksdagsförvaltningen leds av en styrelse.

Bestämmelser om Riksdagsförvaltningens uppgifter finns i 14 kap.

Riksdagsstyrelsen

Tilläggsbestämmelse 4.4.1

Riksdagsstyrelsen leder Riksdagsförvaltningen och överlägger om planeringen av riksdagsarbetet.

Riksdagsstyrelsen består av talmannen som ordförande och tio andra ledamöter som riksdagen väljer inom sig för en valperiod. Riksdagen väljer även tio ersättare för de valda ledamöterna av riksdagsstyrelsen.

Riksdagsstyrelsens sammanträden

Tilläggsbestämmelse 4.4.2

Riksdagsstyrelsen sammanträder på kallelse av talmannen. Om talmannen är förhindrad att närvara vid ett sammanträde, inträder någon av de vice talmännen som ordförande. En frånvarande ledamots plats intas av en ersättare som tillhör samma partigrupp.

Riksdagsstyrelsen sammanträder inom stängda dörrar. Om styrelsen vill inhämta upplysningar av någon som inte tillhör styrelsen, får den kalla honom eller henne till ett sammanträde.

De vice talmännen, de av gruppledarna som inte är ledamöter av styrelsen och riksdagsdirektören får delta i styrelsens överläggningar.

Ordförandekonferensen

5 § Ordförandekonferensen överlägger i frågor av gemensamt intresse för verksamheten i kammaren, utskotten och EU-nämnden.

Ordförandekonferensens sammansättning

Tilläggsbestämmelse **4.5.1**

Ordförandekonferensen består av talmannen som ordförande samt utskottens och EU-nämndens ordförande.

5 KAP. RIKSDAGENS LEDAMÖTER

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om uppdraget som riksdagsledamot. Bestämmelser om uppdraget finns även i 4 kap. 10–13 §§ regeringsformen.

Arvode

2 § En ledamot har rätt till arvode för sitt uppdrag av allmänna medel. Närmare bestämmelser om arvode och ekonomiska villkor för ledamöter och ersättare finns i lag.

Registrering av åtaganden och ekonomiska intressen

Tilläggsbestämmelse **5.2.1**

Bestämmelser om registrering av ledamöters åtaganden och ekonomiska intressen finns i lagen (1996:810) om registrering av riksdagsledamöters åtaganden och ekonomiska intressen.

Ledighet från uppdraget

3 § En ledamot kan efter ansökan få ledigt från sitt uppdrag. Om en ledamot får ledigt för en tid av minst en månad, ska ledamotens uppdrag utövas av en ersättare under den tid ledamoten är ledig.

Prövning av ledighetsansökan

4 § Talmannen beslutar om ledighet från uppdraget som ledamot med den begränsning som framgår av andra stycket.

Kammaren beslutar om ledighet för andra skäl än sjukdom eller föräldraledighet om ledigheten avser en period om en månad eller längre.

Om en ansökan om ledighet ges in under en period då kammaren inte sammanträder och om denna period är längre än en månad, får dock talmannen besluta om ledigheten ska beviljas.

Innehåll i ansökan om ledighet

Tilläggsbestämmelse 5.4.1

En ansökan om ledighet ska vara skriftlig, innehålla de skäl som ansökan grundas på och avse en bestämd tid. Ansökan ska ges in till Riksdagsförvaltningen.

Ersättare

5 § När en ersättare ska inträda i stället för talmannen, en ledamot som tillhör regeringen eller en ledig ledamot, ska talmannen kalla ersättaren till tjänstgöring. Talmannen ska då följa den ordning mellan ersättarna som har fastställts enligt lag. Om det finns särskilda skäl, får talmannen frågå denna ordning.

Meddelande till ersättare

Tilläggsbestämmelse 5.5.1

En ersättare som ska utöva uppdrag som ledamot ska få ett meddelande om vilken ledamot som han eller hon ersätter och om tiden för förordnandet. En ersättare kan få ett särskilt meddelande med besked om när uppdraget upphör.

Ersättares ställning vid ledamots avgång

6 § Om en ledig ledamot lämnar sitt uppdrag, fortsätter den tjänstgörande ersättaren att utöva sitt uppdrag till dess att en ny ledamot har utsetts.

Åtal eller frihetsberövande

7 § För att talan ska få väckas mot en ledamot eller ett ingripande ska få göras i en ledamots personliga frihet krävs i vissa fall enligt 4 kap. 12 § första stycket regeringsformen riksdagens medgivande. Detta gäller även i fråga om tidigare ledamöter.

En ansökan om riksdagens medgivande ska av åklagare, eller annan som vill väcka talan, ges in till talmannen.

Om ansökan är så ofullständig att den inte kan läggas till grund för riksdagens prövning eller om sökanden inte har gjort troligt att han eller hon är behörig att väcka talan eller begära denna åtgärd hos en myndighet, ska talmannen avvisa ansökan. I annat fall ska talmannen anmäla den vid ett sammanträde med kammaren.

Ansökan om medgivande

Tilläggsbestämmelse 5.7.1

En ansökan som avses i 7 § ska vara skriftlig och innehålla de omständigheter som ansökan grundas på.

6 KAP. KAMMAREN

Kapitlets innehåll

- 1 §** I detta kapitel finns bestämmelser om
- planering och ledning av sammanträden (2–6 §§),
 - sammanträden (7–14 §§),
 - rätten att yttra sig vid sammanträden (15–19 §§),
 - ärendedebatter (20–22 §§),
 - särskilda debatter (23 §), och
 - vissa gemensamma frågor (24–27 §§).

Planering och ledning av sammanträden

Planering

2 § Talmannen beslutar om planeringen av arbetet i kammaren och om när kammaren ska sammanträda.

Samråd inför planering

Tilläggsbestämmelse 6.2.1

Talmannen ska inför ett beslut enligt 2 § samråda med riksdagsstyrelsen.

Talmannen

3 § Talmannen leder kammarens sammanträden.

Biträde till talmannen

Tilläggsbestämmelse 6.3.1

Vid ledningen av kammarens sammanträden biträds talmannen av en kammarsekreterare.

Vice talman

4 § Talmannen får överlåta åt en vice talman att leda ett sammanträde.

Ålderspresident

5 § Ålderspresidenten leder ett sammanträde om talmannen och samtliga vice talmän har förhinder.

Talmannens opartiskhet

6 § Vid överläggning i ett ämne som är upptaget på föredragningslistan får talmannen inte yttra sig i sakfrågan. Detsamma gäller den vice talman eller ålderspresident som leder ett sammanträde.

Sammanträden

Offentlighet vid sammanträden

7 § Ett sammanträde i kammaren ska vara offentligt enligt bestämmelserna i 4 kap. 9 § regeringsformen.

Kammaren får besluta att ett sammanträde ska hållas inom stängda dörrar, om det krävs med hänsyn till rikets säkerhet eller i övrigt till förhållandet till en annan stat eller en mellanfolklig organisation.

Om regeringen vid ett sammanträde ska lämna information till riksdagen, får även regeringen besluta om stängda dörrar på de grunder som anges i andra stycket.

Tystnadsplikt

8 § Ingen som har närvarat vid ett sammanträde i kammaren som hållits inom stängda dörrar får obehörigen röja vad som har framkommit vid sammanträdet. Kammaren får besluta att i ett särskilt fall helt eller delvis upphäva tystnadsplikten.

Kallelse

9 § Kammaren sammanträder på kallelse av talmannen om inte annat föreskrivs i regeringsformen eller i denna lag.

En kallelse ska anslås senast kl. 18.00 dagen före sammanträdet och minst 14 timmar i förväg. Om det finns synnerliga skäl, får kallelsen anslås senare. I så fall får sammanträdet hållas endast om mer än hälften av riksdagens ledamöter medger det.

Innehållet i en kallelse

10 § Det ska framgå av en kallelse om sammanträdet är ett arbetsplenum.

Övriga uppgifter i kallelsen

Tilläggsbestämmelse 6.10.1

Om ett val ska genomföras vid ett sammanträde, ska det anges i kallelsen.

Avbrott i kammarens arbete efter ett beslut om extra val

11 § Om regeringen har beslutat om extra val, får talmannen på begäran av regeringen besluta att kammaren inte ska sammanträda under återstoden av valperioden.

Extra sammanträde

12 § Talmannen får besluta att kalla kammaren till sammanträde under en period då arbete i kammaren inte pågår. Ett sådant beslut ska fattas om regeringen eller minst 115 av ledamöterna begär det.

Ett sammanträde ska hållas inom tio dagar från det att en begäran om det har framställts. Ett sammanträde får hållas först sedan ledamöterna har erhållit skälig tid att inställa sig från det att de underrättats om kallelsen.

Ett sammanträde för arbetsplenum under en period då arbetsplenum inte ingår i kammarrens planering får hållas inom kortare tid än 48 timmar från det att ledamöterna underrättades om kallelsen endast om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar för att ärendet får avgöras.

Meddelande om tid för extra sammanträde

Tilläggsbestämmelse 6.12.1

Tidpunkten för det första sammanträdet som avses i 12 § ska offentliggöras.

Föredragningslista

13 § Talmannen ska till varje sammanträde upprätta en föredragningslista över vad som ska behandlas under sammanträdet. Undantag får göras för sådant som antas bli behandlat inom stängda dörrar. Föredragningslistan ska göras tillgänglig för ledamöterna.

Det ska framgå av föredragningslistan om sammanträdet är ett arbetsplenum.

Vid sammanträdet ska ärenden och val behandlas i den ordning som de har tagits upp på föredragningslistan.

Yrkanden m.m. som ska tas upp först på föredragningslistan

Tilläggsbestämmelse 6.13.1

Yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga, statsministeromröstning enligt 6 kap. 3 § regeringsformen, förslag till ny statsminister eller yrkande om misstroendeförklaring, ska tas upp som första punkt på föredragningslistan. Om det finns fler än ett sådant yrkande, ska de tas upp i den ordning de nu har angetts. Talmannen får bestämma en annan ordning mellan statsministeromröstning och ett yrkande om misstroendeförklaring.

Vad som ska tas upp på föredragningslistan

Tilläggsbestämmelse 6.13.2

Utöver vad som framgår av 6.13.1 ska följande tas upp på föredragningslistan:

1. val,
2. propositioner, skrivelser från regeringen, framställningar och redogörelser från riksdagsorgan, motioner och EU-dokument som ska hänvisas till utskott,

3. betänkanden och utlåtanden från utskott som ska bordläggas, debatteras eller avgöras och om ett utskott eller talmannen har föreslagit att ett ärende ska avgöras efter kortare tid än som avses i 11 kap. 2 § första stycket,

4. beslut och information om att sammansättningen av ledamöter ändras,

5. andra beslut som ska fattas av kammaren,

6. meddelande om att en särskilt anordnad debatt ska äga rum, och

7. övriga frågor i den omfattning som talmannen bestämmer.

Vidare bör ett meddelande om att ett statsråd kommer att lämna muntlig information tas upp på föredragningslistan. Om det är möjligt ska även ett yrkande om att ett lagförslag ska vila i tolv månader tas upp på föredragningslistan.

Beslut om avslutning och ajournering av ett sammanträde

14 § Beslut att ett sammanträde ska avslutas eller att ett uppehåll ska göras i ett pågående sammanträde fattas av kammaren utan föregående överläggning.

Rätten att yttra sig vid sammanträden

Yttranderätten

15 § Varje ledamot och statsråd får, med de undantag som föreskrivs i denna lag, fritt yttra sig i alla frågor som är under behandling och om lagligheten av allt som sker vid sammanträdet.

Begränsningar i yttranderätten

16 § Den som har ordet ska begränsa sitt anförande till det ämne som behandlas. Om någon bryter mot bestämmelsen och inte rättar sig efter talmannens påpekande, får talmannen ta ordet från honom eller henne under den pågående överläggningen.

Ingen får vid ett sammanträde uttala sig nedlåtande om någon annan eller använda personligen förolämpande uttryck eller i övrigt i ord eller handling uppträda på ett sätt som strider mot god ordning. Om någon bryter mot bestämmelsen, får talmannen ta ordet från honom eller henne under den pågående överläggningen.

Ordningsregler

Tilläggsbestämmelse 6.16.1

Talmannen får efter samråd med gruppledarna besluta om ordningsregler för kammaren.

Statschefens ämbetsförklaring

17 § Statschefen får avge ämbetsförklaring inför kammaren.

Muntlig information från regeringen

18 § Regeringen får lämna information till riksdagen muntligen genom ett statsråd vid ett sammanträde med kammaren.

Jäv

19 § Ingen får delta i behandlingen av ett ärende vid ett sammanträde i kammaren, om ärendet rör honom eller henne eller någon närstående personligen.

Ett statsråd får delta i överläggningen i kammaren i ett ärende som rör statsrådets tjänsteutövning.

Ärendedebatter

Uppläggningsen av debatterna

20 § Talmannen ska samråda med gruppledarna om uppläggningsen av kammarens överläggningar.

Debattrestriktioner

21 § Riksdagen får i en tilläggsbestämmelse begränsa antalet anföranden som en talare får hålla under överläggningen i en fråga och tiden för varje anförande. I begränsningen får det göras skillnad mellan olika kategorier av talare.

I samband med överläggningen i en viss fråga får kammaren på förslag av talmannen besluta om en begränsning av det slag som avses i första stycket. Beslutet fattas utan föregående överläggning.

Var och en som vill yttra sig i en fråga ska dock få tala i minst fyra minuter.

Anmälan till debatt

Tilläggsbestämmelse 6.21.1

Ett anförande av en ledamot som inte har föranmält sig får inte överstiga fyra minuter, om inte talmannen medger längre tid. Ett nytt anförande från någon som tidigare haft ordet för anförande vid överläggningen i en viss fråga får inte överstiga två minuter.

En föranmälan ska göras till Riksdagsförvaltningen senast kl. 16.30 vardagen före det sammanträde då överläggningen ska inledas. Anmälan ska innehålla den beräknade tiden för anförandet.

Första och andra styckena gäller inte när en interpellation eller en fråga besvaras.

Talarordningen

22 § Talmannen bestämmer ordningen mellan dem som föranmält att de vill yttra sig under överläggningen i en viss fråga. De som begär ordet under överläggningen yttrar sig i anmälningsordning.

Oberoende av talarordningen och utan föranmälan får talmannen medge att

1. ett statsråd som inte tidigare har hållit ett anförande ska få ordet för ett anförande, och

2. ett statsråd eller en ledamot som redan har hållit ett anförande ska få ordet för en replik med anledning av en föregående talarers anförande.

Talmannen får, efter samråd med gruppledarna, inför en viss överläggning besluta att ett statsråd eller en ledamot kan få ordet för replik innan han eller hon har hållit sitt anförande. I ett sådant beslut får det göras skillnad mellan olika kategorier av talare.

Statsråds möjlighet till anförande

Tilläggsbestämmelse 6.22.1

Oberoende av talarordningen och utan förnanmälan kan ett statsråd som inte tidigare har hållit ett anförande vid överläggningen i en viss fråga få ordet för ett anförande om högst tio minuter.

Replik

Tilläggsbestämmelse 6.22.2

En replik ska begäras under pågående anförande.

Tiden för en replik får inte överstiga två minuter, om inte talmannen av särskilda skäl medger en utsträckning av tiden till fyra minuter. Varje talare kan få avge två repliker på samma anförande. Har talmannen redan beviljat en talare rätt till replik, får talaren yttra sig innan ett statsråd håller ett anförande som bryter talarordningen.

Instämmande

Tilläggsbestämmelse 6.22.3

Under överläggningen i en fråga får en ledamot, oberoende av talarordningen, instämma med föregående talare utan att ange skäl för detta.

Särskilda debatter

Särskilt anordnad debatt

23 § Talmannen får efter samråd med gruppledarna besluta att en debatt utan samband med annan handläggning ska äga rum vid ett sammanträde med kammaren. En sådan debatt får begränsas till ett särskilt ämne eller delas in i avsnitt efter ämne.

Tid för anföranden i en särskilt anordnad debatt

Tilläggsbestämmelse 6.23.1

Talmannen bestämmer efter samråd med gruppledarna om tider för anföranden i en särskilt anordnad debatt.

Vissa gemensamma frågor

Protokoll

24 § Vid sammanträdena ska fullständiga protokoll föras. Ingen får tala utanför protokollet. Vid justering av ett protokoll får beslut inte ändras.

Kammarens protokoll och de handlingar som hör till protokollet ska göras tillgängliga i den omfattning uppgifterna inte omfattas av sekretess.

Snabbprotokoll

Tilläggsbestämmelse 6.24.1

Ett yttrande vid ett sammanträde ska utan dröjsmål göras tillgängligt i läsbar form (snabbprotokoll). Om talaren inte har gjort någon anmärkning mot snabbprotokollet senast kl. 12.00 den tredje vardagen efter sammanträdet, anses han eller hon ha godkänt det.

Om talaren justerar snabbprotokollet, bör han eller hon signera det.

Justering av protokoll

Tilläggsbestämmelse 6.24.2

Ett protokoll justeras av kammaren inom tre veckor efter sammanträdet. Ett protokoll som inte kan justeras inom den tiden, justeras inom en månad eller vid den tidpunkt som talmannen bestämmer.

Vid justeringen får en ledamot begära ändring av protokollet i fråga om ett yttrande som en annan ledamot har godkänt enligt 6.24.1.

Plats i plenisalen

25 § För varje ledamot ska det finnas en särskild plats i plenisalen. Det ska också finnas särskilda platser för talmannen, de vice talmännen och statsråd.

Placering i plenisalen

Tilläggsbestämmelse 6.25.1

I plenisalen placeras ledamöterna valkretsvis.

Plats för yttrande i plenisalen

Tilläggsbestämmelse 6.25.2

Den som yttar sig i plenisalen ska tala från någon av talarstolarna eller från en ledamotsplats.

Åhörare

26 § I plenisalen ska det finnas särskilda platser för åhörare.

*Ordningsregler för åhörare***Tilläggsbestämmelse 6.26.1**

Åhörare ska på uppmaning lämna in ytterkläder och väskor samt föremål som kan användas för att störa ordningen i plenisalen. Den som inte följer en sådan uppmaning får vägras tillträde till åhörarplatserna. Under besöket i plenisalen förvaras de inlämnade tillhörigheterna i särskilda utrymmen.

Bestämmelser om säkerhetskontroll finns i lagen (1988:144) om säkerhetskontroll i riksdagens lokaler.

Åhörare som stör ordningen

27 § Åhörare som uppträder störande får genast utvisas. Om oordning uppstår bland åhörarna, får talmannen utvisa samtliga åhörare.

7 KAP. UTSKOTTEN OCH EU-NÄMNDEN**Kapitlets innehåll**

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- val (2–4 §§),
- utskottens uppgifter och fördelningen av ärenden (5–11 §§),
- EU-frågor (12–14 §§), och
- sammanträden (15–21 §§).

Val**Utskott**

2 § För varje valperiod ska riksdagen inom sig välja ett konstitutionsutskott, ett finansutskott och ett skatteutskott samt så många övriga utskott som behövs för riksdagsarbetet. Valet gäller till valperiodens slut.

Riksdagen kan även under valperioden välja utskott för längst den tid som återstår av valperioden.

*Vilka utskott som ska väljas***Tilläggsbestämmelse 7.2.1**

Riksdagen ska senast på åttonde dagen efter det första sammanträdet med kammaren under en valperiod välja följande 15 utskott i nedan nämnd ordning:

1. konstitutionsutskott (KU),
2. finansutskott (FiU),
3. skatteutskott (SkU),
4. justitieutskott (JuU),
5. civilutskott (CU),
6. utrikesutskott (UU),
7. försvarsutskott (FöU),
8. socialförsäkringsutskott (SfU),
9. socialutskott (SoU),
10. kulturutskott (KrU),

11. utbildningsutskott (UbU),
12. trafikutskott (TU),
13. miljö- och jordbruksutskott (MJU),
14. näringsutskott (NU), och
15. arbetsmarknadsutskott (AU).

Val av ytterligare utskott

Tilläggsbestämmelse 7.2.2

Om riksdagen väljer ytterligare utskott, ska det utskottets huvudsakliga arbetsuppgifter anges.

EU-nämnd

3 § För varje valperiod ska riksdagen inom sig välja en nämnd för Europeiska unionen (EU-nämnden) för samråd enligt 10 kap. 10 § regeringsformen.

Ledamöter i utskott och EU-nämnd

4 § Utskotten och EU-nämnden ska bestå av ett udda antal ledamöter, lägst 15.

Vid EU-nämndens sammanträden har varje partigrupp rätt att ersätta en ledamot med en ledamot av berört utskott. Denna rätt har dock inte en partigrupp som redan har en ledamot eller suppleant i nämnden som samtidigt är ledamot av det berörda utskottet.

Beslut om antal ledamöter

Tilläggsbestämmelse 7.4.1

Antalet ledamöter i utskotten och i EU-nämnden fastställs av riksdagen på förslag av valberedningen.

Utskottens uppgifter och fördelningen av ärenden

Ärendefördelningen mellan utskotten

5 § Riksdagen föreskriver i tilläggsbestämmelse enligt vilka grunder som ärenden ska fördelas mellan utskotten, utöver vad som framgår av 8, 9 och 10 §§. Ärenden som hör till ett och samma ämnesområde ska hänvisas till samma utskott.

Riksdagen får bestämma att det ska finnas ett utskott för beredning av ärenden om sådana lagar som avses i 8 kap. 2 § första stycket 1 regeringsformen, oberoende av ämnesområde.

Utskottens ämnesområden

Tilläggsbestämmelse 7.5.1

I bilagan till denna lag anges utskottens ämnesområden, utöver vad som framgår av 8, 9 och 10 §§.

Delning av ärenden mellan utskott

6 § Budgetpropositionen får delas mellan två eller flera utskott. Andra ärenden får delas endast om det finns särskilda skäl.

Sammansatta utskott

7 § Två eller flera utskott får besluta att gemensamt bereda ett ärende i ett sammansatt utskott genom deputerade.

Konstitutionsutskottets uppgifter och ämnesområden

8 § Konstitutionsutskottet ska bereda ärenden som rör grundlagarna och riksdagsordningen.

Utskottet ska följa tillämpningen i riksdagen av subsidiaritetsprincipen enligt 9 kap. 20 § andra stycket och en gång om året meddela kammaren sina iakttagelser.

Ytterligare bestämmelser om utskottets uppgifter finns i regeringsformen och denna lag.

Finansutskottets uppgifter och ämnesområden

9 § Finansutskottet ska bereda ärenden om

1. allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken och för beslut om statens budget, och

2. Riksbankens verksamhet.

Utskottet ska dessutom bereda förslag till beslut om statens budget enligt 11 kap. 18 § tredje och femte styckena. Vidare ska utskottet granska beräkningen av statens inkomster och årsredovisningen för staten. Utskottet ska sammanställa riksdagens beslut om statens budget.

Ytterligare bestämmelser om utskottets uppgifter finns i regeringsformen och denna lag.

Skatteutskottets ämnesområden

10 § Skatteutskottet ska bereda ärenden om statliga och kommunala skatter.

Avvikelser från ärendefördelningen

11 § Riksdagen får avvika från de grunder som har fastställts för fördelningen av ärenden mellan utskott, med undantag för 8 § första stycket, om det i ett särskilt fall är påkallat av hänsyn till sambandet mellan olika ärenden, ett ärendes särskilda beskaffenhet eller arbetsförhållandena.

Under samma förutsättningar som anges i första stycket får ett utskott överlämna ett ärende till ett annat utskott, om det mottagande utskottet samtycker till det. I samband med överlämnandet får det överlämnande utskottet yttra sig över ärendet till det mottagande utskottet.

EU-frågor

Regeringens överläggningar med utskotten om EU-frågor

12 § Regeringen ska överlägga med utskotten i de frågor om arbetet i Europeiska unionen som utskotten bestämmer.

Om minst fem av ledamöterna i ett utskott begär det, ska utskottet besluta att överlägga med regeringen enligt första stycket. Utskottet får avslå en sådan begäran om en överläggning skulle fördröja frågans behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Utskottet ska i så fall i sitt protokoll redovisa skälen till att begäran har avslagits.

Utskottens skyldighet att följa arbetet inom EU

13 § Utskotten ska följa arbetet i Europeiska unionen inom sina ämnesområden.

Regeringens samråd med EU-nämnden

14 § Regeringen ska underrätta EU-nämnden om frågor som ska beslutas i Europeiska unionens råd. Regeringen ska också rådgöra med nämnden om hur förhandlingarna i rådet ska föras inför besluten i rådet.

Regeringen ska överlägga med EU-nämnden i andra frågor om arbetet i Europeiska unionen när nämnden av särskilda skäl begär sådan överläggning.

Regeringen ska rådgöra med nämnden inför möten och beslut i Europeiska rådet.

Sammanträden

När utskott och EU-nämnden ska sammanträda

15 § Utskotten och EU-nämnden sammanträder när riksdagsarbetet kräver det.

Kallelse

Tilläggsbestämmelse 7.15.1

Utskotten och EU-nämnden sammanträder första gången på kallelse av talmannen inom två dagar efter valet av utskottet eller nämnden. Därefter sammanträder utskotten och EU-nämnden på kallelse av ordföranden. Ordföranden ska kalla till sammanträde om minst fem ledamöter av utskottet eller nämnden begär det.

En kallelse ska skickas till samtliga ledamöter och suppleanter. Kallelsen bör anslås senast kl. 18.00 dagen före sammanträdet.

För ändamål som avses i 9 kap. 5 § regeringsformen ska talmannen sammankalla finansutskottet också på begäran av regeringen.

*Ledning av sammanträde innan ordförande har valts***Tilläggsbestämmelse 7.15.2**

Ålderspresidenten i utskottet eller i EU-nämnden leder sammanträdet innan en ordförande har valts.

*Utskottssammanträden samtidigt som kammarsammanträden***Tilläggsbestämmelse 7.15.3**

Endast om utskottet har fattat ett enhälligt beslut i förväg, får utskottet sammanträda under arbetsplenum eller val i kammaren. Dock får ett sådant sammanträde inte vara offentligt enligt 17 §. I övrigt får ett utskottssammanträde äga rum samtidigt med att kammaren sammanträder.

*Protokoll***Tilläggsbestämmelse 7.15.4**

Protokoll ska föras vid sammanträden i utskott och i EU-nämnden.

*Yttranden i EU-nämnden***Tilläggsbestämmelse 7.15.5**

Vad som yttras vid EU-nämndens överläggningar med regeringen ska nedtecknas i läsbar form.

Sammanträden inom stängda dörrar

16 § Utskotten och EU-nämnden ska sammanträda inom stängda dörrar.

Utskotten och EU-nämnden får medge att även någon annan än en ledamot, en suppleant eller en tjänsteman i utskottet eller EU-nämnden får närvara vid ett sammanträde inom stängda dörrar. För EU-nämnden och för överläggningar i utskott i EU-frågor enligt 12 § krävs inget beslut för att ett statsråd, eller en tjänsteman som åtföljer statsrådet, ska få närvara.

Offentligt sammanträde

17 § Ett utskott får besluta att ett sammanträde i den del det avser inhämtande av upplysningar eller överläggning i EU-frågor enligt 12 § ska vara offentligt.

EU-nämnden får besluta att ett sammanträde, eller del av ett sammanträde, ska vara offentligt.

Vid en offentlig del av ett sammanträde i ett utskott eller i EU-nämnden är en företrädare för en statlig myndighet inte skyldig att lämna uppgifter för vilka sekretess gäller hos myndigheten.

Upptagning av ljud eller bild vid offentliga sammanträden

Tilläggsbestämmelse 7.17.1

Ljud- eller bildupptagning vid en offentlig del av ett sammanträde i ett utskott eller i EU-nämnden får göras om inte utskottet eller nämnden beslutar annat.

Åhörare

18 § Vid en offentlig del av ett sammanträde i ett utskott eller i EU-nämnden ska det finnas särskilda platser för åhörare.

Ordningsregler för åhörare

Tilläggsbestämmelse 7.18.1

Åhörare ska på uppmaning lämna in ytterkläder och väskor samt sådana föremål som kan användas för att störa ordningen vid sammanträdet. Den som inte följer en sådan uppmaning får vägras tillträde till sammanträdet. De inlämnade tillhörigheterna förvaras under besöket i särskilda utrymmen.

Bestämmelser om säkerhetskontroll finns i lagen (1988:144) om säkerhetskontroll i riksdagens lokaler.

Åhörare som stör ordningen

19 § Åhörare som uppträder störande får genast utvisas. Om oordning uppstår bland åhörarna, får ordföranden utvisa samtliga åhörare.

Tystnadsplikt

20 § Ingen som har närvarat vid ett sammanträde med ett utskott eller EU-nämnden får obehörigen röja vad som enligt beslut av regeringen, ett utskott eller EU-nämnden ska omfattas av sekretess till skydd för rikets säkerhet eller av annat synnerligen viktigt skäl som rör förhållandet till en främmande stat eller en mellanfolklig organisation.

Jäv

21 § Ingen får närvara vid behandlingen av ett ärende i ett utskott, om ärendet rör honom eller henne eller någon närstående personligen.

8 KAP. INTERPELLATIONER OCH FRÅGOR TILL STATSRÅD

Kapitlets innehåll

- 1 §** I detta kapitel finns bestämmelser om
- interpellationer (2–4 §§),
 - skriftliga frågor (5–7 §§), och
 - frågestund (8 §).

Interpellationer

Interpellationers innehåll

2 § En interpellation ska vara skriftlig och ställas till ett visst statsråd. Den ska ha ett bestämt innehåll och vara försedd med en motivering.

Beslut om interpellationer

3 § Talmannen beslutar om en interpellation får ställas. Om talmannen finner att en interpellation strider mot grundlag eller denna lag, ska han eller hon besluta att interpellationen inte får ställas och ange skäl för detta beslut.

Om kammaren begär att interpellationen ska få ställas, ska saken hänvisas till konstitutionsutskottet för avgörande. Talmannen ska tillåta att interpellationen ställs om utskottet har förklarat att den inte strider mot grundlag eller denna lag.

Den praktiska hanteringen av interpellationer

Tilläggsbestämmelse 8.3.1

En interpellation ska ges in till Riksdagsförvaltningen.

Talmannen ska utan dröjsmål vid ett sammanträde med kammaren anmäla sitt beslut att interpellationen ska eller inte ska få ställas. Om talmannen har beslutat att interpellationen får ställas, ska talmannen överlämna interpellationen till statsrådet utan dröjsmål.

Interpellationen ska redovisas i riksdagens protokoll.

Återkallelse av interpellationer

Tilläggsbestämmelse 8.3.2

En interpellation får återkallas till dess att statsrådet har besvarat den.

Svar på interpellationer

4 § En interpellation ska besvaras i ett anförande av ett statsråd inom två veckor från det att den har överlämnats till statsrådet. Om planeringen av kammarens arbete medför att interpellationer inte kan besvaras en viss vecka, förlängs svarstiden till dess att planeringen medger att svar lämnas.

Om ett svar inte lämnas inom den tid som har angetts i första stycket eller om ett svar inte kommer att lämnas, ska statsrådet meddela kammaren skälen för detta. Meddelandet får inte följas av överläggning.

En interpellation faller om den inte har besvarats under den valperiod då den väcktes.

När svar ska lämnas

Tilläggsbestämmelse 8.4.1

Talmannen bestämmer efter samråd med statsrådet och interpellanten vid vilket sammanträde svaret ska lämnas.

Utkastet till svar på en interpellation får göras tillgängligt för ledamöterna i förväg.

Interpellationsdebatt

Tilläggsbestämmelse 8.4.2

Ett anförande för besvarande av en interpellation får vara högst sex minuter. Statsrådet kan därutöver få ordet för ytterligare tre anföranden, varav de två första får vara högst fyra minuter vardera och det tredje högst två minuter.

Interpellanten kan få ordet för högst tre anföranden, varav de två första får vara högst fyra minuter vardera och det tredje högst två minuter.

Andra talare kan få ordet för högst två anföranden, varav det första får vara högst fyra minuter och det andra högst två minuter.

En talare ska anmäla sig senast under andra omgången.

Skriftliga frågor

Innehållet i skriftliga frågor

5 § En skriftlig fråga till ett statsråd får innehålla en kort inledande förklaring. Frågan ska ha ett bestämt innehåll.

Beslut om skriftliga frågor

6 § Talmannen beslutar om en skriftlig fråga får ställas. Om talmannen finner att en skriftlig fråga strider mot grundlag eller denna lag, ska han eller hon besluta att frågan inte får ställas och ange skäl för detta beslut.

Om kammarerna begär att frågan ska få ställas, ska saken hänvisas till konstitutionsutskottet för avgörande. Talmannen ska tillåta att frågan ställs om utskottet har förklarat att den inte strider mot grundlag eller denna lag.

Den praktiska hanteringen av skriftliga frågor

Tilläggsbestämmelse 8.6.1

En skriftlig fråga ska ges in till Riksdagsförvaltningen.

Talmannen ska utan dröjsmål vid ett sammanträde med kammarerna anmäla sitt beslut att frågan ska eller inte ska få ställas. Om talmannen har beslutat att frågan får ställas, ska talmannen överlämna frågan till statsrådet utan dröjsmål.

Återkallelse av skriftliga frågor

Tilläggsbestämmelse 8.6.2

En skriftlig fråga får återkallas till dess att statsrådet har besvarat den.

Svar på skriftliga frågor

7 § En skriftlig fråga besvaras skriftligen av ett statsråd. Om ett svar inte lämnas inom den tid som anges i tilläggsbestämmelse, ska statsrådet meddela

Riksdagsförvaltningen när frågan kommer att besvaras eller att den inte kommer att besvaras.

Tidsfrister för svar på skriftliga frågor

Tilläggsbestämmelse 8.7.1

En skriftlig fråga som ges in senast en torsdag kl. 10.00 besvaras senast kl. 12.00 följande onsdag. Om riksdagsarbetet kräver det, får talmannen efter samråd med gruppledarna besluta att svar i stället ska lämnas inom 14 dagar efter att frågan framställdes.

Det skriftliga svaret lämnas till Riksdagsförvaltningen, som överlämnar svaret till den ledamot som har ställt frågan.

Återgivande av skriftliga frågor och svar

Tilläggsbestämmelse 8.7.2

Skriftliga frågor och statsrådets svar på frågorna ska redovisas i riksdagens protokoll.

Frågestund

Muntliga frågor

8 § En muntlig fråga till ett statsråd ställs vid en frågestund som anordnas i kammaren. Frågan ska ha ett bestämt innehåll.

Frågan besvaras omedelbart av ett statsråd.

Talmannen beslutar om vem som ska få ordet vid en frågestund och får besluta om en begränsning av anförandena till högst en minut.

Planering av frågestunder

Tilläggsbestämmelse 8.8.1

En frågestund anordnas varje torsdag under de veckor som kammaren sammanträder.

Om riksdagsarbetet kräver det, får talmannen besluta att frågestunden ska anordnas någon annan dag än en torsdag eller ställas in.

Regeringskansliet ska i god tid i förväg anmäla till Riksdagsförvaltningen vilka statsråd som kommer att vara närvarande vid en frågestund. Meddelande om detta lämnas till ledamöterna på det sätt som talmannen bestämmer.

9 KAP. ÄRENDENAS VÄCKANDE

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- ärenden som väcks av regeringen (2–9 §§),
- ärenden som väcks av ledamöter (10–15 §§),
- ärenden som väcks av riksdagsorgan (16–19 §§),
- ärenden som väcks genom dokument från EU (20 §),
- information om EU (21–23 §§),

- andra frågor som riksdagen har att hantera (24 och 25 §§), och
- vissa gemensamma frågor (26 och 27 §§).

Ärenden som väcks av regeringen

Propositioner

2 § Regeringen lämnar förslag till riksdagen genom propositioner.

En proposition ska innehålla regeringens protokoll i ärendet, en redovisning av ärendets beredning och skälen för regeringens förslag. Propositioner med lagförslag ska i förekommande fall innehålla Lagrådets yttrande.

Avlämnande av proposition

Tilläggsbestämmelse 9.2.1

En proposition ska ges in till Riksdagsförvaltningen. Den anmäls vid ett sammanträde med kammaren efter det att den har gjorts tillgänglig för ledamöterna.

När propositioner ska lämnas

3 § Riksdagen beslutar på förslag av talmannen när propositioner som enligt regeringen bör behandlas under det pågående riksmötet senast ska lämnas. Om en särskild tidpunkt föreskrivs i denna lag, gäller den tidpunkten.

En tidpunkt som beslutats enligt första stycket gäller inte

1. om regeringen genom en proposition underställer riksdagen en utfärdad förordning för prövning enligt lag, eller
2. om regeringen anser att det finns synnerliga skäl att lämna en proposition senare.

Samråd för att undvika anhopning av arbete

4 § Regeringen bör lämna propositioner på sådana tider att en anhopning av arbete hos riksdagen undviks. Regeringen ska samråda med talmannen om detta.

Propositioner om statens budget

5 § Regeringen ska lämna en proposition med förslag till statens inkomster och utgifter för det kommande budgetåret (budgetproposition). Budgetåret sammanfaller med kalenderåret.

Budgetpropositionen ska innehålla en finansplan och ett förslag till beslut om statens budget. I förslaget till statens budget ska utgifterna hänföras till utgiftsområden som anslagen ska fördelas på, om inte riksdagen med stöd av 11 kap. 18 § genom lag har beslutat något annat.

Endast om regeringen anser att det finns synnerliga ekonomisk-politiska skäl, får en proposition om statens inkomster eller utgifter för det närmast följande budgetåret lämnas efter budgetpropositionen.

En proposition med förslag om ett nytt eller väsentligen höjt anslag eller om riktlinjer enligt 9 kap. 6 § regeringsformen för statens verksamhet för längre tid än anslaget till verksamheten avser bör innehålla en uppskattning

av de framtida kostnaderna för det ändamål som förslaget avser. Om ett förslag till anslag grundar sig på en plan för en längre tid än den för vilken anslaget har beräknats i propositionen, bör planen redovisas.

Avlämnande av budgetproposition

Tilläggsbestämmelse 9.5.1

Budgetpropositionen ska lämnas senast den 20 september.

De år då riksdagsval hålls i september ska budgetpropositionen i stället lämnas senast två veckor efter riksmötets öppnande. Om detta till följd av ett regeringsskifte inte är möjligt, ska budgetpropositionen lämnas inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt, dock senast den 15 november.

Ekonomisk vårproposition

Tilläggsbestämmelse 9.5.2

Regeringen ska årligen senast den 15 april lämna en proposition med förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (ekonomisk vårproposition).

Utgiftsområden

Tilläggsbestämmelse 9.5.3

Statens utgifter ska hänföras till följande utgiftsområden: 1 Rikets styrelse, 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 3 Skatt, tull och exekution, 4 Rättsväsendet, 5 Internationell samverkan, 6 Försvar och samhällets krisberedskap, 7 Internationellt bistånd, 8 Migration, 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom, 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn, 13 Integration och jämställdhet,* 14 Arbetsmarknad och arbetsliv, 15 Studiestöd, 16 Utbildning och universitetsforskning, 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik, 19 Regional tillväxt, 20 Allmän miljö- och naturvård, 21 Energi, 22 Kommunikationer, 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, 24 Näringsliv, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskuldsräntor m.m. och 27 Avgiften till Europeiska unionen.

Beslut i fråga om vilka ändamål och verksamheter som ska innefattas i ett utgiftsområde fattas i samband med beslut med anledning av den ekonomiska vårpropositionen.

Ytterligare bestämmelser om budgetprocessen

Tilläggsbestämmelse 9.5.4

Ytterligare bestämmelser om budgetprocessen finns i budgetlagen (2011:203).

* Riksdagen har beslutat att utgiftsområde 13 ska benämnas Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering från den 1 september 2015 (prop. 2014/15:100, bet. 2014/15:KU17).

Propositioner med förslag till ändringar i statens budget

6 § Regeringen får, med det undantag som anges i andra stycket, vid högst två tillfällen lämna en proposition med förslag till ändringar i statens budget för det löpande budgetåret.

Endast om regeringen anser att det finns särskilda skäl får propositioner med förslag till ändringar i statens budget lämnas vid andra tillfällen.

Avlämnande av proposition med förslag till ändringar i statens budget

Tilläggsbestämmelse 9.6.1

En sådan proposition som avses i 6 § första stycket lämnas i anslutning till budgetpropositionen eller den ekonomiska vårpropositionen.

Skrivelser

7 § Regeringen får lämna information till riksdagen genom skrivelser.

Avlämnande av skrivelse

Tilläggsbestämmelse 9.7.1

En skrivelse från regeringen ska ges in till Riksdagsförvaltningen. Den anmäls vid ett sammanträde med kammaren efter det att den har gjorts tillgänglig för ledamöterna.

Skrivelse om åtgärder med anledning av riksdagens beslut

8 § Regeringen ska varje år i en skrivelse till riksdagen redovisa vilka åtgärder regeringen har vidtagit med anledning av de riksdagsskrivelser som överlämnats till regeringen.

Kommittéberättelse

9 § Regeringen ska varje år i en skrivelse till riksdagen redovisa verksamheten inom de kommittéer som har tillsatts på grund av regeringens beslut.

Ärenden som väcks av ledamöter

Motioner

10 § Ledamöter lämnar förslag till riksdagen genom motioner.

I en motion får inte förslag i skilda ämnen sammanföras.

Avlämnande av motion

Tilläggsbestämmelse 9.10.1

En motion ska ges in till Riksdagsförvaltningen senast kl. 16.30 den sista dagen som motionen får lämnas. Den bör innehålla uppgift om vilken parti-grupp som motionären tillhör.

Motionen anmäls vid ett sammanträde med kammaren.

Allmän motionstid

11 § Motioner i fråga om allt som kan komma under riksdagens prövning får väckas en gång per år (allmän motionstid).

Den allmänna motionstiden pågår, om inte riksdagen på förslag av talmannen bestämmer annat, från början av ett riksmöte som inleds under augusti, september eller oktober och så länge som motioner får lämnas med anledning av budgetpropositionen.

Följdmotioner

12 § En motion med anledning av en proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse (följdmotion) får väckas inom ramen för ärendet senast den femtonde dagen efter den dag då ärendet anmäldes i kammaren.

Ändrad motionstid

13 § Om en proposition eller en framställning måste behandlas skyndsamt får riksdagen, på förslag av regeringen eller det riksdagsorgan som lämnat framställningen, besluta om kortare motionstid om det finns synnerliga skäl.

Riksdagen får på förslag av talmannen besluta att förlänga motionstiden om det finns särskilda skäl.

Förslag om förlängd motionstid

Tilläggsbestämmelse **9.13.1**

Ett förslag om förlängning av motionstiden lämnas senast vid tidpunkten för det andra sammanträdet efter det att propositionen, skrivelsen, framställningen eller redogörelsen anmäldes i kammaren. Ett beslut om förlängning fattas senast vid nästa sammanträde.

Följdmotioner efter att behandlingen av ett ärende har skjutits upp

14 § Följdmotioner får, med anledning av att behandlingen av en proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse har skjutits upp från en valperiod till nästa, väckas inom sju dagar från början av den nya valperioden.

Motion med anledning av en händelse av större vikt

15 § Motioner med anledning av en händelse av större vikt får väckas gemensamt av minst tio ledamöter, om händelsen inte kunde förutses eller beaktas under den allmänna motionstiden eller någon annan motionstid som anges i detta kapitel.

Ärenden som väcks av riksdagsorgan

Utskottsinitiativ

16 § Ett utskott får väcka förslag hos riksdagen i ett ämne som hör till dess beredningsområde (utskottsinitiativ). Ett utskottsinitiativ tas genom ett ut-

skottsbetänkande enligt de bestämmelser som gäller för betänkanden i allmänhet.

Finansutskottet får i ekonomisk-politiskt syfte väcka förslag även i ett ämne som hör till ett annat utskotts beredningsområde.

Riksdagsorgans framställningsrätt

17 § Riksdagsorganen riksdagsstyrelsen, Riksbankens fullmäktige och direktion, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen får göra framställningar hos riksdagen i frågor som rör riksdagsorganets kompetens, organisation, personal eller verksamhetsformer.

Riksdagen får föreskriva att riksdagsstyrelsen, Riksbankens fullmäktige och direktion samt Riksdagens ombudsmän även i andra fall får göra framställningar hos riksdagen.

Särskilda bestämmelser om redogörelser till riksdagen från ett riksdagsorgan finns i lag.

Vad som föreskrivs i första stycket gäller också var och en av riksrevisorerna i Riksrevisionen. Ytterligare föreskrifter om sådana framställningar finns i lag.

Avlämnande av framställning eller redogörelse

Tilläggsbestämmelse 9.17.1

En framställning eller en redogörelse från ett riksdagsorgan ska ges in till Riksdagsförvaltningen. Den anmäls vid ett sammanträde med kammaren efter det att den har gjorts tillgänglig för ledamöterna.

Framställningar från riksdagsstyrelsen

Tilläggsbestämmelse 9.17.2

Riksdagsstyrelsen får göra framställningar hos riksdagen i frågor som gäller riksdagsarbetets bedrivande, hör till styrelsens handläggning eller gäller den ekonomiadministrativa lagstiftningen för Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen.

Innan riksdagsstyrelsen gör en framställning som gäller den ekonomiadministrativa lagstiftningen för Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen ska berörda myndigheter ges tillfälle att yttra sig.

Styrelsen får även i andra fall göra framställningar hos riksdagen i frågor som gäller riksdagen eller dess organ om framställningarna grundar sig på förslag från utredningar som styrelsen har tillsatt på riksdagens uppdrag.

Redogörelse om åtgärder med anledning av riksdagens beslut

Tilläggsbestämmelse 9.17.3

Riksdagsstyrelsen ska årligen i en redogörelse redovisa vilka åtgärder styrelsen har vidtagit med anledning av de riksdagsskrivelser som överlämnats till styrelsen.

*Framställningar från Riksbankens fullmäktige och direktion***Tilläggsbestämmelse 9.17.4**

Riksbankens fullmäktige och direktion får göra framställningar hos riksdagen inom sina ansvarsområden.

*Framställningar från riksdagens ombudsmän***Tilläggsbestämmelse 9.17.5**

Var och en av riksdagens ombudsmän får göra framställningar hos riksdagen med anledning av frågor som har uppkommit i hans eller hennes tillsynsverksamhet. Ytterligare föreskrifter om sådana framställningar finns i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän.

*Redogörelser från riksrevisorerna***Tilläggsbestämmelse 9.17.6**

Var och en av riksrevisorerna får lämna redogörelser till riksdagen avseende revisionsberättelserna över årsredovisningen för staten, Riksbanken och Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond.

Riksrevisorernas rapporter

18 § Var och en av riksrevisorerna lämnar sina granskningsrapporter över effektivitetsrevisionen till riksdagen. Riksrevisorerna lämnar den årliga rapporten med de viktigaste iakttagelserna vid effektivitetsrevisionen och den årliga revisionen till riksdagen.

Rapporterna ska ges in till Riksdagsförvaltningen. De anmäls vid ett sammanträde med kammaren efter det att de har gjorts tillgängliga för ledamöterna.

Den årliga rapporten och de granskningsrapporter som rör den verksamhet som bedrivs av Riksdagsförvaltningen och myndigheter under riksdagen lämnas som redogörelser.

Övriga rapporter ska överlämnas till regeringen och berörda utskott av talmannen.

Regeringens skrivelser med anledning av riksrevisorernas rapporter

19 § För varje granskningsrapport som har överlämnats till regeringen ska regeringen i en skrivelse till riksdagen redovisa vilka åtgärder regeringen har vidtagit eller avser att vidta med anledning av iakttagelser i rapporten. Om regeringen har vidtagit eller avser att vidta likartade åtgärder på grund av iakttagelserna i flera rapporter, får regeringen lämna en skrivelse som omfattar flera rapporter till riksdagen.

Regeringens skrivelse ska lämnas till riksdagen inom fyra månader från det att regeringen har tagit emot rapporten. Vid beräkning av fristen ska juli och augusti månader inte räknas in.

Ärenden som växer genom dokument från EU

EU-ärenden

20 § Grön- och vitböcker som överlämnas till riksdagen av Europeiska kommissionen ska behandlas av riksdagen. Talmannen får efter samråd med gruppledarna bestämma att även andra dokument från Europeiska unionen, med undantag för utkast till lagstiftningsakter, ska behandlas av riksdagen.

Riksdagen ska pröva om ett utkast till en lagstiftningsakt strider mot subsidiaritetsprincipen.

Riksdagen ska godkänna eller avslå initiativ från Europeiska rådet om att bemyndiga rådet att ändra beslutsordningen på ett visst område eller i ett visst fall från enhällighet till kvalificerad majoritet eller från ett särskilt lagstiftningsförfarande till det ordinarie lagstiftningsförfarandet. Riksdagen ska också godkänna eller avslå förslag från Europeiska kommissionen om att ange vilka aspekter av familjerätten som har gränsöverskridande följder och som kan bli föremål för lagstiftningsakter som antas med det ordinarie lagstiftningsförfarandet.

Information om EU

Information från regeringen om samarbetet i EU

21 § Regeringen ska enligt 10 kap. 10 § regeringsformen fortlöpande informera riksdagen om vad som sker inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen.

Regeringen ska redovisa sitt agerande i Europeiska unionen för riksdagen och varje år i en skrivelse till riksdagen redovisa verksamheten i Europeiska unionen.

Information från regeringen om dokument från EU

22 § Regeringen ska informera riksdagen om sin syn på de dokument som Europeiska unionens institutioner har överlämnat till riksdagen och som regeringen bedömer som betydelsefulla.

Information från unionens institutioner om arbetet i EU

23 § Riksdagen får skriftlig information om arbetet i Europeiska unionen från unionens institutioner i enlighet med fördragen och de till fördragen hörande protokollen.

Andra frågor som riksdagen har att hantera

Anmälan av vilande beslut och undantag från en tidsfrist

24 § Konstitutionsutskottet ska anmäla vilande beslut i ärenden som rör grundlag eller riksdagsordningen till kammaren för slutligt beslut. Om den ordning som gäller för grundlagsändring eller ändring av riksdagsordningen enligt en bestämmelse i regeringsformen ska tillämpas i något annat fall, ska ett vilande beslut i ärendet anmälas av berört utskott.

Konstitutionsutskottet ska anmäla ett beslut om undantag från den tidsfrist som gäller för framläggande av förslag som ska antas enligt 8 kap. 14 § regeringsformen till kammaren.

Yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga eller om misstroendeförklaring

25 § Ett yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga eller om misstroendeförklaring ska läggas fram vid ett sammanträde med kammaren. Yrkandet ska lämnas skriftligen så snart det har framställts.

Vissa gemensamma frågor

Återkallelser

26 § Fram till dess att ett utskott har avgett ett betänkande i ett ärende får en proposition, skrivelse, framställning, redogörelse eller motion återkallas genom en skrivelse till riksdagen. Ett förslag som vilar minst tolv månader enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen får återkallas till dess utskottet har avgett ett nytt betänkande enligt 10 kap. 6 § tredje stycket.

Om en proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse återkallas, faller de följdmotioner som har väckts.

Om en proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse har återkallats, får motioner väckas med anledning av återkallelsen inom sju dagar från det att återkallelsen anmäldes i kammaren.

Hanteringen av återkallelser

Tilläggsbestämmelse 9.26.1

En återkallelse av en proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse ska göras i en skrivelse som ges in till Riksdagsförvaltningen.

En återkallelse av en motion ska ges in skriftligen till Riksdagsförvaltningen.

Talmannen avskriver propositioner, skrivelser, framställningar, redogörelser och motioner som har återkallats eller fallit på grund av återkallelsen. Avskrivningsbeslutet anmäls i kammaren.

Beräkning av lagstadgad tid

27 § Vad som i allmänhet gäller om beräkning av lagstadgad tid ska tillämpas också på tid då en åtgärd enligt en bestämmelse i detta kapitel senast ska vidtas.

10 KAP. ÄRENDENAS BEREDNING

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om utskottens beredning och behandling av ärenden.

Beredningstvång och bordläggning

2 § Propositioner, skrivelser, framställningar, redogörelser, motioner och EU-dokument som avses i 9 kap. 20 § ska hänvisas av kammaren till ett utskott för beredning. Detsamma gäller ansökningar som avses i 5 kap. 7 § om medgivande av åtal eller frihetsberövande, som har anmälts i kammaren.

Innan ett ärende hänvisas till ett utskott ska det bordläggas vid ett sammanträde med kammaren, om kammaren inte beslutar om omedelbar hänvisning.

Behandlingstvång

3 § Utskotten ska avge betänkanden till kammaren över de propositioner, skrivelser, framställningar, redogörelser och motioner som har hänvisats till dem eller överlämnats från ett annat utskott.

Utskotten ska avge utlåtanden till kammaren över de EU-dokument som avses i 9 kap. 20 § första och tredje styckena och som har hänvisats till dem eller överlämnats från ett annat utskott.

När det gäller ärenden om subsidiaritetsprövning enligt 9 kap. 20 § andra stycket ska ett utskott, om det finner att utkastet strider mot subsidiaritetsprincipen, avge ett utlåtande till kammaren med förslag om att riksdagen ska avge ett motiverat yttrande till Europaparlamentets, rådets och kommissionens ordförande. Utskottet ska också avge ett utlåtande till kammaren, om minst fem ledamöter av utskottet begär det. I annat fall ska utskottet genom ett protokollsutdrag till kammaren anmäla att utkastet inte strider mot subsidiaritetsprincipen.

Beredning av ärenden som har väckts inom riksdagen

4 § Innan ett utskott helt eller delvis tillstyrker ett motionsförslag om att riksdagen ska anta en lag, eller väcker ett sådant förslag genom ett utskottsinitiativ, ska utskottet inhämta behövliga upplysningar och yttranden om inte utskottet finner synnerliga skäl mot det. Detta gäller också för förslag som påverkar statens budget. Om utskottet inte har inhämtat upplysningar eller yttranden, ska utskottet i sitt betänkande redovisa skälen för detta.

Innan ett utskott helt eller delvis tillstyrker ett motionsförslag eller väcker ett förslag genom ett utskottsinitiativ ska finansutskottet ges tillfälle att yttra sig om förslaget kan innebära mer betydande framtida återverkningar på de offentliga utgifterna och inkomsterna.

Yttrande från Lagrådet

5 § Bestämmelser om utskotts skyldighet att inhämta yttrande från Lagrådet finns i 8 kap. 21 § regeringsformen.

Om utskottet inte har inhämtat yttrande från Lagrådet ska utskottet i sitt betänkande redovisa skälen för detta.

Konstitutionsutskottet får avge förklaring att 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen inte är tillämpligt i fråga om ett visst lagförslag endast efter att Lagrådet har yttrat sig.

Behandling av uppskjutna och vilande ärenden

6 § Betänkanden i ärenden som har skjutits upp till nästa valperiod enligt bestämmelserna i 11 kap. 15, 16 och 20 §§ ska avges av de utskott som har valts av den nyvalda riksdagen.

Ett utskott ska tillsammans med anmälan till kammaren av ett vilande beslut enligt 9 kap. 24 § lämna ett betänkande i ärendet.

Om ett lagförslag har vilat i minst tolv månader enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen, ska utskottet avge ett nytt betänkande i ärendet.

Beslut av finansutskottet

Tilläggsbestämmelse 10.6.1

Beslut av finansutskottet i en fråga som avses i 9 kap. 5 § regeringsformen ska meddelas regeringen genom en skrivelse från utskottet.

Samarbete mellan utskott

7 § Ett utskott får ge ett annat utskott tillfälle att yttra sig i ett ärende eller en fråga som berör det andra utskottets beredningsområde.

Statliga myndigheters skyldighet att lämna upplysningar och avge yttrande till ett utskott

8 § En statlig myndighet ska lämna upplysningar och avge yttrande till ett utskott som begär det, om inte annat följer av 7 kap. 17 § tredje stycket. En myndighet som inte lyder under riksdagen får hänskjuta en sådan begäran till regeringen för avgörande.

Regeringens skyldighet enligt denna paragraf att lämna upplysningar och avge yttrande till ett utskott är begränsad till dels frågor om arbetet inom Europeiska unionen, dels de av riksrevisorernas granskningsrapporter över effektivitetsrevisionen som har överlämnats till regeringen.

Minoritetsskydd i utskott

9 § Ett utskott ska inhämta upplysningar eller ett yttrande enligt 4, 7 eller 8 § om minst fem av dess ledamöter begär det vid behandlingen av ett ärende. Om frågan gäller arbetet inom Europeiska unionen eller sådana rapporter från riksrevisorerna som avses i 9 kap. 18 § får en sådan begäran framställas utan samband med behandlingen av ett ärende.

Om minst fem av ledamöterna i ett utskott begär det, ska ett utskott som fått tillfälle att yttra sig till ett annat utskott, enligt 7 §, avge ett yttrande.

Utskottet får avslå en begäran om upplysningar eller ett yttrande enligt första eller andra stycket, om den har framställts vid behandlingen av ett ärende och utskottet finner att den begärda åtgärden skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Utskottet ska i sitt betänkande eller utlåtande redovisa skälen till att en sådan begäran har avslagits. Har en begäran enligt andra stycket avslagits ska utskottet redovisa skälen i sitt protokoll.

Behövliga upplysningar i vissa EU-ärenden

10 § Utskotten ska vid beredning av ett utlåtande enligt 3 § andra stycket inhämta behövliga upplysningar från regeringen.

Regeringen ska inom två veckor från den dag då utskottet begär det informera om sin bedömning av tillämpningen av subsidiaritetsprincipen i det aktuella utkastet till lagstiftningsakt enligt 3 § tredje stycket.

Omröstning och reservationsrätt i utskotten

11 § En omröstning inom ett utskott ska göras öppet. Om det blir lika röstetal, gäller ordförandens mening.

En ledamot som har förlorat vid en omröstning inom ett utskott får till utskottets betänkande eller utlåtande lämna en reservation med ett yrkande. Gäller omröstningen utskottets ställningstagande i ett yttrande till ett annat utskott, får ledamoten lämna en avvikande mening till yttrandet. Betänkandet, utlåtandet eller yttrandet får dock inte fördröjas på grund av detta.

Särskilt yttrande

12 § I ett betänkande, utlåtande eller yttrande till ett annat utskott får en ledamot förklara sitt ställningstagande i ett särskilt yttrande.

11 KAP. ÄRENDENAS AVGÖRANDE

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- förutsättningar för att ett ärende ska kunna avgöras (2–6 §§),
- förfarandet vid beslut av kammaren (7–14 §§),
- när ärenden ska avgöras (15–17 §§),
- särskilda förfaranden för vissa ärenden (18–20 §§), och
- meddelanden om riksdagens beslut (21 §).

Förutsättningar för att ett ärende ska kunna avgöras

Betänkandens och utlåtandens tillgänglighet

2 § Ett betänkande eller utlåtande från ett utskott ska vara tillgängligt för ledamöterna senast två vardagar före den dag då ärendet ska behandlas.

Betänkandet eller utlåtandet ska anmälas i kammaren och bordläggas vid ett sammanträde innan ärendet avgörs.

Riksdagen får på förslag av utskottet eller talmannen besluta att ärendet får avgöras trots att ärendet har varit tillgängligt kortare tid än vad som anges i första stycket.

Tidpunkt för betänkandens och utlåtandens tillgänglighet

Tilläggsbestämmelse 11.2.1

Betänkandet eller utlåtandet ska vara tillgängligt för ledamöterna senast kl. 15.00 den dag som anges i 2 § första stycket.

*Förslag om avgörande av ett ärende som har varit tillgängligt kortare tid***Tilläggsbestämmelse 11.2.2**

Ett förslag enligt 2 § tredje stycket ska anmälas i kammaren i samband med att betänkandet eller utlåtandet behandlas. Innan talmannen väcker ett sådant förslag ska han eller hon samråda med utskottets ordförande och vice ordförande.

Bordläggning och tid för avgörande av vissa ärenden

3 § Ett yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga eller om misstroensdeförklaring ska bordläggas vid det sammanträde då det framställs och därefter vid ytterligare ett sammanträde innan det får avgöras. Ärendet ska avgöras senast vid det tredje sammanträdet efter det då yrkandet framställdes.

Ett förslag av talmannen till ny statsminister ska bordläggas vid det sammanträde då det framställs och därefter vid ytterligare ett sammanträde innan det får avgöras. Ärendet ska i enlighet med bestämmelserna i 6 kap. 4 § andra stycket regeringsformen avgöras senast på fjärde dagen efter den dag då förslaget framställdes.

Framläggande av yrkanden

4 § Ett utskott yrkar bifall till sitt förslag i ett ärende genom ett betänkande eller utlåtande.

En ledamot som vill yrka bifall till eller avslag på ett förslag till beslut som behandlas i ett betänkande eller ett utlåtande ska lägga fram yrkandet under överläggningen.

Återförvisning och hänvisning till ett annat utskott

5 § Ett ärende, i vilket ett utskott har avgett ett betänkande eller ett utlåtande, ska återförvisas av kammaren till utskottet för ytterligare beredning, om minst en tredjedel av de röstande ansluter sig till ett yrkande om det. Återförvisning enligt denna paragraf får inte ske mer än en gång i samma ärende.

Kammaren får hänvisa ärendet till ett annat utskott för ytterligare beredning. Om det samtidigt finns ett yrkande om detta och ett yrkande om återförvisning, ska yrkandet om återförvisning prövas först. Om återförvisning beslutas, faller yrkandet om hänvisning till ett annat utskott.

Förutsättningar för ärendenas avgörande

6 § Ett ärende i vilket överläggning äger rum får inte tas upp till avgörande förrän kammaren på talmannens förslag har funnit att överläggningen är avslutad.

Ett betänkande eller utlåtande från ett utskott får tas upp till avgörande endast vid ett sammanträde som i kallelsen och på föredragningslistan har angetts som arbetsplenum.

Förfarandet vid beslut av kammaren

Ställande av proposition till beslut

7 § Talmannen ställer proposition till beslut utifrån de yrkanden som har lagts fram under överläggningen.

Om talmannen finner att ett yrkande strider mot grundlag eller mot denna lag, ska han eller hon besluta att inte ställa proposition och ange skäl för detta beslut. Om kammaren begär proposition, ska saken hänvisas till konstitutionsutskottet för avgörande. Om utskottet har förklarat att ett yrkande inte strider mot grundlag eller mot denna lag, ska talmannen ställa proposition.

Vad som föreskrivs i andra stycket om prövning av ett yrkandes grundlagsenlighet gäller inte frågan om 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen är tillämpligt på ett visst lagförslag.

Avgörande

8 § Ett ärende avgörs med acklamation eller, om en ledamot begär det, genom omröstning.

Om en särskild beslutsregel enligt 14 § ska tillämpas, ska ärendet avgöras genom omröstning.

Avgörandet av ett ärende ska, om det behövs, delas upp på skilda beslut.

Avgörande genom acklamation

9 § När ett ärende ska avgöras genom acklamation, ska talmannen ställa proposition på de yrkanden som har lagts fram under överläggningen och som kan ställas mot varandra. Propositionen avfattas så att den kan besvaras med ja eller nej. Talmannen tillkännager hur beslutet har blivit enligt hans eller hennes uppfattning och bekräftar det med ett klubbslag, om inte omröstning begärs av någon ledamot.

Avgörande genom omröstning

10 § När ett ärende ska avgöras genom omröstning ska de yrkanden som har lagts fram under överläggningen ställas mot varandra. Det yrkande som enligt talmannens uppfattning har bifallits med acklamation, eller det yrkande som talmannen bestämmer, utgör huvudförslag vid omröstningen. Mot huvudförslaget ställs ett annat yrkande som motförslag.

Om det finns fler än ett yrkande som kan ställas mot huvudförslaget, ska kammaren först i ett eller flera förberedande beslut avgöra vilket yrkande som ska vara motförslag i huvudomröstningen.

Omröstningen sker öppet. I enlighet med bestämmelsen i 4 kap. 7 § regeringsformen är riksdagens beslut det förslag som stöds av mer än hälften av de röstande, om inte något annat anges i regeringsformen eller i denna lag. Talmannen tillkännager hur omröstningen har utfallit och bekräftar beslutet med ett klubbslag.

*Omröstningsförfarandet***Tilläggsbestämmelse 11.10.1**

Omröstning sker vid en i förväg fastställd tidpunkt eller efter särskild förvarning.

När en omröstning ska ske, ska talmannen upprätta en omröstningsproposition. Om en särskild beslutsregel enligt 14 § ska tillämpas i ett visst fall, ska det anges i omröstningspropositionen. Omröstningspropositionen ska läsas upp och underställas kammaren för godkännande.

Omröstning ska ske elektroniskt eller, när det inte kan ske, med namnupprop.

*Rösträkning vid elektronisk omröstning***Tilläggsbestämmelse 11.10.2**

Vid en elektronisk omröstning registreras hur varje ledamot har röstat.

*Rösträkning vid omröstning med namnupprop***Tilläggsbestämmelse 11.10.3**

Vid en omröstning med namnupprop ska talmannen uppmana två ledamöter att föra anteckningar över omröstningen. De vice talmännen ropas upp först och därefter övriga ledamöter valkretsvis. Något av följande svar ska avges: ja, nej, avstår. Vid röstningen registreras hur varje ledamot har röstat.

*Omröstning genom uppresning***Tilläggsbestämmelse 11.10.4**

Om talmannen finner det lämpligt, får omröstning i stället ske genom uppresning. Om resultatet av uppresningen är oklart eller om en ledamot begär röst-räkning, ska omröstning ske elektroniskt eller med namnupprop.

*Förfarandet vid omröstning med uppresning***Tilläggsbestämmelse 11.10.5**

Vid en omröstning med uppresning uppmanar talmannen först de ledamöter som vill rösta ja att resa sig och därefter de ledamöter som vill rösta nej att resa sig.

Lika röstetal i förberedande omröstning

11 § Om det blir lika röstetal vid en förberedande omröstning om vilket yrkande som ska vara motförslag, avgörs utgången genom lottning.

Lika röstetal i huvudomröstning

12 § Om det blir lika röstetal i en huvudomröstning, ska ärendet i sin helhet bordläggas för en ny omröstning vid nästa beslutstillfälle.

Om det blir lika röstetal vid nästa omröstning, ska talmannen ställa proposition på förslag om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning. Ärendet ska återförvisas om minst hälften av de röstande förenar sig om detta. Återförvisas inte ärendet ska det avgöras genom lottning.

Efter återförvisning ska ärendet på nytt tas upp till behandling i sin helhet. Om det blir lika röstetal vid huvudomröstningen, ska ärendet avgöras genom lottning.

Återförvisning av ett lagstiftningsärende som har avgjorts genom delbeslut

13 § Om avgörandet i ett lagstiftningsärende har delats upp på två eller flera beslut, får kammaren omedelbart efter det sista delbeslutet på förslag av talmannen eller en ledamot besluta att ärendet ska återförvisas till utskottet för ytterligare beredning. Om riksdagen beslutar om återförvisning, har delbesluten fallit.

Återförvisning enligt denna paragraf får inte ske mer än en gång i samma ärende.

Beslut med särskild beslutsregel

14 § Finns det fler än ett förslag till beslut för vilka är föreskrivet annan ordning än för beslut i allmänhet, ska kammaren först välja ett av förslagen med tillämpning av vad som gäller för beslut i allmänhet. Därefter avgörs om det valda förslaget ska antas eller förkastas, enligt den beslutsregel som gäller för förslaget. Förfarandet tillämpas även när det är fråga om flera lagförslag som är oförenliga inbördes och ett yrkande har lagts fram om att något av dem ska vila i minst tolv månader enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen.

Om det samtidigt finns två eller flera yrkanden om folkomröstning i fråga om samma vilande grundlagsförslag eller om misstroendeförklaring mot samma statsråd, ska endast en omröstning äga rum.

När ärenden ska avgöras

Tidsram för ärendenas avgörande

15 § Ett ärende ska avgöras under den valperiod då det har väckts. Riksdagen får dock besluta att behandlingen får skjutas upp till det första riksmötet i nästa valperiod.

Ett ärende som gäller statens budget för närmast följande budgetår ska avgöras före budgetårets början om det inte utan olägenhet för beslut om statens budget kan avgöras senare.

Beslut om uppskov

Tilläggsbestämmelse 11.15.1

Beslut om att behandlingen av ett ärende får skjutas upp till det första riksmötet i nästa valperiod fattas av riksdagen på förslag av berört utskott. Riksdagen får även utan sådant förslag besluta om uppskov.

Uppskov med avgörande av ärenden i särskilda fall

16 § Ett ärende som har väckts under en period då kammaren inte sammanträder vilken sträcker sig fram till det första riksmötet i nästa valperiod ska anses uppskjutet till det första riksmötet i nästa valperiod. Detsamma gäller om kammaren inte sammanträder på grund av ett beslut av talmannen med anledning av ett extra val.

Slutligt beslut i ett ärende som har vilat över ett val

17 § Ett ärende som har vilat över ett val i enlighet med bestämmelserna i 8 kap. 14–17 §§ regeringsformen ska avgöras vid det första riksmötet i den valperiod då slutligt beslut enligt bestämmelserna först får fattas, om inte förslaget i ärendet dessförinnan förkastas. Riksdagen får besluta att skjuta upp avgörandet till ett annat riksmöte. Ärendet ska dock avgöras slutligt före nästa ordinarie val till riksdagen.

I fråga om uppskov i samband med extra val ska bestämmelserna i 16 § tillämpas.

Om ett vilande förslag till grundlagsändring eller till ett annat beslut som fattas i samma ordning har förkastats vid en folkomröstning, ska det berörda utskottet anmäla detta till kammaren.

Förslag till beslut om uppskov i ett ärende som har vilat över ett val

Tilläggsbestämmelse 11.17.1

Beslut om uppskov med slutligt beslut i ett ärende som har vilat över ett val i enlighet med bestämmelserna i 17 § första stycket fattas på förslag av det berörda utskottet.

Särskilda förfaranden för vissa ärenden

Beslut om statens budget

18 § Beslut om statens budget ska fattas enligt andra–femte styckena, om inte riksdagen genom lag har beslutat något annat.

Statens budget för det närmast följande budgetåret beslutas i två steg.

I ett första steg fastställs genom ett enda beslut

1. en beräkning av inkomsterna på statens budget,
2. för varje utgiftsområde det belopp som utgiftsområdets anslag högst får uppgå till (utgiftsram),
3. en beräkning av andra betalningar som påverkar statens lånebehov, och
4. beslut med anledning av de budgetpolitiska mål som riksdagen har beslutat att använda.

Sedan ett beslut enligt tredje stycket har fattats fastställs i ett andra steg genom ett enda beslut för varje utgiftsområde anslag och bemyndiganden om ekonomiska åtaganden.

Ändringar i statens budget beslutas genom ett enda beslut. Endast om ändringarna är mycket omfattande får beslut fattas i två steg, enligt tredje och fjärde styckena.

Preliminära inkomstberäkningar och utgiftsramar

Tilläggsbestämmelse 11.18.1

I ett beslut enligt 18 § tredje stycket fastställs också preliminära inkomstberäkningar och utgiftsramar för det andra och tredje tillkommande budgetåret.

Yrkande om att ett lagförslag ska vila

19 § Ett yrkande enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen att ett lagförslag ska vila i minst tolv månader får läggas fram när utskottets betänkande över förslaget har bordlagts.

Om det samtidigt finns ett yrkande enligt första stycket och ett yrkande om att förslaget ska förkastas, ska yrkandet om att förslaget ska förkastas prövas innan förslaget ställs under omröstning om omedelbart antagande.

Skriftligt yrkande om att ett lagförslag ska vila

Tilläggsbestämmelse 11.19.1

Ett yrkande om att ett lagförslag ska vila i minst tolv månader ska läggas fram skriftligen.

Omröstning om att ett lagförslag ska vila

Tilläggsbestämmelse 11.19.2

Finns ett yrkande om att ett lagförslag ska vila i minst tolv månader, och uppnås vid omröstningen inte den majoritet som krävs för omedelbart antagande av förslaget, ska förslaget hänvisas till konstitutionsutskottet för prövning enligt 2 kap. 22 § tredje stycket regeringsformen, om inte konstitutionsutskottet redan har yttrat sig i ärendet.

Om konstitutionsutskottet har förklarat att förfarandet är tillämpligt, ska riksdagen på nytt pröva om förslaget ska avslås eller omedelbart antas. I annat fall återförvisas det till det utskott som har berett ärendet.

Avgörande av vilande lagförslag

20 § Ett lagförslag som har vilat i tolv månader enligt 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen ska prövas före utgången av följande kalenderår.

Om ett annat lagförslag har ett nära samband med ett lagförslag som vilar enligt den i första stycket nämnda bestämmelsen, får riksdagen på förslag av berört utskott besluta att det ska avgöras inom den tid som gäller för prövningen av det vilande lagförslaget.

Om ett ärende som avses i denna paragraf inte kan avgöras inom föreskriven tid till följd av beslut om extra val, ska det avgöras snarast möjligt efter det att den nyvalda riksdagen har sammanträtt.

Meddelanden om riksdagens beslut

Riksdagens skrivelser

21 § Om ett riksdagsbeslut kräver verkställighet, ska det organ som har att verkställa beslutet underrättas genom en skrivelse. Riksdagens beslut med anledning av en proposition eller en framställning ska alltid genom en skrivelse meddelas regeringen respektive det riksdagsorgan som har lämnat framställningen.

Ett beslut om ett motiverat yttrande rörande subsidiaritetsprincipen ska meddelas Europaparlamentets, rådets och kommissionens ordförande genom en skrivelse.

Ett beslut om avslag enligt 9 kap. 20 § tredje stycket på ett initiativ eller ett förslag ska meddelas Europeiska rådets, rådets och kommissionens ordförande genom en skrivelse.

Undertecknande av riksdagens skrivelser

Tilläggsbestämmelse **11.21.1**

Riksdagens skrivelser undertecknas av talmannen.

12 KAP. VAL INOM RIKSDAGEN

Kapitlets innehåll

- 1 §** I detta kapitel finns bestämmelser om
- utgångspunkter för val och valbarhet (2–5 §§),
 - formerna för val (6–10 §§),
 - överklagande (11 och 12 §§),
 - vad som sker om uppdraget som riksdagsledamot upphör (13–15 §§), och
 - val inom utskott och andra riksdagsorgan (16 och 17 §§).

Utgångspunkter för val och valbarhet

Valberedningen

2 § Val inom riksdagen ska beredas av en särskild valberedning, utsedd inom riksdagen, om inte något annat är föreskrivet.

Val som inte ska beredas av valberedningen

Tilläggsbestämmelse **12.2.1**

Valberedningen bereder inte val av riksföreståndare, vice riksföreståndare, person som ska inträda som tillfällig riksföreståndare, talman och vice talmän. Valberedningen bereder inte heller val som enligt någon bestämmelse i denna lag ska beredas i särskild ordning.

Kallelse till sammanträden

Tilläggsbestämmelse 12.2.2

Valberedningen sammanträder samma dag som den utses på kallelse av talmannen. Därefter sammanträder valberedningen på kallelse av ordföranden.

Bestämmelserna i 7 kap. 16 §, tilläggsbestämmelserna 7.15.1 andra stycket och 7.15.2–7.15.4 tillämpas också på valberedningen.

Krav på svenskt medborgarskap

3 § Endast den som är svensk medborgare får inneha uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen.

Skyldighet att kvarstå i uppdrag

4 § Den som har valts till ett uppdrag får inte lämna uppdraget utan att riksdagen medger det.

Tidpunkt för val och valens giltighet

5 § Ett val som avser tid motsvarande riksdagens valperiod ska genomföras snarast efter valperiodens början och gälla till dess att riksdagen genomför ett nytt val under nästa valperiod, om inte annat är föreskrivet.

Formerna för val

Val av innehavare av ett visst uppdrag

6 § Ska en innehavare av ett visst uppdrag väljas för sig, ska valet genomföras med acklamation.

Om någon ledamot begär det, ska valet ske med slutna sedlar. Vid val av en person är den vald som har fått flest röster, om inte annat är föreskrivet i denna lag. Vid lika röstetal ska valet avgöras genom lottning. Bestämmelser om förfarandet vid val med slutna sedlar finns i tilläggsbestämmelser.

Om det organ eller den grupp som berett valet har lagt fram ett enhälligt förslag, ska valet med slutna sedlar ske först vid ett följande sammanträde.

Val av flera personer på gemensam lista

7 § Vid val som avser två eller flera personer får valberedningen lägga fram en gemensam lista. Listan ska innehålla namn på så många personer som valet avser och ska godkännas av alla ledamöter som har deltagit i valberedningens sammanträde eller av alla utom en.

Talmannen ska framställa förslag om den gemensamma listan för kammaren och, vid bifall, förklara de på listan upptagna personerna valda.

Val med slutna sedlar ska ske, om det begärs av minst så många riksdagsledamöter som motsvarar den kvot som man får, om samtliga röstberättigade ledamöters antal delas med det antal personer som valet avser, ökat med 1. Om kvoten är ett brutet tal, ska den avrundas till närmaste högre hela tal. Detta val ska äga rum vid ett följande sammanträde.

Val med slutna sedlar

8 § Ett val ska ske med slutna sedlar, om inte annat följer av 6 eller 7 § eller av annan huvudbestämmelse i denna lag.

Om två eller flera personer ska väljas genom val med slutna sedlar, fördelas platserna proportionellt mellan varje gruppering av riksdagsledamöter som uppträder under gemensam beteckning vid valet (proportionellt val).

Platserna fördelas mellan grupperingar genom att en plats i taget tilldelas den gruppering som för varje gång får det högsta jämförelsetalet. Jämförelsetalet är lika med grupperingens röstetal, så länge grupperingen inte har tilldelats någon plats. Därefter beräknas jämförelsetalet genom att grupperingens röstetal delas med det antal platser som grupperingen har tilldelats, ökat med 1. Vid lika jämförelsetal ska avgörandet ske genom lottning.

Förfarande vid val med slutna sedlar

Tilläggsbestämmelse **12.8.1**

Vid val med slutna sedlar ska talmannen uppmana tre ledamöter att biträda när valsedlarna öppnas och granskas samt två att föra anteckningar över valet.

Ledamöterna ropas upp i den ordning som anges i tilläggsbestämmelse 11.10.3 och lämnar sin valsedel till talmannen.

Sedan samtliga godkända valsedlar har lästs upp av talmannen och antecknats av kammarsekreteraren och de två ledamöterna, jämförs anteckningarna över valet.

Talmannen fastställer resultatet av valet och tillkännager det för kammaren.

Förfarande vid flera val med slutna sedlar

Tilläggsbestämmelse **12.8.2**

Om två eller flera val med slutna sedlar ska genomföras, får talmannen, om inte en ledamot yrkar annat, bestämma att valsedlarna i samtliga val ska lämnas innan sammanräkning görs i något av valen.

Valsedelns form och ogiltighet

Tilläggsbestämmelse **12.8.3**

Valsedlarna ska vara enkla, slutna och omärkta samt lika till storlek, material och färg. De får innehålla uppgift om det val de gäller.

En valsedel är ogiltig om den är försedd med något kännetecken som uppenbarligen har förts på valsedeln med avsikt.

Om en ledamot i ett val har lämnat mer än en valsedel, är valsedlarna ogiltiga. Om sedlarna har samma innehåll, ska dock en av valsedlarna betraktas som giltig vid sammanräkningen.

Valsedeln vid proportionellt val

Tilläggsbestämmelse 12.8.4

Vid proportionellt val ska det på valsedeln finnas en beteckning i ord för en viss gruppering av riksdagsledamöter. Efter denna beteckning förs namnen upp i en följd under varandra.

En valsedel är ogiltig om den

1. saknar beteckning för en gruppering av riksdagsledamöter,
2. innehåller mer än en beteckning, eller
3. saknar namn på en valbar kandidat.

Ett namn på en valsedel ska anses obefintligt om

1. kandidaten inte är valbar,
2. namnet är överstruket,
3. det inte klart framgår vem som avses, eller

4. ordningen mellan namnet och något annat namn på valsedeln inte klart framgår.

Ordningsföljden mellan kandidatnamnen inom varje gruppering av riksdagsledamöter ska bestämmas genom att ett jämförelsetal beräknas för dem med tillämpning av heltalsmetoden enligt 14 kap. 10 § vallagen (2005:837). Om flera kandidater får lika stora jämförelsetal, ska valet avgöras genom lottning.

Valsedeln vid val av en person

Tilläggsbestämmelse 12.8.5

Vid val av en person ska det på valsedeln finnas ett kandidatnamn.

En valsedel är ogiltig om

1. den innehåller två eller flera kandidatnamn,
2. den innehåller namnet på en kandidat som inte är valbar,
3. namnet är överstruket,
4. det inte klart framgår vem som avses, eller
5. den innehåller en beteckning på en gruppering av riksdagsledamöter.

Suppleantval

9 § Vid val som avser två eller flera personer ska också suppleanter väljas till minst samma antal som de ordinarie ledamöterna, om inte annat är föreskrivet. Vad som gäller för val av ordinarie ledamöter tillämpas även på suppleanter.

Efter ett val till ett organ får riksdagen besluta om ändring av antalet suppleanter så länge det inte understiger antalet ordinarie ledamöter.

Utan att antalet suppleanter i ett utskott eller i EU-nämnden utökas får en ersättare som har kallats till tjänstgöring utses till suppleant i ett utskott eller i EU-nämnden om den lediga riksdagsledamoten tillhör utskottet eller nämnden. Då tillämpas det förfarande som anges i 14 §.

*Val av utökat antal suppleanter***Tilläggsbestämmelse 12.9.1**

Frågor om att välja ett större antal suppleanter än som ursprungligen valts bereds av valberedningen.

Suppleantval som föranleds av en utökning av antalet suppleanter ska ske så snart det kan ske.

*Antal suppleanter***Tilläggsbestämmelse 12.9.2**

Suppleanter ska väljas till samma antal som de ordinarie ledamöterna, om inte annat är föreskrivet eller särskilt beslutas.

Suppleanternas tjänstgöring

10 § En frånvarande ledamots plats i ett organ intas av en suppleant som hör till samma partigrupp, om inte annat är föreskrivet. Om detta inte kan ske, har suppleanterna företräde i den ordning som de har valts eller, om valet har skett med gemensam lista, i den ordning som de har förts upp på listan.

Överklagande**Överklagande av val med slutna sedlar**

11 § Val med slutna sedlar får överklagas av en riksdagsledamot till Valprövningsnämnden. Valet gäller även om det har överklagats.

*Former för överklagande***Tilläggsbestämmelse 12.11.1**

Ett överklagande ska vara skriftligt och vara ställt till Valprövningsnämnden men ges in till Riksdagsförvaltningen. Överklagandet ska ha kommit in till Riksdagsförvaltningen inom fem dagar från den dag då resultatet av valet meddelades i kammaren.

När tiden för överklagande har gått ut, ska talmannen vid ett sammanträde med kammaren tillkännage samtliga överklaganden som har kommit in. Talmannen ska bestämma när förklaring över överklagandena ska ha kommit in till Valprövningsnämnden.

När förklarings tiden har gått ut, ska talmannen genast sända skrivelserna med överklaganden till Valprövningsnämnden. Talmannen bör skyndsamt lämna ett yttrande över överklagandena till Valprövningsnämnden.

*Valprövningsnämndens beslut***Tilläggsbestämmelse 12.11.2**

Om en föreskrift i 6 § andra stycket, 8 § eller tilläggsbestämmelserna 12.8.1–12.8.5 har blivit åsidosatt vid ett val, ska Valprövningsnämnden upphäva valet och förordna om omval.

Omval ska förordnas endast om det med fog kan antas att vad som förekommit har inverkat på valutgången.

Om felet kan avhjälpas genom förnyad sammanräkning eller någon annan mindre ingripande åtgärd, ska Valprövningsnämnden i stället uppdra åt talmannen att vidta denna rättelse.

Förvaring av valsedlar m.m.

Tilläggsbestämmelse 12.11.3

Valsedlar och annat valmaterial ska förvaras under betryggande säkerhet till dess att valet har vunnit laga kraft.

Nytt val efter överklagande

12 § Har en ny ledamot tagit plats i riksdagen med anledning av att utgången av ett val till riksdagen har blivit ändrad efter ett överklagande, ska val som riksdagen har genomfört dessförinnan under valperioden göras om, om det begärs av minst tio riksdagsledamöter.

Vad som sker om uppdraget som riksdagsledamot upphör

Obehörighet

13 § Den som är vald till ett uppdrag som förutsätter ledamotskap av riksdagen, ska avgå från uppdraget om han eller hon lämnar riksdagen eller utses till talman eller till statsråd, om inte annat är föreskrivet.

Val av efterträdare i ett organ

14 § Om någon som har valts till ett organ, som vid valperiodens början tillsattes genom val av två eller flera personer, lämnar sitt uppdrag i förtid, ska den eller de partigrupper som han eller hon var vald för, till talmannen anmäla en efterträdare. Talmannen förklarar den anmälda efterträdaren vald. Om en sådan anmälan inte görs eller om mer än en person anmäls, utser talmannen en efterträdare.

Kompletteringsval

15 § Om en plats blir ledig i förtid och det ursprungliga valet avsåg endast en person, ska val för den återstående tiden hållas. Vid kompletteringsvalet ska samma förfarande tillämpas som vid det ursprungliga valet.

Val inom utskott och andra riksdagsorgan

Val av ordförande i ett organ

16 § Ett organ vars ledamöter helt eller delvis väljs av riksdagen väljer inom sig en ordförande och en eller flera vice ordförande, om inte annat är föreskrivet.

Val inom ett riksdagsorgan

17 § Val inom ett organ som avses i 16 § ska ske med acklamation eller, om någon ledamot begär det, med slutna sedlar. Vid lika röstetal ska valet avgöras genom lottning.

*Valsedelns form***Tilläggsbestämmelse 12.17.1**

Valsedlarna ska vara enkla, slutna och omärkta samt lika till storlek, material och färg.

13 KAP. RIKSDAGSORGAN OCH NÄMNDER**Kapitlets innehåll**

- 1 §** I detta kapitel finns bestämmelser om
- riksdagens ombudsmän (2–4 §§),
 - Riksrevisionen (5–8 §§),
 - Utrikesnämnden och krigsdelegationen (9–12 §§),
 - nämnder (13–17 §§),
 - delegationer till mellanfolkliga organisationer (18 och 19 §§),
 - andra uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen (20–23 §§), och
 - åtal (24 §).

Riksdagens ombudsmän**Ombudsmännens organisation och uppgifter**

2 § Riksdagen ska enligt 13 kap. 6 § regeringsformen välja ombudsmän som ska utöva tillsyn över tillämpningen av lagar och andra författningar i offentlig verksamhet.

Riksdagens ombudsmän ska vara fyra, en chefsjustitieombudsman och tre justitieombudsmän. Chefsjustitieombudsmannen är administrativ chef och bestämmer inriktningen av verksamheten i stort. Riksdagen får härutöver välja en eller flera ställföreträdande ombudsmän. En ställföreträdande ombudsman ska ha tjänstgjort som riksdagens ombudsman.

*Konstitutionsutskottets samråd med ombudsmännen***Tilläggsbestämmelse 13.2.1**

Konstitutionsutskottet ska, på eget initiativ eller på begäran av någon av riksdagens ombudsmän, samråda med en ombudsman om arbetsordningen eller i andra frågor av organisatorisk art.

Val av ombudsmän

3 § Riksdagens ombudsmän samt ställföreträdande ombudsmän väljs var för sig. Vid val med slutna sedlar tillämpas samma förfarande som vid val av talman enligt 3 kap. 4 § andra stycket.

Valet av en ombudsman gäller från valet eller den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer till dess att ett nytt val har genomförts under fjärde året därefter och den då valde har tillträtt uppdraget. Valet ska aldrig gälla längre än till utgången av det året.

Valet av en ställföreträdande ombudsman gäller för en tid av två år från valet eller den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer.

Beredning av val av ombudsmän

Tilläggsbestämmelse 13.3.1

Konstitutionsutskottet ska bereda val av riksdagens ombudsmän och ställföreträdande ombudsmän.

Entledigande av ombudsman

4 § Riksdagen får på begäran av konstitutionsutskottet entlediga en ombudsman eller en ställföreträdande ombudsman som inte har riksdagens förtroende.

Om en ombudsman avgår i förtid, ska riksdagen snarast välja en efterträdare för en ny fyraårsperiod.

Riksrevisionen

Riksrevisorernas organisation och uppgifter

5 § Riksdagen ska enligt 13 kap. 8 § regeringsformen välja tre riksrevisorer. En av riksrevisorerna ska vara riksrevisor med administrativt ansvar och svara för myndighetens administrativa ledning. Riksdagen bestämmer vem av riksrevisorerna som ska ha denna uppgift.

En riksrevisor får inte vara i konkurs, underkastad näringsförbud eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken. En riksrevisor får inte heller inneha anställning eller uppdrag eller utöva verksamhet som kan påverka riksrevisorns självständiga ställning.

Val av riksrevisorer

6 § Riksrevisorerna väljs var för sig. Vid val med slutna sedlar tillämpas samma förfarande som vid val av talman enligt 3 kap. 4 § andra stycket.

Valet av en riksrevisor gäller från valet eller den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer till dess att ett nytt val har genomförts under sjunde året därefter och den då valde har tillträtt uppdraget. Valet ska aldrig gälla längre än till utgången av det året. En riksrevisor kan inte väljas om.

Beredning av val av riksrevisorer

Tilläggsbestämmelse 13.6.1

Konstitutionsutskottet ska bereda val av riksrevisorer.

*Riksrevisorers anmälningsskyldighet***Tilläggsbestämmelse 13.6.2**

En riksrevisor ska skriftligen anmäla följande förhållanden till riksdagen:

1. innehav och ändring i innehavet av finansiella instrument som anges i 1 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument,
2. avtal av ekonomisk karaktär med tidigare arbetsgivare, såsom avtal om löne- eller pensionsförmån som utges under tid som omfattas av uppdraget i Riksrevisionen,
3. avlönad anställning som inte är av endast tillfällig karaktär,
4. inkomstbringande självständig verksamhet som bedrivs vid sidan av uppdraget som riksrevisor,
5. uppdrag hos en kommun eller ett landsting, om uppdraget inte är av endast tillfällig karaktär, och
6. andra anställningar och uppdrag eller annat ägande som kan antas påverka uppdragets utförande.

Entledigande av riksrevisor

7 § Riksdagen får på begäran av konstitutionsutskottet skilja en riksrevisor från uppdraget.

Om en riksrevisor avgår i förtid, ska riksdagen snarast välja efterträdare för en ny sjuårsperiod.

Riksrevisionens parlamentariska råd

8 § Riksdagen väljer för valperioden Riksrevisionens parlamentariska råd.

Rådet består av en riksdagsledamot från varje partigrupp som avses i 3 kap. 5 §. Suppleanter ska inte utses.

Riksdagen väljer bland rådets ledamöter en ordförande och en eller flera vice ordförande. Ordföranden och varje vice ordförande väljs var för sig.

Utrikesnämnden och krigsdelegationen**Utrikesnämnden**

9 § Riksdagen väljer för valperioden ledamöter i Utrikesnämnden enligt bestämmelserna i 10 kap. 12 § regeringsformen.

I Utrikesnämnden är de vice talmännen suppleanter för talmannen. Antalet valda suppleanter ska vara nio.

Sammanträden i Utrikesnämnden

10 § Utrikesnämnden sammanträder inom stängda dörrar. Statsministern får medge att även någon annan än en ledamot, en suppleant, ett statsråd eller en tjänsteman är närvarande.

Protokoll vid Utrikesnämndens sammanträden

Tilläggsbestämmelse 13.10.1

Vid Utrikesnämndens sammanträden ska protokoll föras. Sekreterare hos nämnden förordnas av regeringen.

Suppleanter i Utrikesnämnden ska alltid underrättas om nämndens sammanträden.

Försäkran om tystnadsplikt

Tilläggsbestämmelse 13.10.2

En ledamot, suppleant eller tjänsteman ska första gången han eller hon är närvarande vid ett sammanträde med Utrikesnämnden avge försäkran om att följa åtagande om tystnadsplikt enligt 10 kap. 12 § regeringsformen.

Krigsdelegationen

11 § Riksdagen ska enligt 15 kap. 2 § regeringsformen välja en krigsdelegation inom sig.

Krigsdelegationen består av talmannen som ordförande och av 50 andra ledamöter, som riksdagen väljer för riksdagens valperiod. Delegationen väljer inom sig vice ordförande enligt 12 kap. 16 §. En riksdagsledamot är behörig att vara ledamot i krigsdelegationen även om han eller hon tillhör regeringen. Suppleanter ska inte utses till krigsdelegationen.

Om en ledamot får varaktigt förhinder när delegationen har trätt i riksdagens ställe, utses en annan riksdagsledamot till ersättare på det sätt som anges i 12 kap. 14 §.

Förberedelse av krigsdelegationens arbete

Tilläggsbestämmelse 13.11.1

Krigsdelegationens ordförande och vice ordförande ska förbereda delegationens verksamhet för den händelse att delegationen träder i riksdagens ställe.

Krigsdelegationens sammanträden

Tilläggsbestämmelse 13.11.2

Bestämmelserna i 7 kap. 16 § samt tilläggsbestämmelserna 7.15.1 andra stycket och 7.15.3–7.15.4 tillämpas på krigsdelegationen när den inte är i riksdagens ställe.

Förordnande att krigsdelegationen ska träda i riksdagens ställe

12 § För beslut att krigsdelegationen ska träda i riksdagens ställe enligt 15 kap. 2 § regeringsformen sammanträder Utrikesnämndens ledamöter på kallelse av talmannen eller, vid förhinder för talmannen, en vice talman, eller på kallelse av två av nämndens övriga ledamöter.

Förhandlingarna leds av talmannen, av en vice talman eller, om ingen av dem är närvarande, av ålderspresidenten.

Om det vid omröstning till beslut blir lika röstetal, gäller ordförandens mening.

Nämnder

Valprövningsnämnden

13 § Riksdagen ska välja en valprövningsnämnd och till nämnden välja ordförande och ledamöter enligt bestämmelserna i 3 kap. 12 § regeringsformen.

Riksdagen väljer särskilt en ersättare för ordföranden. Bestämmelserna i 3 kap. 12 § regeringsformen om ordföranden tillämpas också på ersättaren.

Vid val med slutna sedlar av ordföranden eller ersättare för ordföranden tillämpas samma förfarande som vid val av talman enligt 3 kap. 4 § andra stycket.

Statsrådsarvodesnämnden

14 § Statsrådsarvodesnämnden består av en ordförande och två andra ledamöter. De väljs var för sig av riksdagen efter ett ordinarie val till riksdagen för tiden till dess att ett nytt val till nämnden har ägt rum. Suppleanter ska inte utses.

Om en ledamot av sjukdom eller annan orsak blir förhindrad att utföra sitt uppdrag, väljer riksdagen en person i hans eller hennes ställe så länge hindret varar.

Beredning av val till Statsrådsarvodesnämnden

Tilläggsbestämmelse **13.14.1**

Konstitutionsutskottet ska bereda val av ledamöter till Statsrådsarvodesnämnden.

Riksdagens arvodesnämnd

15 § Riksdagens arvodesnämnd består av en ordförande och två andra ledamöter. De väljs var för sig av riksdagen efter ett ordinarie val till riksdagen för tiden till dess att ett nytt val till nämnden har ägt rum.

Beredning av val till Riksdagens arvodesnämnd

Tilläggsbestämmelse **13.15.1**

Konstitutionsutskottet ska bereda val av ledamöter till Riksdagens arvodesnämnd.

Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna

16 § Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna består av en ordförande och två andra ledamöter. De väljs var för sig av riksdagen efter ett ordinarie val till riksdagen för tiden till dess att ett nytt val till nämnden har ägt rum. Suppleanter ska inte utses.

Om en ledamot av sjukdom eller annan orsak blir förhindrad att utföra sitt uppdrag, väljer riksdagen en person i hans eller hennes ställe så länge hindret varar.

Beredning av val till Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna

Tilläggsbestämmelse 13.16.1

Konstitutionsutskottet ska bereda val av ledamöter till Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna.

Riksdagens överklagandenämnd

17 § Riksdagens överklagandenämnd består av en ordförande, som ska vara eller ha varit ordinarie domare och inte vara ledamot av riksdagen, och fyra andra ledamöter, valda inom riksdagen. Ordföranden väljs särskilt. Val till överklagandenämnden avser riksdagens valperiod.

För ordföranden ska det finnas en ersättare. Bestämmelser om ordföranden ska tillämpas även på ersättaren.

Vid val med slutna sedlar av ordföranden eller ersättare för ordföranden i överklagandenämnden tillämpas samma förfarande som vid val av talman enligt 3 kap. 4 § andra stycket.

Delegationer till mellanfolkliga organisationer

Delegationer som väljs av riksdagen

18 § Om det har träffats en internationell överenskommelse att riksdagen bland sina ledamöter ska välja ledamöter i en delegation till en mellanfolklig organisation, får bestämmelser om detta införas i en tilläggsbestämmelse till denna paragraf.

Nordiska rådet

Tilläggsbestämmelse 13.18.1

Riksdagen väljer årligen 20 ledamöter i Nordiska rådets svenska delegation. De väljs efter riksmötets inledande för tiden till dess att ett nytt val till delegationen har ägt rum.

Delegationen ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Europarådet

Tilläggsbestämmelse 13.18.2

Riksdagen väljer sex ledamöter i den svenska delegationen till Europarådets parlamentariska församling. Delegationen väljs för tiden från den 1 november samma år som val till riksdagen ägt rum till motsvarande tidpunkt efter nästa val.

En ledamot av eller en suppleant i delegationen som har lämnat riksdagen i samband med ett riksdagsval får kvarstå under den återstående delen av delegationens mandatperiod.

Delegationen ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa

Tilläggsbestämmelse 13.18.3

Riksdagen väljer åtta ledamöter i den svenska delegationen till den parlamentariska församlingen vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE). Delegationen väljs för riksdagens valperiod.

Delegationen ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Delegationer som utses av talmannen

19 § Partigrupperna nominerar ledamöter till delegationerna till Interparlamentariska unionen respektive den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet.

Talmannen beslutar efter samråd med gruppledarna om sammansättningen av delegationerna. Beslutet gäller för den tid som talmannen bestämmer.

Andra uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen

Riksföreståndare

20 § Om val av riksföreståndare, vice riksföreståndare eller en person som ska tjänstgöra som tillfällig riksföreståndare enligt 5 kap. 5 och 7 §§ regeringsformen ska ske med slutna sedlar, tillämpas förfarandet som gäller för val av talman enligt 3 kap. 4 § andra stycket. Valet gäller till dess riksdagen beslutar annat.

Riksbankens fullmäktige

21 § Val av fullmäktige i Riksbanken enligt 9 kap. 13 § regeringsformen avser riksdagens valperiod.

Hinder mot att vara ledamot i Riksbankens fullmäktige

Tilläggsbestämmelse 13.21.1

En ledamot i fullmäktige i Riksbanken får inte

1. vara statsråd,
2. vara ledamot av Riksbankens direktion,
3. vara ledamot eller suppleant i styrelsen för en bank eller ett annat företag som står under Finansinspektionens tillsyn, eller
4. inneha en annan anställning eller ett annat uppdrag som gör honom eller henne olämplig för uppdraget som fullmäktig.

En ledamot får inte heller vara underårig, i konkurs, underkastad näringsförbud eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Om en ledamot tar en sådan anställning eller ett sådant uppdrag som kan strida mot bestämmelserna i första stycket, ska riksdagen på förslag av finansutskottet entlediga ledamoten från uppdraget i fullmäktige. De anställningar eller uppdrag som en ledamot tar ska anmälas till riksdagen.

Ledamöter i konvent för fördragsändringar inom Europeiska unionen

22 § Riksdagen ska inom sig välja ledamöter och suppleanter i konvent som inrättas för att förbereda fördragsändringar inom Europeiska unionen. Om ett riksdagsval äger rum under tiden som ett konvent arbetar, ska riksdagen efter riksdagsvalet genomföra ett nytt val av ledamöter och suppleanter i konventet. Vid valet tillämpas i övrigt bestämmelserna i 3 kap. 5 §, 12 kap. 6–8 och 11 §§ samt för suppleanternas tjänstgöring 12 kap. 10 §.

Konventsledamöter ska lämna information om konventets arbete vid sammanträden med kammaren.

Ytterligare bestämmelser

23 § Riksdagen får meddela närmare bestämmelser för riksdagens organ samt utse representanter i visst fall.

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond

Tilläggsbestämmelse 13.23.1

Riksdagen fastställer stadgar för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond och väljer tolv ledamöter i stiftelsens styrelse i enlighet med 3 § i stiftelsens stadgar (RFS 1988:1).

Stiftelsen ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Domarnämnden

Tilläggsbestämmelse 13.23.2

Riksdagen väljer i enlighet med bestämmelserna i 4 § lagen (2010:1390) om utnämning av ordinarie domare två ledamöter som representerar allmänheten i Domarnämnden och en personlig ersättare för var och en av dem.

Åtal

Åtal mot befattningshavare

24 § Åtal mot nedan angivna befattningshavare för ett brott begånget i utövningen av hans eller hennes uppdrag eller anställning får beslutas

1. endast av finansutskottet när det gäller åtal mot en fullmäktig i Riksbanken eller en ledamot av Riksbankens direktion, och

2. endast av konstitutionsutskottet när det gäller åtal mot en ledamot av riksdagsstyrelsen, Valprövningsnämnden eller Riksdagens överklagandenämnd, mot en av riksdagens ombudsmän, riksrevisorerna eller mot riksdagsdirektören.

Bestämmelserna i första stycket om åtal mot en ledamot av Riksbankens direktion ska inte tillämpas i fråga om ett brott begånget i utövningen av Riksbankens beslutanderätt enligt lagen (1992:1602) om valuta- och kreditreglering.

14 KAP. RIKSDAGSFÖRVALTNINGEN

Kapitlets innehåll

- 1 §** I detta kapitel finns bestämmelser om
- Riksdagsförvaltningen (2 och 3 §§),
 - Riksdagsförvaltningens ledning (4–7 §§), och
 - överklagande (8 §).

Riksdagsförvaltningen

Riksdagsförvaltningens uppgifter

2 § Riksdagsförvaltningen ska ge stöd till arbetet i kammaren, utskotten och EU-nämnden samt bistå riksdagens ledamöter och organ med sakuppgifter för riksdagsarbetet.

Riksdagsförvaltningen ska därutöver, när det gäller riksdagen och riksdagens myndigheter, i den omfattning riksdagen bestämmer

1. ansvara för centrala förhandlingar med de fackliga organisationerna samt företräda riksdagens myndigheter i sådana tvister,
2. upprätta förslag till anslag på statens budget, dock inte för Riksrevisionen,
3. i övrigt handlägga frågor om förvaltningen inom riksdagen och frågor om förvaltning av ekonomisk natur inom riksdagens myndigheter, utom Riksbanken, och
4. besluta om föreskrifter och råd i sådana frågor som avses i 1–3.

Kanslier för utskotten och EU-nämnden

Tilläggsbestämmelse 14.2.1

Utskotten och EU-nämnden biträds av kanslier som ingår i Riksdagsförvaltningen.

Chefen för ett kansli ska vara svensk medborgare.

Instruktion för Riksdagsförvaltningen

3 § Riksdagen beslutar om instruktion för Riksdagsförvaltningen.

Riksdagsförvaltningens ledning

Riksdagsdirektör

4 § Riksdagsdirektören är chef för Riksdagsförvaltningen, låter föra protokollet vid sammanträden med kammaren, expedierar riksdagens beslut, är sekreterare i krigsdelegationen och biträder i övrigt talmannen i riksdagsarbetet.

Val av riksdagsdirektör

5 § Riksdagen väljer riksdagsdirektör. Valet äger rum vid början av riksmötet närmast efter ett ordinarie val till riksdagen. Valet gäller från valtillfället, eller annan tidpunkt som riksdagen beslutar, för tiden till dess ett nytt val av riksdagsdirektör har genomförts och den då valde har tillträtt tjänsten.

Vid val med slutna sedlar är den vald som får tre fjärdedelar eller fler av de avgivna rösterna. Om en sådan röstövertikt inte uppnås, sker ett nytt val. Om inte heller då någon får tre fjärdedelar eller fler av de avgivna rösterna, bereds valet på nytt.

Beredning av val av riksdagsdirektör

Tilläggsbestämmelse 14.5.1

Valet av riksdagsdirektör ska beredas av en grupp bestående av talmannen och gruppledarna.

Avskedande av riksdagsdirektör

6 § Riksdagen får på begäran av riksdagsstyrelsen avskeda en riksdagsdirektör som grovt har åsidosatt sina åligganden mot riksdagen.

Tillförordnad riksdagsdirektör

7 § Om riksdagen står utan riksdagsdirektör, ska riksdagen välja en tillförordnad riksdagsdirektör för tiden till dess att en ordinarie riksdagsdirektör har valts och tillträtt.

Överklagande

Överklagande av förvaltningsbeslut

8 § Beslut av ett riksdagsorgan i ett förvaltningsärende som får överklagas enligt särskilda bestämmelser, prövas av allmän förvaltningsdomstol i de fall som riksdagen bestämmer och i övriga fall av Riksdagens överklagandenämnd.

1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2014, då riksdagsordningen (1974:153) ska upphöra att gälla.

2. Om det i lag eller annan författning hänvisas till bestämmelser i riksdagsordningen (1974:153) som har ersatts genom bestämmelser i denna lag, ska i stället de nya bestämmelserna tillämpas.

3. Föreskrifter som har meddelats med stöd av riksdagsordningen (1974:153) och som gäller när denna lag träder i kraft ska anses meddelade enligt denna lag.

4. Beslut som har fattats med stöd av riksdagsordningen (1974:153) ska anses fattade med stöd av denna lag.

5. Val som har genomförts med stöd av riksdagsordningen (1974:153) ska anses genomförda med stöd av denna lag.

6. Ärenden som väckts inom riksdagen före den 1 september 2014 men ännu inte avgjorts ska handläggas enligt denna lag.

På regeringens vägnar

FREDRIK REINFELDT

BEATRICE ASK
(Justitiedepartementet)

Bilaga (tilläggsbestämmelse 7.5.1)

1. Konstitutionsutskottet ska bereda ärenden om
 - a) lagstiftning i konstitutionella och allmänt förvaltningsrättsliga ämnen,
 - b) lagstiftning om radio, television och film,
 - c) yttrandefrihet, opinionsbildning och religionsfrihet,
 - d) press- och partistöd,
 - e) Riksrevisionen, såvitt avser val av riksrevisor, skiljande av riksrevisor från uppdraget och åtal mot riksrevisor,
 - f) riksdagen och riksdagens myndigheter i övrigt utom Riksbanken,
 - g) länsförvaltningen och rikets administrativa indelning,
 - h) den kommunala självstyrelsen,
 - i) medgivande från riksdagen att väcka talan mot en riksdagsledamot eller att ingripa i en ledamots personliga frihet, samt
 - j) anslag inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse.
2. Finansutskottet ska bereda ärenden om
 - a) penning-, kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken,
 - b) kredit- och fondväsendet,
 - c) det affärsmässiga försäkringsväsendet,
 - d) Riksrevisionen i den mån ärendena inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
 - e) den kommunala ekonomin,
 - f) statliga arbetsgivarfrågor, statlig statistik, redovisning, revision och rationalisering,
 - g) statens egendom och upphandling i allmänhet,
 - h) förvaltningsekonomiska frågor i övrigt som inte rör enbart ett visst ämnesområde,
 - i) budgettekniska frågor, samt
 - j) anslag inom utgiftsområdena 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskuldsräntor m.m. samt 27 Avgiften till Europeiska unionen.
3. Skatteutskottet ska bereda ärenden om
 - a) skatteförfarandet,
 - b) folkbokföring,
 - c) exekutionsväsendet, samt
 - d) anslag inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution.
4. Justitieutskottet ska bereda ärenden om
 - a) domstolarna,
 - b) arrendenämnderna och hyresnämnderna,
 - c) åklagarväsendet,
 - d) polisväsendet,
 - e) rättsmedicinen,
 - f) kriminalvården,
 - g) brottsbalken, rättegångsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar, samt
 - h) anslag inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

5. Civilutskottet ska bereda ärenden om

a) äktenskaps-, föräldra-, ärvda-, jorda-, handels- och utskökningsbalkarna och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,

b) försäkringsavtalsrätt,

c) associationsrätt,

d) skadeståndsrätt,

e) transporträtt,

f) konkursrätt,

g) konsumentpolitik,

h) internationell privaträtt,

i) lagstiftning av annat allmänt civilrättsligt slag,

j) bostadsförsörjning och annan bostadspolitik,

k) plan- och bygglagstiftningen samt andra frågor som har nära samband med denna,

l) vattenrätt,

m) expropriation, fastighetsbildning och lantmäteriväsendet, samt

n) anslag inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och bygande samt konsumentpolitik.

6. Utrikesutskottet ska bereda ärenden om

a) rikets förhållande till och överenskommelser med andra stater och mellanfolkliga organisationer,

b) internationellt utvecklingssamarbete,

c) utrikeshandel i övrigt och internationellt ekonomiskt samarbete, allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt

d) anslag inom utgiftsområdena 5 Internationell samverkan och 7 Internationellt bistånd.

7. Försvarsutskottet ska bereda ärenden om

a) totalförsvar,

b) samhällets räddningstjänst,

c) åtgärder för att minska samhällets sårbarhet,

d) kärnteknisk säkerhet och strålskydd,

e) sjö- och kustövervakning, allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt

f) anslag inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

8. Socialförsäkringsutskottet ska bereda ärenden om

a) socialförsäkringsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i denna, i den mån ärendena inte hör till ett annat utskotts beredningsområde,

b) familjeförmåner,

c) förmåner vid sjukdom och arbetsskada,

d) förmåner vid ålderdom,

e) förmåner till efterlevande,

f) bostadsstöd,

g) sjuklön,

h) socialavgifter,

i) migration,

j) svenskt medborgarskap, samt

k) anslag inom utgiftsområdena 8 Migration, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

9. Socialutskottet ska bereda ärenden om

- a) omsorger om barn och ungdom i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
- b) omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning,
- c) åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor,
- d) alkoholpolitiska åtgärder,
- e) hälso- och sjukvård,
- f) sociala ärenden i övrigt, samt
- g) anslag inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

10. Kulturutskottet ska bereda ärenden om

- a) allmänna kultur- och bildningsändamål,
- b) kulturarv,
- c) folkbildning,
- d) ungdomsverksamhet,
- e) internationellt kulturellt samarbete,
- f) idrotts- och friluftsverksamhet,
- g) tillsyn och reglering av spelmarknaden,
- h) trossamfunden i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
- i) radio och television i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning, samt
- j) anslag inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

11. Utbildningsutskottet ska bereda ärenden om

- a) skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet,
- b) högre utbildning, forskning och rymdfrågor,
- c) studiestöd, samt
- d) anslag inom utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning.

12. Trafikutskottet ska bereda ärenden om

- a) vägar och vägtrafik,
- b) järnvägar och järnvägstrafik,
- c) hamnar och sjöfart,
- d) flygplatser och luftfart,
- e) post,
- f) elektroniska kommunikationer,
- g) it-politik, samt
- h) anslag inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.

13. Miljö- och jordbruksutskottet ska bereda ärenden om

- a) jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, jakt och fiske,
- b) vädertjänst,
- c) naturvård,
- d) miljövård i övrigt som inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt

e) anslag inom utgiftsområdena 20 Allmän miljö- och naturvård samt 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

14. Näringsutskottet ska bereda ärenden om

a) allmänna riktlinjer för näringspolitiken och därmed sammanhängande forskningsfrågor,

b) industri och hantverk,

c) handel,

d) immaterialrätt,

e) energipolitik,

f) regional tillväxtpolitik,

g) statlig företagsamhet,

h) pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet, samt

i) anslag inom utgiftsområdena 19 Regional tillväxt, 21 Energi och 24 Näringsliv.

15. Arbetsmarknadsutskottet ska bereda ärenden om

a) arbetsmarknadspolitik med arbetslöshetsförsäkring,

b) arbetslivspolitik med arbetsrätt, arbetsmiljö och frågor som rör lönebildning,

c) integration,

d) åtgärder mot diskriminering i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,

e) jämställdhet mellan kvinnor och män i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt

f) anslag inom utgiftsområdena 13 Integration och jämställdhet* och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

* Riksdagen har beslutat att utgiftsområde 13 ska benämnas Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering från den 1 september 2015 (prop. 2014/15:100, bet. 2014/15:KU17).

Omvandlingstabell

Riksdagsordning (1974:153) / Riksdagsordning (2014:801)

Riksdagsordning (1974:153)	Riksdagsordning (2014:801)
1 kap. 1 §	2 kap. 2 § och 2.2.1
1 kap. 2 § första stycket	3 kap. 2 §
1 kap. 2 § andra stycket	3 kap. 8 § och 3.8.1
1 kap. 2 § tredje stycket	3 kap. 9 §
1 kap. 2 § fjärde stycket	3 kap. 7 §
1 kap. 3 § första stycket	3 kap. 3 §
1 kap. 3 § andra stycket	3.8.2
1 kap. 3 § tredje stycket	6.13.2
1.3.1	3.2.1
1 kap. 4 §	3 kap. 6 §
1.4.1	3.6.1
1 kap. 5 § första stycket	4 kap. 2 §
1 kap. 5 § andra och tredje styckena	4.4.1
1 kap. 5 § fjärde stycket	4 kap. 3 §
1.5.1	4.4.1
1.5.2	4.4.1 och 4.4.2
1.5.2 andra stycket tredje meningen	4 kap. 3 §
1 kap. 6 § första stycket	5 kap. 3 §
1 kap. 6 § andra stycket	5 kap. 4 §
1.6.1	5.4.1
1 kap. 7 §	5 kap. 5 §
1.7.1	5.5.1
1.7.1 andra stycket	6.13.2
1 kap. 8 §	5 kap. 6 §
1 kap. 9 §	4 kap. 5 § och 4.5.1
2 kap. 1 § första meningen	6 kap. 3 §
2 kap. 1 § andra meningen	6 kap. 6 §
2.1.1	6.3.1
2 kap. 2 § första stycket	6 kap. 4 §
2 kap. 2 § andra stycket	6 kap. 5 § och 3.3.1
2 kap. 2 § tredje stycket	6 kap. 6 §
2 kap. 3 §	6 kap. 25 §
2.3.1	6 kap. 25 § och 6.25.1
2 kap. 4 § första stycket	6 kap. 7 §

Riksdagsordning (1974:153)	Riksdagsordning (2014:801)
2 kap. 4 § andra stycket	6 kap. 8 §
2.4.1	6 kap. 26 och 27 §§ samt 6.26.1
2 kap. 5 § första och tredje styckena	6 kap. 9 §
2 kap. 5 § andra stycket	6 kap. 10 §
2.5.1	–
2.5.2	6.10.1
2 kap. 6 §	6 kap. 2, 11 och 12 §§ och 6.2.1
2.6.1	6.12.1
2 kap. 7 §	6 kap. 13 §
2.7.1 första stycket	6.13.1
2.7.1 andra stycket	6.13.2
2.7.2	6.13.2
2.7.3	–
2.7.4	6 kap. 13 §
2 kap. 8 §	6 kap. 14 §
2 kap. 9 §	11 kap. 7 §
2 kap. 10 § första stycket	6 kap. 15 §
2 kap. 10 § andra stycket	6 kap. 17 §
2 kap. 10 § tredje stycket	6 kap. 23 §
2.10.1	6.13.2
2 kap. 11 §	6 kap. 19 §
2 kap. 12 §	6 kap. 16 §
2 kap. 13 §	6 kap. 20 §
2 kap. 14 §	6 kap. 21 §
2.14.1	6.21.1
2.14.2	6.23.1
2 kap. 15 §	6 kap. 22 §
2.15.1 första stycket	6.22.1
2.15.1 andra stycket	6.22.2
2.15.2	6.22.3
2.15.3	6.25.2
2 kap. 16 §	6 kap. 24 §
2.16.1	6.24.1
2.16.2	6.24.2
3 kap. 1 §	9 kap. 2 §
3.1.1	9.2.1
3 kap. 2 §	9 kap. 5 §
3.2.1	9.5.1
3.2.2	9.5.2

Riksdagsordning (1974:153)	Riksdagsordning (2014:801)
3.2.3	9.5.4
3 kap. 3 §	9 kap. 3 §
3 kap. 4 §	9 kap. 3 §
3 kap. 5 §	9 kap. 4 §
3 kap. 6 §	6 kap. 18 § och 9 kap. 7 §
3.6.1	9.7.1
3.6.2	6.13.2
3.6.3	9 kap. 9 §
3 kap. 7 §	9 kap. 16 §
3 kap. 8 §	9 kap. 17 §
3.8.1	9.17.1
3.8.2	9.17.2
3.8.3	9.17.4
3.8.4	9.17.5
3.8.5	9.17.6
3 kap. 8 a §	9 kap. 18 §
3.8a.1	9 kap. 18 §
3.8a.2	9 kap. 18 §
3 kap. 9 §	9 kap. 10 §
3.9.1	9.10.1
3 kap. 10 §	9 kap. 11 §
3 kap. 11 §	9 kap. 12 och 13 §§
3.11.1	9.13.1
3 kap. 12 §	9 kap. 14 §
3 kap. 13 §	9 kap. 15 §
3 kap. 14 §	9 kap. 24 §
3 kap. 14 a §	9 kap. 20 §
3 kap. 15 §	9 kap. 25 §
3 kap. 16 §	5 kap. 7 §
3.16.1	5.7.1
3 kap. 17 §	9 kap. 26 §
3.17.1	9.26.1
3 kap. 18 §	9 kap. 27 §
4 kap. 1 §	10 kap. 2 §
4 kap. 2 §	7 kap. 2 §
4.2.1	7.2.1
4.2.2	7.2.2
4 kap. 3 §	7 kap. 4 §
4.3.1	7.4.1

Riksdagsordning (1974:153)	Riksdagsordning (2014:801)
4 kap. 4 §	7 kap. 8 §
4 kap. 5 §	7 kap. 9 och 10 §§
4 kap. 6 §	7 kap. 5 och 11 §§
4.6.1 t.o.m. 4.6.15	7.5.1 och bilagan
4 kap. 7 §	7 kap. 6 §
4 kap. 8 § första stycket och andra stycket sista meningen	10 kap. 4 andra stycket och 7 §§
4 kap. 8 § andra stycket	7 kap. 7 § och 10 kap. 9 §
4 kap. 9 § första stycket	10 kap. 3 §
4 kap. 9 § andra, tredje och fjärde styckena	10 kap. 6 §
4.9.1	10.6.1
4.9.2	—
4 kap. 10 §	11 kap. 5 §
4 kap. 11 § första stycket	10 kap. 8 §
4 kap. 11 § andra stycket	10 kap. 9 §
4 kap. 11 § tredje stycket	10 kap. 5 §
4 kap. 12 §	7 kap. 15 §
4.12.1	7.15.1
4.12.2	7.15.3
4.12.3	7.15.2
4.12.4	7.15.4
4 kap. 13 § första stycket första meningen och andra stycket	7 kap. 16 §
4 kap. 13 § första stycket andra meningen och tredje stycket	7 kap. 17 §
4.13.1	7.17.1
4.13.2	7 kap. 18 och 19 §§ samt 7.18.1
4 kap. 14 §	7 kap. 21 §
4 kap. 15 §	10 kap. 11 §
4 kap. 16 §	10 kap. 12 §
4 kap. 17 §	7 kap. 20 §
4 kap. 18 §	—
4 kap. 18 a § första och andra styckena	9 kap. 18 §
4 kap. 18 a § tredje och fjärde styckena	9 kap. 19 §
4 kap. 19 §	—
5 kap. 1 § första stycket	11 kap. 2 §
5 kap. 1 § andra stycket	11 kap. 19 §
5.1.1	11 kap. 2 § och 11.2.2

Riksdagsordning (1974:153)	Riksdagsordning (2014:801)
5.1.2	6.13.2 och 11.19.1
5 kap. 2 §	11 kap. 3 §
5 kap. 3 §	11 kap. 4 §
5 kap. 4 §	11 kap. 6, 8 och 19 §§
5.4.1	11.19.2
5 kap. 5 §	11 kap. 9 §
5 kap. 6 §	11 kap. 10 §
5.6.1	11.10.1 och 11.10.4
5.6.2	11.10.2, 11.10.3 och 11.10.5
5 kap. 7 §	11 kap. 11 och 12 §§
5 kap. 8 §	11 kap. 13 §
5 kap. 9 §	11 kap. 14 §
5 kap. 10 §	11 kap. 15, 16 och 20 §§
5.10.1	11.15.1
5.10.2	11 kap. 20 §
5 kap. 11 §	11 kap. 17 §
5.11.1	11.17.1
5 kap. 12 §	11 kap. 18 §
5.12.1	9.5.3
5 kap. 13 §	11 kap. 21 §
5.13.1	11.21.1
5.13.2	—
6 kap. 1 § första stycket	8 kap. 2 och 3 §§
6 kap. 1 § andra, tredje och fjärde styckena	8 kap. 4 §
6.1.1 första stycket	8.3.1
6.1.1 andra stycket	—
6.1.1 tredje stycket	8.3.1
6.1.2	8.4.1
6.1.3	8.4.2
6 kap. 2 §	8 kap. 5 och 8 §§
6 kap. 3 §	8 kap. 8 §
6.3.1	8.8.1
6 kap. 4 § första stycket	8 kap. 5 och 6 §§
6 kap. 4 § andra stycket	8 kap. 7 §
6.4.1 första stycket	8.6.1
6.4.1 andra, tredje och fjärde styckena	8 kap 7 § och 8.7.1
6.4.2	8.7.2
7 kap. 1 §	12 kap. 1 §

Riksdagsordning (1974:153)	Riksdagsordning (2014:801)
7 kap. 2 § första stycket	12 kap. 2 §
7 kap. 2 § andra stycket	3 kap. 3 och 5 §§
7.2.1	3.5.1
7.2.2	12.2.1
7.2.3	12.2.2
7 kap. 3 § första och andra styckena	12 kap. 7 §
7 kap. 3 § tredje stycket	12 kap. 6 §
7 kap. 4 § första, andra och tredje styckena	12 kap. 8 §
7 kap. 4 § fjärde stycket	12 kap. 6 §
7.4.1	12.8.3
7.4.2	12.8.4
7.4.3	12.8.5
7.4.4	12.8.1
7.4.5	12.8.2
7 kap. 5 §	12 kap. 11 §
7.5.1	12.11.1
7.5.2	12.11.2
7.5.3	12.11.3
7 kap. 6 §	12 kap. 5 §
7 kap. 7 §	12 kap. 12 §
7 kap. 8 §	12 kap. 9 §
7.8.1	12.9.1
7.8.2	12.9.2
7.8.3	—
7 kap. 9 §	12 kap. 10 §
7 kap. 10 §	12 kap. 13 §
7.10.1	—
7 kap. 11 §	12 kap. 3 och 4 §§
7 kap. 12 §	12 kap. 14 och 15 §§
7 kap. 13 §	12 kap. 16 §
7.13.1	—
7 kap. 14 §	12 kap. 17 §
7.14.1	12 kap. 17 § och 12.17.1
8 kap. 1 § första stycket	3 kap. 3 §
8 kap. 1 § andra stycket	3 kap. 4 §
8 kap. 2 §	13 kap. 13 §
8 kap. 3 §	13 kap. 20 §
8 kap. 4 §	13 kap. 14 §
8.4.1	13.14.1

Riksdagsordning (1974:153)	Riksdagsordning (2014:801)
8 kap. 4 a §	13 kap. 15 §
8.4a.1	13.15.1
8 kap. 5 §	13 kap. 16 §
8.5.1	13.16.1
8 kap. 6 §	13 kap. 18 §
8.6.1	13.18.1
8.6.2	13.18.2
8.6.3	13.18.3
8 kap. 7 §	13 kap. 21 §
8.7.1	13.21.1
8 kap. 8 §	13 kap. 9 §
8 kap. 9 §	13 kap. 10 §
8.9.1	13.10.1
8.9.2	13.10.2
8 kap. 10 §	13 kap. 12 §
8 kap. 11 § första och andra styckena	13 kap. 2 §
8 kap. 11 § tredje och fjärde styckena	13 kap. 3 §
8 kap. 11 § fjärde och femte styckena	13 kap. 4 §
8.11.1	13.2.1
8.11.2	13.3.1
8 kap. 12 § första stycket	13 kap. 5 §
8 kap. 12 § andra stycket	13 kap. 6 §
8 kap. 12 § tredje och fjärde styckena	13 kap. 5 §
8.12.1	13.6.1
8.12.2	13.6.2
8 kap. 13 §	13 kap. 7 §
8 kap. 14 §	13 kap. 8 §
8 kap. 15 §	13 kap. 11 §
8.15.1	13.11.1
8.15.2	13.11.2
8 kap. 16 §	13 kap. 23 §
8.16.1	13.23.1
8.16.2	13.23.2
9 kap. 1 §	14 kap. 4 och 5 §§
9.1.1	14.5.1
9 kap. 2 §	14.2.1
9 kap. 3 §	14 kap. 3 §
9 kap. 4 §	14 kap. 2 § andra stycket
9 kap. 5 § första stycket	14 kap. 8 §

Riksdagsordning (1974:153)	Riksdagsordning (2014:801)
9 kap. 5 § andra, tredje och fjärde styckena	13 kap. 17 §
9 kap. 6 §	5 kap. 2 §
9 kap. 7 §	14 kap. 2 § första stycket
9 kap. 8 §	13 kap. 24 §
9.8.1	–
10 kap. 1 §	9 kap. 23 §
10 kap. 2 §	9 kap. 21 §
10 kap. 3 §	9 kap. 22 §
10 kap. 4 §	7 kap. 12, 13 och 17 §§
10 kap. 5 §	9 kap. 20 § m.fl.
10 kap. 6 §	9 kap. 20 § m.fl.
10 kap. 7 §	13 kap. 22 §
10 kap. 8 §	9 kap. 20 § m.fl.
10 kap. 9 §	7 kap. 3 och 4 §§
10.9.1	7.4.1
10 kap. 10 §	7 kap. 14 §
10 kap. 11 § första och andra styckena	7 kap. 16 §
10 kap. 11 § första och tredje styckena	7 kap. 17 §
10.11.1	7.15.1
10.11.2	7.15.2
10.11.3	7.17.1
10.11.4	7 kap. 18 och 19 §§ samt 7.18.1
10 kap. 12 §	7 kap. 20 §
10 kap. 13 §	7.15.4 och 7.15.5

Omvandlingstabell

Riksdagsordning (2014:801) / Riksdagsordning (1974:153)

Riksdagsordning (2014:801)	Riksdagsordning (1974:153)
1 kap. 1 §	–
1 kap. 2 §	–
1 kap. 3 §	–
2 kap. 1 §	–
2 kap. 2 §	1 kap. 1 § första meningen
2.2.1	1 kap. 1 § andra meningen
2 kap. 3 §	–
3 kap. 1 §	–
3 kap. 2 §	1 kap. 2 § första stycket
3.2.1	1.3.1
3 kap. 3 §	1 kap. 3 § första stycket 8 kap. 1 § första stycket 7 kap. 2 § andra stycket
3.3.1	2 kap. 2 § andra stycket sista meningen
3 kap. 4 §	8 kap. 1 § andra stycket
3 kap. 5 §	7 kap. 2 § andra stycket
3.5.1	7.2.1
3 kap. 6 §	1 kap. 4 §
3.6.1	1.4.1
3 kap. 7 §	1 kap. 2 § fjärde stycket
3 kap. 8 §	1 kap. 2 § andra stycket
3.8.1	1 kap. 2 § andra stycket
3.8.2	1 kap. 3 § andra stycket
3 kap. 9 §	1 kap. 2 § tredje stycket
4 kap. 1 §	–
4 kap. 2 §	1 kap. 5 § första stycket
4 kap. 3 §	1 kap. 5 § fjärde stycket och 1.5.2
4.3.1	–
4 kap. 4 §	–
4.4.1	1 kap. 5 § andra och tredje styckena och 1.5.2 andra stycket första meningen
4.4.2	1.5.1 och 1.5.2

Riksdagsordning (2014:801)	Riksdagsordning (1974:153)
4 kap. 5 §	1 kap. 9 § första stycket
4.5.1	1 kap. 9 § andra stycket
5 kap. 1 §	—
5 kap. 2 §	9 kap. 6 §
5.2.1	—
5 kap. 3 §	1 kap. 6 § första stycket
5 kap. 4 §	1 kap. 6 § andra stycket
5.4.1	1.6.1
5 kap. 5 §	1 kap. 7 §
5.5.1	1.7.1 första stycket
5 kap. 6 §	1 kap. 8 §
5 kap. 7 §	3 kap. 16 §
5.7.1	3.16.1
6 kap. 1 §	—
6 kap. 2 §	2 kap. 6 § första stycket
6.2.1	2 kap. 6 § första stycket
6 kap. 3 §	2 kap. 1 § första meningen
6.3.1	2.1.1
6 kap. 4 §	2 kap. 2 § första stycket
6 kap. 5 §	2 kap. 2 § andra stycket
6 kap. 6 §	2 kap. 1 § andra meningen 2 kap. 2 § tredje stycket
6 kap. 7 §	2 kap. 4 § första stycket
6 kap. 8 §	2 kap. 4 § andra stycket
6 kap. 9 §	2 kap. 5 § första och tredje styckena
6 kap. 10 §	2 kap. 5 § andra stycket
6.10.1	2.5.2
6 kap. 11 §	2 kap. 6 § andra stycket
6 kap. 12 §	2 kap. 6 § tredje stycket
6.12.1	2.6.1
6 kap. 13 §	2 kap. 7 § och 2.7.4
6.13.1	2.7.1 första stycket
6.13.2	2.7.1 andra stycket, 2.7.2 och 1 kap. 3 § tredje stycket, 1.7.1 andra stycket, 2.10.1, 3.6.2 och 5.1.2
6 kap. 14 §	2 kap. 8 §
6 kap. 15 §	2 kap. 10 § första stycket
6 kap. 16 §	2 kap. 12 §
6.16.1	—

Riksdagsordning (2014:801)	Riksdagsordning (1974:153)
6 kap. 17 §	2 kap. 10 § andra stycket
6 kap. 18 §	3 kap. 6 §
6 kap. 19 §	2 kap. 11 §
6 kap. 20 §	2 kap. 13 §
6 kap. 21 §	2 kap. 14 §
6.21.1	2.14.1
6 kap. 22 §	2 kap. 15 §
6.22.1	2.15.1 första stycket
6.22.2	2.15.1 andra stycket
6.22.3	2.15.2
6 kap. 23 §	2 kap. 10 § tredje stycket
6.23.1	2.14.2
6 kap. 24 §	2 kap. 16 §
6.24.1	2.16.1
6.24.2	2.16.2
6 kap. 25 §	2 kap. 3 § och 2.3.1
6.25.1	2.3.1
6.25.2	2.15.3
6 kap. 26 §	2.4.1 första stycket första meningen
6.26.1	2.4.1 andra och tredje styckena
6 kap. 27 §	2.4.1 första stycket
7 kap. 1 §	—
7 kap. 2 §	4 kap. 2 §
7.2.1	4.2.1
7.2.2	4.2.2
7 kap. 3 §	10 kap. 9 §
7 kap. 4 §	4 kap. 3 § och 10 kap. 9 §
7.4.1	4.3.1 och 10.9.1
7 kap. 5 §	4 kap. 6 § första stycket
7.5.1	4.6.1–4.6.15
7 kap. 6 §	4 kap. 7 §
7 kap. 7 §	4 kap. 8 § andra stycket sista meningen
7 kap. 8 §	4 kap. 4 §
7 kap. 9 §	4 kap. 5 § första och andra styckena och 4.6.2 andra stycket
7 kap. 10 §	4 kap. 5 § tredje stycket
7 kap. 11 §	4 kap. 6 § andra och tredje styckena
7 kap. 12 §	10 kap. 4 § andra stycket första meningen och tredje stycket

Riksdagsordning (2014:801)	Riksdagsordning (1974:153)
7 kap. 13 §	10 kap. 4 § första stycket
7 kap. 14 §	10 kap. 10 §
7 kap. 15 §	4 kap. 12 §
7.15.1	4.12.1 och 10.11.1
7.15.2	4.12.3 och 10.11.2
7.15.3	4.12.2
7.15.4	4.12.4 och 10 kap. 13 § första stycket
7.15.5	10 kap. 13 § andra stycket
7 kap. 16 §	4 kap. 13 § första stycket första meningen och andra stycket 10 kap. 11 § första stycket första meningen och andra stycket
7 kap. 17 §	4 kap. 13 § första stycket andra meningen och tredje stycket 10 kap. 4 § andra stycket 10 kap. 11 § första stycket andra meningen och tredje stycket
7.17.1	4.13.1 och 10.11.3
7 kap. 18 §	4.13.2 första stycket och 10.11.3 första stycket
7.18.1	4.13.2 andra och tredje styckena och 10.11.4 andra och tredje styckena
7 kap. 19 §	4.13.2 första stycket och 10.11.3 första stycket
7 kap. 20 §	4 kap. 17 § och 10 kap. 12 §
7 kap. 21 §	4 kap. 14 §
8 kap. 1 §	–
8 kap. 2 §	6 kap. 1 § första stycket
8 kap. 3 §	6 kap. 1 § första stycket
8.3.1	6.1.1 första och tredje styckena
8.3.2	–
8 kap. 4 §	6 kap. 1 § andra, tredje och fjärde styckena
8.4.1	6.1.2
8.4.2	6.1.3
8 kap. 5 §	6 kap. 2 § och 4 § första stycket
8 kap. 6 §	6 kap. 4 § första stycket
8.6.1	6.4.1 första stycket
8.6.2	–
8 kap. 7 §	6 kap. 4 § andra stycket och 6.4.1 fjärde stycket sista meningen
8.7.1	6.4.1 andra, tredje och fjärde styckena
8.7.2	6.4.2

Riksdagsordning (2014:801)	Riksdagsordning (1974:153)
8 kap. 8 §	6 kap. 2 och 3 §§
8.8.1	6.3.1
9 kap. 1 §	—
9 kap. 2 §	3 kap. 1 §
9.2.1	3.1.1
9 kap. 3 §	3 kap. 3 och 4 §§
9 kap. 4 §	3 kap. 5 §
9 kap. 5 §	3 kap. 2 §
9.5.1	3.2.1
9.5.2	3.2.2
9.5.3	5.12.1
9.5.4	3.2.3
9 kap. 6 §	—
9.6.1	—
9 kap. 7 §	3 kap. 6 §
9.7.1	3.6.1
9 kap. 8 §	—
9 kap. 9 §	3.6.3
9 kap. 10 §	3 kap. 9 §
9.10.1	3.9.1
9 kap. 11 §	3 kap. 10 §
9 kap. 12 §	3 kap. 11 §
9 kap. 13 §	3 kap. 11 §
9.13.1	3.11.1
9 kap. 14 §	3 kap. 12 §
9 kap. 15 §	3 kap. 13 §
9 kap. 16 §	3 kap. 7 §
9 kap. 17 §	3 kap. 8 §
9.17.1	3.8.1
9.17.2	3.8.2
9.17.3	—
9.17.4	3.8.3
9.17.5	3.8.4
9.17.6	3.8.5
9 kap. 18 §	3 kap. 8 a § och 4 kap. 18 a § första och andra styckena, 3.8a.1 och 3.8a.2
9 kap. 19 §	4 kap. 18 a § tredje och fjärde styckena
9 kap. 20 §	3 kap. 14 a § och 10 kap. 5, 6 och 8 §§

Riksdagsordning (2014:801)	Riksdagsordning (1974:153)
9 kap. 21 §	10 kap. 2 §
9 kap. 22 §	10 kap. 3 §
9 kap. 23 §	10 kap. 1 §
9 kap. 24 §	3 kap. 14 §
9 kap. 25 §	3 kap. 15 §
9 kap. 26 §	3 kap. 17 §
9.26.1	3.17.1
9 kap. 27 §	3 kap. 18 §
10 kap. 1 §	—
10 kap. 2 §	4 kap. 1 §
10 kap. 3 §	4 kap. 9 § första stycket och 10 kap. 5, 6 och 8 §§
10 kap. 4 § första stycket	—
10 kap. 4 § andra stycket	4 kap. 8 § första stycket
10 kap. 5 § första stycket	—
10 kap. 5 § andra stycket	4 kap. 11 § tredje stycket
10 kap. 6 §	4 kap. 9 § andra, tredje och fjärde styckena
10.6.1	4.9.1
10 kap. 7 §	4 kap. 8 § första stycket första menin- gen
10 kap. 8 §	4 kap. 11 § första stycket
10 kap. 9 §	4 kap. 8 § andra stycket och 4 kap. 11 § andra stycket
10 kap. 10 §	10 kap. 5 § tredje stycket och 10 kap. 6 § tredje stycket
10 kap. 11 §	4 kap. 15 §
10 kap. 12 §	4 kap. 16 §
11 kap. 1 §	—
11 kap. 2 §	5 kap. 1 § första stycket, 10 kap. 5, 6 och 8 §§ och 5.1.1 första stycket
11.2.1	—
11.2.2	5.1.1 andra stycket
11 kap. 3 §	5 kap. 2 §
11 kap. 4 §	5 kap. 3 § första stycket och 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11 kap. 5 §	4 kap. 10 §, 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11 kap. 6 §	5 kap. 4 § första stycket och 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11 kap. 7 §	2 kap. 9 §

Riksdagsordning (2014:801)	Riksdagsordning (1974:153)
11 kap. 8 §	5 kap. 4 § andra stycket och 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11 kap. 9 §	5 kap. 5 §, 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11 kap. 10 §	5 kap. 6 §, 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11.10.1	5.6.1
11.10.2	5.6.2 andra stycket
11.10.3	5.6.2 tredje stycket
11.10.4	5.6.1
11.10.5	5.6.2 första stycket
11 kap. 11 §	5 kap. 7 § första stycket
11 kap. 12 §	5 kap. 7 § andra och tredje styckena, 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11 kap. 13 §	5 kap. 8 §
11 kap. 14 §	5 kap. 9 §
11 kap. 15 §	5 kap. 10 § första och andra styckena, 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11.15.1	5.10.1
11 kap. 16 §	5 kap. 10 § första stycket
11 kap. 17 §	5 kap. 11 §
11.17.1	5.11.1
11 kap. 18 §	5 kap. 12 §
11.18.1	-
11 kap. 19 §	5 kap. 1 § andra stycket, 4 § tredje stycket, 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11.19.1	5.1.2
11.19.2	5.4.1
11 kap. 20 §	5 kap. 10 § tredje stycket, 10 kap. 5, 6 och 8 §§
11 kap. 21 §	5 kap. 13 §, 10 kap. 6 och 8 §§, 5.13.2
11.21.1	5.13.1 första stycket
12 kap. 1 §	7 kap. 1 §
12 kap. 2 §	7 kap. 2 § första stycket
12.2.1	7.2.2
12.2.2	7.2.3
12 kap. 3 §	7 kap. 11 § första stycket
12 kap. 4 §	7 kap. 11 § andra stycket
12 kap. 5 §	7 kap. 6 §
12 kap. 6 §	7 kap. 3 § tredje stycket och 4 § fjärde stycket
12 kap. 7 §	7 kap. 3 § första och andra styckena
12 kap. 8 §	7 kap. 4 § första, andra och tredje styckena

Riksdagsordning (2014:801)	Riksdagsordning (1974:153)
12.8.1	7.4.4
12.8.2	7.4.5
12.8.3	7.4.1
12.8.4	7.4.2
12.8.5	7.4.3
12 kap. 9 §	7 kap. 8 §
12.9.1	7.8.1
12.9.2	7.8.2
12 kap. 10 §	7 kap. 9 §
12 kap. 11 §	7 kap. 5 §
12.11.1	7.5.1
12.11.2	7.5.2
12.11.3	7.5.3
12 kap. 12 §	7 kap. 7 §
12 kap. 13 §	7 kap. 10 §
12 kap. 14 §	7 kap. 12 § första stycket
12 kap. 15 §	7 kap. 12 § andra stycket
12 kap. 16 §	7 kap. 13 §
12 kap. 17 §	7 kap. 14 § och 7.14.1
12.17.1	7.14.1
13 kap. 1 §	–
13 kap. 2 §	8 kap. 11 § första och andra styckena
13.2.1	8.11.1
13 kap. 3 §	8 kap. 11 § tredje och fjärde styckena
13.3.1	8.11.2
13 kap. 4 §	8 kap. 11 § fjärde och femte styckena
13 kap. 5 §	8 kap. 12 § första, tredje och fjärde styckena
13 kap. 6 §	8 kap. 12 § andra stycket
13.6.1	8.12.1
13.6.2	8.12.2
13 kap. 7 §	8 kap. 13 §
13 kap. 8 §	8 kap. 14 §
13 kap. 9 §	8 kap. 8 §
13 kap. 10 §	8 kap. 9 §
13.10.1	8.9.1
13.10.2	8.9.2
13 kap. 11 §	8 kap. 15 §
13.11.1	8.15.1
13.11.2	8.15.2

Riksdagsordning (2014:801)	Riksdagsordning (1974:153)
13 kap. 12 §	8 kap. 10 §
13 kap. 13 §	8 kap. 2 §
13 kap. 14 §	8 kap. 4 §
13.14.1	8.4.1
13 kap. 15 §	8 kap. 4 a §
13.15.1	8.4a.1
13 kap. 16 §	8 kap. 5 §
13.16.1	8.5.1
13 kap. 17 §	9 kap. 5 § andra, tredje och fjärde styckena
13 kap. 18 §	8 kap. 6 §
13.18.1	8.6.1
13.18.2	8.6.2
13.18.3	8.6.3
13 kap. 19 §	–
13 kap. 20 §	8 kap. 3 §
13 kap. 21 §	8 kap. 7 §
13.21.1	8.7.1
13 kap. 22 §	10 kap. 7 §
13 kap. 23 §	8 kap. 16 §
13.23.1	8.16.1
13.23.2	8.16.2
13 kap. 24 §	9 kap. 8 §
14 kap. 1 §	–
14 kap. 2 § första stycket	9 kap. 7 §
14 kap. 2 § andra stycket	9 kap. 4 §
14.2.1	9 kap. 2 §
14 kap. 3 §	9 kap. 3 §
14 kap. 4 §	9 kap. 1 § första stycket
14 kap. 5 §	9 kap. 1 § andra och tredje styckena
14.5.1	9.1.1
14 kap. 6 §	–
14 kap. 7 §	–
14 kap. 8 §	9 kap. 5 § första stycket
Bilaga	4.6.1 t.o.m. 4.6.15

Successionsordningen¹

Vi CARL, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung &c. &c., arvinge till Norge, hertig till Schleswig Holstein, Stormarn och Ditmarsen, greve till Oldenburg och Delmenhorst &c. &c., gøre veterligt: att, sedan Riksens Ständer enhälligt antagit och fastställt den successionsordning, varefter den högborne furstes, Svea rikes utkorade kronprins, hans kungl. höghet prins JOHAN BAPTIST JULII manliga bröstarvingar skola äga rätt till den svenska tronen, samt Sveriges rikes styrelse tillträda, och denna grundlag till Vårt nådiga gillande blivit överlämnad, have Vi, i kraft av den enligt 85 § i regeringsformen Oss tillkommande rättighet, velat denna av Riksens Ständer samtyckta successionsordning härmed antaga, gilla och bekräfta, alldeles såsom den ord för ord härefter följer:

Successionsordning,

varefter den högborne furstes, Svea rikes utkorade kronprins, hans kungl. höghets, prins JOHAN BAPTIST JULII av Ponte-Corvo manliga bröstarvingar skola äga rätt till den kungl. svenska tronen, samt att Svea rikes styrelse tillträda; av Konung och Riksens Ständer gjord och fastställd på urtima riksdagen i Örebro den 26 september 1810.

Vi efterskrivne Svea rikes Ständer, grevar, friherrar, biskopar, ridderskap och adel, klerkeri, borgerskap och menige allmoge, som nu här i Örebro till allmän urtima riksdag församlade äro, gøre veterligt: att, sedan den högborne fursten, Svea rikes utkorade kronprins, hans kungl. höghet prins CARL AUGUST utan manlige bröstarvingar avlidit, och vi även genom den, under den 21 augusti 1810, upprättade förening och valakt, utkorat den högborne furste, prins JOHAN BAPTIST JULIUS av Ponte-Corvo, till Svea rikes kronprins, att på de villkor, så väl nyssnämnda valakt, som ock högbemälde furstes till avgivande av oss föreskrivna försäkran förmå och innehålla, Hans Kungl. Maj:t Vår nu regerande allernådigste Konung och Herre, Carl den XIII:e, efter dess dödliga frånfälle (varmed den Högste Guden nådeligen länge fördröje) i regeringen över Svea rike samt detsamma underlydande länder efterträda, till Sveriges Konung krönas och hyllas, samt riket styra; alltså hava vi för hans kungl. höghets JOHAN BAPTIST JULII, furstens av Ponte-Corvo, äkta manliga bröstarvingar, härmed velat upprätta och fastställa denna ordning för successionen till Sveriges krona och regering, på sätt och med villkor här nedanföre uttryckligen stadgas.

§ 1 Successionsrätt till Sveriges tron tillkommer manliga och kvinnliga efterkommande till kronprins Johan Baptist Julii, sedermera Konung Karl XIV Johans, avkomling i rätt nedstigande led, Konung Carl XVI Gustaf.

¹ Enligt SFS 1979:935

Äldre syskon och äldre syskons efterkommande ha därvid företräde framför yngre syskon och yngre syskons efterkommande. Lag (1979:935).

§ 2 Vad i denna successionsordning är stadgat om Konungen skall, om Drottning är statschef, gälla henne. Lag (1979:935).

§ 3 upphävd genom lag (1979:935).

§ 4 Såsom 2 § i 1809 års regeringsform uttryckligen stadgar, att Konung alltid skall vara av den rena evangeliska läran, sådan som den, uti den oförändrade Augsburgiska bekännelsen, samt Uppsala mötes beslut av år 1593, antagen och förklarad är, sålunda skola ock prinsar och prinsessor av det kungl. huset uppfödas i samma lära och inom riket. Den av kungl. familjen som ej sig till samma lära bekänner, vare från all successionsrätt utesluten. Lag (1979:935).

§ 5 Prins och prinsessa av det kungl. huset må ej gifta sig, med mindre regeringen på hemställan av Konungen därtill lämnat samtycke. Sker det ändock, have han eller hon förverkat arvsrätt till riket för sig, barn och efterkommande. Lag (1979:935).

§ 6 upphävd genom lag (1979:935).

§ 7 Tronföljaren må ej anträda resa utrikes utan Konungens vetskap och samtycke. Lag (1921:21).

§ 8 Prins och prinsessa av kungl. svenska huset må ej, utan Konungens och riksdagens samtycke, bliva regent i utländsk stat, vare sig genom val, arv eller gifte. Sker annorlunda, vare han eller hon samt efterkommande ej berättigade att succedera till svenska tronen. Lag (1979:935).

§ 9 upphävd genom lag (1974:154).

Till yttermera visso, att vi allt detta föreskrivna så belevat och beslutit, have vi samtliga Svea rikes Ständer detta underskrivit och beseglat; som skedde i Örebro den tjugusjätte dagen i september månad, år efter Kristi börd, ett tusende åttahundra och på det tionde.

På ridderskapets och
adelns vägnar:

CLAES FLEMING
h.t. lantmarskalk.
(L. S.)

På prästeståndets
vägnar:

JAC. AX. LINDBLOM
talman.
(L. S.)

På borgareståndets
vägnar:

J. WEGELIN
n.v. talman.
(L. S.)

På bondeståndets
vägnar:

LARS OLSSON
n.v. talman.
(L. S.)

Detta allt, som föreskrivet står, vele Vi ej allenast själve för orygglig grundlag antaga, utan bjude och befalle jämväl i nåder, att alle de, som Oss och Våre efterträdare samt riket med huldhet, lydno och hörsamhet förbundne äre, böra denna successionsordning erkänna, iakttaga, efterleva och hörsamma. Till yttermera visso have Vi detta med egen hand underskrivit och bekräftat, samt Vårt kungl. insegel låtit veterligen hänga här nedanføre, som skedde i Örebro, den tjugosjätte dagen i september månad, året efter Vår Herres och Frälsares Jesu Kristi börd, det ett tusende åttahundrade och på det tionde.

CARL
(L. S.)

Tryckfrihetsförordningen¹

1 kap. Om tryckfrihet

1 § Med tryckfrihet förstås varje svensk medborgares rätt att, utan några av myndighet eller annat allmänt organ i förväg lagda hinder, utgiva skrifter, att sedermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll, och att icke i annat fall kunna straffas därför, än om detta innehåll strider mot tydlig lag, givet att bevara allmänt lugn, utan att återhålla allmän upplysning.

I överensstämmelse med de i första stycket angivna grunderna för en allmän tryckfrihet och till säkerställande av ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning skall det stå varje svensk medborgare fritt att, med iakttagande av de bestämmelser som äro i denna förordning meddelade till skydd för enskild rätt och allmän säkerhet, i tryckt skrift yttra sina tankar och åsikter, offentliggöra allmänna handlingar samt meddela uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst.

Det skall ock stå envar fritt att, i alla de fall då ej annat är i denna förordning föreskrivet, meddela uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst för offentliggörande i tryckt skrift till författare eller annan som är att anse som upphovsman till framställning i skriften, till skriftens utgivare eller, om för skriften finnes särskild redaktion, till denna eller till företag för yrkesmässig förmedling av nyheter eller andra meddelanden till periodiska skrifter.

Vidare skall envar äga rätt att, om ej annat följer av denna förordning, anskaffa uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst för att offentliggöra dem i tryckt skrift eller för att lämna meddelande som avses i föregående stycke. *Lag (1976:955).*

2 § Någon tryckningen föregående granskning av skrift eller något förbud mot tryckning därav må ej förekomma.

Ej heller vare tillåtet för myndighet eller annat allmänt organ att på grund av skrifts innehåll, genom åtgärd som icke äger stöd i denna förordning, hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten.

3 § För missbruk av tryckfriheten eller medverkan däri må ej någon i annan ordning eller i annat fall än denna förordning bestämmer kunna tilltalas eller dömas till ansvar eller ersättningsskyldighet eller skriften konfiskeras eller läggas under beslag.

4 § Envar, vilken blivit förtrott att döma över missbruk av tryckfriheten eller eljest vaka över denna förordnings efterlevnad, bör därvid städse hava i

¹ Tryckfrihetsförordningen omtryckt 2015:151

åtänke att tryckfriheten utgör grundval för ett fritt samhällsskick, alltid fästa sin uppmärksamhet mera på ämnets och tankens än på uttryckets lagstridighet, på syftet än på framställningssättet, samt i tvivelsmål hellre fria än fälla.

Vid bestämmande av påföljd, som enligt denna förordning är förenad med missbruk av tryckfriheten, skall, då meddelad uppgift påkallat rättelse, särskilt beaktas, huruvida sådan på lämpligt sätt bringats till allmänhetens kännedom.

5 § Denna förordning äger tillämpning å skrift, som framställts i tryckpress. Den skall ock tillämpas å skrift, som mångfaldigats genom stencilering, fotokopiering eller liknande tekniskt förfarande, om

1. utgivningsbevis gäller för skriften; eller
2. skriften är försedd med beteckning, som utvisar att den är mångfaldigad, samt i anslutning därtill tydliga uppgifter om vem som har mångfaldigat skriften och om ort och år för mångfaldigandet.

Bestämmelse i förordningen som har avseende å skrift som framställts i tryckpress eller å tryckning skall, när ej annat angives, äga motsvarande tillämpning å annan skrift, varå förordningen enligt första stycket är tillämplig, eller å mångfaldigande av sådan skrift.

Till skrift hänföres bild, även om den ej åtföljes av text. *Lag (1976:955).*

6 § En tryckt skrift ska, för att anses såsom sådan, vara utgiven. En skrift anses utgiven när den blivit utlämnad till försäljning eller för spridning på annat sätt i Sverige. Detta gäller dock inte en myndighets tryckta handlingar, om de inte är tillgängliga för var och en.

En skrift ska inte anses utlämnad för spridning i Sverige enbart på den grunden att den skickas härifrån till mottagare i utlandet. *Lag (2014:1360).*

7 § Med periodisk skrift förstås en tidning, tidskrift eller någon annan sådan tryckt skrift som enligt utgivningsplanen är avsedd att under en bestämd titel utgivnas med minst fyra vid särskilda tider utkommande nummer eller häften årligen, samt löpsedlar och bilagor som hör till skriften. Sedan utgivningsbevis för skriften har meddelats, skall denna anses som periodisk till dess att beviset återkallas eller förklaras förfallet.

Om ägaren till en periodisk skrift sprider eller låter sprida skriftens innehåll eller delar av detta i form av ett radioprogram eller en teknisk upptagning som avses i yttrandefrihetsgrundlagen, skall i fråga om tillämpning av 1–14 kap. programmet eller upptagningen jämföras med en bilaga till skriften i den utsträckning den i sådan form spridda versionen återger innehållet i skriften oförändrat samt anger hur innehållet har disponerats. I lag får föreskrivas om särskild skyldighet att spela in sådana program och bevara tekniska upptagningar samt att tillhandahålla dessa. Bestämmelser om rätt till sändningar finns i 3 kap. yttrandefrihetsgrundlagen. *Lag (1998:1438).*

8 § Om den rätt, som tillkommer upphovsman till litterärt eller konstnärligt verk eller framställare av fotografisk bild, om upphovsrätten närstående rättigheter och om förbud mot att återgiva litterärt eller konstnärligt verk på ett sätt, som kränker den andliga odlingens intressen, gälle vad i lag är stadgat. *Lag (1988:1448).*

9 § Utan hinder av denna förordning gäller vad i lag är stadgat

1. om förbud mot kommersiell annons i den mån annonsen används vid marknadsföring av alkoholhaltiga drycker eller tobaksvaror;

2. om förbud mot kommersiell annons som används vid marknadsföring av andra varor än tobaksvaror samt tjänster om det i annonsen förekommer ett varukännetecken som är i bruk för en tobaksvara eller enligt gällande bestämmelser om varumärken är registrerat eller inarbetat för en sådan vara;

3. om förbud mot kommersiell annons som meddelats till skydd för hälsa eller miljö enligt förpliktelse som följer av anslutning till Europeiska gemenskaperna;

4. om förbud mot offentliggörande i yrkesmässig kreditupplysningsverksamhet av kreditupplysning, som innebär otillbörligt intrång i enskilds personliga integritet eller som innehåller oriktig eller missvisande uppgift, om ersättningsskyldighet för sådant offentliggörande, om krav på berättigat behov hos den som beställer kreditupplysningen, om skyldighet att lämna information till den som avses med upplysningen och om rättelse av oriktig eller missvisande uppgift;

5. om ansvar och ersättningsskyldighet som avser det sätt på vilket en uppgift eller en underrättelse anskaffats. *Lag (2014:1360).*

10 § Denna förordning är inte tillämplig på pornografiska bilder av personer vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som är under arton år. *Lag (2010:1355).*

2 kap. Om allmänna handlingars offentlighet

1 § Till främjande av ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning skall varje svensk medborgare ha rätt att taga del av allmänna handlingar. *Lag (1976:954).*

2 § Rätten att taga del av allmänna handlingar får begränsas endast om det är påkallat med hänsyn till

1. rikets säkerhet eller dess förhållande till annan stat eller mellanfolklig organisation,

2. rikets centrala finanspolitik, penningpolitik eller valutapolitik,

3. myndighets verksamhet för inspektion, kontroll eller annan tillsyn,

4. intresset att förebygga eller beivra brott,

5. det allmännas ekonomiska intresse,

6. skyddet för enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden,

7. intresset att bevara djur- eller växtart.

Begränsning av rätten att taga del av allmänna handlingar skall angivas noga i bestämmelse i en särskild lag eller, om så i visst fall befinnes lämpligare, i annan lag vartill den särskilda lagen hänvisar. Efter bemyndigande i sådan bestämmelse får dock regeringen genom förordning meddela närmare föreskrifter om bestämmelsens tillämplighet.

Utan hinder av andra stycket får i bestämmelse som där avses riksdagen eller regeringen tilläggas befogenhet att efter omständigheterna medgiva att viss handling lämnas ut. *Lag (1976:954).*

3 § Med handling förstås framställning i skrift eller bild samt upptagning som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt

hjälpmedel. Handling är allmän, om den förvaras hos myndighet och enligt 6 eller 7 § är att anse som inkommen till eller upprättad hos myndighet.

En upptagning som avses i första stycket anses förvarad hos myndighet, om upptagningen är tillgänglig för myndigheten med tekniskt hjälpmedel som myndigheten själv utnyttjar för överföring i sådan form att den kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas. En sammanställning av uppgifter ur en upptagning för automatiserad behandling anses dock förvarad hos myndigheten endast om myndigheten kan göra sammanställningen tillgänglig med rutinbetonade åtgärder.

En sammanställning av uppgifter ur en upptagning för automatiserad behandling anses dock inte förvarad hos myndigheten om sammanställningen innehåller personuppgifter och myndigheten enligt lag eller förordning saknar befogenhet att göra sammanställningen tillgänglig. Med personuppgift avses all slags information som direkt eller indirekt kan hänföras till en fysisk person. *Lag (2002:907).*

4 § Brev eller annat meddelande som är ställt personligen till den som innehar befattning vid myndighet anses som allmän handling, om handlingen gäller ärende eller annan fråga som ankommer på myndigheten och ej är avsedd för mottagaren endast som innehavare av annan ställning. *Lag (1976:954).*

5 § Med myndighet likställs i detta kapitel riksdagen och beslutande kommunal församling. *Lag (1998:1701).*

6 § Handling anses inkommen till myndighet, när den har anlänt till myndigheten eller kommit behörig befattningshavare till handa. I fråga om upptagning som avses i 3 § första stycket gäller i stället att den anses inkommen till myndighet när annan har gjort den tillgänglig för myndigheten på sätt som anges i 3 § andra stycket.

Tävlingsskrift, anbud eller annan sådan handling som enligt tillkännagivande skall avlämnas i förseglat omslag anses ej inkommen före den tidpunkt som har bestämts för öppnandet. Åtgärd som någon vidtager endast som led i teknisk bearbetning eller teknisk lagring av handling, som myndighet har tillhandahållit, skall ej anses leda till att handling är inkommen till den myndigheten. *Lag (1976:954).*

7 § Handling anses upprättad hos myndighet, när den har expedierats. Handling som ej har expedierats anses upprättad när det ärende till vilket den hänför sig har slutbehandlats hos myndigheten eller, om handlingen ej hänför sig till visst ärende, när den har justerats av myndigheten eller på annat sätt färdigställts.

I stället för vad som föreskrives i första stycket gäller att handling anses upprättad,

1. diarium, journal samt sådant register eller annan förteckning som föres fortlöpande, när handlingen har färdigställts för anteckning eller införing,

2. dom och annat beslut, som enligt vad därom är föreskrivet skall avkunnas eller expedieras, samt protokoll och annan handling i vad den hänför sig till sådant beslut, när beslutet har avkunnats eller expedierats,

3. annat myndighets protokoll och därmed jämförliga anteckningar, när handlingen har justerats av myndigheten eller på annat sätt färdigställts, dock ej protokoll hos riksdagens utskott, kommuns revisorer eller statliga kommit-

téer eller hos kommunal myndighet i ärende som denna endast bereder till avgörande. *Lag (2002:1049)*.

8 § Har organ som ingår i eller är knutet till ett verk eller liknande myndighetsorganisation överlämnat handling till annat organ inom samma myndighetsorganisation eller framställt handling för sådant överlämnande, skall handlingen ej anses som därigenom inkommen eller upprättad i annat fall än då organen uppträda som självständiga i förhållande till varandra. *Lag (1976:954)*.

9 § Hos myndighet tillkommen minnesanteckning som ej har expedierats skall ej heller efter den tidpunkt då den enligt 7 § är att anse som upprättad anses som allmän handling hos myndigheten, om den icke tages om hand för arkivering. Med minnesanteckning förstås promemoria och annan uppteckning eller upptagning som har kommit till endast för ärendes föredragning eller beredning, dock ej till den del den har tillfört ärendet sakuppgift.

Utkast eller koncept till myndighets beslut eller skrivelse och annan därmed jämställd handling som ej har expedierats anses ej som allmän handling, såvida den icke tages om hand för arkivering. *Lag (1976:954)*.

10 § Handling som förvaras hos en myndighet endast som led i teknisk bearbetning eller teknisk lagring för annans räkning anses inte som allmän handling hos den myndigheten.

Som allmän handling anses inte handling som en myndighet förvarar endast i syfte att kunna återskapa information som har gått förlorad i en myndighets ordinarie system för automatiserad behandling av information (säkerhetskopior). *Lag (2010:1342)*.

11 § Som allmän handling anses ej

1. brev, telegram eller annan sådan handling som har inlämnats till eller upprättats hos myndighet endast för befordran av meddelande,

2. meddelande eller annan handling som har inlämnats till eller upprättats hos myndighet endast för offentliggörande i periodisk skrift som utgives genom myndigheten,

3. tryckt skrift, ljud- eller bildupptagning eller annan handling som ingår i bibliotek eller som från enskild har tillförts allmänt arkiv uteslutande för förvaring och vård eller forsknings- och studieändamål eller privata brev, skrifter eller upptagningar som eljest ha överlämnats till myndighet uteslutande för ändamål som nu angivits,

4. upptagning av innehållet i handling som avses i 3, om upptagningen förvaras hos myndighet där den ursprungliga handlingen ej skulle vara att anse som allmän.

Det som föreskrivs i första stycket 3 om handling som ingår i bibliotek tillämpas inte på upptagning i en databas som en myndighet har tillgång till enligt avtal med en annan myndighet, om upptagningen är allmän handling hos den myndigheten. *Lag (2002:907)*.

12 § Allmän handling som får lämnas ut skall på begäran genast eller så snart det är möjligt på stället utan avgift tillhandahållas den, som önskar taga del därav, så att handlingen kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas. Handling får även skrivas av, avbildas eller tagas i anspråk för ljudöverföring.

Kan handling ej tillhandahållas utan att sådan del därav som icke får lämnas ut röjes, skall den i övriga delar göras tillgänglig för sökanden i avskrift eller kopia.

Myndighet är icke skyldig att tillhandahålla handling på stället, om betydande hinder möter. I fråga om upptagning som avses i 3 § första stycket föreligger ej heller sådan skyldighet, om sökanden utan beaktansvärd olägenhet kan taga del av upptagningen hos närbelägen myndighet. *Lag (1976:954).*

13 § Den som önskar ta del av en allmän handling har även rätt att mot fastställd avgift få avskrift eller kopia av handlingen till den del den får lämnas ut. En myndighet är dock inte skyldig att i större utsträckning än vad som följer av lag lämna ut en upptagning för automatiserad behandling i annan form än utskrift. En myndighet är inte heller skyldig att framställa kopia av karta, ritning, bild eller annan i 3 § första stycket avsedd upptagning än som nyss har angivits, om svårighet möter och handlingen kan tillhandahållas på stället.

Begäran att få avskrift eller kopia av allmän handling skall behandlas skyndsamt. *Lag (2002:907).*

14 § Begäran att få taga del av allmän handling göres hos myndighet som förvarar handlingen.

Begäran prövas av myndighet som anges i första stycket. Om särskilda skäl föranleda det, får dock i bestämmelse som avses i 2 § andra stycket föreskrivas att prövningen vid tillämpningen av bestämmelsen skall ankomma på annan myndighet. I fråga om handling som är av synnerlig betydelse för rikets säkerhet kan även genom förordning föreskrivas att endast viss myndighet får pröva frågan om utlämnande. I de nu nämnda fallen skall begäran om utlämnande genast hänskjutas till behörig myndighet.

Myndighet får inte på grund av att någon begär att få taga del av allmän handling efterforska vem han är eller vilket syfte han har med sin begäran i större utsträckning än som behövs för att myndigheten skall kunna pröva om hinder föreligger mot att handlingen lämnas ut. *Lag (1982:939).*

15 § Om annan än riksdagen eller regeringen avslår begäran att få taga del av handling eller lämnar ut allmän handling med förbehåll, som inskränker sökandens rätt att yppa dess innehåll eller eljest förfoga över den, får sökanden föra talan mot beslutet. Talan mot beslut av statsråd skall föras hos regeringen och talan mot beslut av annan myndighet hos domstol.

I den i 2 § omnämnda lagen skall närmare angivas hur talan mot beslut som avses i första stycket skall föras. Sådan talan skall alltid prövas skyndsamt.

Angående rätt att föra talan mot beslut av myndighet som lyder under riksdagen är särskilt föreskrivet. *Lag (1976:954).*

16 § Anteckning om hinder att lämna ut allmän handling får göras endast på handling som omfattas av bestämmelse som avses i 2 § andra stycket. Härvid skall tillämplig bestämmelse angivas. *Lag (1976:954).*

17 § I lag får föreskrivas att regeringen eller beslutande kommunal församling får besluta att allmänna handlingar som hänför sig till myndighets verksamhet, vilken skall övertas av enskilt organ, får överlämnas till det organet för förvaring, om detta behöver handlingarna i verksamheten, utan att handlingarna därigenom upphör att vara allmänna. Ett sådant organ skall i fråga

om överlämnade handlingar jämföras med myndighet vid tillämpningen av 12–16 §§.

I lag får även föreskrivas att regeringen får besluta att allmänna handlingar får överlämnas till Svenska kyrkan eller någon av dess organisatoriska delar för förvaring, utan att handlingarna därigenom upphör att vara allmänna. Detta gäller handlingar som senast den 31 december 1999 har kommit in till eller upprättats hos

1. myndigheter som har upphört och som har haft uppgifter som hänför sig till Svenska kyrkans verksamhet, eller

2. Svenska kyrkans beslutande församlingar.

Vid tillämpningen av 12–16 §§ skall Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar jämföras med myndighet i fråga om överlämnade handlingar. *Lag (1998:1701)*.

18 § Grundläggande bestämmelser om hur allmänna handlingar skall bevaras samt om gallring och annat avhändande av sådana handlingar meddelas i lag. *Lag (2002:907)*.

3 kap. Om rätt till anonymitet

1 § Författare till tryckt skrift vare ej skyldig att låta sitt namn eller sin pseudonym eller signatur utsättas å skriften. Vad nu sagts äger motsvarande tillämpning beträffande den som lämnat meddelande enligt 1 kap. 1 § tredje stycket, så ock i fråga om utgivare av tryckt skrift som ej är periodisk. *Lag (1976:955)*.

2 § I mål som rör tryckfrihetsbrott må fråga ej väckas om vem som är författare eller har lämnat meddelande enligt 1 kap. 1 § tredje stycket, ej heller om vem som är utgivare av tryckt skrift som ej är periodisk. Om för skrift, som ej är periodisk, författare eller utgivare har angivits å skriften med namn eller med pseudonym eller signatur, som enligt vad allmänt är känt åsyftar bestämd person, eller någon i skriftlig förklaring erkänt sig vara författaren eller utgivaren eller inför domstol i målet självantagit sådant erkännande, må dock frågan om han är ansvarig behandlas i målet.

Fråga om vem som är ansvarig för brott enligt 7 kap. 3 § må utan hinder av första stycket handläggas i samma rättegång som mål som där angives. *Lag (1976:955)*.

3 § Den som har tagit befattning med tillkomsten eller utgivningen av tryckt skrift eller med framställning som var avsedd att införas i tryckt skrift och den som har varit verksam inom företag för utgivning av tryckta skrifter eller inom företag för yrkesmässig förmedling av nyheter eller andra meddelanden till periodiska skrifter får inte röja vad han därvid erfarit om vem som är författare eller har lämnat meddelande enligt 1 kap. 1 § tredje stycket eller är utgivare av skrift som inte är periodisk.

Tystnadsplikten enligt första stycket gäller inte

1. om den till vars förmån tystnadsplikten gäller har samtyckt till att hans identitet röjs,

2. om fråga om identiteten får väckas enligt 2 § första stycket,

3. om det rör sig om brott som anges i 7 kap. 3 § första stycket 1,

4. i den mån domstol, när det är fråga om brott enligt 7 kap. 2 § eller 3 § första stycket 2 eller 3, finner det erforderligt, att vid förhandling uppgift lämnas, huruvida den som är tilltalad eller skäligen misstänkt för den brottsliga gärningen har lämnat meddelandet eller medverkat till framställningen, eller

5. i den mån domstol i annat fall av hänsyn till ett allmänt eller enskilt intresse finner det vara av synnerlig vikt att uppgift om identiteten lämnas vid vittnesförhör eller förhör med en part under sanningsförsäkran.

Vid förhör som avses i andra stycket 4 eller 5 skall rätten noga vaka över att frågor inte ställs som kan inkräkta på tystnadsplikten utöver vad som i varje särskilt fall är medgivet. *Lag (1991:1470).*

4 § En myndighet eller ett annat allmänt organ får inte efterforska författaren till framställning som införts eller varit avsedd att införas i tryckt skrift, den som utgett eller avsett att utge framställning i sådan skrift eller den som lämnat meddelande enligt 1 kap. 1 § tredje stycket, i vidare mån än vad som erfordras för åtal eller annat ingripande mot honom som inte står i strid med denna förordning. Får efterforskning förekomma, ska den i 3 § angivna tystnadsplikten beaktas.

Inte heller får en myndighet eller ett annat allmänt organ ingripa mot någon för att han eller hon i en tryckt skrift har brukat sin tryckfrihet eller medverkat till ett sådant bruk. *Lag (2010:1347).*

5 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet mot författarens eller, i fall som avses i 1 §, mot utgivarens eller meddelarens vilja på tryckt skrift sätter ut dennes namn, pseudonym eller signatur eller åsidosätter sin tystnadsplikt enligt 3 §, döms till böter eller fängelse i högst ett år. Till samma straff döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet på skriften såsom författare, utgivare eller meddelare sätter ut namnet på eller pseudonym eller signaturen för annan person än den verkliga författaren, utgivaren eller meddelaren.

För efterforskning i strid med 4 § första stycket första meningen döms, om efterforskningen har skett uppsåtligen, till böter eller fängelse i högst ett år.

För uppsåtligt ingripande i strid med 4 § andra stycket döms, om åtgärden utgör avskedande, uppsägning, meddelande av disciplinpåföljd eller en liknande åtgärd, till böter eller fängelse i högst ett år.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket får väckas endast om målsäganden anmält brottet till åtal. *Lag (2010:1347).*

6 § Med författare likställs i detta kapitel annan som är att anse som upphovsman till framställning som införts eller är avsedd att införas i tryckt skrift. *Lag (1976:955).*

4 kap. Om tryckta skrifters framställning

1 § Rätt att själv eller med biträde av andra genom tryckpress framställa tryckalster skall tillkomma varje svensk medborgare eller svensk juridisk person. *Lag (1976:955).*

2 § Skrift, som i riket framställs genom tryckpress eller som här mångfaldigas genom stencilering, fotokopiering eller liknande tekniskt förfarande och för vilken gäller utgivningsbevis, skall innehålla tydliga uppgifter om vem som har tryckt eller eljest mångfaldigat skriften samt om ort och år för mång-

faldigandet, om skriften är avsedd att utgivas i riket och ej är att hänföra till bild- eller tillfällighetstryck.

Om utsättande av uppgifter som avses i första stycket å skrift, som mångfaldigas genom stencilering, fotokopiering eller liknande tekniskt förfarande och för vilken ej gäller utgivningsbevis, är föreskrivet i 1 kap. 5 § första stycket. *Lag (1976:955).*

3 § Med bild- eller tillfällighetstryck förstås i denna förordning vykort och bildalbum, visitkort och notifikationer, adresskort, etiketter, blanketter, reklam- och emballagetryck samt annat affärstryck även som andra sådana tryckalster, allt under förutsättning att på grund av texten eller vad eljest framställs tryckfrihetsmissbruk kan anses uteslutet. *Lag (1976:955).*

4 § Om skyldighet att bevara exemplar av tryckt skrift för granskning och att lämna exemplar av skrift till bibliotek eller arkiv föreskrives i lag. *Lag (1976:955).*

5 § Den som framställer skrift och därvid bryter mot 2 § första stycket dömes till böter eller fängelse i högst ett år. *Lag (1976:955).*

6 § *Har betecknats 4 § genom lag (1976:955).*

7 § *Har upphävts genom lag (1976:955).*

8 § *Har betecknats 5 § genom lag (1976:955).*

9 § *Har betecknats 3 § genom lag (1976:955).*

5 kap. Om utgivning av periodisk skrift

1 § Ägare till periodisk skrift skall vara svensk medborgare eller svensk juridisk person. I lag får föreskrivas att även utlänning eller utländsk juridisk person får vara ägare till sådan skrift. *Lag (1994:1376).*

2 § För periodisk skrift skall finnas en utgivare.

Utgivare skall vara svensk medborgare. I lag får föreskrivas att även utlänning får vara utgivare.

Utgivare skall äga hemvist inom riket. Ej må den vara utgivare som är underårig eller i konkursstillstånd eller som har förvaltare enligt särskilda bestämmelser i lag. *Lag (1988:1448).*

3 § Utgivare för periodisk skrift utses av dess ägare.

Uppdrag att vara utgivare skall innefatta befogenhet att öva inseeende över skriftens utgivning och bestämma över dess innehåll så att intet däri får införas mot utgivarens vilja. Inskränkning i den befogenhet, som sålunda tillkommer utgivaren, vare utan verkan.

4 § Då utgivare utsetts, åligge ägaren att göra anmälan därom hos myndighet som angives i lag. Anmälan skall innehålla uppgift å utgivarens namn och hemvist. Vid anmälan skall fogas bevis att utgivaren fyller föreskrivna behö-

righetsvillkor samt förklaring av utgivaren att han åtagit sig uppdraget att vara utgivare. *Lag (1976:955)*.

5 § En periodisk skrift får inte utgivas innan det har utfärdats ett bevis om att det inte finns något hinder mot utgivning enligt denna förordning. Ett sådant utgivningsbevis meddelas av den myndighet som avses i 4 § på ansökan av skriftens ägare. I ansökan skall anges skriftens titel och utgivningsort samt utgivningsplanen för skriften.

Ett utgivningsbevis får inte utfärdas innan det har gjorts en anmälan om utgivare enligt 4 §.

En ansökan om utgivningsbevis får avslås, om skriftens titel företer en sådan likhet med titeln på en annan skrift som det finns ett utgivningsbevis för att förväxling lätt kan ske.

Ett utgivningsbevis gäller för en period av tio år från utfärdandet. Därefter förfaller beviset. Beslut om att beviset skall anses förfallet vid tioårsperiodens utgång meddelas av den myndighet som avses i 4 §.

Beviset får förnyas på ansökan av skriftens ägare, varje gång för tio år från utgången av den föregående tioårsperioden. En ansökan om förnyelse får göras tidigast ett år före och senast på dagen för periodens utgång. För en ansökan om förnyelse av ett utgivningsbevis gäller i övrigt samma bestämmelser som för den första ansökan.

Om en ansökan om förnyelse har gjorts i rätt tid, fortsätter beviset, trots vad som sägs i fjärde och femte styckena, att gälla till dess att beslutet med anledning av ansökan har vunnit laga kraft. *Lag (1998:1438)*.

6 § Utfärdat utgivningsbevis må återkallas:

1. om ägaren anmält att skriftens utgivning upphört;
2. om äganderätten till skriften övergått till någon som ej fyller föreskrivna behörighetsvillkor;
3. om utgivare ej finnes eller utgivaren ej fyller föreskrivna behörighetsvillkor och behörig utgivare ej omedelbart utses;
4. om sex månader förflutit från den dag, då utgivningsbeviset utfärdades, utan att skriften utkommit;
5. om den skrift, som beviset avser, icke under något av de två senast förflutna kalenderåren å särskilda tider utkommit med minst fyra nummer eller häften;
6. om inom sex månader, sedan skriften första gången utkom, visas att beviset med hänsyn till stadgandet i 5 § tredje stycket icke bort utfärdas; eller
7. om titeln å en skrift typografiskt sett givits sådan likhet med titeln å annan skrift, för vilken utgivningsbevis utfärdats, att förväxling lätt kan ske samt rättelse ej omedelbart vidtages.

Beslut om återkallelse meddelas av myndighet som avses i 4 §. I ärenden, som avses i första stycket 2–7, skola, om det kan ske, ägaren och utgivaren erhålla tillfälle att yttra sig. *Lag (2002:908)*.

7 § Har ett utgivningsbevis återkallats på grund av ett förhållande som avses i 6 § första stycket 2, 3, 5 eller 7 eller har beviset förklarats förfallet, får det ändå inte utan medgivande av skriftens ägare utfärdas ett utgivningsbevis för en annan skrift vars titel visar en sådan likhet med skriftens titel att förväxling lätt kan ske, innan två år har förflutit sedan beslutet om återkallelse meddelades eller beviset förföll. *Lag (1998:1438)*.

8 § Är utgivaren ej längre behörig eller kommer hans uppdrag eljest att upphöra, åligge ägaren att genast draga försorg om att ny utgivare utses samt att därom göra anmälan hos myndighet som avses i 4 §. Angående sådan anmälan äge vad i 4 § är föreskrivet motsvarande tillämpning; vid anmälan skall, om det kan ske, fogas bevis att den förre utgivaren erhållit del av anmälan.

Om utgivningsorten eller utgivningsplanen ändras, skall ägaren genast anmäla det till den myndighet som avses i 4 §. *Lag (1988:1448).*

9 § För utgivare av periodisk skrift må finnas en eller flera ställföreträdare. Ställföreträdare utses av utgivaren. Då ställföreträdare utsetts, skall anmälan därom göras hos myndighet som avses i 4 §. Vid anmälan skall fogas bevis att ställföreträdaren fyller för utgivare föreskrivna behörighetsvillkor samt förklaring dels av ställföreträdaren att han åtagit sig uppdraget och dels av ägaren att han godkänt ställföreträdaren.

Angående ställföreträdare gälle i övrigt vad i 2 § andra och tredje styckena är stadgat. Kommer utgivarens uppdrag att upphöra, vare även uppdraget som ställföreträdare förfallet. *Lag (1988:1448).*

10 § Utgivaren må, sedan anmälan om ställföreträdare blivit gjord, överlämna åt denne eller, om flera ställföreträdare finnas, åt någon av dem att i utgivarens ställe utöva den befogenhet, som enligt 3 § tillkommer utgivaren.

Kan det antagas att utgivaren på grund av sjukdom eller av annan tillfällig orsak oavbrutet under minst en månad ej kommer att utöva befogenheten som utgivare, skall han snarast överlämna denna till ställföreträdare. Finnes ej ställföreträdare eller kommer uppdraget för den eller dem som utsetts till ställföreträdare att upphöra, åligge utgivaren att genast draga försorg om att ställföreträdare utses och att anmälan därom sker på sätt i 9 § är föreskrivet.

11 § Å varje nummer eller häfte av periodisk skrift skall utgivarens namn utsättas.

Är befogenheten som utgivare överlämnad till ställföreträdare, skall å varje nummer eller häfte av skriften, varom är fråga, angivas att ställföreträdaren inträtt som utgivare; sker det, erfordras ej att även utgivarens namn utsättes.

12 § Utgiver ägare till periodisk skrift sådan skrift utan att utgivningsbevis finnes eller ägaren är behörig

eller underlåter ägaren att på sätt i 8 § sägs draga försorg om att ny utgivare utses och göra anmälan därom

eller underlåter utgivare att, i fall som avses i 10 § andra stycket, överlämna sitt uppdrag till ställföreträdare

eller utgiver någon periodisk skrift, för vars utgivning förbud enligt denna förordning meddelats eller som uppenbart utgör fortsättning av sådan skrift

eller låter någon å periodisk skrift angiva sitt namn som utgivare eller ställföreträdare utan att vara behörig,

straffes med böter; har skriften förklarats brottslig eller äro omständigheterna eljest synnerligen försvårande, må dömas till fängelse i högst ett år. *Lag (1991:1470).*

13 § Såsom i 12 § sägs straffes den som i ansökan eller anmälan, som avses i detta kapitel, eller i förklaring, som bifogats sådan ansökan eller anmälan, mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift.

14 § Underlåter ägaren till en periodisk skrift att enligt 8 § anmäla ny utgivningsort eller ny utgivningsplan, skall han dömas till penningböter.

Överträder utgivare vad i 11 § är föreskrivet, vare straffet penningböter. Vad nu sagts gälle ock ställföreträdare, vilken inträtt som utgivare. *Lag (1991:1470).*

6 kap. Om tryckta skrifers spridning

1 § Rätt att själv eller med biträde av andra till salu hålla, försända eller annorledes sprida tryckta skrifter skall tillkomma varje svensk medborgare eller svensk juridisk person.

2 § Utan hinder av denna förordning gälle vad i lag är stadgat för det fall att någon

1. förevisar pornografisk bild på eller vid allmän plats genom skyltning eller annat liknande förfarande på sätt som är ägnat att väcka allmän anstöt eller utan föregående beställning med posten sänder eller på annat sätt tillställer någon sådan bild;

2. bland barn och ungdom sprider tryckt skrift, som genom sitt innehåll kan verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran.

Beträffande spridande av sådan karta över Sverige eller del därav som innehåller upplysning av betydelse för rikets försvar, eller av därmed jämförlig ritning eller bild meddelas närmare bestämmelser i lag. *Lag (1971:29).*

3 § Saknar skrift, som avses i 4 kap. 2 § första stycket, där föreskriven uppgift eller är sådan uppgift eller uppgift enligt 1 kap. 5 § första stycket 2 å skrift, som där åsyftas, utspridaren veterligt, oriktig, straffes utspridaren med penningböter.

För spridande av tryckt skrift som, utspridaren veterligt, lagts under beslag eller förklarats konfiskerad eller utgivits i strid mot förbud som enligt denna förordning meddelats för skriftens utgivning eller uppenbart utgör fortsättning av skrift som avses med sådant förbud, vare straffet böter eller fängelse i högst ett år. *Lag (1991:1470).*

4 § För tryckt skrifts försändande genom postbefordringsföretag eller annan allmän trafikanstalt skola ej på grund av skriftens innehåll gälla särskilda inskränkningar eller villkor. Vad nu sagts skall dock ej avse försändande, som innebär överträdelse av vad i 3 § är stadgat.

Allmän trafikanstalt, som mottagit tryckt skrift för befordran, skall ej anses som skriftens utspridare. *Lag (1994:1474).*

7 kap. Om tryckfrihetsbrott

1 § Med tryckfrihetsbrott förstås i denna förordning de gärningar som anges i 4 och 5 §§. *Lag (1988:1448).*

2 § Såsom tryckfrihetsbrott skall icke anses tillkännagivande i annons eller annat sådant meddelande, om ej av meddelandets innehåll omedelbart framgår att ansvar för sådant brott kan ifrågakomma. Är i förening med omständighet, som icke omedelbart framgår av meddelandets innehåll, meddelandet straffbart, gälle vad därom är stadgat. Vad nu sagts äge motsvarande tillämp-

ning i fråga om meddelande genom chiffer eller på annat sätt, som är hemligt för allmänheten.

3 § Om någon lämnar meddelande, som avses i 1 kap. 1 § tredje stycket, eller, utan att svara enligt 8 kap., medverkar till framställning, som är avsedd att införas i tryckt skrift, såsom författare eller annan upphovsman eller såsom utgivare och därigenom gör sig skyldig till

1. högförräderi, spioneri, grovt spioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift, uppror, landsförräderi, landssvek eller försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott;

2. oriktigt utlämnande av allmän handling som ej är tillgänglig för envar eller tillhandahållande av sådan handling i strid med myndighets förbehåll vid dess utlämnande, när gärningen är uppsåtlig; eller

3. uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt i de fall som angivas i särskild lag,

gäller om ansvar för sådant brott vad i lag är stadgat.

Om någon anskaffar uppgift eller underrättelse i sådant syfte som avses i 1 kap. 1 § fjärde stycket och därigenom gör sig skyldig till brott som anges i förevarande paragrafs första stycke 1, gäller om ansvar härför vad i lag är stadgat.

Det som föreskrivs i 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen ska gälla också i fråga om förslag till föreskrifter som avses i första stycket 3. *Lag (2010:1409).*

4 § Med beaktande av det i 1 kap. angivna syftet med en allmän tryckfrihet ska såsom tryckfrihetsbrott anses följande gärningar, om de begås genom tryckt skrift och är straffbara enligt lag:

1. högförräderi, förövat med uppsåt att riket eller del därav ska med våldsamma eller annars lagstridiga medel eller med utländskt bistånd läggas under främmande makt eller bringas i beroende av sådan makt eller att del av riket ska på så sätt lösryckas eller att åtgärd eller beslut av statschefen, regeringen, riksdagen eller högsta domarmakten ska med utländskt bistånd framtvingas eller hindras, om gärningen innebär fara för uppsåtets förverkligande;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant högförräderi;

2. krigsanstiftan, om fara för att riket ska invecklas i krig eller andra fientligheter framkallas med utländskt bistånd;

3. spioneri, varigenom någon för att gå främmande makt till handa obehörigen befordrar, lämnar eller röjer uppgift om försvarsverk, vapen, förråd, import, export, tillverkningssätt, underhandlingar, beslut, eller något förhållande i övrigt, vars uppenbarande för främmande makt kan medföra men för Sveriges säkerhet, vare sig uppgiften är riktig eller inte;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant spioneri;

4. obehörig befattning med hemlig uppgift, varigenom någon utan syfte att gå främmande makt till handa begår gärning som avses under 3 och uppgiften rör något förhållande av hemlig natur;

försök eller förberedelse till sådan obehörig befattning med hemlig uppgift;

stämpling till sådant brott, om detta är att anse som grovt, vid vilken bedömning det särskilt ska beaktas om gärningen innefattade tillhandagående av främmande makt eller var av synnerligen farlig beskaffenhet med hänsyn till pågående krig eller rörde förhållande av stor betydelse eller om den brottslige

röjde vad som på grund av allmän eller enskild tjänst betrots honom eller henne;

5. vårdslöshet med hemlig uppgift, varigenom någon av grov oaktsamhet begår gärning som avses under 4;

6. uppror, förövad med uppsåt att statsskicket ska med vapenmakt eller annars med våldsamma medel omstörtas eller att åtgärd eller beslut av statschefen, regeringen, riksdagen eller högsta domarmakten ska på så sätt framtvingas eller hindras, om gärningen innebär fara för uppsåtets förverkligande; försök, förberedelse eller stämpling till sådant uppror;

7. landsförräderi eller landssvek, i vad därigenom, då riket är i krig eller annars i lag meddelade bestämmelser om sådant brott äger tillämpning, någon missleder eller förräder dem som är verksamma för rikets försvar eller förleder dem till myteri, trolöshet eller modlöshet, förräder egendom som är av betydelse för totalförsvaret eller begår annan liknande förrådisk gärning som är ägnad att medföra men för totalförsvaret eller innefattar bistånd åt fienden; försök, förberedelse eller stämpling till sådant landsförräderi eller landsvek;

8. landsskadlig vårdslöshet, i vad därigenom någon av oaktsamhet begår gärning som avses under 7;

9. ryktesspridning till fara för rikets säkerhet, varigenom, då riket är i krig eller annars i lag meddelade bestämmelser om sådant brott har tillämpning, någon sprider falska rykten eller andra osanna påståenden, som är ägnade att framkalla fara för rikets säkerhet, eller till främmande makt framför eller låter framkomma sådana rykten eller påståenden eller bland krigsmän sprider falska rykten eller andra osanna påståenden som är ägnade att framkalla trolöshet eller modlöshet;

10. uppvigling, varigenom någon uppmanar eller annars söker förleda till brottslig gärning, svikande av medborgerlig skyldighet eller ohörsamhet mot myndighet eller åsidosättande av vad som åligger krigsman i tjänsten;

11. hets mot folkgrupp, varigenom någon hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning;

12. brott mot medborgerlig frihet, varigenom någon utövar olaga hot med uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen eller inkräkta på handlingsfriheten inom politisk organisation eller yrkes- eller näringssammanslutning och därigenom sätter yttrande-, församlings- eller föreningsfriheten i fara; försök till sådant brott mot medborgerlig frihet;

13. olaga våldsskildring, varigenom någon i bild skildrar sexuellt våld eller tvång med uppsåt att bilden sprids, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig;

14. förtal, varigenom någon utpekar annan såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller annars lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning, och, om den förtalade är avliden, gärningen är sårande för de efterlevande eller annars kan anses kränka den frid, som bör tillkomma den avlidne, dock inte om det med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att lämna uppgift i saken och han eller hon visar att uppgiften var sann eller att han eller hon hade skälig grund för den;

15. förolämpning, varigenom någon smädar annan genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende mot honom eller henne;

16. olaga hot, varigenom någon hotar annan med brottslig gärning på ett sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom;

17. hot mot tjänsteman, varigenom någon med hot om våld förgriper sig på annan i hans eller hennes myndighetsutövning, i annan verksamhet där det finns samma skydd som är förenat med myndighetsutövning eller vid biträde till åtgärd som omfattas av sådant skydd, för att tvinga honom eller henne till eller hindra honom eller henne från åtgärd däri eller hämnas för sådan åtgärd eller varigenom någon på så sätt förgriper sig mot den som tidigare utövat sådan verksamhet eller biträtt därvid för vad denne däri gjort eller underlåtit;

försök eller förberedelse till sådant hot mot tjänsteman, såvida inte brottet, om det fullbordats, skulle ha varit att anse som ringa;

18. övergrepp i rättsak, varigenom någon med hot om våld angriper annan för att denne gjort anmälan, fört talan, avlagt vittnesmål eller annars vid förhör avgett utsaga hos en domstol eller annan myndighet eller för att hindra annan från en sådan åtgärd eller varigenom någon med hot om gärning som medför lidande, skada eller olägenhet angriper annan för att denne avlagt vittnesmål eller annars avgett utsaga vid förhör hos en myndighet eller för att hindra honom eller henne från att avge en sådan utsaga. *Lag (2014:1370)*.

5 § Som tryckfrihetsbrott skall anses också sådana gärningar, begångna genom tryckt skrift och straffbara enligt lag, som innebär att någon

1. uppsåtligen offentliggör allmän handling som ej är tillgänglig för envar, om han fått tillgång till handlingen i allmän tjänst, under utövande av tjänsteplikt eller i därmed jämförbart förhållande;

2. offentliggör uppgift och därvid uppsåtligen åsidosätter tystnadsplikt som avses i den i 3 § första stycket 3 angivna särskilda lagen;

3. när riket är i krig eller omedelbar krigsfara offentliggör uppgift om förhållanden vilkas röjande enligt lag innefattar annat brott mot rikets säkerhet än som anges i 4 §. *Lag (1988:1448)*.

6 § Vad i lag är stadgat angående påföljd för brott, som avses i 4 och 5 §§, gälle ock då brottet är att anse som tryckfrihetsbrott.

Angående enskilt anspråk på grund av tryckfrihetsbrott stadgas i 11 kap. Fälles den tilltalade för brott, som avses i 4 § 14 eller 15, må ock, då fråga är om periodisk skrift, på yrkande förordnas att domen skall införas i skriften. *Lag (1988:1448)*.

7 § Tryckt skrift, som innefattar tryckfrihetsbrott, må konfiskeras.

Konfiskering av tryckt skrift innebär att alla för spridning avsedda exemplar av skriften skola förstöras samt att med formar, stenar, stereotyper, plåtar och andra dylika, uteslutande för tryckningen av skriften användbara materialier skall så förfaras att missbruk därmed ej kan ske. *Lag (1998:1438)*.

8 § I samband med konfiskering av periodisk skrift må, då fråga är om något av de brott som avses i 4 § 1–3, 4 såvida det brottet är att anse som grovt, samt 6 och 7, meddelas förbud att utgiva skriften under viss, av rätten bestämd tid, högst sex månader från det domen i tryckfrihetsmålet vinner laga kraft. Förbud som nu sagts må dock meddelas allenast då riket befinner sig i krig.

Angående konfiskering av periodisk skrift, som sprides i strid mot utgivningsförbud eller uppenbart utgör fortsättning av skrift som avses med sådant förbud, gälle vad i allmänhet är stadgat om förverkande av föremål på grund av brott. *Lag (1988:1448)*.

8 kap. Ansvarighetsregler

Om ansvaret för periodisk skrift

1 § För tryckfrihetsbrott genom periodisk skrift svare den som var anmäld som utgivare, då skriften utgavs.

Var ställföreträdare anmäld och har han inträtt som utgivare, svare ställföreträdaren. *Lag (1976:955)*.

2 § Fanns ej utgivningsbevis, då skriften utgavs, eller var utgivare, som enligt 1 § första stycket har att svara, ej längre behörig eller hade hans uppdrag eljest upphört, svare skriftens ägare.

Ägare vare ock ansvarig, om utgivaren var utsedd för skens skull eller denne eljest, då skriften utgavs, uppenbart icke innehade den befogenhet, som enligt 5 kap. 3 § skall tillkomma honom.

Var ställföreträdare, vilken inträtt som utgivare, ej längre behörig, då skriften utgavs, eller hade hans uppdrag eljest upphört eller förelåg beträffande ställföreträdaren förhållande, som i andra stycket sägs, svare utgivaren. *Lag (1976:955)*.

3 § Kan det ej visas vem som var ägare, då skriften utgavs, svare i ägarens ställe den som tryckt skriften. *Lag (1976:955)*.

4 § Sprider någon periodisk skrift, varå uppgift om vem som tryckt skriften saknas eller, utspridaren veterligt, är oriktig, och kan det ej utrönas vem som tryckt skriften, svare i stället för den som tryckt skriften utspridaren. *Lag (1976:955)*.

Om ansvaret för tryckt skrift, som ej är periodisk

5 § För tryckfrihetsbrott genom tryckt skrift, som ej är periodisk, svare skriftens författare, om han på sätt i 3 kap. 2 § sägs uppgivits vara författare till skriften. Författaren vare dock ej ansvarig, om skriften utgivits utan hans samtycke eller hans namn, pseudonym eller signatur utsatts därå mot hans vilja. *Lag (1976:955)*.

6 § Är författare ej enligt 5 § ansvarig för skrift, vilken innehåller eller är avsedd att innehålla bidrag av flera författare, och har på sätt i 3 kap. 2 § sägs särskild utgivare för skriften uppgivits, svare utgivaren.

För annan skrift än i första stycket avses svare utgivaren, allenast om författaren var avliden, då skriften utgavs.

Utgivaren vare ej ansvarig, om hans namn, pseudonym eller signatur utsatts å skriften mot hans vilja.

Med utgivare av tryckt skrift, som ej är periodisk, förstås den som, utan att vara skriftens författare, tillhandahållit den för tryckning och utgivning. *Lag (1976:955)*

7 § Är varken författare eller utgivare enligt 5 eller 6 § ansvarig eller var han vid skriftens utgivning avliden, svare förläggaren.

Med förläggare till tryckt skrift, som ej är periodisk, förstås den som omhänderhaft tryckning och utgivning av annans skrift.

8 § Fanns ej förläggare eller kan det ej visas vem han är, svare i förläggarens ställe den som tryckt skriften. *Lag (1976:955).*

9 § I fråga om ansvar för utspridare av tryckt skrift, som ej är periodisk, äge vad i 4 § stadgats motsvarande tillämpning.

Gemensamma bestämmelser

10 § Hade den som enligt 2, 5, 6 eller 7 § skulle ha att svara vid skriftens utgivning ej känt hemvist inom riket och kan ej heller i målet utrönas, var han här i riket uppehåller sig, skall ansvaret övergå å den som efter honom har att svara, dock ej å utgivare av tryckt skrift, som ej är periodisk, i annat fall än som avses i 6 § första stycket eller å utspridare.

Lag samma vare, om beträffande den som enligt 1, 2, 5, 6 eller 7 § skulle ha att svara förelåg omständighet, vilken enligt lag utesluter straffbarhet, samt den efter honom ansvarige ägt eller bort äga kännedom om omständigheten.

11 § Till omständighet, som enligt detta kapitel skulle medföra att annan än den tilltalade hade att svara, må hänsyn tagas allenast om den åberopas före huvudförhandlingen.

12 § Vid bedömande av fråga om ansvar för den som enligt detta kapitel har att svara för tryckt skrift skall så anses som om vad skriften innehåller införts däri med hans vetskap och vilja.

9 kap. Om tillsyn och åtal

1 § Justitiekanslern skall vaka över att de gränser för tryckfriheten som angivas i denna förordning ej överskridas. *Lag (1976:955).*

2 § Justitiekanslern är ensam åklagare i mål om tryckfrihetsbrott. Ej må annan än Justitiekanslern inleda förundersökning rörande tryckfrihetsbrott. Endast Justitiekanslern och rätten äga besluta om tvångsmedel med anledning av misstanke om sådant brott, om ej annat är föreskrivet i denna förordning.

Regeringen äger hos Justitiekanslern anmäla skrift till åtal för tryckfrihetsbrott. I lag må föreskrivas att allmänt åtal för tryckfrihetsbrott må väckas endast efter regeringens medgivande.

Justitiekanslern är tillika ensam åklagare i annat tryckfrihetsmål än mål om tryckfrihetsbrott samt i mål som eljest avser brott mot bestämmelse i denna förordning; om befogenhet för Riksdagens ombudsman att vara åklagare i mål som nu angivits gäller dock vad i lag är stadgat. *Lag (1976:955).*

3 § Allmänt åtal för tryckfrihetsbrott skall väckas, i fråga om periodisk skrift för vilken vid utgivningen gällde utgivningsbevis inom sex månader och i fråga om annan skrift inom ett år från det skriften utgavs, vid påföljd att skriften eljest är från sådant åtal fri. Utan hinder av vad nu sagts må dock,

sedan allmänt åtal inom nämnda tid blivit väckt, nytt åtal väckas mot annan, som är för brottet ansvarig.

Vad i lag är stadgat om tid, inom vilken brott skall beivras för att påföljd för brott ej skall anses bortfallen, gälle även i fråga om tryckfrihetsbrott. *Lag (1976:955).*

4 § Angående målsägandes rätt att angiva tryckfrihetsbrott eller tala därå gälle vad i lag är stadgat.

5 § Finnes ej någon, som enligt 8 kap. är för brottet ansvarig, eller kan ej stämning här i riket delgivas honom, må åklagaren eller målsäganden i stället för att väcka åtal göra ansökan om skriftens konfiskering. *Lag (1998:1438).*

10 kap. Om särskilda tvångsmedel

1 § Förekommer anledning att tryckt skrift på grund av tryckfrihetsbrott kan konfiskeras, må i avbidan på beslut därom skriften läggas under beslag.

I avbidan på rättens beslut må ock, i fall som avses i 7 kap. 8 §, meddelas utgivningsförbud för periodisk skrift. *Lag (1998:1438).*

2 § Innan åtal för tryckfrihetsbrott väckts eller ansökan hos rätten gjorts om skriftens konfiskering, må, om brottet hör under allmänt åtal, förordnande enligt 1 § om beslag och utgivningsförbud meddelas av Justitiekanslern. I lag må föreskrivas att även allmän åklagare äger förordna om beslag inom sitt verksamhetsområde. *Lag (1976:955).*

3 § Om ett beslag har verkställts utan rättens förordnande, får den som drabbas av beslaget begära att rätten prövar det.

Då allmän åklagare förordnat om beslag, skall anmälan därom skyndsamt göras hos Justitiekanslern. Denne har att genast pröva huruvida beslaget skall äga bestånd. *Lag (2002:908).*

4 § Då Justitiekanslern förordnat om beslag eller fastställt beslag varom allmän åklagare förordnat, skall åtal vara väckt eller ansökan om konfiskering av skriften gjord inom två veckor, sedan Justitiekanslern meddelade beslutet. Sker det ej, vare beslaget samt, om utgivningsförbud är därmed förenat, även förbudet förfallet. *Lag (1976:955).*

5 § Sedan åtal för tryckfrihetsbrott väckts eller ansökan hos rätten gjorts om skriftens konfiskering, äge rätten förordna om beslag och utgivningsförbud samt häva beslag eller förbud, som tidigare meddelats.

Då målet avgöres, pröve rätten, om meddelat förordnande fortfarande skall bestå. Avvisas målet på den grund att rätten icke är behörig eller skiljer rätten eljest målet från sig utan att prövning av skriftens brottslighet ägt rum och finnes anledning antaga att talan om skriftens konfiskering kommer att föras i annat mål, äge rätten bestämma att förordnandet skall bestå under viss, av rätten utsatt tid. Väckes ej talan inom denna tid, vare förordnandet förfallet.

6 § Förordnande om beslag skall innehålla uppgift å det eller de stycken i skriften, som föranlett beslaget, och gälle endast band, del, nummer eller häfte, vari samma stycken förekomma.

7 § Polisen ska genast verkställa ett förordnande om beslag. I 6 kap. 3 § finns bestämmelser om förbud mot spridande av en tryckt skrift som lagts under beslag. *Lag (2014:1360).*

8 § Verkställande av beslag å tryckt skrift skall uteslutande omfatta de för spridning avsedda exemplaren av skriften.

Bevis om tryckt skrifts tagande i beslag skall, så snart det kan ske, utan avgift tillställas såväl den, hos vilken beslaget verkställs, som den som tryckt skriften. Beviset skall innehålla uppgift å det eller de stycken i skriften, vilka föranlett beslaget. *Lag (2002:908).*

9 § Då förordnande om beslag blivit hävt eller förfallit, skall verkställighet av beslaget genast gå åter.

10 § *Har upphävts genom lag (1971:29).*

11 § Är riket i krig eller krigsfara och anträffas vid avdelning av försvarsmakten tryckt skrift, som uppenbart innefattar sådan enligt 7 kap. 4 § straffbar uppvigling att krigsman därigenom kan förledas åsidosätta vad som åligger honom i tjänsten, får skriften efter beslut av befattningshavare, som enligt lag skall avgöra frågor om disciplinansvar beträffande personal vid avdelningen, i avbidan på förordnande om beslag tagas i förvar.

Är fara i dröjsmål, må även utan sådant beslut som avses i första stycket åtgärd som där sägs vidtagas av annan befattningshavare enligt bestämmelser som meddelas i lag. Anmälan därom skall dock skyndsamt göras hos befattningshavare som avses i första stycket. Denne har att genast pröva om skriften skall kvarbliva i förvar. *Lag (1988:1448).*

12 § Då enligt 11 § beslut meddelats angående tryckt skrifts tagande i förvar, skall anmälan därom, så snart ske kan, göras hos Justitiekanslern. Denne har att genast pröva, huruvida skriften skall läggas under beslag. *Lag (1976:955).*

13 § Angående beslag å periodisk skrift, som sprides i strid mot utgivningsförbud eller uppenbart utgör fortsättning av skrift som avses med sådant förbud, gälle vad i allmänhet är stadgat om beslag å föremål, som må förklaras förverkat.

14 § Exemplar av tryckt skrift, vilket skäligen kan antas äga betydelse för utredning i tryckfrihetsmål, får tas i beslag. Därvid gäller vad i 2 och 3 §§, 5 § första stycket, 6 §, 7 § första stycket samt 9 § är stadgat. I övrigt skall i tillämpliga delar gälla vad som i allmänhet är föreskrivet om beslag. Åtal skall dock alltid väckas inom en månad från det att beslut om beslag meddelades, om inte rätten på Justitiekanslerns framställning medger att tiden förlängs. *Lag (1994:1475).*

11 kap. Om enskilt anspråk

1 § Enskilt anspråk i anledning av missbruk av tryckfriheten må grundas allenast därå att den skrift, som anspråket avser, innefattar tryckfrihetsbrott. Sådant anspråk må, om ej annat nedan stadgas, icke göras gällande mot annan

än den som enligt 8 kap. svarar för brottet. Har på grund av omständighet, som avses i 8 kap. 10 §, ansvaret övergått å honom, må anspråket göras gällande även mot den som före honom haft att svara, om och i den omfattning sådant anspråk eljest enligt lag må göras gällande.

Vad i 8 kap. 12 § är stadgat i fråga om ansvar gälle ock beträffande enskilt anspråk.

Om enskilt anspråk på grund av brott enligt 7 kap. 2 eller 3 § gäller vad i lag är stadgat. *Lag (1976:955).*

2 § För enskilt anspråk, som må göras gällande mot utgivare av periodisk skrift eller ställföreträdare för denne, svare ock skriftens ägare. I fråga om annan tryckt skrift svare för anspråk, som må göras gällande mot författaren eller utgivaren, även skriftens förläggare.

3 § Har någon som laga ställföreträdare för juridisk person eller som förmyndare, god man eller förvaltare att svara för enskilt anspråk på grund av tryckfrihetsbrott, får anspråket göras gällande även mot den juridiska personen eller mot den, för vilken förmyndaren, gode mannen eller förvaltare förordnats, om och i den omfattning sådant anspråk eljest enligt lag får göras gällande. *Lag (1988:1448).*

4 § Skall någon enligt detta kapitel jämte annan svara för enskilt anspråk, svare de en för båda och båda för en. Om bestämmande av ansvarigheten mellan dessa inbördes gälle vad eljest är stadgat.

5 § Enskilt anspråk i anledning av tryckfrihetsbrott må göras gällande utan hinder av att fråga om ansvar för brottet förfallit eller talan därom eljest ej kan föras.

12 kap. Om rättegången i tryckfrihetsmål

1 § Tryckfrihetsmål upptagas av tingsrätt inom vars domkrets länsstyrelse har sitt säte. Förekommer anledning att även annan tingsrätt inom länet skall äga upptaga tryckfrihetsmål, äger regeringen förordna därom.

Till tryckfrihetsmål hänförs mål angående ansvar eller enskilt anspråk på grund av tryckfrihetsbrott så ock ansökningsmål, som avses i 9 kap. 5 §. Till tryckfrihetsmål hänförs även mål angående ansvar eller enskilt anspråk på grund av brott enligt 7 kap. 3 §. Är fråga om brott enligt sistnämnda paragrafs andra stycke och har den som anskaffat uppgiften eller underrättelsen ej offentliggjort denna i tryckt skrift eller meddelat den till annan för sådant offentliggörande, skall dock målet handläggas som tryckfrihetsmål endast om det är uppenbart att anskaffandet skett för offentliggörande i tryckt skrift. *Lag (1976:955).*

2 § I tryckfrihetsmål, vari talan föres om ansvar, skall frågan, huruvida brott föreligger, prövas av en jury om nio medlemmar, såframt ej parterna å ömse sidor förklara sig vilja utan sådan prövning hänskjuta målet till rättens avgörande. Frågan, huruvida den tilltalade enligt 8 kap. är ansvarig för skrift, prövas dock alltid enbart av rätten. Då jury prövar, huruvida brott föreligger, skall så anses vara fallet, om minst sex jurymän äro ense därom.

Finner juryn att brott icke föreligger, skall den tilltalade frikännas. Har juryn funnit brott föreligga, skall även rätten pröva frågan härom. Är rätten av annan mening än juryn, äger rätten frikänna den tilltalade eller hänföra brottet under mildare straffbestämmelse än den som juryn tillämpat. Högre rätt, dit talan mot tingsrättens dom fullföljts, äge ej i vidare mån än tingsrätten frångå juryns bedömning. *Lag (1976:955)*.

3 § För varje län skall utses jurymän, fördelade i två grupper med sexton jurymän i första gruppen och åtta jurymän i andra gruppen. För Stockholms län skall dock första gruppen omfatta tjugofyra jurymän och andra gruppen tolv jurymän. Jurymännen i den andra gruppen skall vara eller ha varit nämndemän vid allmän domstol eller allmän förvaltningsdomstol. *Lag (1994:1475)*.

4 § Jurymännen utses genom val för en tid av fyra kalenderår.

Valet skall förrättas av landstingsfullmäktige i länet eller, då inom länet finns kommun som ej tillhör landsting, av landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige i kommunen. I Gotlands län förrättas valet av kommunfullmäktige i Gotlands kommun. Skall enligt vad nu sagts jurymännen väljas av mer än en valmyndighet, fördelar länsstyrelsen antalet jurymän inom vardera gruppen mellan valmyndigheterna med ledning av folkmängden.

Då juryman skall väljas, ankommer det på tingsrätten att göra anmälan därom till den som har att föranstalta om valet. *Lag (1998:1438)*.

5 § Till jurymän skola utses svenska medborgare, som äro bosatta inom länet. De bör vara kända för omdömesgillhet, självständighet och rättrådighet. Bland jurymännen bör skilda samhällsgrupper och meningsriktningar samt olika delar av länet vara företrädde. Den som är underårig eller som har förvaltare enligt särskilda bestämmelser i lag får inte vara juryman. *Lag (1988:1448)*.

6 § Juryman, som fyllt sextio år, äge avsäga sig uppdraget. Vill juryman eljest avgå, pröve tingsrätten, om giltigt hinder föreligger för honom att utöva uppdraget. Upphör juryman att vara valbar, vare uppdraget förfallet. *Lag (1971:27)*.

7 § Avgår juryman eller upphör han att vara valbar, skall inom den grupp av jurymän, som den avgångne tillhörde, valmyndigheten utse annan i hans ställe för återstoden av valperioden. Valet får i landstingsfullmäktiges ställe företagas av landstingsstyrelsen; dock gäller sådant val endast för tiden intill landstingsfullmäktiges nästkommande möte. *Lag (1998:1438)*.

8 § Klagan över val av juryman skall föras hos tingsrätten. Ehuru klagan ej föres, pröve rätten den valdes behörighet.

Beträffande fullföljd av talan mot tingsrätts beslut i fråga, som avses i första stycket, gälle vad i lag är stadgat om fullföljd av talan mot underrätts beslut i rättegång. Mot hovrätts beslut må talan ej föras.

Föres klagan, lände valet dock till efterrättelse, om ej rätten förordnar annat. *Lag (1971:27)*.

9 § De som äro utsedda till jurymän skola uppföras å en jurymannalista. I denna skall varje grupp upptagas särskilt.

10 § I ett mål i vilket jury skall delta, skall rätten föredra jurymannalistan och behandla frågan, om det föreligger jäv mot någon som är upptagen på listan. Om jäv mot juryman gäller vad som i lag är stadgat om domare.

Därefter skall juryn bildas av de ojäviga jurymännen på så sätt att vardera parten får utesluta tre jurymän inom den första gruppen och en inom den andra samt att rätten genom lottning bland de övriga tar ut så många till suppleanter att sex kvarstår i den första gruppen och tre i den andra.

För jury i Stockholms län får vardera parten utesluta fem jurymän inom den första gruppen och två inom den andra. *Lag (1994:1475).*

11 § Äro å ena sidan flera parter och vill endast någon av dem begagna sin uteslutningsrätt, gälle den uteslutning han företager även för de övriga. Vilja medparter utesluta olika jurymän och kunna de ej enas, företage rätten uteslutningen genom lottning.

12 § Ej må någon utan laga förfall undandraga sig att tjänstgöra i jury.

Kan på grund av jäv eller laga förfall för juryman nödigt antal ledamöter i någon grupp ej erhållas, nämne rätten för varje juryman som erfordras tre till jurymän inom gruppen behöriga personer. Av de sålunda nämnda äge vardera parten utesluta en. Ej må till juryman nämnas någon som förut i samma mål uteslutits.

13 § Förekomma samtidigt flera mål, vari jury skall deltaga, må rätten, efter parternas hörande, förordna att samma jury skall tjänstgöra i alla målen. Skall jury utses gemensamt för flera mål, äge vad i 11 § är stadgat om uteslutning av juryman i mål, vari å ena sidan äro flera parter, motsvarande tillämpning. *Lag (1976:955).*

14 § Föres i mål om ansvar jämväl talan om enskilt anspråk mot annan än den tilltalade, skola de åtgärder av svarandepart, som avses i 2 § första stycket, 10 § andra stycket och 12 § andra stycket, ankomma på den tilltalade.

Då talan utan samband med åtal föres om tryckt skrifts konfiskering eller om enskilt anspråk gälle om rättegången i sådant mål vad i 2 och 10–13 §§ är föreskrivet; har frågan huruvida brott föreligger tidigare prövats i tryckfrihetsmål avseende ansvar för brott, skall dock prövning av samma fråga ej ånyo äga rum. I ansökningsmål skall den uteslutning av jurymän, som eljest ankommer på parterna, företagas av rätten genom lottning. *Lag (1998:1438).*

15 § Närmare bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål meddelas i lag.

Äro inom samma län flera tingsrätter, vilka äga upptaga tryckfrihetsmål, skola de uppgifter, som avses i 4, 6, 8 och 9 §§, fullgöras av den tingsrätt regeringen bestämmer. *Lag (1974:155).*

16 § För fall då riket är i krig eller krigsfara eller det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller krigsfara vari riket har befunnit sig får föreskrifter om anstånd med val av jurymän och om undantag

från jurymäns rätt att avsäga sig sitt uppdrag meddelas i lag eller, efter be-
myndigande i lag, av regeringen genom förordning. *Lag (1988:1448)*.

13 kap. Om utrikes tryckta skrifter m.m.

1 § I fråga om skrift som tryckts utom riket och som utges här skall, om inte annat sägs nedan, i tillämpliga delar gälla vad som är föreskrivet i 1 kap., 3 kap., 6 kap., 7 kap., 8 kap. 1, 2, 5–7 och 10–12 §§ samt 9–12 kap. *Lag (1991:1470)*.

2 § Skrift, som tryckts utom riket, skall anses här utgiven då den på sätt i 1 kap. 6 § sägs blivit utlämnad för spridning inom riket. *Lag (1991:1470)*.

3 § Är periodisk skrift, som tryckes utom riket, huvudsakligen avsedd för spridning inom riket, gälle i tillämpliga delar vad i 5 kap. är stadgat; vad där sägs om ägares behörighet skall icke äga tillämpning.

För utgivning här i riket av annan utom riket tryckt periodisk skrift erfordras ej utgivningsbevis. Finnes sådant bevis, skall i fråga om skriften tillämpas vad i första stycket sägs. *Lag (1991:1470)*.

4 § Vad i denna förordning är stadgat om ansvarighet för den som tryckt skrift skall i fråga om skrift, som tryckts utom riket, avse den som låtit utlämna skriften för spridning inom riket eller, om det ej kan visas vem han är eller han ej, då skriften här utgavs, ägde hemvist inom riket, den som enligt 6 kap. är att anse som utspridare. *Lag (1991:1470)*.

5 § Om skyldighet att för granskning bevara exemplar av skrift, som tryckts utom riket, och att lämna exemplar av sådan skrift till bibliotek eller arkiv föreskrives i lag. *Lag (1991:1470)*.

6 § I fråga om en skrift som trycks utom riket och som ges ut här men som inte huvudsakligen är avsedd för spridning inom riket och för vilken det inte heller finns utgivningsbevis gäller bestämmelserna i 1 kap. 1 § tredje och fjärde styckena om meddelande och anskaffande av uppgifter och underrättelser för offentliggörande om inte

1. meddelandet eller anskaffandet innefattar brott mot rikets säkerhet;
2. meddelandet innefattar utlämnande eller tillhandahållande som avses i 7 kap. 3 § första stycket 2;
3. meddelandet utgör uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt.

Första stycket tillämpas också i fråga om en skrift som inte ges ut i Sverige, om meddelandet lämnades eller anskaffandet ägde rum här, oavsett om skriften trycks här eller utomlands. Med den som lämnar meddelande för offentliggörande jämföras den som på annat sätt medverkar till framställning i periodisk skrift såsom författare eller annan upphovsman.

Är meddelandet eller anskaffandet straffbart enligt första och andra styckena, gäller vad som är föreskrivet om detta. Mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av brott som nu sagts ska handläggas som tryckfrihetsmål, när inte 12 kap. 1 § andra stycket tredje meningen har motsvarande tillämpning. I fråga om rätt till anonymitet för meddelaren gäller det som är föreskrivet i 3 kap. Bestämmelsen i 3 § 3 ska dock omfatta även andra brott mot rikets säkerhet än de som avses där. *Lag (2014:1360)*.

14 kap. Allmänna bestämmelser

1 § Vad i lag är stadgat om resning i mål i allmänhet gälle, utan hinder av att jury prövat huruvida brott föreligger, även dom i tryckfrihetsmål.

Beviljas resning i mål, vari jury prövat huruvida brott föreligger, och grundas resningen på omständighet som kan antagas hava inverkat på juryprövningen, skall samtidigt beslutas att målet skall ånyo upptagas inför jury av den rätt som först dömt i målet. Om resning beviljas till den tilltalades förmån och saken är uppenbar, får den domstol som beviljar resningen i stället omedelbart ändra domen. *Lag (1988:1447).*

2 § Då på grund av högre rätts beslut tryckfrihetsmål, vari jury deltagit, skall ånyo upptagas inför jury av den rätt som först dömt i målet, gälle om juryns tillsättande vad i 12 kap. 10–14 §§ är stadgat.

3 § Tryckfrihetsmål och annat mål om brott mot bestämmelserna i denna förordning skola alltid skyndsamt behandlas.

4 § *Har upphävts genom lag (1976:955).*

5 § I allt varom bestämmelse ej meddelats i denna förordning eller i särskild lag, som utfärdas med stöd därav, gälle vad i lag eller författning eljest är stadgat.

Utlänning vare, såvitt ej annat följer av denna förordning eller annan lag, likställd med svensk medborgare. *Lag (1976:955).*

6 § *Har upphävts genom lag (1974:155).*

1. Denna lag¹ träder i kraft den 1 januari 1978.

2. De nya bestämmelserna äger ej tillämpning på skrift, som mångfaldigats genom stencilering, fotokopiering eller liknande tekniskt förfarande och som utgivits före ikraftträdandet.

1. Denna lag² träder i kraft den 1 januari 1999.

2. Äldre föreskrifter tillämpas på sådana tekniska upptagningar som spritts före ikraftträdandet.

3. De nya föreskrifterna i 1 kap. 7 § samt 5 kap. 5 och 7 §§ gäller även för utgivningsbevis som har utfärdats före ikraftträdandet. I stället för vad som sägs i 5 kap. 5 § fjärde stycket första meningen gäller sådana bevis för en period av tio år från lagens ikraftträdande.

4. I mål som rör skildring av barn i pornografisk bild tillämpas äldre föreskrifter, om talan väckts före ikraftträdandet.

(Justitiedepartementet)

¹ 1976:955.

² 1998:1438.

Yttrandefrihetsgrundlagen¹

1 kap. Grundläggande bestämmelser

1 § Varje svensk medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad rätt enligt denna grundlag att i ljudradio, television och vissa liknande överföringar, offentliga uppspelningar ur en databas samt filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar offentligen uttrycka tankar, åsikter och känslor och i övrigt lämna uppgifter i vilket ämne som helst.

Yttrandefriheten enligt denna grundlag har till ändamål att säkra ett fritt meningsutbyte, en fri och allsidig upplysning och ett fritt konstnärligt skapande. I den får inga andra begränsningar göras än de som följer av denna grundlag.

Vad som sägs i grundlagen om radioprogram gäller förutom program i ljudradio också program i television och innehållet i vissa andra överföringar av ljud, bild eller text som sker med hjälp av elektromagnetiska vågor samt innehållet i vissa offentliga uppspelningar ur en databas.

Med tekniska upptagningar avses i denna grundlag upptagningar som innehåller text, bild eller ljud och som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med tekniskt hjälpmedel.

Med databas avses i denna grundlag en samling av information lagrad för automatiserad behandling. *Lag (2010:1349).*

2 § Varje svensk medborgare är tillförsäkrad rätt att till författare och andra upphovsmän samt till utgivare, redaktioner, nyhetsbyråer och företag för framställning av tekniska upptagningar lämna uppgifter i vilket ämne som helst för offentliggörande i radioprogram och sådana upptagningar. Han har också rätt att anskaffa uppgifter i vilket ämne som helst för sådant uppgiftslämnande eller offentliggörande. I dessa rättigheter får inga andra begränsningar göras än de som följer av denna grundlag. *Lag (1998:1439).*

3 § Det får inte förekomma att något som är avsett att framföras i ett radioprogram eller en teknisk upptagning först måste granskas av en myndighet eller något annat allmänt organ. Inte heller är det tillåtet för myndigheter och andra allmänna organ att utan stöd i denna grundlag, på grund av det kända eller väntade innehållet i ett radioprogram eller en teknisk upptagning, förbjuda eller hindra dess offentliggörande eller spridning bland allmänheten.

Trots första stycket får det genom lag meddelas föreskrifter om granskning och godkännande av rörliga bilder i filmer, videogram eller andra tekniska upptagningar som ska visas offentligt samt av rörliga bilder i en sådan offentlig uppspelning ur en databas som avses i 9 § första stycket 3.

¹ Yttrandefrihetsgrundlagen omtryckt 2015:150

Det får inte utan stöd i denna grundlag förekomma att myndigheter och andra allmänna organ på grund av innehållet i radioprogram och tekniska upptagningar förbjuder eller hindrar innehav eller användning av sådana tekniska hjälpmedel som behövs för att kunna ta emot radioprogram eller för att kunna uppfatta innehållet i tekniska upptagningar. Detsamma gäller förbud mot anläggande av trådnät för sändning av radioprogram. *Lag (2010:1349).*

4 § Myndigheter och andra allmänna organ får inte utan stöd i denna grundlag ingripa mot någon på grund av att han i ett radioprogram eller en teknisk upptagning har missbrukat yttrandefriheten eller medverkat till ett sådant missbruk. Inte heller får de utan stöd av denna grundlag av sådan anledning göra några ingripanden mot programmet eller upptagningen. *Lag (1998:1439).*

5 § Den som skall döma över missbruk av yttrandefriheten eller på annat sätt vaka över att denna grundlag efterlevs bör betänka att yttrandefriheten är en grundval för ett fritt samhällsskick. Han bör alltid uppmärksamma syftet mera än framställningssättet. Om han är tveksam, bör han hellre fria än fälla.

6 § Grundlagen är tillämplig på sändningar av radioprogram som är riktade till allmänheten och avsedda att tas emot med tekniska hjälpmedel. Som sändningar av radioprogram anses också tillhandahållande till allmänheten på särskild begäran av direktsända eller inspelade program, om starttidpunkten och innehållet inte kan påverkas av mottagaren.

I fråga om radioprogram som förmedlas genom satellitsändning som utgår från Sverige gäller vad som i denna grundlag föreskrivs om radioprogram i allmänhet.

I lag får föreskrivas om undantag från denna grundlag i fråga om radioprogram som huvudsakligen är avsedda att tas emot utomlands och radioprogram som sänds genom tråd men inte är avsedda att tas emot av någon större allmänhet. Sådant undantag får dock inte gälla vad som föreskrivs i 2 och 3 §§. *Lag (2010:1349).*

7 § I fråga om samtidig och oförändrad vidaresändning här i landet av radioprogram som avses i 6 § och som kommer från utlandet eller förmedlas hit genom satellitsändning men inte utgår från Sverige gäller enbart vad som föreskrivs i

3 § första stycket om förbud mot förhandsgranskning och andra hinder,

3 § tredje stycket om innehav av tekniska hjälpmedel och anläggande av trådnät,

4 § om förbud mot ingripanden utan stöd i grundlagen,

5 § om det förhållningssätt som skall iaktas vid tillämpningen av denna grundlag,

3 kap. 1 § om rätt att sända radioprogram i tråd samt

3 kap. 3 och 5 §§ om särskilda regler för lagstiftning och rättslig prövning.

Har riksdagen godkänt en internationell överenskommelse om radioprogram får sådana föreskrifter som avses i 12 § andra stycket inte i strid med överenskommelsen hindra vidaresändning av radioprogram.

I 10 kap. 2 § finns föreskrifter om rätt att meddela och anskaffa uppgifter och underrättelser för offentliggörande i radioprogram från utlandet. *Lag (2002:909).*

8 § I fråga om radioprogram eller delar av program som består i direktsändningar av dagshändelser eller av sådana gudstjänster eller offentliga tillställningar som anordnas av någon annan än den som bedriver programverksamheten tillämpas inte bestämmelserna i

2 § om rätt att meddela och anskaffa uppgifter för offentliggörande,

4 § om förbud mot ingripanden,

5 § om förhållningssättet vid tillämpning av denna grundlag,

2 kap. om rätt till anonymitet,

5–7 kap. om yttrandefrihetsbrott, ansvarighet samt tillsyn, åtal och särskilda tvångsmedel,

9 kap. om rättegången i yttrandefrihetsmål samt

10 kap. 2 § om rätt att meddela och anskaffa uppgifter för offentliggörande i radioprogram från utlandet.

9 § Denna grundlags föreskrifter om radioprogram tillämpas också, i andra fall än som avses i 6 § första stycket andra meningen, när en redaktion för en periodisk skrift eller för radioprogram, ett företag för yrkesmässig framställning av tryckta eller därmed enligt tryckfrihetsförordningen jämställda skrifter eller av tekniska upptagningar eller en nyhetsbyrå med hjälp av elektromagnetiska vågor

1. på särskild begäran tillhandahåller allmänheten information ur en databas, vars innehåll kan ändras endast av den som driver verksamheten, direkt genom överföring eller indirekt genom framställning av en teknisk upptagning, en skrift eller en bild,

2. annars, enligt överenskommelser i förväg, tillhandahåller allmänheten information som överförs direkt ur en sådan databas som anges i 1, eller

3. genom offentlig uppspelning tillhandahåller allmänheten information ur en sådan databas som anges i 1.

Vad som sägs i första stycket gäller också annan som har utgivningsbevis för sådan verksamhet. För att utgivningsbevis ska utfärdas krävs att

– verksamheten är ordnad på det sätt som anges i första stycket och att överföringarna utgår från Sverige,

– behörig utgivare utsetts och åtagit sig uppdraget,

– verksamheten har ett namn som är sådant att det inte lätt kan förväxlas med namn på en annan verksamhet enligt denna paragraf.

Ett utgivningsbevis gäller för en period av tio år från utfärdandet. Därefter förfaller beviset. Beviset får förnyas, varje gång för tio år från utgången av den föregående tioårsperioden, om det finns förutsättningar att utfärda sådant bevis. Utgivningsbevis får återkallas om förutsättningar att utfärda sådant bevis inte längre finns, om verksamheten inte påbörjats inom sex månader från den dag då utgivningsbeviset utfärdades eller om den som drev verksamheten anmält att den upphört. Om utgivningsbeviset förfaller eller återkallas, tillämpas därefter föreskrifter i lag eller annan författning.

Närmare bestämmelser om utfärdande, förfall, förnyelse och återkallelse av utgivningsbevis meddelas i lag.

Varje databas ska ha ett namn. Närmare bestämmelser om sådana namn meddelas i lag.

Föreskrifter om straff för den som bryter mot en föreskrift som meddelats med stöd av fjärde eller femte stycket meddelas i lag. *Lag (2010:1349).*

10 § Grundlagen är tillämplig på sådana tekniska upptagningar som är utgivna. En teknisk upptagning anses utgiven när den lämnats ut för att spridas till allmänheten i Sverige genom att spelas upp, säljas eller tillhandahållas på annat sätt.

En teknisk upptagning ska inte anses utlämnad för att spridas till allmänheten i Sverige enbart på den grunden att den skickas härifrån till mottagare i utlandet.

Om grundlagen är tillämplig eller inte prövas i det enskilda fallet på grundval av vad som kan antas om spridningen. Om inte annat framgår av omständigheterna, ska grundlagen anses tillämplig på en upptagning med uppgifter enligt 3 kap. 13 § och 4 kap. 4 §. *Lag (2014:1359).*

11 § Att vissa radioprogram och tekniska upptagningar skall jämföras med periodiska skrifter framgår av 1 kap. 7 § andra stycket tryckfrihetsförordningen. *Lag (1998:1439).*

12 § Vad som sägs i 1 kap. 8 och 9 §§ tryckfrihetsförordningen om att föreskrifter i lag får meddelas i fråga om upphovsmäns rättigheter, vissa kommersiella annonser, kreditupplysningsverksamhet och tillvägagångssätt för anskaffande av uppgifter utan hinder av grundlagen skall gälla också i fråga om radioprogram och tekniska upptagningar.

Bestämmelserna i denna grundlag hindrar inte att det i lag meddelas föreskrifter om förbud i övrigt mot kommersiell reklam i radioprogram eller om villkor för sådan reklam. Detsamma gäller föreskrifter om förbud mot och villkor för annan annonsering och sändning av program, som helt eller delvis bekostas av annan än den som bedriver programverksamheten. *Lag (1998:1439).*

13 § Grundlagen är inte tillämplig på pornografiska bilder av personer vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som är under arton år. *Lag (2010:1356).*

2 kap. Om rätt till anonymitet

1 § Upphovsmannen till ett radioprogram eller en teknisk upptagning är inte skyldig att röja sin identitet. Detsamma gäller den som har framträtt i en sådan framställning och den som har lämnat en uppgift enligt 1 kap. 2 §. *Lag (1998:1439).*

2 § I mål om ansvar, skadestånd eller särskild rättsverkan på grund av yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram eller en teknisk upptagning får ingen ta upp frågan om vem som är framställningens upphovsman, vem som har framträtt i den, vem som har tillhandahållit den för offentliggörande eller vem som har lämnat uppgifter enligt 1 kap. 2 §.

Om någon har angetts som upphovsman till framställningen eller som den som har framträtt i denna, är det dock tillåtet att i målet pröva om han är ansvarig. Detsamma skall gälla, om någon i målet uppger sig vara upphovsmannen eller den som har framträtt.

Första stycket hindrar inte att det i en och samma rättegång handläggs både mål om yttrandefrihetsbrott och mål om brott som avses i 5 kap. 3 §. *Lag (1998:1439).*

3 § Den som har tagit befattning med tillkomsten eller spridningen av en framställning som utgjort eller varit avsedd att ingå i ett radioprogram eller en teknisk upptagning och den som har varit verksam på en nyhetsbyrå får inte röja vad han därvid har fått veta om vem som är upphovsman till framställningen eller har tillhandahållit den för offentliggörande eller om vem som har framträtt i den eller lämnat uppgifter enligt 1 kap. 2 §.

Tystnadsplikten enligt första stycket gäller inte

1. om den till vars förmån tystnadsplikten gäller har samtyckt till att hans identitet röjs,

2. om fråga om identiteten får väckas enligt 2 § andra stycket,

3. om det rör sig om brott som anges i 5 kap. 3 § första stycket 1,

4. i den mån domstol, när det är fråga om brott enligt 5 kap. 2 § eller 3 § första stycket 2 eller 3, finner det erforderligt att vid förhandling uppgift lämnas, huruvida den som är tilltalad eller skäligen misstänkt för den brottsliga gärningen är den till vars förmån tystnadsplikten enligt första stycket gäller, eller

5. i den mån domstol i annat fall av hänsyn till ett allmänt eller enskilt intresse finner det vara av synnerlig vikt att uppgift om identiteten lämnas vid vittnesförhör eller förhör med en part under sanningsförsäkran.

Vid förhör som avses i andra stycket 4 eller 5 skall rätten noga vaka över att frågor inte ställs som kan inkräkta på tystnadsplikten utöver vad som i varje särskilt fall är medgivet. *Lag (1998:1439).*

4 § Ingen myndighet eller annat allmänt organ får efterforska

1. upphovsmannen till en framställning som har offentliggjorts eller varit avsedd att offentliggöras i ett radioprogram eller en teknisk upptagning eller den som har framträtt i en sådan framställning,

2. den som har tillhandahållit eller avsett att tillhandahålla en framställning för offentliggörande i ett radioprogram eller en teknisk upptagning, eller

3. den som har lämnat uppgifter enligt 1 kap. 2 §.

Förbudet hindrar inte efterforskning i fall då denna grundlag medger åtal eller annat ingripande. I sådana fall ska dock den i 3 § angivna tystnadsplikten beaktas.

Inte heller får en myndighet eller ett annat allmänt organ ingripa mot någon för att han eller hon i ett radioprogram eller en teknisk upptagning har brukat sin yttrandefrihet eller medverkat till ett sådant bruk. *Lag (2010:1349).*

5 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot sin tystnadsplikt enligt 3 § ska dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Detsamma gäller den som i ett radioprogram eller en teknisk upptagning uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar felaktiga uppgifter om vem som är framställningens upphovsman eller har tillhandahållit den för offentliggörande, vem som framträder i den eller vem som har lämnat uppgifter i den.

För efterforskning i strid med 4 § första och andra styckena döms, om efterforskningen har skett uppsåtligen, till böter eller fängelse i högst ett år.

För uppsåtligt ingripande i strid med 4 § tredje stycket döms, om åtgärden utgör avskedande, uppsägning, meddelande av disciplinpåföljd eller en liknande åtgärd, till böter eller fängelse i högst ett år.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket får väckas endast om målsäganden har anmält brottet till åtal. *Lag (2010:1349).*

3 kap. Om sändning samt framställande och spridning

Radioprogram

1 § Varje svensk medborgare och svensk juridisk person har rätt att sända radioprogram genom tråd.

Den frihet som följer av första stycket hindrar inte att det i lag meddelas föreskrifter i fråga om

1. skyldighet för nätinnehavare att ge utrymme för vissa program i den utsträckning det behövs med hänsyn till allmänhetens intresse av tillgång till allsidig upplysning,

2. skyldighet för nätinnehavare att ge utrymme för överföringar i den utsträckning det behövs med hänsyn till intresset av konkurrens beträffande sådana överföringar i nätet eller allmänhetens intresse av tillgång till sådana överföringar,

3. skyldighet för nätinnehavare att vidta åtgärder för att tillförsäkra mottagarkretsen inflytande över programvalet,

4. skyldighet för den som sänder program i television att utforma sändningarna på ett sådant sätt att programmen genom textning, tolkning, uppläst text eller liknande teknik blir tillgängliga för personer med funktionsnedsättning, eller

5. ingripanden mot fortsatt sändning av ett utbud som inriktas på våldsförställningar, pornografiska bilder eller hets mot folkgrupp. *Lag (2010:1349).*

2 § Rätten att sända radioprogram på annat sätt än genom tråd får regleras genom lag som innehåller föreskrifter om tillstånd och villkor för att sända.

Det allmänna skall eftersträva att radiofrekvenserna tas i anspråk på ett sätt som leder till vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet.

Det skall finnas möjlighet för sammanslutningar att få tillstånd att sända ljudradioprogram i lokala radiosändningar i den utsträckning som tillgängliga radiofrekvenser medger. Närmare föreskrifter härom meddelas i lag.

3 § I fråga om sådana begränsningar i sändningsrätten som avses i 1 och 2 §§ gäller vad som föreskrivs om begränsningar av grundläggande fri- och rättigheter i 2 kap. 21–23 §§ regeringsformen. *Lag (2010:1410).*

4 § Den som sänder radioprogram avgör självständigt vad som skall förekomma i programmen.

5 § Frågor om rätt att sända radioprogram skall kunna prövas av domstol eller av en nämnd, vars sammansättning är bestämd i lag och vars ordförande skall vara eller ha varit ordinarie domare. Prövningen av beslut av regeringen skall göras av domstol och behöver endast avse beslutets laglighet.

Gäller saken en fråga om ingripande på grund av missbruk av yttrandefriheten, skall frågan prövas av domstol under medverkan av jury enligt de närmare bestämmelser som meddelas i lag. Detta gäller dock inte om saken rör överträdelse av sådana föreskrifter eller villkor i fråga om kommersiell reklam, annan annonsering eller sändning av radioprogram som avses i 1 kap. 12 § andra stycket.

6 § Föreskrifter om skyldighet att bevara och tillhandahålla inspelningar av radioprogram för granskning i efterhand och att lämna dem till arkiv får meddelas i lag. *Lag (2002:909)*.

7 § I lag får meddelas föreskrifter med syfte att förebygga spridning genom radioprogram av kartor, ritningar eller bilder som återger Sverige helt eller delvis och innehåller upplysningar av betydelse för rikets försvar.

Tekniska upptagningar

8 § Varje svensk medborgare och svensk juridisk person har rätt att framställa och sprida tekniska upptagningar. För rätt att offentligt förevisa en film, ett videogram eller någon annan teknisk upptagning med rörliga bilder kan det dock krävas granskning och godkännande i enlighet med 1 kap. 3 § andra stycket. *Lag (1998:1439)*.

9 § Föreskrifter om skyldighet att bevara exemplar av tekniska upptagningar och att tillhandahålla dem för granskning får meddelas i lag. I lag får också meddelas föreskrifter om skyldighet att lämna exemplar av sådana upptagningar till en myndighet och att lämna upplysningar i anslutning till sådan skyldighet. *Lag (1998:1439)*.

10 § Varken postbefordringsföretag eller någon annan allmän trafikinrättning får vägra att befordra tekniska upptagningar på grund av deras innehåll i annat fall än då befordran skulle innebära överträdelse som avses i 13 § tredje eller fjärde stycket.

En allmän trafikinrättning som tar emot en teknisk upptagning för befordran skall inte anses som spridare av upptagningen enligt 6 kap. *Lag (1998:1439)*.

11 § Utan hinder av denna grundlag gäller det som föreskrivs i lag för det fall att någon i förvärvssyfte till den som är under femton år lämnar ut filmer, videogram eller andra tekniska upptagningar med rörliga bilder med ingående skildringar av verklighetstrogen karaktär som återger våld eller hot om våld mot människor eller djur. *Lag (1998:1439)*.

12 § Bestämmelserna i denna grundlag hindrar inte att det meddelas föreskrifter i lag om straff och särskild rättsverkan för den som

1. förevisar pornografiska bilder på eller vid allmän plats genom skyltning eller något liknande förfarande som kan väcka allmän anstöt,

2. utan föregående beställning med post eller på annat sätt tillställer någon pornografiska bilder, eller

3. bland barn och ungdom sprider tekniska upptagningar som genom sitt innehåll kan verka förråande eller medföra annan allvarlig fara för de unga.

Detsamma gäller i fråga om straff och särskild rättsverkan för den som bryter mot föreskrifter om granskning och godkännande av filmer, videogram eller andra tekniska upptagningar med rörliga bilder som ska visas offentligt samt av rörliga bilder i en sådan offentlig uppspelning ur en databas som avses i 1 kap. 9 § första stycket 3.

I lag får meddelas föreskrifter med syfte att förebygga spridning genom teknisk upptagning av kartor, ritningar eller bilder som återger Sverige helt

eller delvis och innehåller upplysningar av betydelse för rikets försvar. *Lag (2010:1349)*.

13 § Sådana exemplar av tekniska upptagningar, som framställs i landet och är avsedda för spridning här, skall förses med tydliga uppgifter om vem som har låtit framställa upptagningen samt om när, var och av vem exemplaren har framställts. Närmare bestämmelser om detta får meddelas i lag.

Den som framställer en teknisk upptagning och därvid uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot första stycket eller bestämmelser som avses där skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som sprider en teknisk upptagning som saknar någon uppgift som är föreskriven i första stycket skall, om det sker uppsåtligen eller av oaktsamhet, dömas till penningböter. Detsamma skall gälla om en sådan uppgift är oriktig och spridaren känner till detta.

Den som sprider en teknisk upptagning trots att han vet att den enligt denna grundlag har tagits i beslag eller konfiskerats skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år. *Lag (1998:1439)*.

14 § Föreskrifter om skyldighet för den som yrkesmässigt säljer eller hyr ut filmer, videogram eller andra tekniska upptagningar med rörliga bilder att anmäla sig för registrering hos en myndighet får meddelas i lag eller, i fråga om anmälans innehåll och hur anmälan närmare skall ske, med stöd av lag. *Lag (1998:1439)*.

Beställda exemplar av upptagningar, skrifter och bilder

15 § Av en sådan teknisk upptagning, skrift eller bild som avses i 1 kap. 9 § första stycket 1 skall framgå databasens namn samt när, var och hur upptagningen, skriften eller bilden framställts. Den som driver verksamheten skall se till att upptagningen, skriften eller bilden har sådana uppgifter. Närmare bestämmelser om detta får meddelas i lag.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot första stycket eller bestämmelser som avses där skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som lämnar ut en sådan teknisk upptagning, skrift eller bild som avses i 1 kap. 9 § första stycket 1 och som saknar någon uppgift som är föreskriven i första stycket skall, om det sker uppsåtligen eller av oaktsamhet, dömas till penningböter. Detsamma skall gälla om en sådan uppgift är oriktig och den som lämnar ut upptagningen, skriften eller bilden känner till detta. *Lag (2002:909)*.

4 kap. Om utgivare

1 § Radioprogram och tekniska upptagningar skall ha en utgivare. Utgivare av radioprogram skall enligt vad som närmare föreskrivs i lag utses för varje program eller för hela eller delar av programverksamheten.

Utgivaren utses av den som bedriver sändningsverksamheten eller låter framställa den tekniska upptagningen. *Lag (1998:1439)*.

2 § Utgivaren skall vara svensk medborgare. I lag får föreskrivas att även utlåningar får vara utgivare.

Den som är utgivare skall ha hemvist här i riket. Den som är underårig eller i konkurs eller som har förvaltare enligt särskilda bestämmelser i lag får inte vara utgivare. Uppgift om vem som är utgivare skall vara tillgänglig för allmänheten.

3 § Utgivaren skall ha befogenhet att utöva tillsyn över framställningens offentliggörande och att bestämma över dess innehåll så att ingenting får införas i den mot hans vilja. Varje inskränkning i den befogenheten skall vara utan verkan.

4 § Av en teknisk upptagning skall framgå vem som är utgivare. Utgivaren skall se till att varje exemplar av upptagningen har en sådan uppgift. Av en sådan teknisk upptagning, skrift eller bild som avses i 1 kap. 9 § första stycket 1 skall framgå vem som är utgivare för databasen. Utgivaren skall se till att varje exemplar har en sådan uppgift.

Uppgift om utgivaren av radioprogram skall hållas tillgänglig för allmänheten enligt vad som närmare föreskrivs i lag. *Lag (2002:909).*

5 § En utgivare för radioprogramverksamhet får utse en eller flera ställföreträdare. Vad som sägs om utgivare i 2–4 §§ skall gälla också ställföreträdare. Om utgivarens uppdrag upphör, upphör även uppdraget att vara ställföreträdare.

6 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 1 § skall dömas till böter eller, om omständigheterna är synnerligen försvårande, till fängelse i högst ett år. Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 4 § första stycket skall dömas till penningböter.

I lag får föreskrivas straff för den som bryter mot en föreskrift i lag som meddelats med stöd av 4 eller 5 §. *Lag (1994:1477).*

7 § *Har upphävts genom lag (1998:1439).*

5 kap. Om yttrandefrihetsbrott

1 § De gärningar som anges som tryckfrihetsbrott i 7 kap. 4 och 5 §§ tryckfrihetsförordningen skall anses som yttrandefrihetsbrott, om de begås i ett radioprogram eller en teknisk upptagning och är straffbara enligt lag.

Under samma förutsättningar skall som yttrandefrihetsbrott anses även sådan olaga våldsskildring varigenom någon genom rörliga bilder närgånget eller utdraget skildrar grovt våld mot människor eller djur med uppsåt att framställningen sprids, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig. *Lag (1998:1439).*

2 § Gärningar som enligt 7 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen inte skall anses som tryckfrihetsbrott, därför att de begås genom meddelanden där det brottsliga är dolt, skall inte heller anses som yttrandefrihetsbrott.

3 § Om någon lämnar ett meddelande, som avses i 1 kap. 2 §, eller, utan att svara enligt 6 kap., medverkar till en framställning som är avsedd att offentliggöras i ett radioprogram eller en teknisk upptagning, som författare eller

annan upphovsman eller genom att framträda i radioprogrammet och därigenom gör sig skyldig till

1. högförräderi, spioneri, grovt spioneri, grov obehörig befattningsmed hemlig uppgift, uppror, landsförräderi, landssvek eller försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott;

2. oriktigt utlämnande av allmän handling som ej är tillgänglig för envar eller tillhandahållande av sådan handling i strid med myndighets förbehåll vid dess utlämnande, när gärningen är uppsåtlig; eller

3. uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt i de fall som anges i särskild lag,

gäller vad som föreskrivs i lag om ansvar för sådant brott.

Om någon anskaffar en uppgift eller underrättelse i sådant syfte som avses i 1 kap. 2 § och därigenom gör sig skyldig till brott som anges i första stycket 1, gäller vad som föreskrivs i lag om ansvar för brottet.

Det som föreskrivs i 2 kap. 22 § första stycket regeringsformen om särskilt lagstiftningsförfarande ska gälla också i fråga om förslag till föreskrifter som avses i första stycket 3. *Lag (2010:1410).*

4 § Vad som är föreskrivet i lag om påföljd för brott som avses i 1 § skall gälla också när brottet är att anse som ett yttrandefrihetsbrott.

Om skadestånd på grund av yttrandefrihetsbrott finns bestämmelser i 8 kap.

När någon döms för förtal eller förolämpning i enlighet med 1 § första stycket, kan domstolen, om brottet begåtts i ett radioprogram, på yrkande av motparten besluta att domen skall återges helt eller delvis i ett radioprogram i samma sändningsverksamhet. Rätten får besluta att skyldigheten att återge domen skall avse ett av rätten gjort sammandrag av denna.

5 § När en domstol bestämmer påföljd för ett yttrandefrihetsbrott, skall domstolen särskilt ta hänsyn till om en rättelse har offentliggjorts.

6 § En teknisk upptagning som innefattar ett yttrandefrihetsbrott får konfiskeras. Är brottet olaga våldsskildring gäller om särskild rättsverkan i övrigt vad som föreskrivs i lag.

Vid konfiskering skall alla exemplar som är avsedda för spridning förstöras. Dessutom skall tillses att föremål som kan användas särskilt för att mångfaldiga den tekniska upptagningen inte skall kunna användas för att framställa ytterligare exemplar. *Lag (1998:1439).*

6 kap. Ansvarighetsregler

1 § Ansvaret för yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram eller en teknisk upptagning ligger på utgivaren. Har en ställföreträdare inträtt som utgivare, har han ansvaret.

I fråga om andra direktsända radioprogram än sådana som avses i 1 kap. 8 § får i lag föreskrivas att den som framträder i programmet skall ansvara för sina yttranden själv. *Lag (1998:1439).*

2 § Det ansvar för yttrandefrihetsbrott som annars skulle åvila utgivaren ligger på den som är skyldig att utse utgivare, om

1. det inte fanns någon behörig utgivare när brottet förövades,

2. utgivaren var utsedd för skens skull eller uppenbarligen inte kunde utöva den befogenhet som anges i 4 kap. 3 § eller

3. uppgift om utgivaren inte har hållits tillgänglig för allmänheten på föreskrivet sätt.

Har en ställföreträdare inträtt som utgivare men var han inte längre behörig när brottet förövades eller hade hans uppdrag upphört eller förelåg det beträffande honom något förhållande som anges i första stycket 2 eller 3, ligger ansvaret för yttrandefrihetsbrott på utgivaren.

I stället för den som anges i första stycket ansvarar den som sprider en teknisk upptagning för yttrandefrihetsbrott i denna, om upptagningen saknar den i 3 kap. 13 § första stycket föreskrivna uppgiften om vem som har låtit framställa den och det inte kan klarläggas vem denne är eller han saknar känd hemortsadress i Sverige och inte heller kan påträffas här under rättegången.

Vad som sägs i tredje stycket för det fall att en uppgift saknas gäller också om en lämnad uppgift innebär att den som har låtit framställa den tekniska upptagningen har hemvist utomlands eller om uppgiften är oriktig och den som sprider upptagningen känner till detta. *Lag (1998:1439).*

3 § Om åtal väcks för ett yttrandefrihetsbrott och den tilltalade anser att det finns någon omständighet som medför att han inte skall vara ansvarig, skall han åberopa denna omständighet före huvudförhandlingen. Om han inte gör det, skall han betraktas som ansvarig. *Lag (1998:1439).*

4 § Den som ansvarar enligt detta kapitel för ett yttrandefrihetsbrott i en framställning skall anses ha haft kännedom om innehållet i framställningen. Han skall också anses ha medgett dess offentliggörande. *Lag (1998:1439).*

5 § *Har upphävts genom lag (1998:1439).*

6 § *Har betecknats 3 § genom lag (1998:1439).*

7 § *Har betecknats 4 § genom lag (1998:1439).*

7 kap. Om tillsyn, åtal och särskilda tvångsmedel

1 § Bestämmelserna i 9 kap. 1–4 §§ tryckfrihetsförordningen om tillsyn och åtal ska gälla också i fråga om radioprogram och tekniska upptagningar och i fråga om yttrandefrihetsmål. Justitiekanslern får överlämna åt allmän åklagare att vara åklagare i yttrandefrihetsmål om ansvar eller konfiskering på grund av olaga våldsskildring, hets mot folkgrupp, brott mot medborgerlig frihet, olaga hot, hot mot tjänsteman eller övergrepp i rättsak i tekniska upptagningar. Rätten att väcka allmänt åtal får dock inte överlämnas när det gäller yttrandefrihetsbrotten hets mot folkgrupp eller brott mot medborgerlig frihet.

Den tid inom vilken allmänt åtal för yttrandefrihetsbrott ska väckas är i fråga om radioprogram sex månader från det att programmet sändes eller, i fråga om tillhandahållande som avses i 1 kap. 9 § första stycket 1 och 2, från den tidpunkt när informationen inte längre tillhandahölls. I fråga om sådan offentlig uppspelning ur en databas som avses i 1 kap. 9 § första stycket 3 är tiden sex månader från uppspelningen. Beträffande tekniska upptagningar är tiden ett år från det att upptagningen gavs ut. Beträffande sådana upptagningar som saknar någon av de i 3 kap. 13 § föreskrivna uppgifterna gäller

dock vad som är föreskrivet i lag om tid för väckande av talan med den begränsningen att allmänt åtal inte får väckas senare än två år från det att Justitiekanslern fick kännedom om upptagningen. *Lag (2010:1349)*.

2 § Om ett yttrandefrihetsbrott har förövats i en teknisk upptagning utan att det finns någon som enligt 6 kap. är ansvarig för brottet, får åklagaren eller målsäganden i stället för att väcka åtal ansöka om konfiskering av upptagningen. Detsamma gäller, om stämning i Sverige inte kan delges den som är ansvarig för brottet. *Lag (1998:1439)*.

3 § Vad som sägs i 10 kap. tryckfrihetsförordningen om beslag av tryckta skrifter skall gälla också i fråga om beslag av tekniska upptagningar. För sådan upptagning, skrift eller bild som avses i 1 kap. 9 § första stycket 1 gäller, när det är fråga om utredningsbeslag med anledning av yttrandefrihetsbrott, vad som sägs i 10 kap. 14 § tryckfrihetsförordningen. I stället för 10 kap. 6 § och 8 § andra stycket tryckfrihetsförordningen gäller dock beträffande tekniska upptagningar vad som föreskrivs i andra och tredje styckena i denna paragraf. Om den tid som avses i 10 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen med hänsyn till beslagets omfattning eller någon annan omständighet är otillräcklig, får rätten på Justitiekanslerns framställning medge att tiden förlängs. Förlängningen får inte avse längre tid än som är oundgängligen nödvändig och får omfatta sammanlagt högst två veckor. Vad som sägs i 10 kap. 3 § andra stycket tryckfrihetsförordningen gäller inte, om Justitiekanslern enligt 1 § första stycket detta kapitel har överlämnat åt allmän åklagare att vara åklagare i yttrandefrihetsmål. Vad som sägs i 10 kap. 2, 4 och 14 §§ tryckfrihetsförordningen samt denna paragraf om Justitiekanslerns uppgifter gäller i sådant fall även den allmänna åklagaren.

Varje beslut om beslag skall ange det eller de avsnitt av framställningen som har föranlett beslaget. Om det vid ett beslag som är av det slag som avses i 10 kap. 14 § tryckfrihetsförordningen inte är möjligt att i beslutet närmare ange varje sådant avsnitt, skall i efterhand, så snart det kan ske, i särskilt beslut anges vilka avsnitt som åberopas som brottsliga. Beslaget gäller endast de särskilda skivor, rullar eller andra sådana delar av upptagningen där dessa avsnitt förekommer.

Bevis om att beslag har beslutats skall, så snart det kan ske, utan kostnad tillställas den som beslaget verkställs hos samt den som har låtit framställa den tekniska upptagningen. Beviset skall innehålla uppgift om det eller de avsnitt i upptagningen som har föranlett beslaget. *Lag (2002:909)*.

4 § I lag får föreskrivas att en nämnd vars sammansättning är bestämd i lag och vars ordförande skall vara eller ha varit ordinarie domare skall granska om radioprogram, som någon har sänt på annat sätt än genom tråd, står i överensstämmelse med de föreskrifter eller andra villkor som gäller för sändningarna. En sådan nämnd får endast uttala sin mening och förelägga den sändande att följa föreskrifterna eller villkoren. I lagen får föreskrivas att ett föreläggande av nämnden får förenas med vite. Frågor om ansvar för yttrandefrihetsbrott och om utdömande av vite prövas alltid av domstol enligt 3 kap. 5 §.

5 § Genom lag får föreskrivas om särskild tillsyn över att yttrandefriheten i filmer, videogram eller andra tekniska upptagningar med rörliga bilder inte missbrukas genom olaga våldsskildring och över att sådana upptagningar med

våld eller hot om våld inte i förvärvssyfte sprids till den som är under femton år. Därvid får föreskrivas om befogenhet för en tillsynsmyndighet att tillfälligt ta hand om ett exemplar av en film, ett videogram eller en teknisk upptagning med rörliga bilder som kan antas innehålla en framställning som innefattar olaga våldsskildring. *Lag (1998:1439).*

6 § I fråga om sådana föreskrifter som avses i 4 och 5 §§ gäller vad som föreskrivs om begränsningar av grundläggande fri- och rättigheter i 2 kap. 21–23 §§ regeringsformen. *Lag (2010:1410).*

8 kap. Om skadestånd

1 § Skadestånd får inte dömas ut på grund av innehållet i ett radioprogram eller en teknisk upptagning i andra fall än när framställningen innefattar ett yttrandefrihetsbrott.

Om skadestånd på grund av brott som avses i 5 kap. 2 och 3 §§ gäller vad som är föreskrivet i lag. *Lag (1998:1439).*

2 § Den som enligt 6 kap. bär det straffrättsliga ansvaret ansvarar även för skadestånd. Skadeståndet kan krävas ut också av den som bedriver programverksamheten eller har låtit framställa den tekniska upptagningen.

I fall som avses i 1 kap. 8 § ansvarar gärningsmannen för skadestånd på grund av brott som han begår i sändningen. Skadeståndet kan krävas ut även av den som bedriver programverksamheten. *Lag (1998:1439).*

3 § Om den som skulle bära det straffrättsliga ansvaret inte har någon känd hemortsadress i landet när brottet förövas och inte heller kan påträffas här under rättegången och ansvaret därför övergår på någon annan enligt 6 kap. 2 § tredje stycket, får skadestånd ändå krävas ut även av den förre, i den mån det medges i lag. *Lag (1998:1439).*

4 § Vad som sägs i 6 kap. 4 § denna grundlag skall gälla också i fråga om skadestånd på grund av yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram eller en teknisk upptagning. I fråga om sådant skadestånd skall också gälla vad som sägs i 11 kap. 3–5 §§ tryckfrihetsförordningen om enskilt anspråk i vissa fall. *Lag (1998:1439).*

9 kap. Om rättegången i yttrandefrihetsmål

1 § Vad som sägs i 12 kap. tryckfrihetsförordningen om rättegången i tryckfrihetsmål skall gälla också i fråga om motsvarande mål som avser radioprogram och tekniska upptagningar (yttrandefrihetsmål). Hänvisningen i 12 kap. 2 § till 8 kap. tryckfrihetsförordningen skall därvid avse 6 kap. denna grundlag.

De som utsetts till jurymän för tryckfrihetsmål skall också vara jurymän i yttrandefrihetsmål. *Lag (1998:1439).*

10 kap. Om radioprogram och tekniska upptagningar från utlandet m.m.

1 § Bestämmelserna i 1–9 och 11 kap. är tillämpliga också på sådana tekniska upptagningar som har framställts utomlands och som lämnas ut för spridning i Sverige. Vad som annars sägs om den som har låtit framställa upptagningen skall därvid i stället gälla den som här i landet lämnar ut den för spridning.

I fråga om rätten att meddela och anskaffa uppgifter och underrättelser för offentliggörande och om rätten till anonymitet gäller dock i tillämpliga delar vad som sägs i 13 kap. 6 § tryckfrihetsförordningen. Därvid skall

hänvisningen till 1 kap. 1 § tredje och fjärde styckena tryckfrihetsförordningen avse 1 kap. 2 § denna grundlag,

hänvisningen till 3 kap. tryckfrihetsförordningen avse 2 kap. denna grundlag,

hänvisningen till 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen avse 2 kap. 3 § denna grundlag och

hänvisningen till 7 kap. 3 § första stycket 2 tryckfrihetsförordningen avse 5 kap. 3 § första stycket 2 denna grundlag. *Lag (1998:1439).*

2 § Det som enligt 1 § gäller i fråga om rätt att meddela och anskaffa uppgifter och underrättelser och att vara anonym gäller också radioprogram som sänds från sändare utanför Sverige och tekniska upptagningar som inte lämnas ut för spridning i Sverige om meddelandet lämnades eller anskaffandet ägde rum här, oavsett om upptagningen har framställts här eller i utlandet. I lag får det dock föreskrivas undantag från rätten att meddela och anskaffa uppgifter i fråga om radioprogram som sänds från öppna havet eller luftrummet däröver. *Lag (2014:1359).*

11 kap. Allmänna bestämmelser

1 § Vad som sägs i 14 kap. 1–3 §§ tryckfrihetsförordningen om resning, högre rätts prövning av tryckfrihetsmål och skyndsam behandling av mål skall gälla också i fråga om motsvarande mål enligt denna grundlag.

I alla hänseenden som inte har reglerats särskilt i denna grundlag eller i lag som har beslutats med stöd av den gäller vad som är föreskrivet i lag eller annan författning.

Utläningar är i fråga om yttrandefriheten enligt denna grundlag likställda med svenska medborgare, om inte något annat följer av lag. *Lag (2002:909).*

1. Denna grundlag¹ träder i kraft den 1 januari 1992.

2. De nya föreskrifterna skall inte tillämpas på radioprogram som har sänts före ikraftträdandet.

3. I fråga om filmer och ljudupptagningar som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet skall de nya föreskrifterna tillämpas med följande undantag:

a) En film eller en ljudupptagning skall anses ha lämnats ut för spridning den dag denna grundlag trätt i kraft.

¹ 1991:1469.

b) Föreskrifterna i 2 kap., 3 kap. 13 § första–tredje styckena, 4 kap., 6 kap. 1–5 §§ och 10 kap. 1 § första stycket andra meningen skall inte tillämpas.

c) Den som sprider en film är ansvarig för yttrandefrihetsbrott i filmen, om spridningen skulle ha varit straffbar även enligt äldre bestämmelser.

d) Ansvar för yttrandefrihetsbrott i en ljudupptagning ligger på upphovsmannen och den som framträder i upptagningen, om de är att anse som gärningsmän, samt på den som har låtit framställa upptagningen och på den som sprider den, allt under förutsättning att deras handlande skulle ha varit straffbart även enligt äldre bestämmelser.

e) I stället för vad som föreskrivs i 8 kap. 2 § första stycket gäller att skadestånd kan krävas ut av den som enligt c) och d) bär det straffrättsliga ansvaret för innehållet i en film eller en ljudupptagning.

f) De nya föreskrifterna gäller inte i fråga om spridning som före ikraftträdandet har skett av filmer med skildringar av sexuellt våld eller tvång eller närgångna eller utdragna skildringar av grovt våld mot människor eller djur.

g) De nya föreskrifterna tillämpas inte vid prövning av talan som har väckts före ikraftträdandet. Skulle en tillämpning av de nya föreskrifterna ha lett till frihet från påföljd, får någon sådan dock inte ådömas.

Denna lag¹ träder i kraft den 1 januari 1995. Har beslut om beslag meddelats före ikraftträdandet skall äldre bestämmelser tillämpas för beslaget.

1. Denna lag² träder i kraft den 1 januari 1999.

2. I fråga om tekniska upptagningar som inte omfattas av tidigare lydelse och som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet skall de nya föreskrifterna tillämpas med följande undantag.

a) En teknisk upptagning skall anses ha lämnats ut för spridning den dag denna grundlag trätt i kraft.

b) Föreskrifterna i 2 kap., 3 kap. 13 § första–tredje styckena, 4 kap., 6 kap. 1 och 2 §§ och 10 kap. 1 § första stycket andra meningen skall inte tillämpas.

c) Den som sprider en teknisk upptagning är ansvarig för yttrandefrihetsbrott i upptagningen, om gärningen skulle ha varit straffbar även enligt äldre bestämmelser.

d) I stället för vad som föreskrivs i 8 kap. 2 § första stycket gäller att skadestånd kan krävas ut av den som enligt c) bär det straffrättsliga ansvaret för innehållet i en teknisk upptagning, om skadeståndsskyldighet förelegat enligt bestämmelser i vanlig lag.

e) De nya föreskrifterna gäller inte i fråga om spridning som före ikraftträdandet har skett av tekniska upptagningar med bilder som innefattar skildringar av sexuellt våld eller tvång.

f) De nya föreskrifterna tillämpas inte vid prövning av talan som har väckts före ikraftträdandet. Skulle en tillämpning av de nya föreskrifterna ha lett till frihet från påföljd, får någon sådan dock inte dömas ut.

3. De äldre föreskrifterna skall tillämpas på ljudupptagningar som har lämnats ut för spridning före ikraftträdandet.

4. I mål som rör skildring av barn i pornografisk bild tillämpas äldre föreskrifter, om talan väckts före ikraftträdandet.

¹ 1994:1477.

² 1998:1439.

-
1. Denna lag¹ träder i kraft den 1 januari 2003.
 2. Äldre föreskrifter tillämpas på sådant tillhandahållande som avses i 1 kap. 9 § och som skett före ikraftträdandet.
 3. Den nya föreskriften i 7 kap. 1 § andra stycket första meningen om preskriptionstid för yttrandefrihetsbrott vid tillhandahållande som avses i 1 kap. 9 § tillämpas endast på information som fortfarande finns i databasen vid ikraftträdandet.
 4. Den nya föreskriften i 7 kap. 1 § andra stycket tredje meningen tillämpas endast på tekniska upptagningar som ges ut efter ikraftträdandet.

(Justitiedepartementet)

¹ 2002:909.

Sakregister

Omfattar regeringsformen (RF), riksdagsordningen (RO), successionsordningen (SO), tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL).

A

Abdikation RF 5:5

Abolition RF 12:9

Acklamation, vid avgörande av riksdagsärende RO 11:8–10; 12:6, 17

ADB-upptagning TF 2:3, 10–11, 13; YGL 1:1

Alkoholpolitiska åtgärder, ärende i SoU RO bilaga punkt 9

Alkoholreklam TF 1:9

Allemansrätten RF 2:15

Allmän domstol RF 11:1

Allmän förvaltningsdomstol RF 11:1

Allmän motionstid RO 9:11

Allmän trafikanstalt, trafikinrättning TF 6:4; YGL 3:10

Allmänna, det RF 1:2; 2:1–2, 6, 8, 15, 18; 8:2

Allmänna handlingar RF 2:1; 8:21; TF 1:1; 2 kap.; 7:3, 5

Amnesti RF 12:9

Anföranden i kammaren RO 6:15–19, 21; 6.21.1; 6:22; 6.22.1–2; 6.23.1; 8:4; 8.4.2; 8:8

Anmälningssplikt för den som säljer eller hyr ut filmer, videogram m.m. YGL 3:14

Annonns, tillkännagivande i annons TF 7:2; YGL 5:2; jfr **Kommersiell annons**

Anonymitetsskydd TF 3 kap.; YGL 2 kap.

Anskaffande av uppgifter, tillvägagångssätt TF 1:9; YGL 1:12

Anskaffare TF 1:1; 7:3; YGL 1:2; 5:3

Anslag, anvisning av RF 9:3–5; RO 9:5; användning av RF 9:7; fördelning på utgiftsområden RO 9:5; 11:18

Anstånd med att fullgöra förpliktelse, bemyndigande till regeringen om normgivning RF 8:4

Ansvar, regeringens RF 1:6; statsråds RF 13:1–4

Ansvarighet, för icke periodisk skrift TF 8:5–12; för periodisk skrift TF 8:1–4, 10–12; för tryckfrihetsbrott TF 8 kap.; för yttrandefrihetsbrott YGL 6 kap.

”Ansvaring” TF 5:3; 8:2

Ansvarsfrihet för fullmäktige och direktionen i Riksbanken RF 9:13

Anteckning om medborgare i allmänt register, förbud mot RF 2:3

Arbete, rätt till RF 1:2

Arbetsgivare, rätt att vidta stridsåtgärder RF 2:14

Arbetslivspolitik, ärende i AU RO bilaga punkt 15

Arbetslöshetsförsäkring, ärende i AU RO bilaga punkt 15

Arbetsmarknad och arbetsliv (utgiftsområde 14), ärende i AU RO 9.5.3; bilaga punkt 15

Arbetsmarknadspolitik, ärende i AU RO bilaga punkt 15
Arbetsmarknadsutskottet RO 7.2.1; bilaga punkt 15
Arbetsmiljö, ärende i AU RO bilaga punkt 15
Arbetsplenum RO 1:3, 6:10, 12, 13; 11:6; utskotts sammanträde under RO 7.15.3
Arbetsrätt, ärende i AU RO bilaga punkt 15
Areella näringar, landsbygd och livsmedel (utgiftsområde 23), ärende i MJU RO 9.5.3; bilaga punkt 13
Arkiv TF 2:11; 4:4; 13:5
Arkivering TF 2:9
Arrendenämnderna, ärende i JuU RO bilaga punkt 4
Arvode till riksdagsledamot och ersättare RO 5:2
Arvsrätt se **Successionsrätt**
Associationsrätt, ärende i CU RO bilaga punkt 5
Avgifter, föreskrift om RF 2:10; 8:9; 9:1
Avgång, från uppdrag i riksdagen RO 12:3, 13–15; från uppdrag som riksdagens ombudsman RO 13:4; från uppdrag som riksrevisor RO 13:7; från uppdrag som riksdagsledamot och ersättare RF 4:11
Avgörande, av regeringsärende RF 7:3; av riksdagsärende RF 4:6–7; RO 11 kap.
Avskrift TF 2:13
Avslutning av kammarsammanträde RO 6:14
Avstängning från domartjänst RF 11:8–9
Avsägelse, av uppdrag i riksdagen RO 12:4; av uppdrag som juryman TF 12:6; av uppdrag som riksdagsledamot och ersättare RF 4:11
Avsättning se **Entledigande**
Avvikande mening i yttrande till annat utskott RO 10:11

B

Barn, omsorger om, ärende i SoU RO bilaga punkt 9
Barns rätt RF 1:2
Barnpornografibrott TF 1:10; ög 1998 punkt 4; YGL 1:13; 5:6; ög 1998 punkt 4
Behandlingstvång för riksdagsärende RO 10:3
Behörighet, domare RF 11:11; förvaltningstjänstemän m.fl. RF 12:5; kanslichef RO 14.12.1; riksdagsledamot RF 3:4; 4:11; statschef RF 5:2; statsråd RF 6:2; uppdrag i riksdagen RO 12:13
Bemyndigande se **Överlåtelse av beslutanderätt**
Beredning, av regeringsärende RF 7:1–2; av riksdagsärende RF 4:5; RO 10 kap.
Beredningskrav i utskott RO 10:4, 9
Beredningstvång för riksdagsärende RF 4:5; RO 10:2
Beriktigande TF 1:4, jfr **Rättelse**
Beslag, av tekniska upptagningar YGL 7:3; av tryckt skrift TF 6:3; 10 kap.
Beslut se **Avgörande**
Beslutförhet i regeringen RF 7:4
Besvär se **Överklagande**

Bevis för riksdagsledamot och ersättare RO 3:3
Bibliotek TF 4:4; 13:5; handling som ingår i TF 2:11
Biblioteksexemplar TF 4:4
Bildupptagning TF 2:11
Boktryckare, ansvar för tryckt skrift TF 8:3, 8:8
Bordläggning, av ärende i kammaren RO 6.13.2; 10:2; 11:2–3; förslag att ärende får avgöras efter kort tillgänglighetstid RO 6.13.2; 11:2; 11.2.2; vid lika röstetal RO 11:12
Bostad, rätt till RF 1:2
Bostadsförsörjning, bostadspolitik, ärende i CU RO bilaga punkt 5
Bostadsstöd, ärende i SfU RO bilaga punkt 8
Brev TF 2:4, 11
Brevundersökning, skydd mot RF 2:6
Brott och rättsverkan av brott, lagstiftning om RF 8:3
Brottsbalken, ärende i JuU RO bilaga punkt 5
Brottspåföljd, eftergift eller mildring genom nåd RF 12:9; förbud mot retroaktivitet RF 2:10
Budget RF 9:1–5, 11; beredningskrav för vissa förslag RO 10:4; beslut om RO 11:18; propositioner om RF 9:2; RO 7:6; 9:5–6, 11; tidsram för avgörande RO 11:15; ärende i FiU RO 7:9
Budgetlagen RF 9:11; RO 9.5.4
Budgetperiod RF 9:3–6
Budgetprocessen RF 9 kap.; RO 9:5; 9.5.1–4; 9:6; 9.6.1; 11:18; 11.18.1
Budgetpropositionen RF 9:2; RO 7:6; 9:5; 9.5.1; 9.6.1; 9:11
Budgettekniska frågor, ärende i FiU RO bilaga punkt 2
Budgetår RF 9:3; RO 9:5–6; 11:15; 11:18; 11.18.1
Bulvan TF 5:3; 8:2

C

Censur, förbud mot TF 1:2; YGL 1:3
Chiffer, meddelande genom TF 7:2
Civilrätt, ärende i CU RO bilaga punkt 5
Civilrättslig lagstiftning RF 8:2; RO 7:5
Civilutskottet RO 7.2.1; bilaga punkt 5

D

Dagordning se **Föredragningslista i kammaren**
Databas TF 2:11; YGL 1:1, 6, 9; 3:15; 4:4
Debatt utan samband med annan handläggning RO 6.13.2; 6:23; 6.23.1
Debattbegränsningar se **Yttranderätt i kammaren**, begränsning
Decharge se **Konstitutionsutskottet**, granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning
Delegering se **Överlåtelse av beslutanderätt**
Delning av ärende mellan utskott RO 7:6
Demokrati RF 1:1–2; 2:21
Demonstrationsfrihet RF 2:1; begränsning RF 2:20, 24, 25; ”negativ” RF 2:2
Departement RF 7:1, 5

Departementschef RF 7:1, 3, 5

Diarium TF 2:7

Direktsändning av dagshändelser m.m. YGL 1:8

Diskriminering, förbud mot RF 2:12–13 ög. 2010 punkt 3; motverkande av RF 1:2; åtgärder mot, ärende i AU RO bilaga punkt 15

Dispensrätt, regeringens RF 12:8

Dom TF 2:7

Domare RF 11:3, 6–7, 9–11; krav för befattning RF 2:9; 3:12; 8:20; 11:1; RO 13:17; 13.23.2

Domarnämnden RO 13.23.2

Domstolar RF 1:8–9; 11:1–3, 5, 9, 12; ög 2010 punkt 4 förbud mot inrättande av specialdomstol RF 2:11; i tryckfrihetsmål TF 12:1; i yttrandefrihetsmål YGL 9:1; lagprövning RF 11:14; offentlighet vid förhandling RF 2:11, 25; rätt till prövning av frihetsberövande i domstol RF 2:9, 25; skiljande av riksdagsledamot från uppdraget RF 4:11; skyldighet mot riksdagens ombudsmän RF 13:6

Domstolsväsendet, ärende i JuU RO bilaga punkt 4

Drottning, regerande RF 1:5; 5:1, 4–6, 8; SO 2; bekännelsekrav SO 4

Dödsstraff, förbud mot RF 2:4

E

Effektivitetsrevision RO 9:18; 10:8

Efterforskningsförbud TF 3:4–5; YGL 2:4–5

Egendomsskydd RF 2:15

Ekonomisk politik, ärende i FiU RO 7:5

Ekonomisk trygghet för familjer och barn (utgiftsområde 12), ärende i SfU RO 9.5.3; bilaga punkt 8

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning (utgiftsområde 10), ärende i SfU RO 9.5.3; bilaga punkt 8

Ekonomisk trygghet vid ålderdom (utgiftsområde 11), ärende i SfU RO 9.5.3; bilaga punkt 8

Ekonomisk vårproposition RO 9.5.2–3; 9.6.1

Ekonomiska åtaganden, statens RF 9:8

Elektromagnetiska vågor YGL 1:1, 9

Elektronisk omröstning RO 11.10.1–2; 11.10.4

Elektroniska kommunikationer, ärende i TU RO bilaga punkt 12

Energi (utgiftsområde 21), ärende i NU RO 9.5.3; bilaga punkt 14

Energipolitik, ärende i NU RO bilaga punkt 14

Ensamsvar TF 8 kap.; YGL 6 kap.

Enskild, lagstiftning om RF 8:2; överlåtelse av förvaltningsuppgift till RF 12:4

Enskilda personliga förhållanden, övervakning och kartläggning RF 2:6

Enskilt anspråk, med anledning av tryckfrihetsbrott TF 11 kap.; med anledning av yttrandefrihetsbrott YGL 8 kap.

Entledigande, av domare RF 11:7, 9; av konung eller drottning RF 5:6; av statsministern och andra statsråd RF 6:7–9, 11

Ersättare, för gruppledare RO 4:3; i delegationen till Europarådet RO 13.18.2; i Domarnämnden RO 13.23.2; inträdesordning och tjänstgöring

RO 12:10; i konvent för fördragsändringar i EU RO 13:22; i krigsdelegationen RO 13:11; i riksdagsstyrelsen RO 4.4.1–2; i riksdagsorgan RO 12:9–10; 12.9.1–2; för ordföranden i Riksdagens överklagandenämnd RO 13:17; för ordföranden i Valprövningsnämnden RO 13:13; för riksdagsledamot RF 3:2, 4, 9, 13; 4:10–11, 13; RO 3:3; 5:2, 3, 5, 6; 5.5.1; 12:9; för talmannen i riksdagsstyrelsen RO 4.4.2; för talmannen i Utrikesnämnden RO 13:9; för talmannen vid ledning av kammarsammanträden RO 6:4–5; för talmannen vid regeringsbildning m.m. RF 6:12

Ersättning vid expropriation m.m. RF 2:15

Etniskt ursprung RF 2:12

EU-dokument RO 6.13.2; 9:20; 10:2–3,10

EU-nämnden RF 10:10 RO 4:5; 7:3–4, 14–20; 14:2; kallelse RO 7.15.1; kansli RO 14.2.1; ledamotsantal RO 7:4; ordförande RO 4.5.1; 7.15.1–2; protokoll och nedteckning RO 7.15.4–5; regeringens samråd med RO 7:14; sammanträden RO 7:15–17; suppleant RO 12:9; tystnadsplikt RO 7:20

Europakonventionen se **Europeiska konventionen**

Europaparlamentet, val till RF 8:2

Europarådet RF 1:10; val av svensk delegation till den parlamentariska församlingen RO 13.18.2

Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna RF 2:19; 10:6

Europeiska unionen (EU) RF 1:10; 10:4, 6, 10; avgiften till (utgiftsområde 27), ärende i FiU RO 9.5.3; bilaga punkt 2; information till riksdagen RF 10:10; RO 9:21–23; konvent för fördragsändringar RO 13:22; skyldighet för regeringen att lämna upplysningar till utskott RO 10:8–9; skyldighet för utskotten att följa arbetet RO 7:13; skyldigheter för regeringen mot riksdagen RF 10:10; RO 7:12, 14; 9:21–22; 10:10; val till Europaparlamentet RF 8:2; årlig skrivelse från regeringen till riksdagen med berättelse över verksamheten RO 9:21; ärenden som väcks genom dokument från EU RO 6.13.2; 9:20; 10:2–3, 10; överläggningar med utskott RO 7:12

Evangeliska läran SO 4

Exekutionsväsendet, ärende i SkU RO bilaga punkt 3

Exklusivitetsgrundsatsen TF 1:3; YGL 1:4

Exklusivt ansvar TF 8 kap.; YGL 6 kap.

Expediering TF 2:7, 9

Expeditioner, regeringens RF 7:7

Expropriation, av enskild egendom RF 2:15; ärende i CU RO bilaga punkt 5

Extra val RF 3:11; 6:5, 7; RO 2.2.1; 3:9; uppehåll i kammarens arbete RO 6:11; 11:16–17, 20

F

Fackutskott RO 7:5

Familjeförmåner, ärende i SfU RO bilaga punkt 8

Fasta valkretsmandat RF 3:6–8

Fastighetsbildning, ärende i CU RO bilaga punkt 5

Film RF 2:1; ög 1976 punkt 4; YGL 1:1; förbud mot förhandsgranskning YGL 1:3; ärende i KU RO bilaga punkt 1

Finansmakten RF 9 kap.

Finansplan RO 9:5

Finansutskottet RF 4:3; 9:5; RO 7:2; 7.2.1; 7:9; 7.15.1; 10.6.1; 13:21; bilaga punkt 2; rätt att väcka åtal RO 13:24; rätt att väcka ärende inom annat utskotts beredningsområde RO 9:16; tillfälle att yttra sig till andra utskott i vissa ärenden RO 10:4

Fiske, ärende i MJU RO bilaga punkt 13

Flygplatser, ärende i TU RO bilaga punkt 12

Folkbildning, ärende i KrU RO bilaga punkt 10

Folkbokföring, ärende i SkU RO bilaga punkt 3

Folkomröstning, i grundlagsfråga RF 8:2, 16; RO 6.13.1; 9:25; 11:3, 14, 17; rådgivande RF 8:2

Folkstyrelse RF 1:1

Fondväsendet, ärende i FiU RO bilaga punkt 2

”Formella lagkraftens princip” RF 8:18; ög 1974 punkt 6

Forskning, skydd för dess frihet RF 2:18; ärende i UbU RO bilaga punkt 11

Forskning i näringspolitiska frågor, ärende i NU RO bilaga punkt 14

Fotografers rätt till sina verk RF 2:16

Fotokopiering TF 1:5; 4:2

Framställning, av tekniska upptagningar YGL 3 kap.; av tryckta skrifter TF 4 kap.

Framställning från riksdagsorgan RO 9:17; 9.17.1–2, 4–5; behandlingstvång i utskott RO 10:3; beredningstvång i utskott RO 10:2; motionsrätt RO 9:12–13; 9.13.1; 9.14; punkt på föredragningslistan RO 6.13.2; underrättelse genom riksdagsskrivelse RO 11:21; återkallelse RO 9:26; 9.26.1

Framställning till regeringen med anledning av granskningsbetänkande RF 13:2

Fri- och rättigheter RF 2 kap.

Frihetsberövande, domstolsprövning RF 2:9, 25; riksdagsledamots RF 4:12; RO 5:7; 5.7.1; 10:2; bilaga punkt 1; skydd mot RF 2:8, 25

Frihetsstraff, undantag från särskilt förfarande vid lagstiftning RF 2:22

Fråga till statsråd RF 13:5; RO 8:5–8; 8.6.1–2; 8.7.1–2; 8.8.1

Frågestund RO 8:8; 8.8.1

Fullmäktige i Riksbanken se **Riksbanksfullmäktige**

Fyllnadsval inom riksdagen RO 4:14

Fyraprocentsspärren RF 3:7

Fällande dom för förtal eller förolämpning, skyldighet att återge sådan i periodisk skrift TF 7:6; i radioprogram YGL 5:4

Följdmotion RO 9:12–14; 9.13.1; 9:26

Fördrag, internationellt se **Internationell överenskommelse**

Fördragsändringar inom EU, konvent för RO 13:22

Föredragande vid regeringssammanträde RF 7:5

Föredragningslista i kammaren RO 6:6, 13; 6.13.1–2; 11:6

Förening av arbetstagare, rätt att vidta stridsåtgärder RF 2:14

Föreningsfrihet RF 2:1; begränsning RF 2:20, 24, 25; ”negativ” RF 2:2

Förenta nationerna RF 1:10

Föreskrifter RF 8 kap.; ög 2010 punkt 5; för förvaltningen inom riksdagen och dess myndigheter RF 8:13; RO 14:2

Författare, ansvar för tryckt skrift TF 8:5–6; rätt till anonymitet TF 3 kap.; rätt till sina verk RF 2:16; uppgifter till TF 1:1; 7:3

Förflyttningsskyldighet för domare RF 11:7

Förhandsanmälan till talarlista vid kammarsammanträde RO 6.21.1; 6:22; 6.22.1

Förhandsgranskning, av radioprogram eller teknisk upptagning YGL 1:3; av skrift TF 1:2

Förläggares ansvar för tryckt skrift TF 8:7

Förmåner vid sjukdom, arbetsskada och ålderdom samt till efterlevande ärenden i SfU RO bilaga punkt 8

Förolämpande uttryck vid kammarsammanträde RO 6:16

Förordning RF 8:1; 15:6; kungörande av RF 8:19; regeringens dispensrätt RF 12:8

Förråande skrift, spridning bland barn och ungdom TF 6:2

Förråande tekniska upptagningar, spridning bland barn och ungdom YGL 3:12

Förslagsrätt i riksdagen RF 4:4; RO 9 kap.; för regeringen RO 9:2–9; för riksdagsledamot RO 9:10–15; för riksdagsorgan (utom utskott) RO 9:17; för utskott RO 9:16; genom EU RO 9:20; rörande riksrevisorernas rapporter RO 9:18–19

Försvaret och samhällets krisberedskap (utgiftsområde 6), ärende i FöU RO 9.5.3; bilaga punkt 7

Försvarmakten, insättande i strid m.m. RF 15:13

Försvarsutskottet RO 7.2.1; bilaga punkt 7

Försäkringsavtalsrätt, ärende i CU RO bilaga punkt 5

Försäkringsväsendet, ärende i FiU RO bilaga punkt 2

”**Förtjänst och skicklighet**” RF 11:6; 12:5

Förtroligt meddelande RF 2:6, 25

Förundersökning TF 9:2; YGL 5:6; 7:1

Förvaltning RF 1:4, 8–9; 12 kap.; av statens egendom RF 9:9

Förvaltningsekonomiska frågor, ärende i FiU RO bilaga punkt 2

Förvaltningsmyndighet RF 1:8–9; 12:1–2, 5; rätt att meddela föreskrifter RF 8:10; skyldighet mot riksdagens ombudsmän RF 13:6; uppdrag att ingå internationell överenskommelse RF 10:2; se även **Myndigheter** och **Statlig myndighet**

Förvaltningsrätt RF 11:1

Förvaltningsrättsliga ämnen, ärende i KU RO bilaga punkt 1

Förvaltningsuppgifter, förbud för riksdagen att fullgöra RF 12:3; överlåtelse till annan stat m.m. RF 10:8; överlämnande till kommun m.fl. RF 12:4

Förvaringskriteriet för allmänna handlingar TF 2:3

Förverkande RF 2:10; TF 10:13

Förvisningsförbud RF 2:7

Föräldrabalken, RO 13:5; ärende i CU RO bilaga punkt 5

G

Gemensam lista vid val inom riksdagen RO 12:7, 10

Genmäle se **Replik**

Granskning i efterhand av radioprogram YGL 3:6; 7:4

Granskningsbetänkande från KU RF 13:2

Granskningsexemplar TF 4:4

Granskningsrapport från riksrevisor RO 9:18–19; 10:8

Grundlagar RF 1:3; beslut om RF 8:14–16, 18; RO 9:24; 11:17; 11.17.1; folkomröstning om RF 8:2, 16; RO 6.13.1; 9:25; 11:3, 14; förbud mot att överlåta beslutanderätt till mellanfolklig organisation RF 10:7; interpellation stridande mot RO 8:3; skriftlig fråga stridande mot RO 8:6; under krig RF 15:5–6; yrkande stridande mot RO 11:7; ärende i KU RO 7:8

Gruppering av ledamöter vid val med slutna sedlar RO 12:8; 12.8.4–5

Gruppledare RF 6:4; RO 1:3; 4:3; representation i riksdagsstyrelsen RO 4.4.2; talmannens samråd med RF 6:4; RO 1:3; 4:3; 6.16.1; 6:20, 22–23; 8.7.1; 9:20; 13:19; 14.5.1; (regeringsbildning RF 6:4; definition RO 1:3; samråd RO 4:3; ordningsregler i kammaren RO 6.16.1; uppläggning av debatterna RO 6:20; talarordning vid viss överläggning RO 6:22; särskilt anordnade debatter RO 6:23; tidsfrist för svar på viss fråga RO 8.7.1; behandling av EU-dokument RO 9:20; vissa internationella delegationer RO 13:19; val av riksdagsdirektör RO 14.5.1)

H

Hamnar, ärende i TU RO bilaga punkt 12

Handel, ärende i NU RO bilaga punkt 14; utrikes, ärende i UU RO bilaga punkt 6

Handelsbalken, ärende i CU RO bilaga punkt 5

Handlingar se **Allmänna handlingar**

Hantverk, ärende i NU RO bilaga punkt 14

Heltalsmetoden, vid val inom riksdagen RO 12:8

Hemlig avlyssning, skydd mot RF 2:6

Hemligstämpling TF 2:16

Hemligt kammarsammanträde RO 6:7–8, 13

Hinder, mot skrifts utgivning m.m. TF 1:2; mot utlämnande av allmänna handlingar TF 2:12

Hovrätter RF 11:1

Hudfärg RF 2:12

Husrannsakan, skydd mot RF 2:6, 25; undantag från särskilt förfarande vid lagstiftning RF 2:22

Huvudbestämmelse i riksdagsordningen RF 4:7; RO 1:1; 12:8

Huvudförslag RO 10:10

Huvudomröstning RO 10:10, 12

Hyresnämnderna, ärende i JuU RO bilaga punkt 4

Hälsa, goda förutsättningar för RF 1:2

Hälsovård, ärende i SoU RO bilaga punkt 9

Hälsovård, sjukvård och social omsorg (utgiftsområde 9), ärende i SoU RO 9.5.3; bilaga punkt 9

”Händelse av större vikt”, motion med anledning av RO 9:15

Hänvisning till annat utskott RO 11:5

Högre utbildning, ärende i UbU RO bilaga punkt 11

Högsta domstolen RF 11:1; ög 1974 punkt 7; beslut om resning och återställande av försutten tid RF 11:13; prövning av åtal mot ledamot av Högsta förvaltningsdomstolen RF 11:8; prövning av åtal mot statsråd RF 13:3

Högsta förvaltningsdomstolen RF 11:1; beslut om resning och återställande av försutten tid RF 11:13; prövning av åtal mot ledamot av Högsta domstolen RF 11:8

I

Idrotts- och friluftsvärksamhet, ärende i KrU RO bilaga punkt 10

Ikraftträdande, bemyndigande till regeringen att besluta om RF 8:5

Immateriellrätt, ärende i NU RO bilaga punkt 5

Immunitet, riksdagsledamots RF 4:12; RO 5:7; 5.7.1; 10:2; bilaga punkt 1; statschefs RF 5:8; talmans RF 4:13

Industri, ärende i NU RO bilaga punkt 14

Information, från EU till riksdagen RO 9:23; från regeringen till riksdagen RO 6:7; 6.13.2; 6:18; 9:7; från regeringen till riksdagen om EU-samarbetet RF 10:10; RO 9:22–23

Informationsfrihet RF 2:1; begränsning RF 2:20, 23, 25; vid fördelning av radiofrekvenser YGL 3:2

Informationskonselj RF 5:3

Införsel, bemyndigande till regeringen om normgivning RF 8:3

Ingripande mot radioprogram eller teknisk upptagning YGL 1:4

Initiativrätt se **Förslagsrätt i riksdagen**

Inkommen handling TF 2:6

Inkomster, statens, se **Statens inkomster**

Inresehinder, förbud mot RF 2:7

Inrättning, utländsk och internationell RF 10:8

”**Instruktionen**” TF 1:4; YGL 1:5

Instämmande vid kammarsammanträde RO 6.22.3

Integration, ärende i AU RO bilaga punkt 15

Integration och jämställdhet (utgiftsområde 13), ärende i AU RO 9.5.3; bilaga punkt 15

Integritet, kroppslig RF 2:4–8; personlig RF 2:6

Internationell förpliktelse RF 10:5

Internationell privaträtt, ärende i CU RO bilaga punkt 5

Internationell samverkan (utgiftsområde 5), ärende i UU RO 9.5.3; bilaga punkt 6

Internationell överenskommelse RF 10:1–5, 9; RO 13:18; ärende i UU RO bilaga punkt 6

Internationella delegationer i riksdagen RO 13:18–19

Internationella förhållanden RF 10 kap.

Internationellt bistånd (utgiftsområde 7), ärende i UU RO 9.5.3; bilaga punkt 6

Internationellt ekonomiskt samarbete, ärende i UU RO bilaga punkt 6

Internationellt kulturellt samarbete, ärende i KrU RO bilaga punkt 10

Internationellt utvecklingssamarbete, ärende i UU RO bilaga punkt 6
Interparlamentariska unionen RO 13:19
Interpellation RF 13:5; RO 8:2–4
It-politik, ärende i TU RO bilaga punkt 12

J

Jakt, ärende i MJU RO bilaga punkt 13
JK se **Justitiekanslern**
JO se **Riksdagens ombudsmän**
Jordabalken, ärende i CU RO bilaga punkt 5
Jordbruk, ärende i MJU RO bilaga punkt 13
Journal TF 2:7
Juridiska personer, överlämnande av förvaltningsuppgift till RF 12:4
Jury TF 12:2–14; 14:1–2; ög 1994; YGL 9:1; 11:1
Jurymanalista TF 12:9–10
Jurymän, avsägelse av uppdraget TF 12:6; i Stockholms län TF 12:3, 10; utslutning av TF 12:11; val av TF 12:3–5, 7; överklagande av val av TF 12:8
Justering av riksdagsprotokoll RO 6:24; 6.24.1–2
Justitiekanslern RF 12:1; TF 9:1–2; 10:2–4, 12, 14; ög 1994; YGL 7:1–3; medborgarskap som behörighetskrav RF 12:6; talan mot justitieråd RF 11:8
Justitieombudsmän se **Riksdagens ombudsmän**
Justitieutskottet RO 7.2.1; bilaga punkt 4
Jämförelsetal vid val inom riksdagen RO 12:8; 12.8.4
Jämställdhet RF 2:13; ärende i AU RO bilaga punkt 15
Järnvägar, ärende i TU RO bilaga punkt 12
Jäv, för statsråd RF 6:2; vid kammarsammanträde RF 4:6; RO 6:19; vid utskottssammanträde RO 7:21

K

Kallelse, till kammaren RO 6:9–10; 6.10.1; 6:12; 11:3; till riksdagsstyrelsen RO 4.4.2; till riksmöte RO 3.2.1; till utskott och EU-nämnden RO 7.15.1; till valberedning RO 12.2.2
Kammarrätt RF 11:1
Kammaren RO 6 kap.
Kammarsekreterare RO 6.3.1; 12.8.1
Kanslichef vid utskotten och EU-nämnden RO 14.2.1
Karta över Sverige eller del därav, spridande TF 6:2
Kognatisk tronföljd SO 1
”Kommandomål” RF 7:3
Kommersiell annons, förbud mot TF 1:9; YGL 1:12
Kommersiell reklam, förbud mot TF 1:9; YGL 1:12
Kommittéberättelse RO 9:9
Kommun RF 1:7; 14 kap.; beslutanderätt under krig och krigsfara RF 15:12; lagstiftning om RF 8:2; parkeringsavgifter RF 8:9; remissinstans RF 7:2; rätt att meddela föreskrifter RF 8:9–10; trafikförhållanden RF 8:9; överlåtelse av förvaltningsuppgift till RF 11:4

Kommunal beskattning RF 8:2, 7, 21; 14:4; ärende i SkU RO 7:10
Kommunal ekonomi, ärende i FiU RO bilaga punkt 2
Kommunal indelning, lagstiftning om RF 14:6
Kommunal självstyrelse RF 1:1; 14:2–3; ärende i KU RO bilaga punkt 1
Kommunal utjämning RF 14:5
Kommunallagstiftning RF 8:2
Kommunalt anställdas skyldighet mot riksdagens ombudsmän RF 13:6
Kommunerna, allmänna bidrag till (utgiftsområde 25), ärende i FiU RO 9.5.3; bilaga punkt 2
Kommunernas befogenheter, lagstiftning om RF 8:2
Kommunernas organisation och verksamhetsformer, lagstiftning om RF 8:2
Kommunernas åligganden, lagstiftning om RF 8:2, 21
Kommunikationer (utgiftsområde 22), ärende i TU RO 9.5.3; bilaga punkt 12
Kompletteringsval till riksdagsorgan RO 12:15
Koncept TF 2:9
Konfiskering TF 6:3; 7:7–8; 9:5; 10:1; 12:14; YGL 5:6; 7:2
Konkurs RF 8:3
Konkursrätt, ärende i CU RO bilaga punkt 5
Konselj RF 5:1; 6:4
Konstitutionell lagstiftning, ärende i KU RO bilaga punkt 1
Konstitutionsutskottet RF 4:3; RO 7:2; 7.2.1; 7:8; bilaga punkt 1; anmälan av vilande beslut om grundlag eller riksdagsordning RO 9:24; avgörande vid talmans vägran att ställa proposition RO 11:7; avgörande vid talmans vägran att tillåta interpellation RO 8:3; avgörande vid talmans vägran att tillåta skriftlig fråga RO 8:6; beredning av val av riksrevisor RO 13.6.1; beredning av val till Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna RO 13.16.1; beredning av val till Riksdagens arvodesnämnd RO 13.15.1; beredning av val till Riksdagens ombudsmän RO 13.3.1; beredning av val till Statsrådsarvodesnämnden RO 13.14.1; beslutanderätt vid rättighetsbegränsande lagstiftning RF 2:22; RO 10:5; 11.19.2; beslutanderätt vid undantag från tidsfrist vid grundlagsstiftning RF 8:14; RO 9:24; förslag om entledigande av riksdagens ombudsman RO 13:4; förslag om entledigande av riksrevisor RO 13:7; granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning RF 13:1–2; rätt att väcka åtal mot statsråd RF 13:3; rätt att väcka åtal mot ledamot av riksdagsstyrelsen m.fl. RO 13:24; samråd med Riksdagens ombudsmän RO 13.2.1
Konstnärers rätt till sina verk RF 2:16, 25
Konsumentpolitik, ärende i CU RO bilaga punkt 5
Kontraposition (motförslag i votering) RO 11:10–11
Kontrollmakt RF 13 kap.
Konungahuset RF 5:5
Konungen RF 1:5; 5:1, 4–6, 8; ög 1974 punkt 6–7; SO
Kreditpolitik, ärende i FiU RO bilaga punkt 2
Kreditupplysningsverksamhet TF 1:9; YGL 1:12
Kreditväsendet, ärende i FiU RO bilaga punkt 2

Krig och krigsfara RF 15 kap.; TF 7:8; 10:11–12; 12:16; undantag från retroaktivitetsförbud RF 2:10
Krigsdelegationen RF 15:2–3, 5; RO 13:11; 13.11.1–2; 13:12; sekreterare RO 14:4
Krigsförklaring RF 15:14
Kriminalvården, ärende i JuU RO bilaga punkt 4
Kroppslig integritet RF 2:4–8
Kroppsligt ingrepp, skydd mot RF 2:6, 25
Kroppsstraff, skydd mot RF 2:5
Kroppsvisitation, skydd mot RF 2:6, 25
Kultur, medier, trossamfund och fritid (utgiftsområde 17), ärende i KrU RO 9.5.3; bilaga punkt 10
Kulturarv, ärende i KrU RO bilaga punkt 10
Kultur- och bildningsändamål, ärende i KrU RO bilaga punkt 10
Kulturutskottet RO 7.2.1; bilaga punkt 10
Kungl. Maj:t RF ög 1974 punkt 7
Kungörande av föreskrifter RF 8:19
Kvalificerad majoritet se **Särskild beslutsregel**
Kvalificerat förfarande se **Lagstiftning, rättighetsbegränsande**
Kvorumregel se **Beslutförhet**
Kärnteknisk säkerhet och strålskydd, ärende i FöU RO bilaga punkt 7
Könsdiskriminering, förbud mot RF 2:13; ög 2010 punkt 3; motverkande av RF 1:2

L

Lagar RF 8 kap.
Lagprövning RF 11:14; 12:10
Lagrådet RF 8:20–22; RO 9:2; 10:5
Lagstadgad tid RO 9:27
Lagstiftning RF 1:4; 8 kap.; rättighetsbegränsande RF 2:20–25; 15:7; RO 6.13.2; 9:26; 10:5, 6; 11:7, 14, 19; 11.19.1–2; 11:20
Lagstiftningsakt i EU RO 9:20; 10:10
Landsförvisning, förbud mot RF 2:7
Lantmäteriväsendet, ärende i CU RO bilaga punkt 5
Ledighet, riksdagsledamots RO 5:3–4; 5.4.1
Lika röstetal, i kammaren RF 4:7; RO 11:11–12; i krigsdelegationen RO 13:12; i utskott RO 10:11; i val inom ett riksdagsorgan RO 12:17; i val med slutna sedlar RO 12:6
Likhet inför lagen RF 1:9
Ljudradio YGL 1:1
Ljudupptagning RF 2:1; TF 2:3, 11; YGL 1:1
Lottning, vid kammarbeslut i ärende RO 5:7; vid val inom riksdagen RO 7:4; 7.4.2; vid val inom riksdagsorgan RO 7.14.1
Luftfart, ärende i TU RO bilaga punkt 12
Lån, upptagande av RF 9:8
Länsförvaltning, ärende i KU RO bilaga punkt 1
Lönebildningsfrågor, ärende i AU RO bilaga punkt 15

M

Majoritetsprincip RF 4:7

Mandat RF 3:6–9

Mandatfördelning, mellan partierna RF 3:7; mellan valkretsarna RF 3:6

Mandatperiod RO 13.18.2; se även **Valperiod**

Medborgarskap se **Svenskt medborgarskap**

Meddelande TF 2:4

Meddelarfrihet TF 1:1; 7:3; 13:6; YGL 1:2

Meddelarskydd se **Anonymitetsskydd**, **Anskaffare**, **Efterforskningsförbud** och **Meddelarfrihet**

Medicinsk påverkan, skydd mot RF 2:5

Mellanfolklig domstol RF 10:7

Mellanfolkliga brottmålsdomstolar RF 10:14

Mellanfolkliga organisationer RF 8:5; 10:1, 6–8; RO 6:7; 7:20; 13:18–19; ärende i UU RO bilaga punkt 6

Migration (utgiftsområde 8), ärende i SfU RO 9.5.3; bilaga punkt 8

Miljö- och jordbruksutskottet RO 7.2.1; bilaga punkt 13

Miljö- och naturvård, allmän (utgiftsområde 20), ärende i MJU RO 9.5.3; bilaga punkt 13

Miljövård, ärende i MJU RO bilaga punkt 13

Minister se **Statsråd**

Minnesanteckning TF 2:9

Minoritetens möjligheter RF 1:2

Minoritetsrätt

i EU-nämnden RO 7.15.1;

i riksdagen avbrytande av uppehåll i kammararbetet RO 6:12; folkomröstning i grundlagsfråga RF 8:16; misstroendeförklaring mot statsråd RF 13:4; motionsrätt med anledning av händelse av större vikt RO 9:15; särskild procedur vid rättighetsbegränsande lagstiftning RF 2:22; vid val inom riksdagen RO 12:6, 7, 12; återförvisning från kammaren RO 11:5, 12;

i Utrikesnämnden RF 10:12;

i utskott RO 7:12; 7.15.1; 10:9

Missbruksfrågor, ärende i SoU RO bilaga punkt 9

Misstroendeförklaring RF 6:7; 13:4; RO 6.13.1; 9:25; 11:3, 14

Moratorium, bemyndigande till regeringen om normgivning RF 8:4

Motförslag (kontraposition) RO 11:10–11

Motion, beredning i utskott RO 10:2; punkt på föredragningslistan RO 6.13.2; väckande RO 9:10–15; återkallande RO 9:26

Motionsrätt, med anledning av händelse av större vikt RO 9:15; med anledning av proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse RO 9:12; med anledning av återkallelse av proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse RO 9:26

Motionstid, allmän RO 9:11; vid framläggande av proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse RO 9:12, 13; vid uppskov av proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse RO 9:14; vid återkallelse av proposition, skrivelse, framställning eller redogörelse RO 9:26; ändrad RO 9:13

Muntlig fråga RO 8:8

Myndigheter TF 2:5, 8; yttrande till regeringen RF 7:2; se även

Förvaltningsmyndighet och Statlig myndighet

Myndighetsutövning RF 10:8; 12:2, 4

Myndighetsålder, statschefens RF 5:2

Målsägandebrott TF 9:4

Målsättningsstadgande RF 1:2

Mötesfrihet RF 2:1; begränsning RF 2:20, 24–25; ”negativ” RF 2:2

N

Namnsedel TF 3:2; 8:5

Namnupprop, vid omröstning i kammaren RO 11.10.1; 11.10.3–4; vid riksmötets start RO 3:3; 3.8.2; vid val med slutna sedlar inom riksdagen RO 12.8.1

Naturvård, ärende i MJU RO bilaga punkt 13

Nordiska rådets svenska delegation, val till RO 13.18.1

Normgivning RF 8 kap.

Nyhetsbyrå TF 1:1; YGL 1:2, 9

Nåd RF 12:9

Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna RO 13:16; 13.16.1

Näringsfrihet RF 2:17, 25

Näringsliv (utgiftsområde 24), ärende i NU RO 9.5.3; bilaga punkt 14

Näringspolitik, ärende i NU RO bilaga punkt 14

Näringsutskottet RO 7.2.1; bilaga punkt 14

O

Oavsättlighet, domares RF 11:7

Ockupation RF 15:3, 9, 11

Offentlig förvaltning RF 1:8–9

Offentlig makt RF 1:1–2

Offentlig uppspelning ur databas YGL 1:1, 3, 9; 3:12; 7:1

Offentlighet, allmänna handlingars RF 2:1; TF 2 kap.; vid domstolsförhandling RF 2:11, 25; kammarsammanträde RF 4:9; RO 6:7, 26–27; vid sammanträde i utskott och EU-nämnden RO 7:17–19

Offentligt organ, lagprövning RF 12:10; på ockuperat område RF 15:9

Ogiltiga valsedlar vid val inom riksdagen RO 12.8.3–5

Ombudsmän se **Riksdagens ombudsmän**

Omröstning, i kammaren RF 4:7; RO 3:4; 11:7–12, 14, 19; i utskott RO 10:11; om beslut om krigsdelegationen RO 13:12

Omval inom riksdagen RO 12.11.2; 12:12

Omyndighet, tronföljarens RF 5:5

Opinionsbildning, ärende i KU RO bilaga punkt 1

Opinionsfriheter RF 1:1; 2:1–3; begränsning RF 2:20–25; ”negativa” RF 2:2, 25

Ordförandekonferensen RO 4:5

Ordförandeval inom riksdagsorgan RO 12:16

Ordinarie domare RF 11:6–10; behörighet RF 11:11; krav för befattning RF 2:9; 3:12; 11:1; RO 13:17; rättsställning RF 11:7–10; utnämning RF 11:6

Ordinarie val RF 3:3; RO 2:2; vid krig och krigsfara RF 15:11

Ordning bland åhörare, vid kammarsammanträde RO 6:27; vid utskottens och EU-nämndens öppna sammanträden RO 7:19

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, val till delegationen RO 13.18.3

Organisationer se **Sammanslutningar**

Otillbörligt yttrande vid kammarsammanträde RO 6:16

Otillåtet offentliggörande se **Tryckfrihetsbrott** och

Yttrandefrihetsbrott

Otillåtet yttrande se **Tryckfrihetsbrott** och **Yttrandefrihetsbrott**

P

Parlamentarism RF 1:1, 6

Parti vid val till riksdagen RF 3:1, 7–9

Partigrupp, anmälan av efterträdare till representant vid förtida avgång RO 12:14; beredning av val av riksdagsdirektör RO 14.5.1; nominering till vissa internationella delegationer RO 13:19; regeringsbildning RF 6:4; representation i EU-nämnden RO 7:4; representation i riksdagsstyrelsen RO 4.4.2; representation i Riksrevisionens parlamentariska råd RO 13:8; representation i valberedningen RO 3:5; suppleanters tjänstgöring RO 12:10; talmannens samråd med företrädare för (gruppledare) RF 6:4; RO 1:3; 4:3; 6.16.1; 6:20, 22–23; 8.7.1; 9:20; 13:19; 14.5.1 (*se Gruppledare för respektive hänvisning*); uppgift i motion RO 9.10.1

Partistöd, ärende i KU RO bilaga punkt 1

Penning- och betalningsväsendet, lagstiftning om RF 9:14

Penningpolitik RF 9:13; ärende i FiU RO bilaga punkt 2

Periodiska skrifter TF 1:7; 2:11; ansvar TF 8:1–4, 10–12; konfiskering TF 7:8; utgivning TF 5 kap.; utgivningsförbud TF 10:1

Personlig integritet, skydd för RF 2:6, 20, 25; ög 2010 punkt 2

Personröst, särskild, vid val till riksdagen RF 3:1

Personuppgift RF 8:21; TF 2:3

Plan- och bygglagstiftningen, ärende i CU bilaga punkt 5

Planering av riksdagens arbete RO 4 kap.; 4.4.1; 6:2, 12; 8:4; 8.8.1

Plenisalen, ledamöternas placering RO 6:25; plats för talare RO 6.25.2; plats för åhörare RO 6:26

Plenum se **Kammaren**

Polisväsendet, ärende i JuU RO bilaga punkt 4

Pornografi TF 1:10; 6:2; YGL 3:12

Post, ärende i TU RO bilaga punkt 12

Postbefordringsföretag TF 6:4; YGL 1:13; 3:10

Preskriptionsfrist för tryckfrihetsbrott TF 9:3

Presstödd, ärende i KU RO bilaga punkt 1

Prins/prinsessa SO 4–5, 8

Pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet, ärende i NU RO bilaga punkt 14

Privat- och familjeliv RF 1:2

Privilegier TF 1:8

Promemoria TF 2:9

Promulgation RF 8:19

Proportionalitet, vid riksdagsval RF 3:8; vid val av valberedningen RO 3:5; vid val inom riksdagen RO 12:8; 12.8.4

Proposition RO 9:2–6; beredning i utskott RO 10:2; motionsrätt RO 9:12–14, 26; punkt på föredragningslistan RO 6.13.2; riksdagsskrivelse med anledning av RO 11:21; återkallelse RO 9:26

Proposition till beslut RO 11:7, 9, 12

Protokoll, EU-fördrag 9:23; vid kammarsammanträden RO 3.8.2; 6:24; 8.3.1; 8.7.2; 14:4; vid regeringssammanträden RF 7:6; 13:1; RO 9:2; vid Utrikesnämndens sammanträden RO 13.10.1; vid utskottens och EU-nämndens sammanträden RO 7.15.4; 10:2, 9; TF 2:7

Provisorisk budget RF 9:5; RO 10.6.1

Prövning av mål i Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen RF 11:1

Pseudonym TF 3:2

R

Radio- och tv-apparater, rätt till innehav YGL 1:3

Radio- och tv-program YGL 1:1; från utlandet YGL 10 kap.

Radiofrågor, ärende i KrU RO bilaga punkt 10; ärende i KU RO bilaga punkt 1

Redaktion TF 1:1; YGL 1:2, 9

Redogörelse från riksdagsorgan RO 9:17–18; 13.18.1–3; 13.23.1; behandlingstväng RO 10:3; beredning i utskott RO 10:2; motionsrätt RO 9:12, 14; punkt på föredragningslistan RO 6.13.2; återkallelse RO 9:26

Regeringen RF 1:6; 6 kap.; abolutionsrätt RF 12:9; anställning av arbetstagare vid förvaltningsmyndigheter RF 12:5; ansvar för övergripande valutapolitiska frågor RF 9:12; befogenheter i krig och krigsfara RF 15:2, 5–6, 8–9; beslut om extra val RF 3:11; beslut om stängda dörrar vid kammarsammanträde RF 4:9, RO 6:7; beslut om tystnadsplikt i utskott och EU-nämnden RO 7:20; beslutförhet RF 7:4; beslutsformer RF 7:3; dispensrätt RF 12:8; disposition av statens tillgångar RF 9:8; förbud att fatta beslut på ockuperat område RF 15:9; föreskriftsrätt RF 8:1, 3–8; förordnande av riksföreståndare RF 5:7; förordnande av sekreterare i Utrikesnämnden RO 13.10.1; förslag om förkortad motionstid RO 9:13; förslag till riksdagen RF 2:10; 4:4; 9:2; RO 9:2–9; granskning i KU RF 13:1; information till och samråd med EU-nämnden RO 7:14; information till och samråd med Utrikesnämnden RF 10:11; information till och överläggningar med utskotten i EU-frågor RO 7:12; 10:8; information till riksdagen RO 6:18; 9:7; information till riksdagen i EU-frågor RF 10:10; RO 9:21–22; ingående av internationell överenskommelse RF 10:1–2; inhämtande av yttrande från Lagrådet RF 8:21; insättande av försvarsmakten RF 15:13; insättande av väpnade styrkor RF 15:16; kammarens arbete RO 6:11–12; konselj-sammanträde RF 5:3; myndigheter under regeringen RF 12:1; nåderätt

RF 12:9; sammankallande av FiU RO 7.15.1; samråd med talmannen om propositionsavlämnandet RO 9:4; upptagande av lån m.m. RF 9:8; utnämning av ordinarie domare RF 11:6

Regeringsarbetet RF 7 kap.

Regeringsbildning RF 6:4–6; under krig RF 15:4

Regeringsformen RF 1:3; 10:7–8; se även **Grundlagar**

Regeringsförklaring RO 3:6

Regeringskansli RF 7:1; anmälan av statsråd till riksdagens frågestund RO 8.8.1

Regeringsprotokoll RF 7:6; 13:1

Regeringsrätten RF ög 1974 punkt 7

Regeringssammanträde RF 7:3–6

Regeringsskifte RF 6:6; RO 9.5.1

Regeringsskrivelse se **Skrivelse från regeringen**

Regeringsärende RF 7:1–3; granskning av handläggningen i KU RF 13:1

Regional tillväxt (utgiftsområde 19), ärende i NU RO 9.5.3; bilaga punkt 14

Regional tillväxtpolitik, ärende i NU RO bilaga punkt 14

Rekvision under krig, krigsfara m.m. RF 13:6

Religionsfrihet RF 2:1; ”negativ” RF 2:2; ärende i KU RO bilaga punkt 1

Remiss, till Lagrådet RF 8:21; till utskott RF 4:4; RO 10:2; vid beredning av regeringsärenden RF 7:2; vid beredning i utskott RO 10:4, 8

Renskötsel, rätt för samer att bedriva RF 2:17

Replik vid överläggning i kammaren RO 6:22

Representativt statsskick RF 1:1, 4

Repressalieförbud TF 3:4, 5; YGL 2:4–5

Reservation, mot regeringsbeslut RF 7:6; till utskottsbetänkande eller utlåtande RO 10:11

Resning RF 11:13; TF 14:1; YGL 11:1

Restkompetens för regeringen RF 8:7

Retroaktivitet beträffande brottspåföljd, skatt, statlig avgift RF 2:10

Revisorer se **Riksrevisionen**

Rikets administrativa indelning, ärende i KU RO bilaga punkt 1

Rikets försvar RF 15:13

Rikets styrelse (utgiftsområde 1), ärende i KU RO 9.5.3; bilaga punkt 1

Riksbanken RF 9:13–14; föreskriftsrätt RF 8:13; RO 14:2; bilaga punkt 1; ärende i FiU RO 7:9

Riksbankens Jubileumsfond se **Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond**

Riksbanksdirektionen RF 9:13; RO 9:17; åtal mot RO 13:24

Riksbanksfullmäktige RF 9:13; RO 9:17; 13:21; åtal mot RO 13:24

Riksdagen RF 1:4; 3 kap.; RO; bemyndigande till regeringen RF 8:3–5; bemyndigande till riksdagens myndigheter RF 8:13; beslut om regeringsbildning och regeringens arbetsformer under krig RF 15:4; finansmakt RF 9:1, 3–9, 11; förbud att bestämma om domstols dömande RF 11:3; förbud att bestämma om förvaltningsmyndighets beslut RF 12:2; förbud att fullgöra förvaltningsuppgift RF 12:3; förbud att fullgöra rättskipningsuppgift RF 11:4; godkännande av internationell överenskommelse RF 10:3–4, 9; godkännande av vissa initiativ från EU RO 9:20; inkallande vid krig och krigsfara RF 15:1; lagstiftning RF 8:1–2, 8, 14–17; medgivande att

insätta väpnade styrkor RF 15:16; misstroendeförklaring RF 6:7; 13:4; rätt till information och samråd om EU-samarbetet RF 10:10; subsidiaritetskontroll RO 9:20; underställning av förordning RF 8:6; utfärdande av föreskrifter RF 8:19; utseende av riksföreståndare RF 5:5–7; utseende av statsminister RF 6:4–5; överlåtelse av beslutanderätt inom EU-samarbetet RF 10:6; överlåtelse av beslutanderätt till internationell organisation RF 10:7; överlåtelse av rättskipnings- och förvaltningsuppgifter till en annan stat m.fl. RF 10:8

Riksdagens arvodesnämnd RO 13:15

Riksdagens kontrollmakt RF 13 kap.

Riksdagens myndigheter RF 12:1; disposition av tillgångar RF 9:8; föreskriftsrätt RF 8:11, 13; Riksdagsförvaltningens uppgifter RO 14:2; ärende i KU RO bilaga punkt 1

Riksdagens ombudsmän (JO) RF 13:6; RO 13:2–4; förslagsrätt RO 9:17; 9.17.2; 9.17.5; medborgarskap som behörighetskrav RF 12:6; nämnd för lön till RO 13:16; talan mot justitieråd RF 11:8; åklagare i tryckfrihetsmål TF 9:2; åtal mot RO 13:24; ärende i KU RO bilaga punkt 1

Riksdagens val RO 12 kap.; av delegation till mellanfolklig organisation RO 13:18; av Europarådets svenska delegation RO 13.8.2; av krigsdelegationen RF 15:2; RO 13:11; av ledamöter i konvent för fördragssändringar inom EU RO 13:22; av ledamöter i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond RO 13.23.1; av Nordiska rådets svenska delegation RO 13.18.1; av Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna RO 13:16; av riksbanksfullmäktige RF 9:13; RO 13:21; av Riksdagens arvodesnämnd RO 13:15; av Riksdagens ombudsmän RF 13:6; RO 13:2–4; av riksdagsdirektör RO 14:5; av riksföreståndare RF 5:5, 7; RO 13:20; av Riksrevisionens parlamentariska råd RO 13:8; av riksrevisorer RF 13:8; RO 13:6–7; av Statsrådsarvodesnämnden RO 13:14; av svenska delegationen till Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa RO 13.18.3; av talmän RF 4:2; RO 3:3–4; av Utrikesnämnden RF 10:12; RO 13:9; av Valprovsningsnämnden RF 3:12; RO 13:3

Riksdagens valberedning RO 3:3; 7.4.1; 12:2, 7; 12.9.1

Riksdagens överklagandenämnd RO 13:17; 14:8; åtal mot 13:24

Riksdagsarbetet RF 4 kap.; RO; se även **Riksdagen**

Riksdagsbeslut RF 4:7; RO 11 kap.; expedition av RO 14:4

Riksdagsdirektör RO 4.4.2; 14:4–7; åtal mot 13:24

Riksdagsförvaltningen RO 4:4; 14 kap.; anmälan av statsråd till frågestund RO 8.8.1; ansökan om ledighet 5.4.1; framställningsrätt rörande RO 9.17.2; förhandsanmälan av anförande RO 6.21.1; ingivande av framställning eller redogörelse RO 9.17.1; ingivande av granskningsrapporter och årliga rapporter RO 9:18; ingivande av interpellation RO 8.3.1; ingivande av motion RO 9.10.1; ingivande av proposition RO 9.2.1; ingivande av skriftlig fråga RO 8.6.1; ingivande av skrivelse RO 9.7.1; ingivande av återkallelse RO 9.26.1; ingivande av överklagande av val RO 12.11.1; svar på skriftlig fråga RO 8:7; 8.7.1

Riksdagsledamot RO 5 kap.; arvode och ekonomiska förmåner RO 5:2; avgång RF 4:11; begränsning av yttranderätt i kammaren RO 6:21; behö-

riighet RF 3:4; behörighet för uppdrag inom riksdagen RO 12:13; bevis om val RO 3:3; bistånd med sakuppgifter RO 14:2; fullgörande av uppdrag utan hinder av tjänsteuppgift m.m. RF 4:10; förbud att utöva befogenhet på ockuperat område RF 15:9; förslagsrätt i riksdagen RF 4:4; RO 9:10–15, 26; granskningsanmälan till KU RF 13:1; immunitet RF 4:12; RO 5:7; 10:2; bilaga punkt 1; ledighet RF 4:13; RO 5:3–5; registrering av åtaganden och ekonomiska intressen RO 5.2.1; rätt att begära omröstning RO 11:9; rätt att begära val med slutna sedlar RO 12:6; rätt att ställa interpellation och fråga RF 13:5; RO 8 kap.; rätt att överklaga val inom riksdagen RO 12:11; skyldighet att åta sig uppdrag RO 12:4; ställning RF 4:10–13; talan mot RF 4:12; utseende av RF 3:9; valbarhet RF 3:4; yrkanderätt i kammaren RO 11:4; yttranderätt i kammaren RF 4:6; RO 6:15

Riksdagsordningen RF 8:17–18; RO 9:24; 11:17; interpellation stridande mot RO 8:3; skriftlig fråga stridande mot RO 8:6; under krig RF 15:5; yrkande stridande mot RO 11:7; ärende i KU RO 7:8

Riksdagsskrivelse RO 9:8; 9.17.3; 11:21

Riksdagsstyrelsen RO 4:4; begäran om avsked av riksdagsdirektör RO 14:6; förslag om tidpunkt för start av nytt riksmöte RO 3.8.1; förslagsrätt i riksdagen RO 9:17; 9.17.2; redogörelse med anledning av riksdagens skrivelser RO 9.17.3; talmannens samråd om planeringen av riksdagens arbete RO 6.2.1; åtal mot ledamot av RO 13:24

Riksdagsval RF 3 kap.; RO 2 kap.; förbud mot på ockuperat område RF 15:9; vid krig och krigsfara RF 15:11

Riksdagsärende, avgörande RF 4:6–7; RO 11 kap.; beredning RF 4:5; RO 10 kap.; väckande RF 4:4; RO 9 kap.

Riksföreståndare (även vice och tillfällig) RF 5:5, 7–8; RO 12.2.1; 13:20

Riksmöte RF 4:1; RO 3 kap.; början RF 3:10; definition RO 1:3

Riksrevisionen RF 13:7–9; RO 9:17; 9.17.2; 13:5–8; 14:2; ärende i FiU RO bilaga punkt 2; ärende i KU RO bilaga punkt 1

Riksrevisionens parlamentariska råd RO 13:8

Riksrevisor RF 13:8; RO 13:5–8; förslagsrätt i riksdagen RO 9:17; 9.17.2; granskningsrapporter RO 9:18, 19; 10:9; medborgarskap som behörighetskrav RF 12:6; Nämnden för lön till RO 13:16; redogörelser till riksdagen avseende revisionsberättelser RO 9.17.6; regeringens informationsskyldighet till utskott RO 10:8, 9; åtal mot RO 13:24; ärende i KU RO bilaga punkt 1

Riksstyrelse RF 1:4, 6

Riktlinjebeslut för statens verksamhet RF 9:6; RO 9:5

Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen RF 10:14

Rymdfrågor, ärende i UbU RO bilaga punkt 11

Rätttegång, i tryckfrihetsmål TF 12 kap.; i yttrandefrihetsmål YGL 9 kap.; rättvis och inom skälig tid RF 2:11

Rätttegångsbalken, ärende i JuU RO bilaga punkt 4

Rättelse, av oriktig eller missvisande uppgift TF 1:9; betydelse för bedömning av påföljd för tryckfrihetsbrott TF 1:4; för yttrandefrihetsbrott YGL 5:5

Rättigheter se **Fri- och rättigheter**

Rättighetsbegränsande lagstiftning se **Lagstiftning, rättighetsbegränsande**

Rättskipning RF 1:8; 11 kap.
Rättskipningsuppgift RF 11:2; förbud för riksdagen att fullgöra RF 11:4; överlåtelse till annan stat m.m. RF 10:8
Rättsmedicin, ärende i JuU RO bilaga punkt 4
Rättssäkerhet RF 2:9–10
Rättstvist mellan enskilda, avgörande i domstol RF 11:5
Rättsväsendet (utgiftsområde 4), ärende i JuU RO 9.5.3; bilaga punkt 4
Rörelsefrihet RF 2:4–8
Röstlängd RF 3:4
Rösträtt, allmän och lika RF 1:1; vid val till riksdagen RF 3:4
Rösträttsålder vid val till riksdagen RF 3:4

S

Saklighet och opartiskhet, domstolars och förvaltningsmyndigheters RF 1:9
Samer, rätt att bedriva renskötsel RF 2:20
Samhällets räddningstjänst, ärende i FöU RO bilaga punkt 7
Samhällets sårbarhet, ärende i FöU RO bilaga punkt 7
Samiska folket RF 1:2
Samhällsekonomi och finansförvaltning (utgiftsområde 2), ärende i FiU RO 9.5.3; bilaga punkt 2
Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik (utgiftsområde 18), ärende i CU RO 9.5.3; bilaga punkt 5
Sammansatt utskott RO 7:7
Sammanslutningar, yttranden till regeringen RF 7:2
Satellitsändning som inte utgår från Sverige YGL 1:7; som utgår från Sverige YGL 1:6
Sedelmonopol för Riksbanken RF 9:14
Sexuell läggning RF 2:12; ög 2010 punkt 3
Sjuklön, ärende i SfU RO bilaga punkt 8
Sjukvård, ärende i SoU RO bilaga punkt 9
Självständighet, domstolarnas RF 11:3; förvaltningens RF 12:2; Riksbankens RF 9:13; riksrevisorernas RF 13:8
Sjöfart, ärende i TU RO bilaga punkt 12
Sjö- och kustövervakning, ärende i FöU bilaga punkt 7
Skadestånd, på grund av innehålllet i ett radioprogram eller en teknisk upptagning YGL 8 kap.; på grund av tryckfrihetsbrott TF 11 kap.; 12:1, 14; 13:6
Skadeståndsrätt, ärende i CU RO bilaga punkt 5
Skatt, förbud mot retroaktivitet RF 2:10; kommunal RF 8:2, 7; 14:4; RO 7:10; statlig RF 1:4; 8:3; 9:1; RO 7:10
Skatt, tull och exekution (utgiftsområde 3), ärende i SkU RO 9.5.3; bilaga punkt 3
Skatteförfarandet, ärende i SkU RO bilaga punkt 3
Skatteutskottet RO 7:2; 7:10; bilaga punkt 3
Skiljaktig mening vid regeringssammanträde RF 7:6
Skogsbruk, ärende i MJU RO bilaga punkt 13
Skolväsendet, ärende i UbU RO bilaga punkt 11

Skriftlig fråga RO 8:5–7

Skrivelse från finansutskottet RO 10.6.1

Skrivelse från regeringen till riksdagen RO 9:7; beredning i utskott RO 10:2; kommittéberättelse RO 9:9; med anledning av riksdagens skrivelser RO 9:8; med anledning av riksrevisorernas rapporter RO 9:19; med berättelse över verksamheten i Europeiska unionen RO 9:21; motionsrätt RO 9:12, 14; 9.13.1; punkt på föredragningslistan RO 6.13.2; återkallelse RO 9:26

Skrivelse från riksdagen se **Riksdagsskrivelse**

Skyltningsförbud, beträffande pornografisk bild TF 6:2

Social omsorg RF 1:2

Sociala ärenden, ärende i SoU RO bilaga punkt 9

Socialavgifter, ärende i SfU RO bilaga punkt 8

Socialförsäkringsbalken, ärende i SfU RO bilaga punkt 8

Socialförsäkringsutskottet RO 7.2.1; bilaga punkt 8

Socialtjänstfrågor, ärende i SoU RO bilaga punkt 9

Socialutskottet RO 7.2.1; bilaga punkt 9

Solidariskt ansvar TF 11:4; YGL 8:4

Specialdestination RF 9:3

Spelmarknaden, ärende i KrU RO bilaga punkt 10

Spridning, av skrifter TF 6 kap.; av tekniska upptagningar YGL 3:8–14

Spridningsrätt TF 6 kap.; YGL 3 kap.

Spörsmål RF 13:5; RO 8 kap.; jfr **Fråga till statsråd**, **Interpellation** och **Skriftlig fråga**

Statens budget se **Budget**

Statens egendom, ärende i FiU RO bilaga punkt 2

Statens inkomster RF 9:1; användning av RF 9:7; beräkning av RF 9:3–4; RO 11:18; förslag till RO 9:5; återverkningar på RO 10:4; ärende i FiU RO 7:9

Statens medel RF 1:4

Statens tillgångar RF 9:8–9

Statens upphandling, ärende i FiU RO bilaga punkt 2

Statens utgifter RF 9:1; RO 11:18; förslag till RO 9:5; utgiftsområden RO 9:5; 9.5.3; återverkningar på RO 10:4

Statens åtaganden RF 9:8–9

Statlig avgift RF 9:1; förbud mot retroaktivitet RF 2:10

Statlig företagsamhet, ärende i NU RO bilaga punkt 14

Statlig förvaltningsorganisation RF 12:1

Statlig myndighet, skyldighet att underrätta Utrikesministern om internationell fråga RF 10:13; skyldighet att yttra sig till utskott RO 7:17; 10:8, se även **Förvaltningsmyndighet** och **Myndigheter**

Statlig rationalisering, ärende i FiU RO bilaga punkt 2

Statlig redovisning, ärende i FiU RO bilaga punkt 2

Statlig revision, ärende i FiU RO bilaga punkt 2

Statlig statistik, ärende i FiU RO bilaga punkt 2

Statlig upplåning RF 9:8

Statliga arbetsgivarfrågor, ärende i FiU RO bilaga punkt 2

Statliga skatter, ärende i SkU RO 7:10

Statligt anställda RF 12:5–7; skyldighet att lämna upplysningar och yttranden till riksdagens ombudsmän RF 13:6

Statschef RF 1:5; 5 kap.; SO; ordförande i Utrikesnämnden RF 10:12; vid krig RF 15:10; ämbetsförklaring RO 6:17; öppnande av riksmöte RO 3:6

Statsministern RF 6:1; anmälan för riksdagen av nya statsråd RF 6:6; avgivande av regeringsförklaring RO 3:6; entledigande RF 6:3, 7–9, 11; förordnande av krigsdelegationen RF 15:2; i Utrikesnämnden RF 10:12; RO 13:10; information till statschefen RF 5:3; kallelse m.m. till regeringssammanträde RF 7:4; ställföreträdare för RF 6:10; underskrift av regeringsbeslut RF 7:7; utseende av annat statsråd än departementschef till föredragande RF 7:5; utseende av departementschef RF 7:1; utseende av statsråd RF 6:1; val av RF 6:4–6; RO 6.13.1; 11:3; ärenden angående verkställighet inom Försvarsmakten av författningar m.m. RF 7:3; se även **Statsråd**

Statsministeromröstning RF 6:3; RO 6.13.1; 11:3

Statsråd, anmälan för riksdagen av nya statsråd RF 6:6; behörighet RF 6:2; besvarande av interpellation RO 8:2–4; besvarande av skriftlig fråga RO 8:5–7; entledigande RF 6:7–9, 11; ersättare i riksdagen RF 4:13; frågestund RO 8:8; förenlighet med uppdrag i riksdagen RO 12:13; 13:11; 13.21.1; granskning av statsrådets tjänsteutövning RF 13:1; misstroende-förklaring RF 6:7; 13:4; RO 6.13.1; 9:25; 11:3, 14; muntlig information i kammaren RO 6.13.2; 6:18; närvaro i EU-nämnden och utskott RO 7:16; plats i plenisalen RO 6:25; Utrikesnämnden RO 13:10; utseende av RF 6:1; yttrande i kammaren RF 4:6; RO 6:15, 19, 22; åtal mot RF 13:3

Statsrådsarvodesnämnden RO 13:14

Statsskick RF 1:1; principerna för RF 10:6

Statsskuld, ärende i FiU RO bilaga punkt 2

Statsskuldräntor m.m. (utgiftsområde 26), ärende i FiU RO 9.5.3; bilaga punkt 2

Statsutgifter se **Statens utgifter**

Stencilering TF 1:5; 4:2

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond RO 13.23.1; revisionsberättelse RO 9.17.6

Straff, förbud mot retroaktivitet RF 2:10

Strejkrätt se **Stridsåtgärder på arbetsmarknaden**

Stridsåtgärder på arbetsmarknaden RF 2:14

Studiestöd (utgiftsområde 15), ärende i UbU RO 9.5.3; bilaga punkt 11

Ställföreträdande ombudsman se **Riksdagens ombudsmän**

Ställföreträdare, för statsminister RF 6:10; för utgivare av periodisk skrift TF 5:9–14; 8:1; för utgivare av radioprogram YGL 4:5; 6:2

Stängda dörrar, vid kammarsammanträde RF 4:9; RO 6:7–8, 13; vid riksdagsstyrelsens sammanträden RO 4.4.2; vid Utrikesnämndens sammanträden RO 13:10; vid utskottens och EU-nämndens sammanträden RO 7:16

Subdelegation RF 8:10

Subsidiaritetskontroll RO 7:8; 9:20; 10:10

Successionsberättigad, giftermål SO 5; medborgarskap SO 4; regentskap i annan stat SO 8; trosbekännelse SO 4; uppfostran SO 4

Successionsordningen RF 1:3, 5; 5:1; se även **Grundlagar**

Successionsrätt SO 1, 4–5, 8

Suppleant se **Ersättare**

Svenska kyrkan, allmänna handlingar TF 2:17; som trossamfund RF 8:2, 17

Svenskt medborgarskap, behörighetskrav för att utge radioprogram och tekniska upptagningar YGL 4:2; behörighetskrav för att äga och utge periodisk skrift TF 5:1–2; behörighetskrav för domare RF 11:11; behörighetskrav för uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen RO 12:3; behörighetskrav för justitiekanslern, riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna RF 12:6; behörighetskrav för kanslichef i utskott och EU-nämnd RO 14.2.1; behörighetskrav för statligt anställda RF 12:6; behörighetskrav för statschef RF 5:2; behörighetskrav för statsråd RF 6:2; behörighetskrav för successionsberättigad SO 4; förbud att beröva någon RF 2:7; krav för rörelsefrihet inom riket RF 2:8; krav för skydd mot landsförvisning m.m. RF 2:7; krav för skydd mot åsiktsregistrering RF 2:3; villkor för rösträtt och valbarhet i riksdagen RF 3:4; ärende i SfU RO bilaga punkt 8

Säkerhetskontroll i riksdagen RO 6.26.1; 7.18.1

Säkerhetskopia TF 2:10

Sändningsrätt YGL 3 kap.

Särskild beslutsregel RO 11:8; 11.10.1; 11:14

Särskild rättsverkan av brott RF 2:10

Särskilt utskott RO 7:2; 7.2.2

Särskilt yttrande i utskottsbetänkande, i utlåtande eller i yttrande till annat utskott RO 10:12

T

Talan, mot riksdagsledamot RF 4:12; RO 5:7; 10:2; ärende i KU RO bilaga punkt 1

Talarordning vid kammarsammanträde RO 6:22

Talman RF 4:2; RO 3:3–4; 4:2; 6:2; anmälan av ansökan om hävande av immunitet RO 5:7; avskrivning av återkallat ärende RO 9.26.1; beredning av val av riksdagsdirektör RO 14.5.1; beslut om annan sammanträdesort än Stockholm RF 4:1; 15:1; beslut om avbrott i kammarens arbete RO 6:11; 11:16; beslut om debatt utan samband med annan handläggning RO 6:23; beslut om namnupprop RO 3.8.2; beslut om ordningsregler i kammaren RO 6.16.1; beslut om talarordning RO 6:22; beslut om vissa internationella delegationer RO 13:19; biträde av riksdagsdirektören RO 14:4; bestämmande av dag för justering RO 6.24.2; entledigande av statsministern och övriga statsråd RF 6:7–9; ersättare för RF 4:13; fastställande av antal ledamöter från partigrupp i valberedningen RO 3.5.1; frågestund RO 8:8; fråntagande av ordet RO 6:16; förenlighet med uppdrag i riksdagen RO 12:13; förhandsprövning av ansökan om hävande av immunitet RO 5:7; förordnande för statsministern RF 6:6; förslag att ärende får avgöras efter kort tillgänglighetstid RO 6.13.2; 11:2; 11.2.2; förslag om avslutande av kammaröverläggningar RO 11:6; förslag om begränsning av yttranderätten RO 6:21; förslag om godkännande av gemensam lista vid val RO 12:7; förslag om motionstid RO 9:11, 13; förslag om ny statsminister RF 6:4–6; RO 6.13.1; 11:3; förslag om propositions-

avlämnande RO 9:3; förslag om återförvisning av ärende till utskott RO 11:12–13; immunitet RF 4:13; inkallande av ersättare RO 5:5; interpellationer RO 8:3; 8.4.1; kallelse till finansutskottet RO 7.15.1; kallelse till första sammanträde i utskott och EU-nämnden RO 7.15.1; kallelse till kammarsammanträde RO 6:9, 12; kallelse till riksdagsstyrelsen RO 4.4.1; kallelse till sammanträde med riksdagen vid krig och krigsfara RF 15:1; kallelse till valberedningens första sammanträde RO 12.2.2; ledamot av Utrikesnämnden RF 10:12; RO 13:9, 12; ledning av kammarens sammanträden RO 6:3–6; ledning av riksdagsarbetet RO 4:2; ordförande i krigsdelegationen RO 13:11, 12; ordförande i ordförandekonferensen RO 4.5.1; ordförande i riksdagsstyrelsen RO 4.4.1; planering av kammarens arbete RO 6:2; plats i plenisalen RO 6:25; prövning av ledighetsansökan RO 5:4; samråd med gruppledare RF 6:4; RO 1:3; 4:3; 6.16.1; 6:20, 22–23; 8.7.1; 9:20; 13:19; 14.5.1 (se **Gruppledare** för respektive hänvisning); samråd med regeringen om propositionsavlämnande RO 9:4; samråd med riksdagsstyrelsen om planeringen av kammarens arbete RO 6.2.1; samråd med utskottspresidium RO 11.2.2; skriftliga frågor RO 8:6; 8.7.1; ställande av proposition till beslut RO 11:7, 12; tillfällig riksföreståndare RF 5:7; undertecknande av riksdagsskrivelse RO 11.21.1; uppgifter vid riksmötets öppnande RO 3:6; uppgifter vid val av efterträdare i ett organ RO 12:14; uppgifter vid val i riksdagen RO 12:7; 12.8.1–2; uppgifter vid ärendes avgörande RO 11:7, 9–10, 12; uppgifter vid överklagande av val i riksdagen RO 12.11.1–2; uppläggning av kammarens överläggningar RO 6:20; upprättande av föredragningslistan RO 6:13; utvisning av åhörare RO 6:27; val av RF 4:2; RO 3:3–4; 12.2.1; vid regeringsskifteskonsej RF 6:6; yttranderätt RO 6:6; överlämnande av Rikrevisionens granskningsrapporter RO 9:18

Tekniska upptagningar RF 2:1; YGL 1:1, 9–10; 3:15; 4:4; från utlandet YGL 10 kap.; förbud mot förhandsgranskning YGL 1:3

Television YGL 1:1; ärende i KrU RO bilaga punkt 10; ärende i KU RO bilaga punkt 1

Tidsfrist vid framläggande av grundlagsförslag RF 8:14; anmälan av beslut om undantag RO 9:24

Tidsram för ärendens avgörande RO 11:15–17

Tillfällig riksföreståndare RF 5:4–5, 7–8; RO 12.2.1; 13:20

Tillgänglighet, betänkandens och utlåtandens RO 6.13.2; 11:2

Tillsyn över radioprogram och tekniska upptagningar YGL 7 kap.

Tilläggsbestämmelse i riksdagsordningen RF 8:17; RO 1:1; 6:21; 7:5; 8:7; 12.2.2; 12:6; 12.11.2; 13.11.2; 13:18

Tilläggsbudget se **Ändringsbudget**

Tingsrätter RF 11:1

Tjänsteutövning, statsråds RF 13:1, 3, 5

Tobaksreklam TF 1:9

Tortyr, skydd mot RF 2:5

Totalförsvaret, ärende i FöU RO bilaga punkt 7

Trafikutskottet RO 7.2.1; bilaga punkt 12

Traktat se **Internationell överenskommelse**

Transportförbud TF 6:4; YGL 3:10

Transporträtt, ärende i CU RO bilaga punkt 5

Tronföljare SO 7

Tronföljd se **Successionsrätt**

Trossamfund, föreskrifter om RF 8:2, 17; ärende i KrU RO bilaga punkt 10

Tryckfrihet RF 2:1

Tryckfrihetsbrott TF 7 kap.

Tryckfrihetsförordningen RF 1:3; 2:1; 8:21; se även **Grundlagar**

Tryckfrihetsmål TF 12 kap.; 14:1–3

Tryckpress TF 1:5; 4:1–2

Tryckt skrift TF 1:5–6; periodisk TF 1:7; 5 kap.; utrikes TF 13 kap.

Trädgårdsnäring, ärende i MJU RO bilaga punkt 13

Trängselskatt RF 8:9

Tull på införsel av vara, bemyndigande till regeringen om normgivning RF 8:3

Twistemål, avgörande i domstol RF 11:5

Tvångsmedel TF 10 kap.; YGL 7:3

Tystnadsplikt, bemyndigande om införande i annan form än lag RF 2:20; i fråga om vem som lämnat uppgift för offentliggörande TF 3:3, 5; 7:3, 5; 13:6; YGL 2:3, 5; i kammaren RO 6:8; i Utrikesnämnden RF 10:12; RO 13.10.2; i utskotten och EU-nämnden RO 7:20; undantag från särskilt förfarande vid lagstiftning RF 2:22

U

Uddatalsmetoden RF 3:8

Underskrift, av regeringsbeslut RF 7:7; av riksdagsskrivelse RO 11.21.1

Underställning, av föreskrifter som förvaltningsmyndigheter meddelat efter bemyndigande från regeringen RF 8:12; av föreskrifter som regeringen meddelat efter bemyndigande från riksdagen RF 8:6; RO 9:3

Ungdom, omsorger om, ärende i SoU RO bilaga punkt 9

Ungdomsverksamhet, ärende i KrU RO bilaga punkt 10

Unionen för Medelhavet RO 13:19

Uppdrag inom riksdagen, avgång vid obehörighet RO 12:13; kompletteringsval RO 12:15; skyldighet att kvarstå i RO 12:4; utseende av efterträdare RO 12:14; val till RO 12 kap.

Uppehåll i kammarsammanträde RO 6:14

Uppföljning av riksdagsbeslut RF 4:8

Upphovsrätt RF 2:16, 25; TF 1:8; YGL 1:12

Upphörande av lag, bemyndigande till regeringen att besluta om RF 8:5

Upplysning av statlig myndighet till utskott RO 7:17; 10:8

Upplysningar från massmedieföretag till allmänheten direkt ur ADB-register YGL 1:9

Uppresning, omröstning genom RO 11.10.4–5

Upprop se **Namnupprop**

Upprättad handling TF 2:7

Uppskov, med grundlagsärende RO 11:17; med val vid krigsfara RF 15:11; med ärende RO 10:6; 11:15–16, 20; motionsrätt med anledning av RO 9:14

Uppsåtspresumtion TF 8:12; YGL 6:4

Uppsägning av internationell överenskommelse RF 10:5
Upptagning, på ADB-medium TF 2:3, 10–11, 13; skydd mot upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande RF 2:6, 25
Ursprungsmärkning av tekniska upptagningar YGL 3:13
Utbildning, rätt till RF 1:2; 2:18
Utbildning och universitetsforskning (utgiftsområde 16), ärende i UbU RO 9.5.3; bilaga punkt 11
Utbildningsutskottet RO 7.2.1; bilaga punkt 11
Utfrågning, vid utskottens och EU-nämndens sammanträden RO 7:17; 10:8
Utfärdande, av föreskrifter RF 8:19
Utgifter, statens, se **Statens utgifter**
Utgiftsområden RO 9:5; 9.5.3; 11:18; ärende i utskott RO bilaga
Utgiftsram RO 11:18
Utgivare, av icke periodisk skrift TF 7:3; 8:6; av periodisk skrift TF 5:2–4, 8–11; 8:1; av radioprogram och tekniska upptagningar YGL 4:1–6
Utgivning TF 5 kap.
Utgivningsbevis TF 1:5, 7; 5:5–7, 12; YGL 1:9
Utgivningsförbud TF 7:8; 10:1–2, 4–5, 13
Utgivningsplan TF 1:7; 5:5
Utvärderingsmandat RF 3:6, 8
Utlåtande av utskott till kammaren i EU-fråga se **Utskottsbetänkande och utskottsutlåtande**
Utlämnande av allmän handling TF 2:12–15
Utlämnning, begränsning av fri- och rättigheter RF 2:25; likställighet med svensk medborgare TF 14:5; YGL 11:1; tillträde till statlig anställning RF 12:6; utgivning av periodisk skrift TF 5:1–2, utövning av rättskipningsuppgifter RF 11:11
Utnämning av ordinarie domare RF 11:6
Utrikes tryckta skrifter TF 13 kap.
Utrikesdepartementet, chefen för RF 10:13
Utrikeshandel, ärende i UU RO bilaga punkt 6
Utrikesnämnden RF 10:10–12; RO 13:9–10, 12; skyldighet för regeringen att överlägga med RF 10:3, 11; tystnadsplikt RF 10:12; RO 13.10.2; vid krig eller krigsfara RF 15:2, 15; RO 13:12
Utrikespolitik, ärende i UU RO bilaga punkt 6
Utrikesutskottet RO 7.2.1; bilaga punkt 6
Utskott RF 4:3; RO 7 kap.; behandlingstvång RO 10:3; beredningskrav RO 10:4, 9; beredningstvång RF 4:5; RO 10:2; betänkande se *Utskottsbetänkande och utskottsutlåtande*; delning av ärende RO 7:6; EU-frågor RO 7:12–13; 10:10; förslag att ärende får avgöras efter kort tillgänglighetstid RO 6.13.2; 11:2; 11.2.2; förslag om uppskov av ärende RO 11.15.1; 11.17.1; 11:20; granskningsanmälan till KU RF 13:1; inhämtande av upplysningar och yttrande RO 10:4, 5, 7–10; inhämtande av yttrande från Lagrådet RF 8:21; RO 10:5; kanslier RO 14.2.1; ledamotsantal RO 7:4; minoritetsskydd RO 7:12; 7.15.1; 10:9; omröstning RO 10:11; ordförande RO 4:5.1; 7.15.1–2; 10:11; 11.2.2; ordförandekonferens RO 4:5; sammansatt RO 7:7; sammanträde se *Utskottssammanträde*; suppleant RO 12:9; uppföljning och utvärdering RF 4:8; uppskjutna

ärenden RO 10:6; utskottsinitiativ RO 9:16; val inom RO 12:16–17; valperiod RO 7:2; yrkande om bifall till betänkande RO 11:4; yttrande från finansutskottet RO 10:4, 9; yttrande mellan utskott RO 10:4, 7, 9, 11–12; yttrande till utskott RO 10:8–9; ärendefördelning RO 7:5, 8–11, bilaga; överflyttning av ärenden mellan utskott RO 7:11

Utskottsbetänkande och utskottsutlåtande RO 10:3; anmälan i kammaren RO 11:2; avgörande vid arbetsplenum RO 6:10, 13; 11:6; bordläggning RO 6.13.2; 11:2; förslag att ärende får avgöras efter kort tillgänglighetstid RO 6.13.2; 11:2; 11.2.2; vid lika röstetal RO 11:12; punkt på föredragningslistan RO 6.13.2; reservation RO 10:11; särskilt yttrande RO 10:12; tillgänglighet RO 6.13.2; 11:2; utskottsinitiativ RO 9:16; yrkande i kammaren RO 11:4; återförvisning från kammaren RO 11:5, 12–13

Utskottsinitiativ RO 9:16

Utskottssammanträde RO 7:15–21; jäv RO 7:21; kallelse RO 7.15.1; offentlighet RO 7:17; protokoll RO 7.15.4; samtidigt med kammarsammanträde RO 7.15.3; tystnadsplikt RO 7:20

Utspridare TF 6:1, 3–4; 8:4, 9; YGL 6:2

Utsökning RF 8:3

Utsökningsbalken, ärende i CU RO bilaga punkt 5

Utvärdering av riksdagsbeslut RF 4:8

V

Val inom riksdagen RO 12 kap.; av efterträdare RO 12:14; beredning RO 12:2; gemensam lista RO 12:7; giltighetstid RO 12:5; kompletteringsval RO 12:15; med acklamation RO 12:6, 17; med slutna sedlar RO 3:4; 12:6–8, 11, 17; 13:3, 6, 13, 17, 20; 14:5; nytt val efter överklagande RO 12:12; platsfördelning RO 12:8; punkt på föredragningslistan RO 6.13.2; suppleanter RO 12:9–10; valsedlar RO 12.8.1–5; 12.11.3; 12.17.1; överklagande RO 12:11–12

Val inom utskott och andra riksdagsorgan RO 12:16–17

Val till riksdagen se **Riksdagsval**

Valbarhet, för riksdagsledamot och ersättare RF 3:4; för uppdrag som tillsätts av riksdagen RO 12:4

Valberedningen, riksdagens RO 3:3; 7.4.1; 12:2, 7; 12.9.1

Valkretsar RF 3:5

Vallagen RO 5:5; 12.8.4

Valperiod, definition RO 1:3; riksdagens RF 3:10; vid val inom riksdagen RO 12:5; se även **Mandatperiod**

Valprövningsnämnden RF 3:12; 4:11; RO 13:13; granskning av bevis RO 3:3; åtal mot ledamot RO 13:24; överklagande av val med slutna sedlar i riksdagen RO 12:11

Valsedlar, vid val inom riksdagen RO 12.8.1–5; 12.11.3; vid val inom riksdagsorgan RO 12.17.1

Valsystem vid riksdagsval RF 3:6–9

Valutapolitik, regeringens ansvar RF 9:12; ärende i FiU RO bilaga punkt 2

Vapenstillestånd, överenskommelse om RF 15:15

Vattenrätt, ärende i CU RO bilaga punkt 5

Verkställighet av lag, föreskrifter om RF 8:7

Vice riksföreståndare se **Riksföreståndare**

Vice talmän RF 4:2; RO 3:3–4; 4:2; ersättare för talman som ordförande i riksdagsstyrelsen RO 4.4.2; ersättare för talman som tillfällig riksföreståndare RF 5:7; ersättare för talman vid kammarsammanträde RO 6:4, 6; ersättare för talman vid regeringsbildning m.m. RF 6:12; omröstning med namnupprop RO 11.10.3; plats i plenisalen RO 6:25; rätt att delta i riksdagsstyrelsens överläggningar RO 4.4.2; samråd med talman vid utseende av statsminister RF 6:4; suppleant för talmannen i Utrikesnämnden RO 13:9, 12; val av RF 4:2; RO 3:3–4; 12.2.1

Vidaresändning YGL 1:7

Videogram RF 2:1; YGL 1:1; förbud mot förhandsgranskning YGL 1:3

Vilande beslut i grundlagsärende m.m. RF 8:14–15; RO 9:24; 10:6; 11:14–17, 20

Vilande rättighetsbegränsande lagförslag RF 2:22; RO 9:26; 10:5–6; 11:7, 14, 19–20

Votering se **Omröstning**

Våldsskildring, som yttrandefrihetsbrott YGL 5:1; spridning bland barn och ungdom YGL 3:11

Vårproposition RO 9.5.2–3; 9.6.1

Värdertjänst, ärende i MJU RO bilaga punkt 13

Vägar, ärende i TU RO bilaga punkt 12

Vägran, att befordra tekniska upptagningar YGL 3:10; att befordra tryckta skrifter TF 6:4

Vägtrafik, ärende i TU RO bilaga punkt 12

Välfärd, den enskildes RF 1:2

Väpnad styrka RF 15:16

Väpnat angrepp RF 15:13

Y

Yrkande, om att rättighetsbegränsande lagförslag ska vila RF 2:22; RO 6.13.2; 11:14, 19; om folkomröstning i grundlagsfråga RF 8:16; RO 6.13.1; 9:25; 11:3, 14; om misstroendeförklaring RF 13:4; RO 6.13.1; 9:25; 11:3, 14; stridande mot grundlag eller riksdagsordning RO 11:7; under överläggningen om ett utskottsbetänkande RO 11:4–5, 9–12

Yrkesfrihet RF 2:17

Yttrande, från finansutskottet RO 10:4, 9; från Lagrådet RF 8:20; RO 9:2; 10:5, 8; mellan utskott RO 10:4, 7, 9, 11–12; till ett utskott RO 10:8; till riksdagsstyrelsen från riksdagsmyndigheter RO 9.17.2; till Valprövningsnämnden RO 12.11.1

Yttrandefrihet RF 2:1; begränsning RF 2:20, 23, 25; det allmännas strävan efter vidaste möjliga vid fördelning av radiofrekvenser YGL 3:2; ”negativ” RF 2:2; ärende i KU RO bilaga punkt 1

Yttrandefrihet i kammaren RF 4:6; RO 6:15–19, se även **Yttranderätt i kammaren**

Yttrandefrihetsbrott YGL 5 kap.

Yttrandefrihetsgrundlag RF 1:3; 2:1; 8:21; se även **Grundlagar**

Yttrandefrihetsmål YGL 9 kap.

Yttrandefrihetsärenden, ärende i KU RO 4.6.1

Yttranderätt i kammaren RF 4:6; RO 6:15–19; begränsning RO 6:16, 21; särskilda debatter RO 6:23; talmannens RO 6:6; vid frågestund RO 8:8; vid interpellationsdebatt RO 8.4.2; vid ärendedebatter RO 6:20–22

Å

Åhörare, vid kammarsammanträde RO 6:26–27; vid öppet sammanträde med utskott och EU-nämnden RO 7:18–19

Åklagare, i mål mot riksdagsledamot RO 5:7; i tryckfrihetsmål TF 9:2; i yttrandefrihetsmål YGL 7:1, 3

Åklagarväsendet, ärende i JuU RO bilaga punkt 4

Ålderspresident RO 1:3; i kammaren RO 3.3.1; 6:5–6; i Utrikesnämnden RO 13:12; i utskott och EU-nämnden RO 7.15.2

Årlig rapport från Riksrevisionen RO 9:18

Årlig revision RO 9:18

Årsredovisning för staten RF 9:10; RO 7:9; 9.17.6

Åsiktsbildning, fri RF 1:1

Åsiktsregistrering RF 2:3

Åsiktsreklam YGL 1:12

Åtal, för tryckfrihetsbrott TF 9:2–4; för yttrandefrihetsbrott YGL 7 kap.; mot befattningshavare i riksdagen och dess myndigheter RO 13:24; bilaga punkt 1; mot ledamot i Högsta domstolen eller Högsta förvaltningsdomstolen RF 11:8; mot riksdagsledamot RF 4:12; RO 5:7; 10:2; bilaga punkt 1; mot statsråd RF 13:3

Återförvisning till utskott RO 11:5; av lagärende RO 11:13; 11.19.2; vid lika röstetal RO 11:12

Återkallelse, av interpellation RO 8.3.2; av proposition, skrivelse, framställning, redogörelse eller motion RO 9:26; av skriftlig fråga RO 8.6.2

Återställande av försutten tid RF 11:13

Ä

Ägare till periodisk skrift TF 5:1; 8:2

Äktenskapsbalken, ärende i CU RO bilaga punkt 5

Äldre, omsorger om, ärende i SoU RO bilaga punkt 9

Ämbetsförklaring, statschefens RO 6:17

Ändringsbudget RF 9:4; RO 9:6; 11:18

Ärendefördelning mellan utskott RO 7:5, 8–11; bilaga

Ärvdabalken, ärende i CU RO bilaga punkt 5

Ö

Öppen omröstning RO 11:10

Överenskommelse, internationell RF 10:1–5, 9; RO 13:18; ärende i UU RO bilaga punkt 6

Överflyttning av ärende mellan utskott RO 7:11

Övergångsregering RF 3:11; 6:11

Överklagande, av beslut att vägra utlämnande av handling TF 2:15; av beslut av riksdagsorgan i förvaltningsärende RO 14:8; av val av juryman TF 12:8; av val med slutna sedlar inom riksdagen RO 12:11; av val till riksdagen RF 3:12; RO 12:12

Överlåtelse av beslutanderätt, från regeringen till enskilt statsråd RF 7:3; från regeringen till förvaltningsmyndighet eller kommun RF 8:1, 10, 11; från riksdagen till kommun RF 8:1, 9; från riksdagen till regeringen RF 8:3–5; 15:6; ög 2010 punkt 5; inom ramen för samarbete i Europeiska unionen RF 10:6; till mellanfolklig organisation eller domstol RF 10:7

Överlåtelse av rättskipnings- eller förvaltningsuppgift till annan stat m.m. RF 10:8

Överlämnande av förvaltningsuppgift, till kommuner, andra juridiska personer och enskilda individer RF 12:4

De flesta demokratiska stater har en skriven författning som reglerar hur samhället ska styras. Sveriges författning består av fyra grundlagar – regeringsformen, successionsordningen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Där stadgas hur riksdag och regering ska utses, hur de ska arbeta och hur medborgarnas fri- och rättigheter ska skyddas.

Riksdagens organisation och arbetsformer regleras närmare i riksdagsordningen som intar en mellanställning mellan grundlag och vanlig lag. Den 1 september 2014 trädde en ny riksdagsordning i kraft.

Boken inleds med ett avsnitt om Sveriges statsskick, förr och nu, följt av en redogörelse för lagarnas huvudsakliga innehåll. Sedan följer lagtexterna i sin helhet i lydelsen den 1 januari 2015 och ett sakregister till lagarna.